Ömer F. Oyal

Gecelerin En Güzeli

ROMAN

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Ömer F. Oyal (1959, İstanbul) 1982 yılında Boğaziçi Üniversitesi İşletme Yöneticiliği bölümünü bitirdi. *Yeni Olgu*, *Söz*, *Gelecek*, *Insight Turkey*, *Radikal Kitap*, *Mesele*, *Varlık* ve *Duvar* gibi çeşitli dergilerde yazıları yayımlandı. Halen Orta Asya-Kafkasya Raportörlüğü yapmaktadır. *Magda Döndüğünde* romanıyla 2016 yılı Ankara Üniversitesi Roman Ödülü'nü almıştır.

Eserleri:

Roman

Sürgün Ruhun Rüya Defteri (Literatür, 2006; YKY, 2017), *Gecelerin En Güzeli* (Literatür, 2007; YKY, 2018), *Önceki Çağın Akşamüstü* (Ayrıntı, 2012), *Ferahlık Anına Övgü* (Ayrıntı, 2013), *Magda Döndüğünde* (YKY, 2015), *Zaman Lekeleri* (YKY, 2018)

İnceleme

Keçi / Zanlı, Kurban, Cefakâr (YKY, 2013).

Ömer F. Oyal'ın
YKY'deki kitapları:

Keçi / Zanlı, Kurban, Cefakâr (*2013*)
Magda Döndüğünde (*2015*)
Sürgün Ruhun Rüya Defteri (*2017*)
Zaman Lekeleri (*2018*)
Gecelerin En Güzeli (*2018*)

ÖMER F. OYAL

Gecelerin En Güzeli

Roman

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5195
Edebiyat - 1486

Gecelerin En Güzeli / Ömer F. Oyal

Kitap editörü: **Filiz Özdem**
Düzelti: **Korkut Tankuter**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **İlknur Efe**

Baskı: Elma Basım Yayın İletişim Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.
Tevfikbey Mah. Halkalı Cad. No: 162/7
Küçükçekmece / İstanbul
Tel: 0212 697 30 30
Sertifika No: 12058

1. baskı: Literatür Yayınları, İstanbul, 2007
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Ağustos, 2018
ISBN 978-975-08-4330-3

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2018
Sertifika No: 12334
Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
İnternet satış adresi: **http://alisveris.yapikredi.com.tr**

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Gecelerin En Güzeli

Kuzey yavaşça güneşten ırağa düşüyor. Yıpranmış gezegen, güneşin etrafındaki biteviye dönüşünde bir kez daha zifiri fısıltılarla yüklü kışlağına doğru yaklaşıyor. Kuzey ülkeleri gecenin kaçınılmazlığını çaresizce kabullenerek iyiden iyiye üşüyor. Bütün âlem farkında acımasız kışın ve gelen upuzun gecenin. Oysa sonsuzluk, nihayetsiz bir gecedir; gördüğü rüyaları hatırlamaz bile. Uyandığında dünyayı hatırlar mı bilinmez. Diğer gezegenlerin de pek umurunda değil karanlığın giderek yoğunlaşması. Güneş hiç umurları değil. Ağaçların göğe uzanan çıplak dallarının, dağların ve hatta ormanların içinden aya doğru uluyan kurt sürülerinin de takvimlerdeki günlerden haberi yok. Ama yine de bütün yaratıklar farkında: Karanlık parıltılarla dolu gece yaklaşıyor. Gecelerin en uzunu, gecelerin en güzeli, eteklerinde yıldızlar ve ayazın sedefli hareleriyle, kapkara pırıltılar saçan saçlarını dağların en saklı tepelerine savurarak, adımlarını nehirlerin, bataklıkların ve dondurucu çöllerin üzerinden aşırarak, gözlerinde soğuk rüzgârlar kamaşarak yaklaşıyor. Göğün katlarından yeryüzüne yönelen meraklı bakışlar artıyor. Gece ve gecenin ardında gizlenen nefes, kamışlıklardaki sıçanlar tarafından bile duyulabiliyor.

Birinci Gün
14 Aralık

Güne başlamak tıpkı yüz yıkamak, dişleri fırçalamak, giyinmek, kahvaltı etmek gibi umut gerektirmez. Nesrin'in dürtmesiyle güçbela gözlerini araladı. Çapaklı gözler her sabah olduğu gibi yeni güne direniyordu. Yükselen sabahtan bir beklenti olmasa da gelen günlere inanmakla, hayatın zorunluluklarının amansızca çatıştığı anlar vardır. Zararsız ruh ayaklanmaları. Cemal henüz böylesi bir ayaklanmanın tasavvur bile edemeyeceğimiz kadar uzağında. Bazen zorunluluk, bazen de alışkanlık çoğu kez bütün bir hayatın anlamı olabilir. Sınırlı ve bir kereliğine verilmiş bir süreyi bir zorunluluğun boyunduruğunda geçirmekte acıklı bir yan var elbette. Üstelik zorunluluk aynı zamanda bunu düşünmeye yanaşmamaktır.

Pijamasının altındaki ıslaklığı hissetmesiyle birlikte ürperdi. "Ne yani, rüyamda boşaldım mı!" Belli belirsiz bir düş. Belli belirsiz bir suçluluk. Evli ve de orta yaşlı birinin hem de karısı yanında yatarken rüyalanmasında elbette utanç verici bir yan var. İhanetin katmerlisi! "Nesrin bilse nasıl kırılır kim bilir?" Başlangıçta belli belirsiz olan suçluluk duygusu yavaşça göz dolduran bir heyulaya dönüşmeye başladı. Suçluluk bir kez uç vermeye başladı mı arsız bir tarla otu gibi hızla büyüyebilir. Derhal kökü kazınmalıdır. Yatakta kendi tarafındaki duvara dönüp ne gördüğünü hatırlamaya çalıştı. Belli belirsiz banyodaki kadını hatırladı. Kadını hem tanıyor hem tanımıyor. Sarışın değildi bir kere. Esmerdi galiba. Bir yerden tanıdık geliyor. Hiç tanımadığı sıcak bir banyo hatırlıyor. Kadın sırtını dönüp eğilmiş ellerini yıkıyor. Kadının kalçası ve etekliği... aynada göz göze geliyorlar. "Bu yüz kimin yüzü?" Belki de birkaç kadının yüzünden derlenmiş özel bir yüz. Kadın, kalçasına baktığını fark edip gülümsüyor, duruşunu değiştirmeden kendisine bakmaya devam ediyor, kadına doğru bir adım yaklaşıyor ve inzal! Utanmayı yeni alt etmişken, şimdi rüyayı hatırladıkça yeniden sertleştiğini fark etmesi hoş değil. Yine de tanımadık birinin düşüyle boşalmakta hafifletici nedenler buluverdi. Daima bir hafifletici neden buluruz.

“Bu kışkırtıcı gülümseyiş kimin gülümseyişi?” Unutulacak küçük bir düşsel ihanet. Hele de kadın kimse değilse.

“Kalk artık!”

Çapakların arasından hırladı: “Tamam tamam kalktım.”

Kış soğuğunda yataktan kalkmanın bildik ıstırabını ancak ani bir zıplayışla yenebileceğinin farkında. Yavaşlık acıyı daha da katlanılmaz kılıyor. Mutfak ışığının yanışını zar zor seçebildi. Ufaklık, yani Ayça da kaldırılmış olmalıydı ki, içeride kahvaltı hazırlıkları hızlanmıştı. Masaya aceleyle konulan tabak çatalların, kahvaltılıkların sesi yorganın altındaki sıcak ve korunaklı alana kadar ulaşıyordu. Kimse olmayan bir evde tek başına uyanmanın neye benzeyeceğini hayal etti. Yorganın altından hafifçe yükselip bütün odaları ve koridorları dolaşan bir sessizlik ve dokunulmazlık. Güneş, griye kesmiş bulutların arkasında belli belirsiz yükselmiş olmalıydı. Dünya ile güneşin ilişkisi uzun süredir kesik. Evet oralarda bir yerlerde olduğu kesindi ama kendisiyle yüzleşmek bir türlü mümkün olamıyordu. Nesrin yeniden geldi. “Servisi kaçıracaksın!” Bir cevap cümlesi kurmak istedi sonra vazgeçti. Tembel hareketlerle kalktı, çoraplarını giydi. Yatağa çorapla girmekten nefret ettiği gibi, sabah ilk giydiği şeyler de çoraplar olurdu. Rüyadaki kadın şimdiden hiçlere karışıvermişti. Yüzünü bile hatırlayamıyor artık. Kadının silinmesiyle beraber utanç da suçluluk da silindi. Bir tek hızla kuruyan ıslaklık kaldı, o da birazdan hiçlere karışacak. Banyoya yöneldi. Banyonun ışığı hâlâ yanıyor. Ayça tuvaletteyken kaldırılmış olmaya karşı içinde büyük bir isyan beliriverdi: “Ayça hâlâ tuvaletteyken beni neden kaldırıyorsunuz!”

“Sen de zamanında kalksaydın!”

Zamanı değerlendirmek için televizyonu açtı. Günün ilk haberleri arasında ilgisiz gözlerle dolaştı. “Felluce’de çatışmalar sürüyor.” “Dolar düşüyor.” “Usame bin Ladin’in yeri tespit edilmiş.” “Madonna ismini Ester olarak değiştirmiş.” “Kar yağışının hafta sonu da devam etmesi bekleniyor.”

Aynada yüzüne baktı. “Çok çirkinsin!” Daha anlamlı bir şey söylemek gerçekten de zordu böylesi sabahlarda. Öylesine bir güne başlarken insanın kendi yüzünde sıra dışı bir parıltı görebilmesi, gece gördüğü rüyaları hatırlayabilmesinden daha da güç. Çirkinlik, ruhun durgun su misali kokmaya başlamasının belirtisi zaten. Orantılı ve düzgün bir surat bile ruh çürümesiyle birlikte adını

koyamadığımız bir cansızlığa, tarif edemediğimiz bir sevimsizliğe bürünüverir. Sonrası her zamanki sırasıyla işler: Tuvalet, duş, diş fırçalama, tıraş. Bu banyonun rüyadaki banyo olmadığı muhakkak. Aniden hayatına bir yenilik getirme isteğine fazla direnemedi. Bu sabah önce tıraş olacak. Alabildiğine ihtilal yüklü bu karar, içinde minik bir sevinç kabarcığı yaratıverdi. Dışarıda Ayça'nın çınlamaları arasında kapı kapandı. Ayça'nın servisi gelmiş olmalı. Bu iyi haber değil. Ayça okula gittiyse Nesrin artık kendisiyle uğraşmaya zaman ayırabilecek. "Şu banyodan çıkmasam!" Nitekim tehditkâr ayak seslerinin banyonun kapısında yeniden işitilmesi fazla zaman almadı.

"Cemal hâlâ orada mısın? Çık artık geç kalacaksın! Her sabah, her sabah ikinizle uğraşmaktan bıktım usandım! Ayça bile senden daha büyük!"

"Uzatma!" Banyonun duvarları cevabın öfkesinden titreşti. Banyoda daha fazla tutunması mümkün değil. "En iyisi kapağı servise atabilmek" diye düşündü banyodan çıkmadan son kez tıraşlı yüzüne bakarken. Nesrin'in sesi yeniden banyo kapısını delip geçti.

"Elbiseler yatağın üstünde, çabuk ol, daha ben gireceğim, neler yapıyorsun orada?"

"Otuz bir çekiyorum!" Cevabın münasebetsizliği Nesrin'in sesini kesmesinden de belli oluyordu zaten.

Banyodan çıkıp aceleyle giyinmeye başladı. "Hep aynı siyah takım, aynı bordo kravat!" Üç takım elbiseyi dönüşümlü olarak giyse de, artık her gün aynı şeyi giyiyormuş hissinden bir türlü kurtulamıyor. Tekrarın yarattığı bıkkınlık, sayısız çeşitlilikteki varlığı, ucu bucağı olmayan bir tek bütün gibi göstermeye başlıyor, tekrar öldürüyor.

Nesrin hazır banyodayken çıkmak için acele ediyor. Ne de olsa servisleri farklı. Bir türlü aynı şubede çalışmayı başaramamışlardı. Mamafih bunun kötü bir şey olmadığını düşünüyor şimdi. Hiç değilse servis otobüsünde, sıkıcı sokaklara, başka servis otobüslerinin içinde uykulu gözlerle yeni güne hazırlananlara boş gözlerle bakıp kendi kendine kalabiliyordu. Nesrin'le ilk zamanları, aynı servisle işe gidebilmek için çabaladıkları zamanları düşündü. "Altınçağ ancak uzaktan bakıldığında Altınçağ'dır. Hatta şimdi olmayan herhangi bir an Altınçağ'dır!" Cümlesini beğendi. Aceleyle ayakkabılarını giydi.

Sokak ve kış birden çarpıverdi suratına. Soğuk bir İstanbul çarşambası daha işte. Çoktan hesaplamıştı: Apartmanın kapısından servis otobüsünün durağı tamı tamına on üç dakika tutuyor. Mühim bir zaman parçası. Gazete almayı düşündü. Sonra vazgeçti. Memleket ve dünya haberlerini karıştırmak istemiyor. Akşam gazete okumak çok daha iyi, böylece oturma odasını saran sessizlik bir anlam kazanıyor ve hem de Ayça'nın ödevlerini Nesrin'in sırtına yıktığında uğraşacak ciddi görünümlü bir işi oluyordu. Canı şimdi otobüsün sıcaklığında alnını cama dayayıp yollara bakmaktan başka bir şey çekmiyor. Yarım saatlik ulvi bir dalgınlık. Otobüse bindi. "Günaydın." Sıralardan kırık dökük "günaydın" sesleri geldi. Günün bir şey vadetmediğinin herkes farkında. Herkes yeni gün fikrinden kaçıp rüyanın renkleri arasına sığınma çabasında. Belki kendisi de biraz uyuklayabilirdi. Her zamanki pencere camı yanındaki yeri boş. Metin hep yanına otururdu ve tuhaf olanı da bir kez bile cam kenarına geçmeye yeltenmemiş olmasıydı. Bazıları bacaklarını koridora uzatmayı, bazıları da camdan dışarı bakmayı sever. Metin haklı da olabilirdi. Her gün gidilip gelinen yolda bakılmaya değer yeni ne olabilirdi ki! Hiç değilse ayaklarını istediği gibi uzatıp gerinebilmenin lüksünü yaşıyordu. Metin'in bir iyi yanı da sabahları hiçbir konuşma girişiminde bulunmaması. Bunun için müteşekkirdi Metin'e. Konuşmayı pek sevmediği gibi, iş yerlerinin sorunlarına ve dedikodularına dair zoraki sohbetlere de hiç girmezdi Metin. Otobüsün bu kesimi Metin'in soğukluğu ve hatta nemrutluğu sayesinde her zaman sessizliğini koruyabiliyordu. Sabah sabah bir insan yan koltuktaki komşusundan daha ne isteyebilir ki! Üst kattaki krediler servisinde çalışıyordu. Tek bildiği buydu adam hakkında.

Yavaşça yerine oturdu. Paltosunun düğmelerini çözdü. Soğuk cama alnını dayadı. Camın yekpare ve pürüzsüz serinliğine yapışmış alnında bir tazelenme hissediyor daima. Kısa bir süreliğine bütün hayatını değiştirebileceğine dair bir umut, bir güç... Ruhun geçici kıpırdanışı... Tekrarın dışına çıkabilme yeteneğine hâlâ sahip olduğuna dair belli belirsiz bir ışık... Her sabahki güzergâhı seyretmeye koyuldu. Yeni bir başlangıcın diğerinin benzeri olmayacağına dair aptalca inancın avutuculuğu. En küçük bir umut kırıntısı bile varsa, inanmak ve beklemek her zaman mümkün. Beklemek bütün bir ömrün yolcu peronunda tükenmesine neden olabilir. "Keşke

arkeolog olsaydım! Yaşananları toprak altından bir bir çıkarır, tasnif eder, bütün olanları birleştiren bir hikâye uydurur ve onları civarda yaşayan kimsenin umurunda olmayan bir müzede sergilerdim." Ne de olsa dokunaklı bir iş arkeologluk. Trafik oldukça ağır ilerliyordu. Ne acelesi vardı ki? İşe gitmek için acele edenler sadece kendi iş yerleri olan kimselerdi. Bunları sabırsız hareketlerinden kornaya hırsla basışlarından hemen ayırt edebilirdiniz. Hafifçe gülümsedi. Çaprazındaki Serpil'e baktı. Onun otobüste oluşu her zaman sevindiriciydi. Ama bu sabah onunla ilgilenecek kadar bile keyfi yok. Minyon tipliydi, hareketliydi, titizdi ve güzel giyiniyordu. Sinsi bir hışırtının bir süreden beri zihnini taciz ettiğinin farkına vardı. Motor uğultusu gibi bir şeydi ve çok derinlerden bir yerden sürünerek geliyordu sanki. Oysa kimse pek şikâyetçi görünmüyordu. İfadesiz suratıyla gözlerini öndeki koltuğun başlığına dikmiş olan Metin'e döndü.

"Affedersin sen de tuhaf bir ses işitiyor musun?"

"Yo, hayır. Her zamanki motor sesi işte."

Hışırtı şiddetini artırıyor ve artık iyiden iyiye rahatsız edici olmaya başlıyordu. Gözlerini kapatıp açtı, parmaklarıyla şakaklarına bastırdı, nefes alıp verdi. Bir faydası yok. Tını gittikçe yükseliyor, dallanıp budaklanarak tırmanıyordu. Her adımda biraz daha yayılarak basamakları çıkıyor. Her adım bir öncekinden daha tiz ve daha yüksek. Bir tür çığlık. Nefes almakta zorlandığını fark etti. Zihninde uğultuyla birlikte genişleyen bir orman olduğuna yemin edebilir şimdi. Ormanın kökleri, dalları ve yaprakları, beynini, ruhunu yırtarcasına büyüyor. Ağaçların çıplak gözle fark edilemeyen gelişmesi sırasında çıkardığı sesler adeta büyük bir çatırtıya dönüyor, çatırtının yükselişi beynini de ayazlı ufuklara kadar genişletiyor. Yaprakların bir sel gibi yayılarak dalgalar halinde ilerleyişi, kemikleri ve duyguları geçersiz ve gülünç kılıyor. Yeşil, Cemal'in dünyasını boydan boya kaplıyor. Ama bu hep bildiğimiz güzelim yeşilden öylesine faklı ki, belki buna yeşil demek de yanlış. Acı, soğuk ve saldırgan. Başka bir adı olmalı bu rengin. Yeni bir ismi gereksinen renk inatla yükseliyor ve gerçeklik altında kaldığı kütlenin rengine boyanıyor. Artık gerçekliğin bile başka bir ismi olmalı. Orman bir sürü gediği parçalayıp geçen başıbozuk bir ordu gibi nallarıyla zihninin her santimini dövüyor, ağaçlar, esen sert rüzgârla bir o yana bir bu yana savruluyor, yapraklar her çatlaktan sızıyor, rüzgârın

uğultusu yabansı kelimeler savuruyor: "*İzim*", "*amır*", "*caday*", "*amıtan*!" Şaşkınlık, ağrı ve korku içinde kendini kaybediverdi. Tuhaf rengin cümleleri anlaşılmaz bir feryatla birlikte yatağından boşanıverdi. Uyuklamakta olan bütün yolcular yerlerinden zıpladı. Özellikle de hâlâ öndeki koltuğun arkalığına bakmaya devam eden Metin. Kafasını ön koltuğun başlığına çarpıverdi. Cemal'e şaşkın gözlerle dönüp ellerini bileklerine götürdü. Servisin bütün bıkkın yolcuları başlarına üşüştü. Limon kolonyasının keskin kokusuna rağmen burnuna hâlâ kayın ağaçlarının tarifi zor kokusu geliyordu. "Neden kayın diyorum acaba? Görsem tanımam!" Bu sabahı diğer bir sürü sabahtan farklı kılan bu mucizevi olaya şükran duyan personelin aşırı ilgisi şimdilik hiç de bunaltıcı gelmiyor. Ama hışırtı yavaşça azaldı, orman bilinmedik, zifir yeşili deliğe doğru yavaşça çekilip yerini beynin bildik dokusuna bırakıverdi. Artık sadece sinsice mevzi değiştiren bir ordu gibi fısıltıları uzaktan belli belirsiz işitiliyor.

"Neydi onlar Allah aşkına?"

"Neler neydi?"

"Demin söylediklerin."

"Ne söyledim? Küfür mü?"

"Aslında söyledin demek doğru sayılmaz. Bağırdın. Cad gibi, amıt gibi bir şeyler."

Boş gözlerle Metin'e baktı. Bu sözcükler bir şey ifade etmiyor. İfadesiz kelimelerin yarattığı duygu hiç mertebesindedir. Adı konulamayan bir renk kadar tıkanık bu kelimeler de. Hiçbir yere götürmeyen, hiçbir çağrışıma yol açmayan renksiz, kokusuz bir duvardan ibaretler. Herkes yavaşça yerine oturdu. Otobüs sakinleşti.

"Tamam tamam şimdi daha iyiyim, bir kâbus gördüm galiba. İlginize çok teşekkürler."

Artık uğultudan da ormandan da eser yok. "Bu da neydi böyle? Yoksa hastalanıyor muyum? Bir bu eksikti!" Otobüs sabah trafiğinin bütün engellerini aşarak nihayet binaya ulaşmayı başardı bu arada. Sendeleyerek servisten indi. Her sabahkinden çok daha uzun sürdüğünü sezdiği yolculuğun bitmesine bu kez sevindiği bile söylenebilir. Oysa diğer günler, trafikte sıkışıp kalmayı, akşama kadar otobüsün sıcağında uyuklamayı hayal ettiğini biliyoruz. Kim bilir kaç sabah "keşke hep bu kavşakta sıkışıp kalsak" demişti Cemal.

Soğukta şubenin kapısında biraz bekledi. Bir sigara yaktı. Hışırtı şimdi hiç de gerçekmiş gibi gelmiyor. Varlığının tek kanıtı kendini çok yorgun, adeta bitkin hissediyor olmasıydı. Sıcak yatağından kalkalı ancak bir saat olmuştu ama bir günün bittiği saatlerden çok daha fazla yorgundu şimdi. Üşüdü. Ama sigara bitmeden içeri girmeyecek. Arada personelden birilerinin camdan kaygılı bakışlarla kendisini kontrol ettiklerini fark etti. "Bakarlarsa baksınlar! Ne var! Maymun mu oynuyor!" Söylendikten sonra ancak yarısına kadar içebildiği sigarayı kaldırıma fırlatıp üzerine bastı. Dış Ticaret servisindeki masasına ayaklarını sürüyerek ulaştı. "Artık güne başlamalı!" Yapılacak işleri aklında sıralarken güneş, şehri örten karanlık bulut tabakalarının arkasında yükselmeye, dünya tekdüze yörüngesini çaresizce izlemeye devam ediyordu.

• • •

Geçmişin gözleri olduğuna inanmak, sakınma duygusu yaratır. Geçmişten korkmak değil bu. Daha çok zihinde kurulan geçmişin aslına uygun olup olmadığının asla bilinemeyeceğinin farkında olmaktır. Yani hiçbir zaman tam olarak bilemeyeceğimiz bir zamanın, ne olduğu pek de açık olmayan hayaletinden çekiniriz. Hep bir belirsizlik payı bırakmak zorundayızdır. Bu belirsizlik bazen geçmişi safdil bir duygusallıkla sevmekten başka bir sonuç vermez. Duygusallık da bir belirsizliğin izinden gitmektir. Kuşkusuz kişi zihninde yarattığını sever. Yeni bir deneyin imkânsızlığında, çok gerilerde kalmış Açina sülalesi tamamen masalsı bir tülle sarınmış olarak kimilerinin muhayyilesini ele geçiriverir. Üzenginin icadının bozkırdaki yitik tarihi hiç olmadığı kadar hızla değiştirebileceğini kim tahmin edebilirdi: "*Üzengü bar erse çigen berk kapar* - Üzengi varsa insan yuları güçlü tutar!" bütün bu icatlar bir icattan öteye bir anlam taşımasa da Osman'a kalırsa sürekliliğin muhafızı kelimelerdir. Geçmiş bizi kelimelerin içinden gözetler. Bir kelimenin her bir tekrarı, silikleşip unutulan ve belki de bize hiç benzemeyen atalarla akdin yeniden onaylanmasından başka bir şey değildir. Osman'a göre buradan bir başka sonuç daha çıkar ki o da, başkasının kelimelerinin ve deyimlerinin kullanılması gerçekte başkasının sezdirmeden sizi teslim almasıdır. Dilin değişmesinin yarattığı psi-

şik kırılmanın, din değiştirmenin yarattığı kırılmadan pek de farkı olmadığı kanısında Osman. Başka kelimelerle ağızdan dökülen bir düşüncenin çıktığı ruh artık aynı ruh değildir. Bozulmayı onarma saplantısı Osman'ın hayatını ele geçirmiş dense yeriydi. Kelimeleri kesip biçip kökene, ya da daha doğrusu muhtemel kökene yaklaştıkça, zihnindeki geçmişi bugüne döndürmüş gibi hissediyordu. Günler ve geceler iki farklı geçmişin birbirini ispatından başka bir şey değildi.

Kendisini bir tür sorgucu olarak görüyordu Osman. Nasıl ki, bir sorgulayıcı sorguladığı kişinin geçmişini bilmek zorundaysa Osman da kelimelerin her şeyinden haberdar olmalıydı. Yoksa onarma mümkün olmayacaktır. "Evet, seni önce Kutadgu Bilig'de *üzengü* olarak görmüşler. Ama kuzeyde *irengü*, *izengü* diye de tanınmışsın. Baştaki ü harfini neden i'ye çevirdin? Sakladığın bir şeyler mi var!" Gözünü yakan ışığın bezdirici parlaklığı ve hakkında her şeyi bilen sorgucunun hâkimiyetini kabullenmiş kelime artık sorgucuya adını koymak istemediği bir saygı duymaya başlamıştır. Ama kaçamak cevaplar vermeye devam etmektedir: "Hayır Yakutistan'da gördüğünüz ben değildim. Oraya hiç uğramadım. Beni *üzenmek*'le karıştırmışlar! Yemin ederim!" "Peki o zaman Maytrisimit'deki "*ming kigelig tilgenin yartaglag tamga ayasınta izengülükinte begiz belgülüg közünür*"e (elinin ayasında ve tabanında bin parmaklı çarkla donatılmış bir damga açık şekilde görülmekte) ne demeli! Yoksa sen aslında *izengü*'müsün!" "Aman efendim, bilirsiniz Uygurlar hep abartır. Hele Burkancı olduktan sonra iyice sapıttılar." "Hâlâ kaçamak ha! Biraz ısıtın orospu evladını!" "Aaaaaahhh!" Bütün bu çabalara rağmen hâlâ çok iş ve çok fazla belirsizlik vardı. İşin en fenası da kelimelerin kendilerinin de kökenleri hakkında fikir sahibi olmamalarıydı. Kelimelerin bazen birbirlerinden habersiz hücreler şeklinde çalıştığı gibi bir sanrıya da kapıldığı oluyordu. Birbirlerinden habersiz farklı zihinlerin içine yuvalanmış kelimeler, dünyanın dört bir yanına yayıldıklarında dönüşüp duruyorlar, gerçekte ne olduklarını kendileri bile bilemez hale geliyorlardı. Bir kelimenin kendisinin ve anlamının Asya'nın dört bir yanına dağılmış izlerini bulabilmek gerçekten güçtü. Çalışmalarını en fazla zorlayan da buydu. Önemli olan değişiklik içindeki standartların korunabilmesiydi. Yoksa üç yüzyıl geçtikten sonra onarılma tamamen olanaksızlaşacaktı.

Osman zaman birimi olarak daha ziyade yüzyılı kullanır. "Dört yüzyıl önce, sekiz yüzyıl önce, on bir yüzyıl önce." Bin'i pek kullanmazdı. Bin yıl yerine on yüzyıl demek hem zamanı somutlaştırıyor ve hem de eski Türklerin rakamları kullanışlarına daha yakın bir ses veriyordu. Gerçi Şine Usu'nun batı tarafında ve diğer Orhun Yazıtları'nda birçok kez geçtiğine göre eski Türkler bin kelimesini sıkça kullanıyorlardı ama olsun.

Oldukça yıpranmış, ama bir zamanlar epey para sayıldığı belli olan deri çantasına notları tıkıştırırken kelimelere yapılan işkencenin zihnindeki görüntüsü hafifçe tebessüm etmesine neden oluverdi. Sandalyeye bağlanmış bir kelimenin resmi nasıl yapılabilir ki? Seslerin resmi harflerle yapılır ki bu durumda da harfler değiştikçe ses ister istemez bozulmaya başlar. Çin yıllıklarından çevrilen Hun ve Tuyku isimlerinin asıllarını kesin olarak öğrenmenin imkânsızlığına yanıp duruyordu. Biruçin denilen Rus rahibin yüzyıllardır titizlikle tutulmuş hanedan yıllıklarını çevirmedeki azmini takdir etmemek elinde değildi. Gözlerinin önüne Pekin'de karanlık ve küf kokan, bin yıllar kokan bir arşiv odasında kocaman masanın üzerine iki büklüm kapanmış, dünyayla ilişkisini kesmiş sakallı bir adam ve anlaşılmaz harflerle dolu sayfalar geliverdi. Bir hayat yıllıkları çevirmeye adanabilir mi? O dönemler Çarlık Rusyası'nın Çin'in nasıl bir yer olduğuyla ilgilenmeye karar verdiği Avrupalılaşma yıllarıydı. Biruçin de aslında bir Çarlık görevlisiydi ama olsun. Bazıları mesailerinden anıtsal mucizeler yaratabiliyor. Adamın yarattığı sessiz sedasız onca cildi çevirmeye muvaffak olmuştu işte. Yine de Çin ideogramından adların kesin bir çevirisine ikna olabilmesi mümkün değildi Osman'ın. Artık derse girmeliydi.

Fakültenin loş koridorlarına, yüksek tavanına göz gezdirdi. Başka herhangi biri için kasvetli görünebilecek bu bina hayatıydı. Birçok kişinin aksine her gün hayatını gözden geçiriyor olmaktan da sıkıntı duymuyordu. Üniversiteyi okuduğu Edebiyat Fakültesi'nde şimdi de öğretim görevlisi olmak, yaşadığı yılları kesintisiz bir bütün, kesme taş bir blok gibi yekpare biçimde algılamasını sağlıyordu. Bu yekpare görünümde elbette biraz havasızlık da vardı ama olsun; bir hayatı gerçek yapan sürekliliktir. Hergele Meydanı'nın önünden her geçişte gençlik yıllarının gözünün önüne gelivermesi de bu sürekliliğe dahil. Hoşnutsuzluk hoşnut olmanın tam tersi değildir. Osman hoşnutsuz. Öğrencilerin dünyasının uçarılığını

daima bir olgunlaşmama çabası, neredeyse bir direnme olarak değerlendiriyor. Olgunlaşmama çabası geçmişle bugün arasındaki sırlı ipliklere kayıtsızlık demek. Kelimeler tarafından gözetlendiğini düşünmemek demek. Üniversite yıllarında dahi olgun biri olduğunu düşünürdü Osman. Hatta neredeyse olgun biri olarak doğduğu zannındaydı. Olgun biri kendini ve düşüncelerini ciddiye alır. Bazılarının olgunluktan anladığı hayatın hallerine sessizce ve anlayışlı bir tebessüm olabilirdi ama bu olgunluk değil ciddiyetsizlikti. Üniversite öğrencisi olduğu yıllarda bile takım elbise ve kravatla dolaşması arkadaşları arasında bir tür mesafelilik ve kibir olarak algılandıysa da buna aldırış bile etmezdi. Fakülteden çıkıp Küllük'te çay içip *Hergün*'ü karıştırırken bile etrafına dalga dalga olgunluk yaydığını düşlerdi. Asla diğerleri gibi setin üzerindeki demirlere ayağını dayamaz, aşağıdan geçenleri kesmek gibi hafifliklerle uğraşmazdı.

Sınıfa girip öğrencilerin uçarı başları üzerinde göz gezdirmeye başladığında sessizlik elle tutulur bir tedirginliğe ve sıkıntıya eşlik ediyor gibiydi. Sınıfın üzerine koca bir bulut gibi çökmüş sessizliği yavaşça içine çekti. Sessizliği bozacak cümleyi kafasının içinde tarttı. Sessizliği bozan ilk cümlenin daima çok önemi vardır. O alelade bir cümle olmamalı, düşüncelerin gururlu dünyasından, sözler dünyasına geçiş bilgece bir yumuşaklığa sahip olmalıdır. Yavaş belli belirsiz bir öpüş gibi. Sessizlikten daha güzel bir cümle kuramayacağının da farkındaydı ama bir geçişin çaresizliği hiç değilse uygun bir cümleyi gerekli kılıyordu. "Schlegel'e göre dilin bir organizma olduğundan geçen ders söz etmiştik. Bu romantik olarak adlandırılan bir görüştü hatırlarsanız." Kimse bir şey hatırlamıyordu kuşkusuz. "Oysa dilin tarihselliğini vurgulayan Von Humboldt'a bakılırsa dilin değişmesi düşüncelerin değişmesinin bir göstergesidir. Dil bir milletin ruhudur, der Herder. Yani insanlığın dil üzerine bölünmesi ayrışmaların en tabii olanıdır. Mesela eski Ana Türkçede f, h ve j sesleri yoktu diyorsak bu aslında çok derinlerdeki bir şeylerin ifadesidir. Ya da Türkçenin son ekli bir dil olması, dile de onu kullananlara da daha en başından bir kimlik kazandırır. Her insanın en derin kimliği daha en başından belirlenmiştir demektir bu." Bütün sınıf buradan uzaklarda bir yerlerde olmayı hayal ediyordu. Osman bile.

Erte şagnın ektinde
Ertenginin ertezinde
Burungunun burunguzunda
Şag-dip büdüp turar şagda
Am darta, dan bajı şara-here
Daş bajı sarıg-şokar hir çorda
Inçap turda çer-deer
Dinmireen ışkaş daaş
Ünüp turar mındıg boop-tut

Erken çağın omzunda,
Geçmişin geçmişinde,
Öncelerin öncesinde,
Yer-zaman oluşurken,
Yarın tan başı ağarır ağarmaz,
Taş başı belirir belirmez iken,
Derken yer-gök,
Gümbürdemesi gibi bir gürültü,
Çıkar olmuş.

"Gerçekten de bu teslimat bizim için çok önemli."

Ferit Bey dünyanın kaderini ilgilendiren ağırlıkta meselelerden söz ediyor gibi konuşmayı pek severdi. "Senin osurman bile çok önemlidir!" diye geçirdi aklından Cemal. Henüz tamamen kendine gelmediğinin farkında. Ormanın beyninin içinde bir yerde gizlendiği ve sürekli olarak kendisini gözlediği hissinden kurtulamıyor bir türlü. Ferit Bey'in oturaklı cümlelerini zihninin bir tarafına kayıt ederken öbür yandan Metin'in ağzından çıktığını iddia ettiği "amıt" ve "cad" kelimelerini düşünüyor, düşündükçe de uğultunun ve ormanın sihirli kelime söylendiğinde yeniden ortaya çıkan bir cin gibi kendini yeniden ele geçirmesinden korkuyordu. Ama bir şey olmadı. Trako Ltd'nin oyuncaklarının ithalatına dair işlerini bitirdi. Ferit Bey ikinci kahveyi de tükettikten sonra acele adımlarla bankayı terk etti. Ferit Bey önünde sonunda plastik oyuncak ithalatı gibi olmasa da olur bir işle uğraştığını öldür Allah kabul etmeyecek insanlardan biriydi. Bu derece kendinden emin bir ciddiyet ancak böyle mümkün olabiliyordu demek.

Adamın ardından ofisteki diğer masalarda çalışanları süzdü, camdan dışarı baktı Cemal. "Sabahı saymazsak sıradan bir iş günü." Karnı oldukça acıkmıştı saatine baktı.

Yemekhane sakin sayılmazdı. Tabldotu beğenmedi. Canı sulu yemek çekmiyordu, makarna ve salatayla yetinmeye karar verdi. Yemekhanede masa seçmek de başka bir sorun. Kimseyle sohbet etmek istemiyordu. Boş bulduğu masaya oturdu. Etrafına bakmadan yemeğini yemek ve sonra dışarıda biraz yürümekten başka bir isteği yoktu. Ama İlker Bey sıcak bir selam verip karşısına oturuverdi. Adamın ortada hiçbir sebep yokken daima ikiyüzlü bir yakınlık göstermesi hep rahatsızlık vericiydi.

"Geçmiş olsun. Galiba serviste biraz rahatsızlanmışsınız."

"Evet, iyiyim şimdi."

"Bazen bana da olur. Serviste içim sıkılıverir."

"Yaaa. Evet."

"Peki 'amıt' ne demek?"

"Bilmiyorum."

Demek otobüsteki bağırtısı, kelimeleri bütün binaya yayılmış, Cari İşlemler Servisi'ne kadar ulaşmıştı.

"Mutlaka geçmişinizle ilgili bir şey olmalı. Biraz düşünürseniz çıkarırsınız."

Vermek istediği cevap "Sana ne?" idi, ama ağzından "Aslında bunu pek düşünmek istemiyorum" cümlesi çıktı. İlker Bey inanmaz gözlerle tebessüm ediyordu.

"Olur mu canım! İnsan ne olsa merak eder."

"Ben etmiyorum!"

"Bilmediğim bir küfür falan olabilir mi?"

Bir an içindeki ağacın yeniden kıpırdamaya başlayacağı korkusuyla ürperdi. Elini karnına götürdü. Bir şey hissetmedi.

"İnanın hatırlamıyorum."

"Ama yine de..."

Tüm yemekhane şangırtıyla irkildi. Cemal kendine geldiğinde kendi servis tepsisinin içindekilerin İlker Bey'in üzerinde olduğunu, makarna ve salataların ağır bir akışkanlıkla adamın üzerinden aşağı kaymakta olduklarını fark etti. İlker Bey de inanmaz bir ifadeyle gözlerini açmış ve ayağa fırlayıvermişti. Herkes onlara bakıyordu. "Bir günde iki skandal birden yaratmayı başardım!" Kimseyle konuşmadan hızlı adımlarla olay mahallini terk etti. Tuvalete gitti. Yüzünü

yıkadı. Aynada kendisine baktı. Kaçırmaya başlayan birinin suratı buna benzer bir şey miydi acaba? Ağzını açıp içeriye baktı. Boğazının derinliklerinde bir dal parçası, bir yaprak görse bütün bu olanlar daha gerçekmiş gibi gelecek. Bir sigara yaktı. "Demek sigarayı burada içmek kısmetmiş." Kendi servisinden birisi tuvalete girdi. Müdür kendisini görmek istiyordu. "Çok güzel!" Gün tamamen saçma bir hal alıvermişti. Üstelik daha ancak öğle saatleri yaşanmaktaydı.

Müdürle görüşme olağanüstü sayılmazdı. İlker Bey'den özür dileyecekti, herhalde sinirleri bozuktu, yok hayır çalışacak durumdaydı, bir şeyi yoktu. Masasına döndüğünde güya çaktırmadan herkes ona bakıyordu. O ise kendi boğazını dinlemekle meşgul hâlâ. Her an yürüyecek dalların çatırdamasını kolluyor. Bankada sinirli ve acayip birisi oluvermek damgası herhalde uzun zaman silinmeyecek. Bir damga bütün bir ömür değerlendirilerek vurulmaz. Sadece bir tek vukuat yeterlidir. Hükmümüzü bir iki örnek olaya bakarak vermek durumundayızdır ki, bununla kimse bizi acelecilikle suçlayamaz. Hüküm vermeden nasıl tanıyabiliriz ki birini. "Cemal Bey'in ne yapacağı belli olmayan tuhaf biri olduğunu düşünüyorum" cümlesi ile Galilei'nin; "zihnimde yatay bir düzleme fırlatılmış bir hareketli cisim tasarlıyorum ve önündeki her türlü engeli kaldırıyorum" cümlesi aslında aynı hayalî tanımlama çabasının ürününden başka nedir ki. Tek bir hareket ve artık çevrenizdekiler nasıl birisi olduğunuzun hükmünü çoktan vermiştir bile. Üstelik Cemal arka arkaya iki olay birden yaratmıştı. Daha şimdiden birçok fısıltının saklı gezintisini hissetmek mümkün. Cep telefonu sessizlikte yankılanıverdi. "Nesrin! Tam zamanıydı!"

"Tamam anladım. Anladım dedim uzatma!"

Bütün başlar bir daha kalkıp yine bilgisayarların adam yiyen ekranına döndüler. "Bir bu eksikti! Ayça kurstan alınacak, akşam kayınbiraderlere gidilecek! Önce İlker Bey'den özür dilenecek."

• • •

Çısınmaa İrgit peşine taktığı dört beş kısrağı çekiştirerek Kök Mazılık'tan uzaklaşalı iki saat geçmiş olmalıydı ve bir iki saate kadar güneş batacaktı. Kısrakları arkadan dürtükleyen Bayın, Çısınmaa'nın aniden toparlanıp kasaba dışına çıkışına pek bir anlam veremese de arkasından seğirtmezlik edemezdi.

Kök Mazılık'a kasaba demek bir tür iltifat sayılır. Bu küçük ve zoraki yerleşim yeri toprak sokakları, beyaza boyalı birbirinin aynısı tek katlı evleri, iki katlı bir iki kamu binasıyla, birkaç depoyla köy irisi bir yerdi. Zoraki yerleşim sözünü boşuna söylemedik. Kuzeyiyle, güneyiyle Sibirya'nın pek çok kasabası ve kenti gibi burası da kolektifleştirme ve göçerlikten yerleşik hayata geçiş sürecinde sıfırdan oluşturulan bir yerleşimdi ve her zoraki yerleşim gibi ne yapılsa tam olarak oturmuyor, her an uçup gidecekmiş, buharlaşacakmış gibi bir izlenim yaratıyordu insanda. Deprem sonrasında kurulan prefabrike kentlerin derme çatmalığından farksız görünen iğretiliğinden geçen onca yıla rağmen bir türlü kurtulamıyordu. Bu iğretiliğe yerleşimin etrafındaki birkaç çadırın da katkıda bulunduğunu eklemeliyiz. Bazılarının hâlâ çadırda yaşamayı daha kullanışlı bulmaya devam etmelerinde acıklı bir inat bulabilirsiniz. Öte yandan bu zoraki kasabaların kurulmasındaki inadın daha da acıklı göründüğünü hemen fark edersiniz. Onca zamana rağmen olmamıştı işte. Yeraltı kaynaklarından borularla doğal sıcak su getirilmesi, ısınmanın bunlarla sağlanabilmesi gibi bir lüks bile bu her an kanatlanıp gidiverme izlenimini silememişti. Gerçi son yıllarda bu borular da çalışmıyordu ya neyse. Kök Mazılık, ismini aldığı tepenin aksine gök renginden çok toprak rengi ve beyaz renkte görünürdü. Hemen bütün evler beyazdır burada. Kirli bir beyaz. İnsan Güney Sibirya'yı yemyeşil bir tayga ülkesi sanabilir ilk bakışta. Oysa burada, daha kesin olarak söylemek gerekirse Tıva'da her türlü coğrafi örneği bulmak mümkündü. Bozkır, tayga, çıplak dağlar, ağaçların kuşattığı zirveler, azgın nehirler, ürkütücü yeşillikteki vadiler, yüzlerce göl ve gölcük. Kök Mazılık'ın kaderine ise bozkır düşmüştü. Yine de bu kolektif çiftlik kasabasında yaşayanlar, gözleri seçebiliyorsa eğer, uzağa baktıklarında açık kahverengi çıplak tepelerin ardında yükselen ormanlı dağları ve tayganın ilk işaretlerini görebilirlerdi. Derin ve ürkütücü bir koyuluktaki orman yabani bozkırın ardından sarımsı çıplak düzlüğü ve nehir yataklarını gözlüyordu. Onun orada olduğunu bilmek bu can sıkıcı çoraklığı daha çekilir kılıyordu. Gerçi Tıva'da görmeseniz bile ormanın hep yakınlarda bir yerlerde olduğunu bilirsiniz. Çıplak dağların zirvelerindeki berrak göllerin acımsı suyunda bile çok da uzakta olmayan ormanın tadını almak mümkündür. Yine de kasabanın yakınından coşarak geçen Ulug Kem veya bilinen adıyla Yenisey'e

rağmen buraların çoraklığını anlamak zor gelebilir insana. Bazen ne Yenisey'in ne de güneydeki dağ göllerinden inen Hemiçk'in bozkırı doyurabildiğini düşünür kişi. Ya da toprak öylesine inatçıdır ki hiçbir ağacın sürgün vermesine müsaade etmez. Kuzeyden inen ormana bozkırın direnişi ta buralardan başlar. Böylesine bir inadın ardından yarım günlük yolda böylesine bir orman gördüğünüzde şaşıverirsiniz. Beşte dördü dağlık bu ülkede ormanın dağlara sığınıvermesinde şaşıracak bir şey yoktur. Sibirya'da orman kimi zaman inanılmaz bir saldırganlıkla yayılırken, kimi zaman da dağların çevresine çekilir. Dağ ve tayganın böylesi bütünleşmesi yerle gök arasındaki bağı daha da güçlü kılar. İsterseniz iki doğal Babil Kulesi'nin üst üste kondurulduğunu da söyleyebilirsiniz. Üstelik burada bir dil karmaşasından da söz edilemez.

Çısınmaa bakkal dükkânının kapısına öğlen saatinde kilidi vurup atları, eşyalarını, tıka basa doldurduğu dengini alıp yola düştüğünden bu yana ağzını açmamıştı. Bayın, Çısınmaa'nın kısrakları nereden bulmuş olabileceğini düşündü. Sonra vazgeçti. Bütün kısrak ve tayların kolektif çiftliğe ait olduğu bilinmeyen bir şey değil. Gerçi rejimin çöküşünün ardından çiftliklerin çoğunun statüsü değişmişti ama olsun. Çısınmaa'nın beş kısrağı birden bir yerlerden bulmasının pek bir açıklaması yok yine de. Üstelik Çısınmaa artık kolektifte de değildi. Bazen geçici olarak kasaplık yapıyor ama aslen de küçük ve sefil görünüşlü bakkal dükkânını işletiyordu.

Bir hayvanı buralarda herkes parçalayabilirdi ama Çısınmaa'nın işçiliği hepsinden başkaydı ve hayvan boğazlamak acemi ellere verilmeyecek kadar derin bir iştir. Kök Mazılık'a kasaba demek gibi, Çısınmaa'nın dükkânına bakkal demek de bir iltifattır. Rafların üçte ikisinin boş olduğu bu acıklı dükkânda gerçekte ne ticareti yapıldığını anlamak kolay değil.

Kendisine bir şey sormak hâlâ mümkün görünmüyordu. Öylesine ciddi ve kapalıydı. Çısınmaa. Bakkal tezgâhının ardında da, bir hayvanın derisini yüzüp parçalarını, bağırsaklarını istiflerken de aynı somurtuk ciddiyetle işini yapardı. Bu asık suratın, hayvanların ruhlarına karşı zorunlu bir saygıdan mı, yoksa göklerin bilgisinden mi kaynaklandığını kestirmek kolay değil. Ruhlar âlemiyle içli dışlı biri nasıl neşeli olabilir ki! Neşeli bir kasap bulmanın zorluğu düşünüldüğünde hayvanların derileri, sinirleri, yağları ve salgılarıyla

geçen bir ömrün içinde ölümün sıradanlaştığını da düşünebiliriz. Çısınmaa'nın kendi bedeni ile kesip biçtiği hayvanların bedeni arasında bir özdeşlik ya da yakınlık kurup kurmadığını kestirmek zor. Kasaplık insanı her zaman anatomi konusunda ilerlemeye götürmeyebilir. Özellikle de hayvanların gözlerine baktığında ne gördüğünü bilemeyiz. Kan dökülüp et soğuduğunda hayvanın ruhunun parçalara ayrılan bedenini bir süre de olsa seyrettiğini hissetmekten kendini alamazdı Çısınmaa. Ruhu oradan kovmak gerekir hemen. Yoksa deriyi yüzmek, bağırsakları ve mideyi çıkarmak, kaburgaları ayırmak ruhu yaralayabilir. Yine de bir hayvanı boğazlarken gözlerine bakmak gibi bir âdeti olduğunu buralarda herkes bilir. Bir tür diklenme, bir tür zorunluluğun hayvana hatırlatılması, bir tür suçsuzluğun altını çizme.

Çısınmaa arada başı ağrıyormuş gibi inliyor, atını durdurup gözlerini göğe dikip birkaç dua mırıldanıp yoluna devam ediyor. Elbet bir açıklamada bulunacaktı. Bu sessizlik böyle devam edemezdi. Nereye gittiklerini tahmin etmeye çalışıyor sabırla Bayın. Buzla kaplanmış nehri geçtiler, bir *Oov*'un biraz uzağından dolanarak dağın eteklerine vardılar. Taşların üst üste yığılmasından oluşan bu bir buçuk metre boyundaki küçük tepecik ve üzerine dikili kuru dallarıyla salınan ağaç merakla bu küçük kafileyi süzdü. Kuru dallarda salınıp duran bez parçalarının renkleri yolculara dair aralarında fısıldaştı. Bez parçaları için bir kez daha insan görene kadar yeterli bir malzemeydi bu. Tek bir kişi bile üzerinde düşünülecek fazlasıyla malzeme sunarken, bir kafile başlı başına bir hazine sayılır. Doğa içindeki tek insan yapımı şey olan *Oov* da ister istemez doğaya öykünmek zorundaydı. Kaya parçalarının birbirlerine dayanarak oluşturduğu bir ruh sığınağı. Düzlük ve dağ karla kaplı olmasına rağmen nasılsa bugün ayaz yoktu ve güneşli bir gündü. Sibirya hep insafsız soğuğun yurdu olarak bilinse de Tıva pek de öyle değildir. Her yer beyaza gömülse de fazlaca kar yağmaz burada. Öyle ki hayvanların karı eşeleyip toprağın üzerindeki otlara ulaşmaları her zaman mümkündür. Dağlar dışında tabii. Soğuktur ama daha çok ayaz bitirir insanı. Damarlara ve sinirlere kadar işleyen ayaz. Çısınmaa durdu, etrafına baktı. Çevreyi dinledi ve mırıldandı: "Burasıdır!" Atından indi. Daha geriden gelen sekiz-dokuz kişilik küçük kafile Bayın'a bakmaktaydı. Ama ne yazık ki onun da söyleyebileceği bir şey yok. Henüz dağın eteklerinde olmalarına rağmen

bozkır, aşağıda sonsuzlukla birleşen bir ak örtü gibi uzanıp duruyor, sessizlik kulaklarında kristal bir çıngırak gibi vınlıyor, uzakta güneş ışıklarıyla parıldayan donmuş nehir, beyazlığın ortasında altın bir maden damarı gibi uzayıp gidiyor, bilinen âlemin henüz ulaşamadığı bu yerde kuşların bile sesi çıkmıyordu. Atlarından inmemekte ısrar eden kafileye, "Burada kamp kuracağız" diye tekrar etti Çısınmaa. Sesinde sinirli bir tıslama hemen sezilebiliyordu. Nihayet atlılar isteksizce inip çalışmaya koyuldu. Neredeyse bir saat sonra geceleyecekleri çadır kurulmuş, hayvanlar ısıtılmış, ateş yakılıp çay demlenmişti bile. Aceleyle kurulan çadırın içine yine bir sessizlik çöküvermişti. Güneş batıdaki ak bozkırın ardındaki geçit vermez çıplak dağlara doğru yavaşça iniyordu. Çısınmaa sonunda konuşmaya başladı: "Gece bir işaret aldım. '*Eeezi çok Caday, çok turar ujurluk*' deniliyordu. Caday sahipsiz olmamalıdır!"

Küçük topluluk çıt çıkarmadan dinliyor ne olduğunu anlamaya çalışıyordu. Yine de soru sormaya cüret eden bir münasebetiz olmazsa bir cemaat, gerçek bir cemaat sayılmaz:

"Neyle ilgili bir işaret bu?"

"Caday ile ilgili olduğu anlaşılmıyor mu!"

Efsanevi taşı hepsi duymuştu. Bazıları birden fazla olduğunu iddia ediyorsa da, kimilerine göre anlatılan efsanelerde ve masallarda tek bir taş söz konusuydu. Yağmur, kar, dolu yağdıran, göğe hükmeden Altaylıların mübarek taşı. Bir kurdun atalar atasına hediye ettiği taş. Ama zamanla birçok taştan söz edilir olmuştu. Hatta Çadan'daki bir Hamın elinde de bir caday olduğundan söz ediliyordu.

"Bizim de mi bir cadayımız olacak?"

"Hayır ondan bir tane var. Tıva'nın her kentinde bir Caday olsaydı emin olun Ruslar Tuva Cumhuriyeti Standardizasyon Meteoroloji ve Belgelendirme Komitesi'nin kapısına kilit vurmak zorunda kalırdı. Hayır hep bir tane Caday vardı ve çok çok uzun zamandır, kar yağmış bir ovada gözden yiten bir köstebek yuvası gibi izsiz ve belirsizdi. Ama şimdi güneş açıyor ve bir işaret var!"

"Nasıl bir işaret bu?"

"Şimdilik sadece bir vadinin dibinden kulağımıza gelen akdoğan sesini duyabiliyoruz. O oralarda bir yerlerde. Ötüşünü bir kez duyuyoruz ve bunun bir işaret olduğunu biliyoruz. Daha önce bu ses yoktu, yani var olup olmadığını bilmiyorduk. Şimdiyse oralarda

bir yerlerde olduğundan eminiz. Taşımız için bir çaba gerekiyor. Şimdi nerede, ne durumda olduğunu bulmalıyız. Bunu ruhlardan ve göklerden sormak için buraya geldik zaten."

Ruhlarla her temas ve hamın her göğe çıkışı bir yükseklik ziyafetidir. Nadiren de at eti ziyafeti. Koyun etinin yavanlığına midesini alıştıranlar at etinin sert gevrekliğinin tadını anlayamaz. Çok uzun yıllardır at kurbanı nadiren yapılabilen bir kutsamaydı. Zira hemen bütün atlar, kısraklar ve taylar kolektif çiftliğin malıydı. Yurttaşların kendi özel mülkiyetlerinde kullandıkları bir iki hayvanı da gönül rahatlığıyla kurban edemeyeceklerini tahmin etmek zor değil. Bayın'ın kısrakların nereden çıktığına dair şaşkınlığı da buradan gelmekteydi. Fakat bir ayin demek göklerin ve ruhların bir kez daha ispatı demekti. Varoluşun anlamının ispatı, ağaçların ve dağların ispatı. Ruhlara dokunmak ve ruhların kişioğluna dokunması. Göktekilerin hâlâ orada olduklarının sınanması. Hamın sınanması. Hamın ruhunun göğe çıkışı ve göğün katlarından yeryüzüne dönebileceğinin ispatı. Orada, gökte kalanlar da oluyordu bazen. İniş, çıkıştan daha tehlikelidir. Sağlıklı ve hâlâ uzun yıllar taşıyabilecek beden, aniden gelen anlam kaybı, işlev kaybı, ruh kaybı karşısında derin bir yeise kapılıverir, işlevini kaybetmenin, varolma amacının yokluğunda hızla bozulmaya başlar. Ruhun geride bıraktığı gövdeyi yukarıdan izlerken ne düşündüğünü kim bilebilir? Yine de ruhun çıktığı yerde kalıvermesi çok nadirdi. Küçük topluluğun içini bir kıpırtı alıvermişti. Alışıldık ayinlerden daha farklı ve esrarengiz bir anlamı vardı bu seferkinin. Efsanevi Caday gerçekten bulunabilir miydi? Hem de bu zamanda! Uzay mekiklerinin, genetik biliminin, cep telefonlarının, küresel ısınmanın zamanında. Kişi bu çağda inandıklarını sürekli tekrar etmezse farkında olmadan aşınıp gidiyordu. Eşi görülmedik ruh erozyonundan kaçış yoktu.

"İyi de bunun için niye ta buraya geldik ki? Kök Mazılık'ta her zamanki yerimizde olmaz mıydı?"

Bütün azarlayıcı bakışlar münasebetsiz soruya yöneldi. En azarlayıcısı da kuşkusuz Çısınmaa'nınkiydi.

"Bu özel bir durum Bayın! Herhalde belgeselcilerin, kameramanların, Discovery Channel'ın, National Geographic'in, dünyada hâlâ böyle şeylere inananların neye benzediklerini görmeye gelmiş meraklıların, trekking yapmaya gelmiş turistlerin, atalar inancını kurcalamaya hevesli akademisyenlerin, antropologların önünde

taşımızı ruhlardan sormak istemeyiz değil mi Bayın? Elbette buna Rus devlet görevlilerini ve Lamaları da dahil etmeye gerek yok. Kendi halinde bir *falklorniy* olarak kalmak daha iyi değil mi? Sabah ve akşam ayinleri ve tahkikata uğramamak, meraklılarca ilginç bulunmak güzel bir şey kuşkusuz. Ama her şeyimizi başkalarının önünde yapmak istemeyiz değil mi?"

Bayın başını omuzlarının arasına gömdü, topluluk bir süre için de olsa uygunsuz sorulardan kurtulduğu düşüncesiyle rahatladı. Çarlık döneminde Ortodoks misyonerlerin kâfirlik olarak gördüğü atalar dini hep soruşturmalara tabi olmuştu. Sovyetler döneminde ise zaten her türden din soruşturma altındaydı. Glasnost'tan bu yana her şey serbestti ama bu kez de ortaya duvarın ardındaki kayıp dünyaları keşfetmeye soyunmuş Batılı meraklılar ordusu çıkıvermişti. Evet bu ücra yere fazlaca insan gelemiyordu ama gelebilenler de yeterince rahatsızlık vericiydi. Günbatımı ayini sırasında bir kamera ışığı hiç de uygun kaçmıyordu. Gerçi uzun yılların ardından gelen meşruiyetin tadını çıkarabilmek de güzeldi. Bazı Ham'lar birilerini tedavi etmeleri için ta Moskova'ya bile davet edilebiliyorlardı artık. Bunalım ve çöküş çağlarının kurak ikliminde kendilerine kulak verenlerin çıkıyor olmasını hayra mı, şerre mi yormak lazımdı acaba? Çısınmaa bu alışılmadık ilgiden sarhoş olmuş Ham'ları da aşağıladığından, Kök Mazılık cemaati dışarıya açılamamaktan yana sıkıntılıydı biraz. Bazı dedikoducular Çısınmaa'nın pek de kuvvetli bir Ham olmadığını ve o yüzden de Kenin Lopsan ve Toyduk Han gibilerini kıskandığını; Şamanik Araştırmaları Vakfı gibi Batılı kuruluşlardan da, başkent Kızıl'daki Ham derneklerinden de o nedenle uzak durduğunu fısıldayıp dururlardı.

"Artık hazırlanmalıyım!"

Bu uyarı üzerine çadırdakiler sessizce dışarı çıktılar. Bir iki tanesi karın üzerinde büyük bir ateş yakma çabasına girişti. Güneş ufukta karla buluşuyor hava daha da soğumaya başlıyor, uzaktan çakal sesleri yaklaşan geceyi selamlıyordu.

• • •

Odasına girip kapıyı kapattığında bütün fakülteyi ve öğrencilerin vaveylasını geride bırakmanın rahatlığını hissediverdi. Bu kocaman taş binadaki her türden aptallıktan arınmış sığınağına dönmekten

her zaman sevinç duyardı. Bu orta büyüklükteki oda, dış dünya ile kendi dünyası arasında bir geçiş alanı sayılabilir. Zoraki konuklarını burada ağırlamayı âdet edinmişti. Böylece hem evinde insan ağırlamaktan kurtuluyor, hem de ofisin meşguliyet uyarısını insanın gözüne sokan karmaşık ortamı bütün ziyaretlerin kısa olmasını sağlıyordu. Su ısıtıcısının düğmesine bastı. Bir fincan kahve fena olmayacaktı. Masa lambasını yaktı. Dışarıda bastıran akşamla kararan camdaki yansımasına baktı. Elinde fincanı arkada kitap raflarıyla öğrencilik yıllarında hayalini kurduğu Türkolog payesine ulaşmanın kendisine yakıştığını düşündü. Kendisine sorulsa Türkoloji değil Türklük Bilgisi ismini kullanmayı yeğlerdi tabii. Gerçi yankı yaratabilecek bir keşif yapamadığının farkındaydı. Ama bu zamanda büyük bir keşif mümkün olabilir miydi hâlâ? Öncüler her şeyi bulmuş, bulduklarını tekrar tekrar yorumlama işini kendilerine bırakmıştı. Yeni bir Orhun Yazıtı ya da bir Kodeks Komanicus bulmayı ne kadar da çok isterdi. Kendini koyu yeşil bir tepeciğin üzerinde, bulduğu dikiti temizlerken hayal etti. Gök gri, rüzgâr sert esiyor. Osman Pusatlıoğlu açık mavi kabanına sarınmış, adeta incitmekten korkarak parmaklarını taşa oyulmuş Runik harfler üzerinde gezdiriyor. Taşın Tonyukuk dikitinden daha uzun ve neredeyse tam olduğu ortada. Çevredeki birkaç heykel parçasından bunun önemli bir yazıt olduğu hemen anlaşılıyor. Hem de Çoyren taşından bile eski. Fotoğraf makinesini ardı ardına çalıştırıyor. İki Moğol rehberle birlikte taşın öbür yüzünü çevirmeyi başardıklarında kayanın korumasından yoksun kalıvermiş böcekler, kırkayaklar, solucanlar kaçıştığında devrilmiş dikitin yüzünü boydan boya kaplayan oyma resimle gözleri kamaşıyor. Von Strahlenberg'in Yenisey'deki keşiflerinden bu yana en önemli şeyi bulduğunun farkında. Strahlenberg, Potlova Savaşı'nda esir düşüp on üç yılını Batı Sibirya'da sürgünde geçirmişti. Bir İsveçli için Tobolsk'da yaşamanın nasıl bir yoksunluk olduğunu düşünebilmek imkânsız. Gerçi yanlış hatırlamıyorsa orada bin kadar İsveçliydiler. Yani pek yalnız birisi sayılmazdı. İnsan her yerde kendine bir anlam yaratabilir demek. Thomsen'in teknik çabasından daha içli ve belki daha samimi bir yan buluyor bu adamın uğraşında. Yabancı, yaban ve ıssız bozkırdan bir şeyler öğrenmek. On üç yılı onun bilinmeyen hazinelerini keşfe adamak. Kendisi için bir anlam ifade etmeyen taşların peşinden gezinip durmak. "En azından başlangıçta bir şey ifade etmiyordur!"

Strahlenberg'den kendi bulduğu taşa döndü yeniden. Ayazın ve rüzgârın çizip durduğu, güneşin yakıp kavurduğu, çatlak ve kırık yerlerinde böceklerin yuva kurduğu dikit, devrilip kaldığı yerde on dört yüzyıldır uyukluyordu. Uyandırmaktan çekiniyor ilk başta. Böylesi derin bir rüyayı bölmeye korkuyor. Bitimsiz bir rüyaya bitimsiz bir rüzgâr uğultusu yakışır. Görmediği ama oralarda bir yerde olduğunu bildiği nehrin kokusunu alıyordur muhakkak. Üzerine kazınmış harfleri, çağların kayıp yerlerinden kendisine seslenen kelimeleri anlamaya çalışıyor Osman. Duygulandığını düşlüyor. Hatta bir iki damla gözyaşı döktüğünü. Hayal kurarken çok daha fazla duygusallaşabilir insan.

Camdaki yansımanın ani bir hareketiyle hayalleri kesiliverdi. Işığın çiğliği ile hayalin yumuşak dokusu o denli tezat ve çığ ışık o kadar haklı ve somut ki utanmamak elde değil. Moğolistan'daki uyuklayan dikitin başından kovulan Osman odasına döndü. Değil yeni bir yazıt bulmak, oralara ömründe bir kez bile gitmemiş olmanın, daha önce bulunmuş yazıtları da ancak kitaplardan görmüş olmanın yalın çıplaklığını duyumsadı. Ak kâğıdın üzerinde de pek çok gerçeği anlayabilirsiniz ama dokunabilmek, koklayabilmek, yaşanmışlığın izlerini hissedebilmek başka. Belki de hiçbir zaman bu başkalığı tadamayacağını düşünerek eksiklendi. Kâğıda bağlı bir gerçeklik, oturmamış ve yaşanmayan bir gerçek olarak kalır hep. Cansız bir gerçek, insanın iliklerine işlemeyen, ruhunu ele geçirmeyen, insanla beraber yaşamayan bir gerçek. Salt kelimelerle beslenen bir gerçekliğin güvenilmez uçuculuğu.

Odanın loşluğu, gerçeği yumuşatsa da okuması gereken bir yazı olması canını sıkıverdi. Gerçek bir çalışma okumaktan arada sırada zevk alsa da önündeki yüksek lisans tezi taslağının uyduruk bir şey olduğu ilk bakışta anlaşılıyordu: "Dede Korkut Destanı'ndaki Bamsı Beyrek karakterinin çeşitli Türk dillerindeki söylencelere yansıması." Bir haftadır masanın üzerinde duran taslağı okuyup öğrenciye yol göstermesi gerekliliği içini daraltıyor. Şu "lehçe" meselesi bile başlı başına bir sorun. Sinirlendi. "Diller değil lehçeler!" Başlıca kavga konularından birisini oluşturan Türk dilleri-Türk lehçeleri tartışmasını kendisinden onay isteyen yüksek lisans öğrencisinin tezinin üzerinde görmek ret için yeterli neden. Sibirya ovalarında unutulmuş dikitleri bulmayı düşleyerek geçen yıllar boyunca buna benzer ne çok şey okumuş olduğunu hesaplamaya çalıştı.

Ardından bu acıklı hesaplardan vazgeçip, öğrencinin yüzünü hatırlamaya çalıştı. Merve Cihanlı hevesliydi ama atılım yaratabilecek bir ışıltıdan da açıkça yoksundu. Üniversitenin koruyucu kanatları altında kalmaya karar vermiş öğrencilerden de onların tezlerinden de usandığını fark etti. İçinde bir fikir bulunmayan anlamsız kâğıt yığınları. Bazen nefrete usanma yoluyla da ulaşılabilir. Kızın saç kesimini, saç rengini, kahverengi gözlerini gözünün önüne getirdi. Basmakalıp olsa da hırslı biri olduğu kesin. Sıradanlık, hırs ve özgüven bir araya geldiğinde ortaya çıkan şeyde hep bir sinir bozuculuk vardır zaten. Gözünün önüne Zerrin Hanım'ın tırnakları geliverdi. Hititoloji Bölüm Başkan Yardımcısı. Kadın bu sıralar pek mutlu görünüyor. Hititler'in günün birinde moda olacağı kimin aklına gelirdi ki? Kokuşmuş tabletlerin ve tablet fotoğraflarının yitik dünyasında unutuluvermiş kadın, Hitit rüzgârıyla birlikte ömrü boyunca görmediği bir ışıltı sağanağı altında kalıvermişti. Haftada bir, bir televizyon programına uzman görüşü veriyor, bir iki gazetede yazı dizisi yayımlanıyordu. Anadolu'nun tarih öncesi uygarlıklarına sahip çıkılması Avrupalı olabilmenin olmazsa olmaz koşullarından biri haline gelivermişti. Gazetelerde bir iki köşe yazarının sürekli bu konu etrafında dolanıyor olması da Osman'a ilginç geliyordu. Zerrin Hanım bu dalganın tam ortasında halinden epey hoşnut olmalıydı ki etrafına canlılık, enerji ve gülücükler saçıyordu. Tırnaklar! Osman'dan hiç hazzetmediği belli olmasına rağmen şirinlik yapmaktan geri durmamıştı. Kendi kendine sırıttı. Fakültedeki bu tiplerin kendisini gördüklerinde sırtlan görmüş gibi olmalarının üzerine düşünmeye değer miydi acaba? Muhtemelen erkek cinsinin dışında kalıyordu kadın için. Daha da korkuncu, insanlığın dışındaki varoluş nedeni belirsiz bir yaratık. Cinsiyetlerin dışında, hatta cinsiyetsiz görülmenin yarattığı gururu yudumladı yeniden. Sonra çaresizce önündeki taslağa döndü. Sayfaları isteksizce karıştırdı. Kendini yeniden o uzak stepte yeşil çimenlerin üzerinde hayal etmeye çalıştı. Nafile. Hayalin bile kendisine özgü bir ısısı var demek. "*Kargı gibi kara saçım uzanır gördüm, uzanup ta gözümü örter gördüm, bilegimden on parmagımı kanda gördüm*." Hatırladığı dizeler Salur Kazan'ın rüyasıydı. Peki, süslü tırnaklarının kana boyandığını gören kimdi? Ay Bike! Kapı çalındı. Karşısında sıkıcı taslağın sahibi dikiliverdi. "Dosyası yetmiyormuş gibi bir de kendisi çıkageldi demek!" Kızın tırnaklarında kan lekesinin

nasıl duracağını düşünmekten bir an kendini alamadı. Hatta kızın parmaklarına dalmış olmasının yarattığı münasebetsiz durumdan utandığını bile söyleyebiliriz. Kimse bunu konuşmaz, bir şey olmamıştır gerçekte ama havada zayıflığınızın kokusunun sadece ikinizin duyabileceği bir tizlikte salındığını hissediverirsiniz. Kanlı parmakların hayalinden tek kurtuluş kaba davranmak olabilirdi.

"Ne var Merve!"

Kız bu kabalık karşısında durakladıysa da çekilmedi.

"Kusura bakmayın hocam, rahatsız ediyorum galiba, taslağımı bitirdiniz mi acaba?"

"Bitirdiğim zaman emin ol haberin olur!"

"Ama biliyorsunuz düzeltmek için zamanım azalıyor!"

"Sadece düzeltmekle kurtulursan sevinmelisin."

"Efendim? Anlayamadım hocam!"

"Türk dilleri değil, Türk lehçeleri vardır! Bunu bile anlayamadan nasıl benden onay istiyorsun!"

"Ama Faik Bacan'ın kitabında..."

"Faik Bacan'ın neler yazdığı beni ilgilendirmez! Tezini benden alıyorsun, Faik Bacan'dan değil! Al bunu değiştir öyle getir!"

"Zaten düzeltmeler çıkacaktır. Hepsini birden düzeltsem?"

"Hayır. Başlığı ve muhtemelen içindeki benzer ifadeleri değiştirmeden taslağını okumayacağım!"

Süklüm püklüm dışarı çıkan kızın ardından sırıttı. "Zerrin Hanım'ın genç kopyaları bir muharebeyi daha kaybediyor! İnanç çağı, akıl çağı, devrim çağı ve şimdi de yaşam kalitesi ve tükenmeyen gençlik çağı. Yine de haksızlık etmemek lazım, Ay Bike'nin bile tırnakları süslü olduğuna göre güzel görünmek zamanları aşan bir ihtiyaç olmalı." Ölüm ve bozulmadan korkuda tiksindirici bir şeyler buluyor Osman. Sibirya'daki bazı boylarda yaşlıların utandığına dair bir şeyler hatırlıyor okuduklarından. Çocukları da onlardan utanıyor. Doğal yollardan ölüme terk edilmek utanç vericiydi belki. Yakutlarda, Buryatlarda ve Çukçelerde yaşlıların ormana götürülüp öldürülmesi bir zamanların sert bir gerçeğiydi. Hasta biri zaten ölmek ister herhalde. Ölüm yaşlılık ve hastalık, o zaman bile kimsenin dokunmak bile istemediği gerçeklerdendi. "Gerçekten de değişen fazlaca bir şey yok!" Hastalarla ancak esirlerin ilgilenmesinden çıkan sonuç hastalığın bulaşıcı olduğunu düşünmek olduğu kadar onları kimsenin görmemek istemesiydi. Şimdi ise yaşlanma yok

sayılıyor, ama bu kez geleceğin bir göstergesi olduğundan. Kimse geleceğini gerçekten görmek istemez. Bütün bunlar aynı gerçeğin çeşitli yüzleri değil mi zaten. Bütün kehanetler mutlu bitmelidir. İç karartıcı düşüncelerden sıyrılıp kapıya bakarken kararını verdi: "Hayır. Neyi düzeltirse düzeltsin bu taslağı kabul etmeyeceğim! Etrafımda bunlardan bir tane daha görmek istemiyorum! Türk dilleriymiş!"

• • •

Kayınbiraderinin oturduğu muhkem sitenin kapısına ulaşmışlardı. Hava iyiden iyiye kararmıştı ama kar birikintileri, sokak lambalarının ışıltısı olsa da olmasa da adeta kendiliğinden bir aydınlık yaymaktaydılar. Sitenin duvarları hemen bitişikteki gecekondu mahallesinin yanında, Çin Seddi gibi uzanmaktaydı. Tıpkı Serra gibi Çin prensesleri de duvarın dışındaki sefillere çeşitli kereler yiyecek yardımında bulunmuştu. Göçerlerin hayatı gerçekte hiç de romantik değildir ve Çinli prensesler Serra'nın aksine dışarıdakilerin tabiatına ilişkin olarak hiçbir safdillik içinde olmadı. Duvar, duvar olarak kalmalıdır. Duvar ötesinden uygar ve mamur şehirlere hizmetçi olarak gelenler daha da tehlikelidir. Bir kez duvarın içini gördüğünüzde, şehirleri yağmalamaktan ve bu korunmuş hayatları bitirmekten öte bir şey düşünemez oluverirsiniz. Çinliler elbette Serra ve onun koket ahbaplarından çok daha derin bir bilgeliğe sahipti barbarlar hakkında. Fakat yine de bütün bu bilgeliğe rağmen, İmparator Shih-huang-ti'nin, inşaatında onca insanın ölümüne yol açan, hazineyi tamtakır eden sapkın projesi bitirildiğinde, her altmış, yüz metrede bir gözlem kulesi bulunan dört bin kilometre uzunluğundaki suru koruyacak sayıda asker olmadığı fark edilmişti! Şimdi burada ise duvarları koruyacak sayıda görevlinin mevcut olduğu ortada. Duvarların mahremiyetine saygılı kapıdaki görevlilerin içeriye telefon etmeleri ve onay aldıktan sonra girişi açmalarına kadar geçen süre her zaman Cemal'in sinirini bozardı. Tıknaz ve rahatsız edecek kadar açık renkli gözlere sahip güvenlikçi bir süre sonra üstten bir bakışla, "Buyurun" dedi. Cemal gibilerin nasıl olup da Firdevs Bahçeleri'ne girebildiğine aklı ermediği belliydi. Cemal'i korunmuş cennete layık görmediği gözlerinden okunuyor.

Çift katlı ev karla kaplanmış çimenlerin ve ağaçların arasında ışıldıyordu. Kışın sadece dekoratif bir işlev yüklenmiş havuz, dibinden gelen aydınlatmayla pırıl pırıldı. Cemal bu iç sıkıcı geceye hazır değil. Hâlâ yorgun ve hâlâ sabahki ağrıyı, damarlarından tırmanan dalları düşünüyor. Cemal ne zaman kayınbiraderiyle karşılaşsa işe yaramaz bir iç güveysi olmaktan kurtulamadığını hissederdi. Aynı sahneler bir kez daha tekrar edilecekti demek. Adamın yüzünde küçümsemenin ve babayani ifadelerin sinir bozucu bir maske gibi asılı durması hiç değişmez. Maskenin sağ yanı küçümsemeye, sol yanı da babacan bir koruyuculuğa ayrılmıştır. İşin daha da fenası Cemal de bu adamın karşısında kendisini beceriksiz bir oğlan çocuktan farksız görüyor, buraya her gelişlerinde daha bir sakarlaşıp elini ayağını nereye koyacağını bilemez oluyordu.

Serra karşıladı kapıda kendilerini. Evin içi fazlasıyla aydınlık. Bütün lamba ve abajurlar yanıyor olmalı. Serra loşluğa dayanamaz. Aydınlıkta oturmak alışkanlığı bir sapkınlıksa, kendisinin yarı karanlıkta oturmaktan hoşlanmasının da başka tür bir sapkınlık olduğunu düşündü Cemal.

"Yemekten önce bir şeyler alır mısınız?"

Canı bira içmek istedi. Daha sonra sert bir içkinin bugünün ardından daha iyi gideceğinde karar kıldı. "Madem iç güveysi rolündeyiz bari lüksten mahrum kalmayalım." Konyağını alıp can sıkıcı diyalogları beklemeye başladı. Nesrin ise oldukça hoşnut görünüyor. Parıltıdan nasiplenme gayreti insanoğlunun ayrılmaz bir parçası. Nesrin'e hak verdi. Azıcık ışıltının ne zararı olabilirdi ki! Kendisi bile bu muhkem duvarların ardına geçebildiği için kendini ayrıcalıklı hissediyor işte. Bu sohbetlerin sıkıcı tarafı, lafın dönüp dolaşıp yaz tatili programlarına odaklanmasıydı. Serra'nın yıllık yaşam döngüsünün zirvesi yaz tatilinde ne yapılacağı olduğundan bu önemli konu üzerine saatlerce konuşulsa yeri. Kayınbiraderi Süleyman Ertegün ise pek bu konulara girmek istemezdi ama onun için bile pek yapılacak fazlaca bir şey yok. Hiç değilse bu konuda adamla eşitlenmeleri hoşuna gitti. Adamın bir metresi olduğuna kesin gözüyle bakıyor Cemal. İkiyüzlülük de olgunluk gibi insanoğlunun tamamlayıcı parçalarından birisi. Her şey yerli yerindedir; eş, çocuklar, iş, güzel bir ev ve sonunda bir metres. Üstelik sorumlu bir aile babası olarak kız kardeşinizin sersem kocasına akıl vermekten de geri durmanızı gerektiren bir şey yoktur.

“Biz bu yıl yine Fethiye’ye gideceğiz!” Nesrin Fethiye’ye gideceklerinden bu kadar emindi demek. Cemal bunu konuştuklarını hatırlamıyor ama olsun. Serra acıyarak ama hoşgörüyle baktı. Arada içeriden çocukların bağrışmaları duyuluyordu. Ayça’nın da katılmasıyla birlikte üç çocuğun avazı bütün evi sarıvermiş, büyüklerse nafile tatil sohbetinden hafifçe uzaklaşıp acıkan karınlarını düşünmeye başlamışlardı. Neyse ki Mariya’nın sofra hazır çağrısı geldi.

Şişman kadın, kaderinin ona sunduğu tuhaf çizgiyi tamamıyla kabullenmenin verdiği bir tür rahatlık içindeymiş gibi görünürdü hep. Moldovalı kadın ancak üç aydır burada çalışıyordu ve Cemal onu en fazla beş kez görmüş olmalıydı ama kadının hikâyesini ve hakkındaki şikâyetleri Serra’nın ve Nesrin’in ağzından pek çok defalar dinlemişti. Aklına sabahki kelimeler geldi. Uğultunun yeniden geleceğinden bir an için korktuysa da hayır, uzakta bilinmeyen bir kovuktaydı şimdilik. Bütün bankaya rezil olduktan sonra bir de ailenin önünde kuşkulu duruma düşmeyi göze alamazdı.

“Peki sen de Gökçe ile Mert’in birbirlerine hiç yakışmadıklarını mı düşünüyorsun?”

Uzak bir dünyadan gelen soruyla masaya dönmek durumunda kalıverdi.

“Ne? Ha! Bilmem hiç düşünmedim.”

Yalan söylüyor tabii. Bir keresinde düşünmüştü. Gökçe’yi pek beğenirdi. Nesrinlerin uzak akrabası olan esmer güzeli kız, bir hukuk bürosunda avukatlık yapıyordu. Kızın gözlerinde nedense her ayartılmaya hazır bir ışıltının gezindiğini düşünürdü. Sevgilisi Mert ise her yerde fazlasıyla bulunan kendinden emin ve fakat o derecede de salak gençlerden biriydi. Sabahki rüyayı düşündü. “Nasıl unutuverdim. Sabahtan beri olanlar düşünülürse normal tabii.” Banyodaki kadının Gökçe’ye benzeyip benzemediğini kafasında tartmaya başladı. “Olur a!” Hayır o değil. Ama sanki yaklaştı. Buna benzer bir esmerlik ama daha olgun biri, daha muzip bir gülümseme, kısa saçlar. “Benan!” Birçok kadının ortak bir yüzü değil, sahibi olan bir yüz! Tanıdık bir yüz! İşte bu tam bir utanç! “Mahmut’un karısı, Benan!” Ta üniversiteden bu yana tanıdığı ve hâlâ arada ailecek görüştükleri çifti gözlerinin önüne getirdi. Mahmut’u severdi üstelik! Yakın arkadaşının karısını rüyada da olsa becermek bir tür ensestin tarihöncesi zamanlardan kalma bulantısını yüzeye fırlatıverdi birden. Bu kez suçluluğun kolay

kolay gitmeye niyeti yok. "Ama nereden çıktı? Beğenmem bile, hiç düşünmedim bile! Üniversitedeyken bile düşünmedim. Hem bunca zaman sonra!" Benan'ı en son ne zaman görmüş olduğunu düşündü. "İki buçuk ay önce!" Ne acayip şeydir şu rüyalar. Sanki bağımsız bir hayatları ve zihinleri vardır. Kafamıza durduk yerde acayip fikirler sokarlar, üstelik ahlak anlayışı da farklıdır. Neyse ki bizim de rüyadan bağımsız bir dünyamız ve ahlak anlayışımız var. "Anlaşılmaz bir şeyi anlaşılmaz olarak bırakmakta fayda var." Rüyalar, üzerinde düşünüldükçe gerçeklik kazanmaya başlar; unutmaya, bir şey olmamış gibi davranmaya karar verdi. Hem bir şey olmuş gibi davransa ne olacak! Hepi topu bir rüyanın vicdanını gütmek nasıl izah edilir?

Yeniden masaya dönmeye karar verdi. Dedikodu kampanyası tanıdıkları başka insanların etrafında dolaşmaya devam ediyordu. Süleyman bu kez nedense konuşmalara pek hararetle iştirak ediyor. Herhalde tatil meseleleri ya da evin dekorasyonuyla ilgili konuşmayı canı çekmediğinden, bu konunun uzamasına taraftardı. Ayrıca Serra işten bahsedilmesinden nefret ederdi. Merakı paranın kazanılma süreçlerinden çok tüketilme süreçlerine yönelikti.

"Su bitti, mutfaktan alayım mı?"

"Yok canım, Mariya getirir."

"Olsun hem biraz hareket olur. Çok yedim."

Masadan uzaklaşıp mutfağa gidip gelmek anlık bir ferahlamaysa da ferahlamaydı işte. Mariya mutfakta değildi. Dolu şişeyi de bulamadı tahmin edileceği gibi. Beceriksizlik, kendini durmaksızın tekrar eden bir çekinikliktir. Buzdolabında soğuk bir yedek şişenin bulunmaması bu dört başı mamur ev için bir skandal. Mariya odasında olmalı. Işık yanıyor ve kapı açık. Kadının odası bu evin unutulmuş uzak bir köşesinde yer alıyor. Odadan bir mırıltı yükseliyordu. Kafasını uzatıp odaya baktı. Işık solgundu. Yatak dolap sandalye bavul. Kadın yatağa oturmuş karşısındaki komodinin üzerine koyduğu ikon kartpostalına gözlerini dikmiş kelimeleri yabancı gelmeyen bir şarkı mırıldanıyor:

"*Saabı, kooru ben burda,*
kendimi slava bakmeyım,
salt senin zeetin kruçada,
olsun fenets gibi bana..."

Cemal dua eden birini gizlice gözlüyor olmaktan dolayı utandıysa da, kadının mırıldandıklarını anlar gibi olmasına şaşırdı. Kadın normalde kısa Türkçe cümlelerle konuşurdu ama onları burada öğrendiğini düşünürdü Cemal. Kelimeler tuhaftı. Hem sanki bildik, hem uzak ve yabancı. Biraz düşünse anlamlarını çıkarabilecekmiş gibi. Kartpostalda; ebedi anasının kucağındaki İsa gökteki babasına ve onun iki tarafında duran iki aziz de resmi izleyene bakıyorlar. Bir an kendisine baktıkları hissine kapıldı. Özellikle soldaki sakallı daha öfkeli gibiydi. Gerçeğin avuntusuz bilgisiyle arınmış aziz kendisini açıkça ayıplıyordu. "Ne hakla zavallı bir kadının iç çekişlerini dinlemektesin!" Ortodoks dünyasının ikonları ve azizleri ülkeleri gibi soğuktular. Üstelik de öfkeli. Azizin azarına daha fazla maruz kalmamak için sessizce uzaklaşmaya karar verdi. Kadın bir şeyler söylemeye devam ediyordu: Seslenmekten vazgeçti. Hissettiği şey gizli bir tarikat toplantısına izinsiz bir biçimde dalmış bir gezginin zihnindekilerden farksızdı. En koyu arsızların bile bazen utandıklarına şahit olunmuştur. Tam döndüğünde, "Buyruun" kelimesi kulağının dibinde hışırdadı. Asabi bir azizin ağzından böyle bir ses çıkması imkânsız olduğuna göre kadın kendisini fark etmiş olmalıydı.

Salona sürahiyle döndüğünde utanmaktan hâlâ kurtulabilmiş sayılmazdı. Masada sohbet bu kez bir televizyon dizisindeki ağabeyin mi yoksa kardeşin mi daha hoş olduğu çerçevesinde dönüyordu. Cemal tartışmayı kesmekte bir sakınca görmedi.

"Mariya, Moldovalıydı değil mi?"

"Evet."

"Türkçeye benzer bir şarkı söylüyor."

"Ah evet! Bunlar Gaguzmuşlar."

Bak şaktın ektinde
Burun şagnın murnunda
Daş bajı sarıg-şokar hir çorda
Tırıklap kelgeş
Kaptagaynın kalbaanga
Delegeynin deskizinge
Ças-oytur keep
Men bozla, Caday dep
Amıtan-dır men.

Kötü çağın başında,
Erkenden de önceki çağın önünde,
Taş başı belirir belirmez iken,
Yuvarlaya yuvarlaya,
Dünyanın bozkırına,
Cihanın düzlüğüne,
Yıkıp indirip,
Ben Caday denilen
Canlıyım.

• • •

Fakülteden çıktığında öğrenciler binayı çoktan boşaltmış, hademeler her akşamki yorucu mesailerine başlamıştı. Yüzüne çarpan soğukla birlikte karanlığın neredeyse elle tutulabildiğini hissetti. Ayazın illa bir rengi olacaksa, ancak böylesi bir karanlık yakışır. Merve'nin taslağını okumaktan kurtulmuş olmak alışılmadık bir boşluk ve özgürlük duygusuna sürükleyivermişti Osman'ı. "Başka şey hazırlasın!" Acımasızlık yapmadığına karar vermesi de iyi geldi. "Masada duruşu bile sıkıntı yaratan bir taslak, yüksek lisans tezi olamaz! Türk dilleri! Artık layık olmayanlara yol vermeyeceğim. Bir sürü işe yaramaz yüksek lisans öğrencisi ve bir sürü bönlük! Fakültede yeteri kadar Zerrin var!" Hâlâ Zerrin'e sinirlenebilmesine şaşırdı. Erimiş karda ıslanan botlarına baktı. Botlarındaki soğuk ıslaklığa rağmen kendini iyi hissetti. Eve gidip ta Ermitaj Müzesi'nden getirttiği fotokopiler üzerinde çalışmak istiyordu. Yaz tatilinde ne yapıp edip Petersburg'a gitmekte, efsanevi müzeyi gezmekte bu kez kararlıydı. Hakkı'yı da görürdü hem. Hakkı yedi yıldır Moskova'da yaşıyordu. Fakat duyduğuna göre alkolik olup çıkmıştı. "İyi bir işe, güzel bir kadına ve üç çocuğa sahip biri neden alkolik olur ki?" En son ne zaman içki içtiğini hatırlamaya çalıştı. Dört yıl olmalı. Eski dava arkadaşının Rus bir kadınla evlenmesi yetmiyormuş gibi bir de kendini içkiye vurması akıl alacak gibi değildi. Hakkı'nın evleneceği kadının fotoğrafını çekinerek göstermesini bugün gibi hatırlıyor. O da farkındaydı muhakkak bunun ihanet gibi bir şey olduğunun. Hakkı kızıl oluverseydi bundan daha az sinirlenebilirdi. Yabancı biriyle evlenmek davayı satmaktan öte bir şey: Soyu satmak. Ta Tabgaçlardan bu yana hep aynı gerçeklik diye düşündü.

Çin'e yerleşmek zorunda kalan ve koruyucu ruhlarından umudunu kesen göçebelerin içkiye sarılması öyle dramatikti ki, T'o-Pa Hsün en sonunda içki içenlere ölüm cezası getirmek zorunda kalmıştı. Ama çok geç. Bütün bu tarihî örneklere rağmen Hakkı'yı son kez de olsa görmek istiyor. Bir an hemen eve gidip gitmemeye karar veremedi. "Arada aylaklık yapmak benim de hakkım!" Ayaza rağmen biraz yürümek istedi. Ama nereye yürümeli? Çarşamba'ya eve mi? Yoksa başka bir güzergâh mı belirlemeli? Vazgeçti Mustafalara gidecek. Arayıp kendini davet ettirdikten sonra yavaş adımlarla sokakları aşmaya başladı. Mustafa'nın karısı Nilgün kendisinden pek hoşlanmasa da hep kibar davranırdı. "Arada bir aile sıcaklığına ihtiyaç duyuyor insan!" Başkalarının ailelerini kullandığını itiraf edebilmesi ancak geçen yıl mümkün olabilmişti. Bir aile sadece kadının varlığıyla bile mümkün olabiliyor. Bir kadın tek başına bile bir aile olabiliyorken, bir erkek neden olamıyor? Başkalarının ailelerini kullanmak hiçbir derdine katlanmadan bir evi paylaşmak, ardından da yalnız olmanın ne muazzam bir rahatlık olduğunu bir kez daha hatırlayıp neşeyle oradan uzaklaşmak, sessiz çalışma masasının başına dönmektir diye düşünerek sırıttı.

Mustafalarda sofranın başında yemek yerken hâlâ aynı şeyleri düşünmekteydi. Mustafa Vakıf'ta yönetim kurulundaydı. Turan Aydınlar Vakfı. Hâlâ teşkilattaydı Mustafa ve konuşulup paylaşılacak hâlâ çok şey vardı. Mustafa'nın annesini özellikle severdi. Onun yeri bütün kadınlar dünyasının dışında bir yerdeydi. Kadının "Türk anası" motiflerine bu denli uyması duygulandırıcıydı. Gerçi kadıncağız ikide bir ne zaman çoluk çocuğa karışacağını sorardı ama olsun. Şakayla geçiştirilen cevaplar masa için ayrı bir eğlence oluyordu. İnsanları birazcık eğlendirmenin zararı yoktur. Bir tek Nilgün eğlenmezdi. İfadesiz biçimde kendisine göz ucuyla bakardı o kadar. Mustafa'nın büyük kızı Sanem de annesi gibi mi düşünüyordu acaba? Neyse ki konu muhtemel Rusya gezisine dönüverdi. Mimarlık okuyan kız başka bir dünyaya ait olduğunu her zaman belli ederdi. Kendine güvenliydi, hatta küstah bile denilebilir. Ama bu yaştaki gençlerde hoş görülebilecek bir kusur. Küstahlık zamanla törpülenir.

"Siz de babam gibi Hakkı Amca'ya kızgın mısınız bir Rus'la evlendi diye?"

"Bir Rus'la değil, bir yabancıyla evlendi diye!"

“Birini sevdiysen hangi milletten olduğu fark eder mi gerçekten? Bir gün bir Fransız’la evlenmeye kalksam ne olacak?”

“Senin için fark etmez belki, ama milletin bütünü açısından düşünürsen fark eder. Bu ırkçılıkla ilgili bir şey değil. Kültürle ilgili. Böylesi birleşmeler bir oranın üzerine çıkarsa milletlere ait kültürel sınırlar belirsizleşir.”

“Belirsizleşsin! Herkesin birbirine benzemesi kötü mü?”

“Birbirine benzeyen insanlar yeni bir dil ve kültür yaratmayacaklar ki, var olan birini benimseyecekler. Böyle bakınca bütün dünyanın İngilizce konuşup bir tür Amerikan kültürüne sahip olacağını tahmin etmek zor değil. Ya da en fazla dört beş kültür çevresi. Kim egemense onun kültürü benimsenir. Bu bir tür yok olma hatta erime değil mi?”

“Bence abartıyorsunuz. Hakkı Amca en nihayetinde sadece evlenmiş.”

“O arkadaşımız olduğu için bu kadar kızıyoruz. Başka birine bu kadar kızmazdık elbette. Dil ve kültür üzerinde en fazla hassasiyet göstermesi gerekenler bizleriz. Bütün bunların gerçek bir tehdit olduğunu anlamıyorsun! İnsanlık diye bir şey yok. Antropolojik olarak var elbette, ama kültürel olarak bu bir yalan!”

“Niye bir Rus’la aynı şeyleri paylaşabileceğinizden bu kadar korkuyorsunuz!”

“Böyle bir şey mümkün değil zaten Sanemciğim. Aşk denilen kelime bile Rusçada ve Türkçede tamamen başka duygular uyandırır. Çeviri denilen şey bu yüzden asla tamamlanmamış bir şey olarak kalır. Asla tam olarak duygusunu bilemeyeceğimiz bir şey olarak.”

“Ama aşk da Türkçe değil.”

“Haklısın. Arapçadan geliyor. Bu da başka bir mesele. Fakat neredeyse bin küsur yıldır kullandığımız bir kelime. Az bir zaman sayılmaz. Üstelik ben hâlâ bu kelimeden bir Arap’la aynı şeyleri anladığımızdan kuşkuluyum.”

“Bin yıla rağmen!”

“Evet bin yıla rağmen!”

“Sanem! Yeter!”

Mustafa aniden parlayıverdi. Belli ki, kızıyla her gece devam eden bir kavga yeniden parlamak üzere. Kuşak çatışmaları artık eskisinden de ağır oluyor. Zaman fazla hızlı değişiyor. Beş yıl arayla doğanlar bile birbirlerinden öyle farklılar ki! “Evet gerçekten de

onarım gitgide zorlaşıyor!" Aile sıcaklığını gerilimsiz bir şey olarak düşünmek hayalden farksız. Evine dönerken kendisini ferahlamış hissetti. Katlanmak zorunda olmamanın büyük ferahlığı. Hava açmış, yıldızlar parıldıyor. Karanlıkta yürürken sessizliğe kulak verdi. Şimdi Selenge kıyılarında olsaydı yine aynı yıldızları görecekti ama yıldızları oradan görmek başka olmalı. Büyüleyici neredeyse. Geceyi aydınlatan kar beyazlığının sonsuz temizliğinde yıldızları saymak ve Büyükayı'yı aramak. At sırtında karları çiğnemek, her tür katlanmanın ötesine uçmaktan farksız göründü gözüne. Vahşi bir ferahlık. Ferahlık, yurtsuzluktan ayrıştırılabilir mi?

Volin, 1064

Şehir biraz ileride, nehrin öte yakasında soluğunu tutarak yaşamaya devam ediyor. Kerpiç duvarların ardındaki tahtadan ve kerpiçten kulelerle süslenmiş yerleşim, dışarıda kamp kuranlar için yemyeşil düzlüğün ortasında yerden bitmiş bir mücevherden farksız. Şehrin henüz açık tutulan ağır kapılarından içeri girip çıkan köylüleri, arabaları seyretmek, gelen geçene çakıl taşı fırlatıp korkutmak bile başlı başına hoşça vakit geçirme aracı. Kafasına taş değen Ruslar tıpkı şehir gibi başlarını önlerine eğip arkalarındaki kahkahaların eşliğinde koşarcasına uzaklaşıyordu beladan. Arada şehrin içinden gelen tiz madeni gürültünün anlamı Kegen için olduğu kadar, çadırlarını kurup yayılmış bütün ordu için de belirsiz ve gizemli. Duvarların biraz uzağına otağ kurmuş ordu, derin ormanlardan fırlamış ürkütücü bir cin topluluğundan farksız. Bu atlı sürüsünün belirsiz güdülerinin ürküsü şehrin bütün evlerine sinmişti. Knez'ın güvenilmez müttefiklerinin şehrin dışına kamp kurmuş olmasından hoşnut olabilecek kimse yok.

Çadırlarını kurup ateşlerini yakmış topluluksa kendilerinden daha kalabalık ve besili sürülere sahip başka atlıların kendilerini sürüp durmasından bezmişti. Burada karınlarını doyurup soluklanma fırsatı bulabilmeleri büyük bir talihti. Ateşlerden birinin başına toplanmış beş kişi Kegen'i dinliyordu.

"Atamın atası Ahige hem büyük bir savaşçı hem de kammış. Seyhun'un kuzey taraflarındaymış o zamanlar yurdumuz. Bu boydan değilmişiz yani. Aslımız Dodurga'ymış. Sonra Araplar ve İranlılar gelmiş. Budun ikiye bölünmüş, bir kısmı Araplardan yana olup Allah adlı bir tanrıya tapmaya başlamışlar."

"Bir kısım Kanglı'nın Perun'a tapmaya başlaması gibi yani."

"Ahige çok bunalmış bütün bunlardan. Bir sabah erkenden, karılarına, çocuklarına bile veda etmeden azığını, toprağa gömdüğü davulunu toparlayıp obasını terk edivermiş. İçi kan ağlıyormuş ama bu hayata katlanamayacakmış. Böylece günler ve günler boyu atıyla hep kuzeye gitmiş. Arada avladığı hayvanlarla bazen de köklerle

beslenmiş. Yoluna çıkan kafilelerden azık dilenmiş bazen. Herkes bu obası ailesi olmayan inatçı yaşlı adama acıyormuş. Ta koca denizin üstüne kadar, Hazar Hanlığı'nın topraklarına kadar çıkmış. Ahige hâlâ batıya gitmekte olan bir boya katılmak istemiş. Yalnız başına nereye gittiğini bilmeden ailesiz, ocaksız şekilde sürüklenmekten yorulmuş. Bey nereden gelip nereye gittiğini sormuş. Bey şimdiki hanımızın atasıymış. Ahige sadece yaşamak istediğini, onlar nereye giderse onlarla gideceğini söylemiş. Kendi soyunu neden terk ettiğini sormuşlar ona. O da Araplardan ve yeni dinden söz etmiş. Böylece kendileriyle kalmasına izin vermişler. Ama bir boyda yalnız ve yabancıymış yine de kendi çadırı bile yokmuş. Ahige ne cübbesini ne de davulunu çıkarmış ortaya ve zamanla neredeyse eskiden kam olduğunu bile unutur hale gelmiş. Davulunu da sakladığı için hiç yaşama sevinci kalmamış. Bir süre sonra bu yabancılık hissinden iyice bunalmış. Bir sabah vakti davulunu cübbesini alıp bir tepeye çömelip şarkı söylemeye, yakarmaya başlamış. Onu görenler, kişi yavaşça ölüme giderken yanında hiç değilse bir kadını olmalı diye düşünmüş ve esir bir Rus kadını ona vermişler. Yazın bile devamlı yağmur yağan mevsimin ardından, civar kentlerin tarlaları yağmurdan çürümüş, ekinler tarlalardan kaldırılamamış, seller her yanı götürmüş. Her yan bataklık kesilivermiş. Ne şehirlerden bir şey alınabiliyor, ne şehirlere bir şey satılabiliyormuş. Atlar gün güne zayıflıyor, savaşta güçsüz kalıyorlar, hayvanlar güçten yağdan kesiliyormuş. Yağmanın bile bir anlamı kalmamış. Her yanı bir uğursuzluk basıvermiş. Kuru bir çayır bulmak zor, zengin bir kent bulmak ondan da zormuş. İki atından başka bir şeyi olmayan Ahige ve kadını da boydaki herkesten daha fazla açlığın pençesine sürüklenivermiş. Boş midesinin kasıp kavurduğu Ahige neden sonra heybesinden bir taş çıkartıp, taşa bakmış. Kırık, parçalanmış taş artık yağmur yağdırabilecek güce sahip olmadığı gibi, kimse de artık bir damla daha yağmur istemiyormuş. Karısına bile söz etmediği taşı okşayıp eski günleri anıyormuş. Bir gün parmağına kısa bir kesik atıp kan damlalarını hırpalanmış taşın üzerine akıtmış. Ardından okuduğu bereket duasının bir hedefi var mıydı bilmiyorum. Aslında kadını da bilmiyor. Bildiği daha doğrusu yorduğu şey ardından babama hamile kalıverdiği. Kocamış adam ve kocamış kadından üstelik açlık yıllarında bir çocuk oluvermesi anlaşılır bir şey değil. Böylece dedemin aslında bir kam olduğuna dair fısıltılar

dolaşmaya, babama da taş dölü denmeye, hatta ailemiz bu adla anılmaya başlanmış. Ninem babamı doğurduktan sonra zor şartlara dayanamayıp göçmüş. Dedem bebekle bir başına kalıvermiş. Bir süre sonra o da göçüvermiş zaten."

"Baban?"

"Babamı daha ağzı sütteyken bir ailenin yanına vermişler. Babama da Taşbaş adını koymuşlar. Taşbaş gerçekten de taş kadar sert ve huysuz, kimseye aldırış etmeyen bir çocukmuş. Taş nasıl susarsa öyle susuyormuş. Konuşmaya ancak on yaşında başlamış ama onun dışında tamamen gürbüz bir çocukmuş. Kanglıların bastırmaya başladığı yıllarda, Kanglı obalarından birine yapılan baskında kaçırdığı kadını eş tutmuş. İşte ben onların üçüncü çocuğuyum."

"Hayır. Kanglı baskınlarından birisinde kaybolup yoklara karıştı. İşte taş dölü hikâyesi bu."

Küçük topluluğa bir sessizlik çöküverdi. Yerdeki koyu yeşil çimene gözleri dalan Kegen ister istemez taşın nasıl bir şey olduğunu hayal etmekten kendini alamadı. Duvarların ardından gelen çan seslerine kulak kabarttı.

İkinci Gün
15 Aralık

Sabahın bu saatinde Süleymanları düşünmek hoş değil. Her ziyaretten sonra üzerinde yapış yapış kalan kirlenmişlik hissi. Aşağılanmanın yarattığı iz belli belirsiz olabilir ama iz yavaşça, sezdirmeden işleyip durur. Zamanla zihninize yansıyan bakıştan başka bir şey olmadığınızı düşünmeye başlarsınız. Cemal henüz yolun yarısında. Kendisini henüz açıkça horlamıyor. Değersizlik algılaması daha çok içinizdeki çok derin bir kabule dayanır. Bu kabul, başkalarının onayıyla şişmeye başlar. Cemal hedefi kaybolmuş hayatının değerinden emin değil ve Süleyman'ın buraya hitap ettiğini biliyor. Serraların evinin ihtişamından sonra gözüne iyice pasaklı görünen salon çiğ ışıkla yavaşça aydınlanmaya başlamıştı. Eski cansız koltuklar, boktan büfe, yemek odası takımı, duvarlardaki iğreti bir estetiğin işareti gibi duran reprodüksiyonlar. Ev kendisine böyle görünüyorsa kim bilir Nesrin'de ne hisler uyandırıyordu! Dökülmenin Nesrin'de yarattığı duygu bambaşka olmalı. Harcanmışlığın ümitsiz mirası. Kül tablaları, zigon takım, halı, perdeler her şey ama her şey solgundu. Salon bir çöplükten farksızdı. Bıkkınlık etrafı bir çöplüğe dönüştürebilir. Gereksiz eşyalar ve ilişkiler yığınından farksız oluverir her şey. Camdan dışarı baktı. Hafif bir beyazlık vardı. Kar yeniden yağacak gibi. Ufuk haliyle görünmüyordu ama doğuya doğru yavaşça bir aydınlık belli belirsiz seçilmeye başlamıştı. Sokakta bir köpek önce havlamaya ardından ulumaya başladı. Hayvan susmuyordu. "Bir bu eksikti!" Göz ardı edilemez, umursamazlık edilemez bir azap feryadı gibi durmaksızın haykırıyor. Karşı apartmanın yanında bir yerde olmalı. Karaltısı belli belirsiz seçiliyor. Ayazın içinde açlığın vahşetle yüklü sedası dinmek bilmiyordu bir türlü. Camı açıp, "Şışşşşt!" diye seslendi. Köpek anlayamadığı bir yerden gelen uyarıyla bir an için sustu. Bunun bir ekmek çağrısı değil sadece bir uyarı olduğunu anlaması uzun sürmedi. Hayvanın haykırışı daha da yükseldi, uluması neredeyse kesiksiz tek bir sese dönüştü. Saksıdan bir toprak parçası söküp hayvana doğru fırlattı. Bu anlamsız

girişim üzerine hayvan toprak parçasına doğru yürüdü, yerdekini kokladı sonra ulumasını eve daha yakın bir noktada sürdürmeye devam etti. Bir sigara daha yaktı. Beyazlık, yenilmiş gecenin üzerinde yayılırken uluma zihninin içinde dönüyor, soğuyan damarlarında eski tanıdık bir rüzgâr gibi şiddetle geziniyordu. Birden dehşetle beyninin unutulmuş köşelerinden uğultunun yavaşça yola koyulduğunu fark etti. Sızlanmak, uğultuya ricada bulunmak gibi saçma gelebilecek bir isteğe kapıldı. "Lütfen zaten uykusuzum, şimdi değil, istemiyorum!" Ağzından dökülen kırık ve ümitsiz rica cümleciklerine aldırdığı yok ağır ağır yükselen hışırtının. Ormanın çatırtısı uğultuyu bastırmaya başladı, dışarıdaki köpek zihnindeki cayırtıya eşlik etmek ister gibi daha bir şevkle uluyordu. Onun çığlığına civardaki başka köpeklerin açlığı da katılmaya başladı. Orman... soğuk... uğultu... rüzgâr ve ulumalar uğursuz bir sarmal olmuş dönüp duruyorlar. Dağlardan koca adımlarla inmeye çalışan ormanın kökleri mi, şehrin bütün kubbelerini kaplamaya azmetmiş kar zerrecikleri mi, uğultunun yitik sahibi mi, sokakları kanlısını ararcasına fırdolayı dolaşıp duran rüzgâr mı, bomboş midelerin zapt ettiği uluma mı, Cemal mi? Bir an ağacın kulaklarından çıktığını hissetti. Kulakları yanıyordu. Sarsıntıyla kendine geldi. Nesrin yakasından tutup sarsmaya başlayalı belki üç dört dakika geçmiş olmalı. Uğultu yine ağır ağır çekildi. Rüzgâr susup saklı inine doğru kayboldu. Çekilirken geride bıraktığı dehşeti ve üşümeyi sinsice izleyip sırıttığını düşünmek hiç de zor değil. Hayrettir ki dışarıdaki köpekler bile sustu. Dünya birden ıssızlaşıverdi. Nesrin yanına tünemiş, şaşkınlık ve korkuyla Cemal'e bakıyordu.

"Ne oldu canım? Neydi o söylediklerin?"

Ne diyebilirdi ki? Ter içindeydi. Uyumak istiyordu artık. "Bunu her gün yaşayacak mıyım?" diye içinden geçirdi. Neydi bu Allah'ın cezası şey? "Deliriyor muyum? Hayır, doktora falan gitmeyeceğim! Biraz sinirlerim bozuk o kadar." Bir bardak su içmeli. Ayça kapı eşiğinde korkulu gözlerle kendisini süzüyordu. "Ayça bile uyandığına göre çok bağırmış olmalıyım!" Yine uğultudan ve yine ağaçtan ve o tarif edilmez yeşilden başka bir şey hatırlamıyordu. Ama ağacı daha iyi tanımaya başlamıştı artık. Ya da ona öyle geldi. Gövdesi, dallarının sıraları, yapraklarının biçimi, yeni filizlenen dalları daha tanıdıktı. Korkutuculuğuna rağmen kuzey ormanı o kadar da yabancı değildi artık. Gözleri açık gördüğü kâbusa alışıvermişti. Hem

de ikinci defada! Gırtlağından yükselen ormanın, ulu dağlardan eteklere doğru akışı gözlerinin önünde hâlâ. Yamaçların koyu yeşil örtüsü, baharın işaretiyle vadilere akıyor gibi. Öte yandan kış olduğu öylesine belli ki. Ama rüzgârın sesine ve o uğultunun azabına alışıvermek kolay değildi. Uzun bir iniltiye dönüşmüştü dışarıda ağaran gün. Ağır ağır bildiğimiz dünyaya döndü. Suyunu bitirdi.

"Neler dedim biraz önce?"

"Anlayabildiklerim; 'men', 'çok', 'caday' gibi şeyler."

• • •

Osman burayı, fakültenin kütüphanesini, bütün küf kokusuna, solgun aydınlatmasına, eskiliğine, yıpranmış ahşap mobilyalarına rağmen seviyordu. Hele sabahın bu saatlerindeki tenhalık ve dışarıdaki karanlıkla birleşince kendini büyük üstatların dünyasından birisi olarak görüyordu. Sıradan bir sınav kâğıdı okumak bile insanda bilim yapıyormuş hissini uyandırabilirdi burada. Kararmış ahşap masaya dokundu. Yavaşça kokladı. Kokuya karşı duyarlılığı yok denecek kadar az. Ancak bazı temel kokuları tanıyabilse de bu masanın kokusunda bir yumuşaklık, eskimişlik ve dinlenmişlik buluyordu. Önündeki kalın cildi kokladı. Cilt bezi de soğuktu. Üzerinde yer yer beyaz lekeler hemen fark ediliyordu. Bu kez ekşi bir koku aldığına emin oldu. Uzun zamandır karıştırılmamış kalın yapraklar, yakın çevrelerine hafif bir serinlik yayarak uçuştu. Kulağını dayasa harflerin fısıltısını işitebilecekti. Ortalıktaki kitapları yerlerine yerleştiren memurdan başka gürültü çıkaran yoktu. "Edebiyat Fakültesi'nde sabah sabah kütüphaneye hangi manyak gelir ki? İşte bu yüzden Türkolojide neredeyse Japonlar bile bizden ileri!" Osman'a göre fakülte neredeyse Tarih ve Türkoloji bölümlerinden ibaretti. Diğer disiplinler dolgu maddesinden farksızdı. Ödeneksizlik ve alakasızlık fakültenin ruhu olması gereken bölümleri diğerlerinden sadece birisi haline getirmişti. "Yabancılar olmasaydı şimdi bildiklerimizin ancak yirmide birini biliyor olurduk muhtemelen! Biruçin gibi eski bir masanın üzerinde yıllarca dirsek çürütmek bizden birinin yapabileceği bir şey değil." Buna artık iyiden iyiye inanmıştı. Kalıcılık ve süreklilik yok bizde diye mırıldandı. "Süreklilik saplantısı geçicilikten ölesiye ürkmenin bir yansıması olamaz mı yani?" Böyle bir gayretin yokluğu gerçekte ne

anlama gelir? Ölümün ve geriye bir şey bırakmanın umursanmamasına mı? Umursamazlık başka türden bir bilgi. Bilgi de demeyelim başka bir içgörü. Umursamazlık ve aldırışsızlığın içinde gizlenen daha derin bir varolma gücü. Kendisinin üzerine düşünemeyen bir zihin. Hiçlikle sarmalanmış bir zihnin ölümün anlamına dair bir ufku olmaması şaşırtıcı mı? Ne diyor Yenisey'deki bir mezar taşında: "Doğdum ve öldümse her şey yolunda demektir." Kayıtsızlık derinlikten daha güçlüdür. Rüzgârın ağaçtan güçlü olması gibi. Rüzgârın varlığı yalnızca başka yeryüzü cisimlerinde bıraktığı etkiden anlaşılabilir ancak. Kendi başına bir kalıcılığı, bir rengi yoktur onun. Kalıcılığı dağlara, kayalara, ağaçların eğilmiş gövdelerine bakarak anlaşılır. Bu yüzden de kimliği bir yansıtmadır yalnızca. Onun kimliği her seferinde başka bir tarzda yansır. Çölde yer değiştiren kum tepeleri ve kumun zerrelerine kadar çözülmesi, lacivert bir kayanın yüzeyinin aşınarak parlaması, yaprakların savruluşu, insan yüzlerinin çizilmesi, yıkılan evler ve çadırlar, bir hayvanın gözkapaklarını kırpıştırması, savrulan kar tepecikleri. Bunların hiçbirisi rüzgâr değildir, ama rüzgârdır da. Fakat kalıcılıktan, uzun erimli takip fikrinden yoksunluk her zaman için sıfırdan başlamak anlamına gelir. Silbaştancılık tarihî bir geleneğimizdir. Geçicilik ve umursamazlık evreninde yaşarız biz. O nedenle hep yenibaştan başlarız. Aceleciliğin zaman kaybettirdiği doğru. Ama zamandan yana bir sıkıntımız yoktur. Yine de bir ulusu ulus yapan dil, söylem ve geçmişse hiç değilse bunların bir kalıcılığı olmalıydı. Efsanelerin hızla silikleşip başka biçimlere büründüğü; geleneğin anbean değiştiği; geçmişin kimsenin pek umurunda olmadığı koşullarda, bir tek dil kendi başına bir ulusu ulus yapabilirdi. Bazen sadece dil yeterlidir. Bütün bir zihniyeti ve umursamazlığı kuşaktan kuşağa aktaran bir gen gibi yeterli bir taşıyıcıdır dil.

Nurcihan Hanım'ın kütüphaneye girdiğini hoşnutsuzlukla fark etti. Aslında hoşnutsuz olması için gerçek bir neden yoktu ama yine de kadının ciddiyeti ve çalışkanlığından yansıyan bitip tükenmez üzgünlüğü kendisinde belli belirsiz bir suçluluk hissi yaratırdı. Altmış yaşlarında olmalıydı. Kütüphane müdiresi ve efsanevi Said Tinçura'nın kızı olduğunu biliyordu o kadar. Babasına ne kadar saygı duyuyorsa, kızından da o derece rahatsız oluyordu. Kederini dışa vurmayı yaşama biçimi haline getirenleri kimse sevmez. Üstüne üstlük Nurcihan Hanım enerjik bir kederliydi. Bu hal kederini daha

da bulaşıcı kılıyordu kaçınılmaz olarak. Hareket edip kıpırdadıkça eteklerinden, bluzunun kol ağızlarından dökülen keder kırpıntıları çevresindekilerin üzerine sıçrıyordu. İnsan onun bulunduğu yerde neşeli olmaya utanırdı. Neyse ki Osman da çevresine neşe saçan biri sayılmaz.

Kadın masalardan birisine oturdu. Daha doğrusu çöktü. Bu sabah o kadar da enerjik görünmüyordu. Bu bitkinlik bir parça acıma hissi bile uyandırabilirdi. Kaybolan bir zamana ve kayıp kuşaklara saplanıp kalmış keder abidesi gibiydi. Her zaman olduğunun aksine kimseyle hatta kütüphane kataloğuyla bile ilgilenmiyordu. Nicelerini görmüş, üzerinde nice dirseklerin aşındığı ağır ahşap masa bile uzaktan çatırdıyormuş izlenimi veriyor şimdi. Mutsuzluğu yaşama biçimi haline getirmiş insanların derin çöküşler yaşamadığını düşünürdü hep Osman. Demek ki öyle olmuyordu. Sürekli bir kederin dahi daha derin bir noktası vardı. Alışkın olunandan bir fazlası hep sorun yaratır. Bir sandalye gacırtısı ve gürültüyle irkildi. Kadın düşmüştü. Diğer kütüphane memuresi tedirgin gözlerle kendisine baktı. Genç kadın belli ki kendisine hiç de hoş anlar yaşatmayan amiriyle ilgilenmeye çekiniyordu.

Üniversite medikosundaki muayeneden ve dinlenmeden sonra Nurcihan Hanım kendisine gelir gibi oldu. Pratisyen hekimin dediğine göre eve gidip dinlenmesi gerekiyordu. Ve elbette kendi başına gitmemeliydi. Tahlilleri daha sonra değerlendirilecekti. "Çok güzel! Kadını bir de evine götürmek durumundayım." Kadın, "Gerçekten hiç gerek yok, ilginize teşekkürler" gibi alışıldık cümleler söylüyorsa da yalnız başına eve ulaşabilmesi oldukça zor görünüyor. Kadının gelip alacak bir akrabası olup olmadığı bile belli değil. Osman belli belirsiz kendi yaşlılığında da aynı sahnelerin yaşanacağını düşündü. Sonra bu düşünceyi hızla reddetti. Kendisi asla bu kadar üzgün birisi olamazdı. Üzgünlüğün hastalığı ve bitkinliği kendisine çektiğine olan inancı tamdı ve üzüntülü birisi olmayacağı kesin gibiydi. Hatta Osman'a kalsa kişioğlu mutluluk ya da mutsuzluğun bile dışında olmalıydı. Ya da en azından gençliğinde böyle düşündüğünü söyleyebiliriz. Kederli şarkılar söylemeyi severiz ama bu gerçekten de kederle bir arada yaşayacağımız anlamına gelmez! Umursamazlık gibi bir heyulanın yanında kederin lafı mı olur?

Millet Caddesi'ni kesen sokaklardan birindeki evi, sıradan bir apartman dairesi. Kadıncağız binbir özür ve teşekkürle kırılmaktaydı ve ne olursa olsun bir kahve ikram etmek istiyordu. On metre uzaklıktan bile içine sıkıntı veren kadıncağızın evinde kahve içmek mutsuzluk tanrısının banyosunda aynaya bakmaktan farksızdı. Kadının evinin nasıl bir şey olduğunu da merak ediyordu. "İnsan bir kahve hazırlanması ve içimi süresinde ne kadar sıkılabilir ki?" Bir keder panteonundan beklenmeyecek kadar temiz kokuyordu evin içi. Oysa yolda toz ve bakımsızlık içinde kokulu bir ortam hayal etmişti. Ama enerjik bir mutsuzla karşı karşıya olduğunu atlamış olduğunu fark etti. Büyükçe salondaki kocaman ağır yemek masasında uzun zamandır misafir ağırlanmadığı, üzerinde birikmiş kitap dergi, gazete, kâğıt, kalem yığınından, çay bardaklarından ve okuma lambasından hemen anlaşılıyordu. Buna rağmen altı sandalye bir gün gelecek misafirleri ve neşeli bir yemek ortamını beklemekte ısrarlıydı. Hiçbir zaman kullanılmayacak sandalyelere baktı. Yalnız ve eski evlerdeki yemek odası takımlarının kendilerine has bir buruklukları vardır. Sırf bu yüzden kendi evine bir yemek masası alma fikrinden kesinlikle uzak durmuştu. Yine de bu masa hiç değilse çalışma masası olarak değerlendirilebiliyordu. Bu durumda hiç oturulmayan beş sandalyenin kederi göz ardı edilebilirdi. Duvarlar bembeyazdı ve beyazlık eve aydınlık bir hava veriyordu. Yine bu tür evlerde görüldüğü gibi koltuklar ve kanepe yıpranmadan korunma amacıyla kılıf ya da örtülerle muhafaza edilmişti. Kendisine kalsa bu önlemlere hiç ihtiyaç yoktu, zira TV'nin tam karşısına gelen koltuk hariç diğerlerine belki yıllardır oturan olmamıştı. Ağır ceviz büfenin vitrini eski fotoğraflar sergisini andırıyordu. Fotoğraflara bakmak istedi ama arsızlık yapmış olmaktan çekindi.

"Buyurun şuraya oturun. Kahvenizi nasıl içersiniz?"

Kadın mutfakta kahve hazırlarken oturduğu yerden kalkmadı. İşin en sıkıcı tarafı şimdi başlayacak. Kahveler geldiğindeki zoraki konuşma ve konu bulma çabaları. Sessizliği kadın bozdu.

"Kusura bakmayın, sizi kütüphanede çok gördüm ama hangi bölümden olduğunuzu bilemiyorum."

Bu soruya biraz içerledi Osman. Kadın herhalde onu yeniyetme bir asistan falan zannediyordu. Kadının, iyi niyetle bakıldığında yaşına dair bir iltifat olarak algılanabilecek tavrı karşısında diklendi.

"Türkoloji bölüm başkan yardımcısıyım ben!"

"Ne güzel. Bitirme teziniz neydi?"

"Bitime tezi falan bayağı gerilerde kaldı!"

Mutsuzluk abidesi de olsa, Tinçura'nın kızı da olsa, hasta da olsa sinirlendi Osman, ağzının payını vermemek için kendisini tuttu. Kadının küçümseyici konuşma tarzı acıma duygusunu hızla erozyona uğratıverdi. Acıma duyabilmek için karşıdakinin buna layık olması gerekir. Acıma nesnesinin gözündeki bir pırıltı, yüzündeki bir ifade, sesindeki bir tını, giydiği bir şey, ufak bir aksesuar, elinin bir hareketi, bizi aniden bu kişinin aslında acımaya o kadar da layık olmadığı sonucuna götürüverir. Acınacak insandan saf ve tam bir zavallılık bekleriz. Tam bir teslimiyet. Şimdi onu mutsuz değil daha çok küstah buluyordu. İflah olmazcasına ümitsiz bulduğunuz birinin sizi küçük görüyor olmasından daha asap bozucu ne olabilir? Bir eve bir de kadına baktı. Belki de gerçekten yanıldığını düşündü. Karşısında kibirli ve lanet bir yaşlı cadıdan başka birisi yoktu. Kendini saraylı sanan bir cadı, halbuki babası Tinçura'nın bir köy çocuğu olduğunu herkes bilir. Zaman, mesafeler ve Tinçura'nın efsanevi yaşamı kadına tuhaf bir soyluluk duygusu, özel olma duygusu kazandırıyordu herhalde. Efsanenin kızı ne olursa olsun efsaneden bir şeyler taşır. Fakat ne taşıdığını bulamıyordu Osman. Çok uzaklardaki bir yurdun anısının kadının iyice gevşemiş, derinleşmiş hatta sarkmış yüz hatlarında, ak saçlarında bir iz bırakıp bırakmadığını merak ediyordu. Tabii bir de ellerinde. Suyunbike minaresinin gölgesinden, İdil nehrinin kokusundan, 1900'lü yılların ilk çeyreğindeki fırtınalı günlerin anılarından bir parçanın kadına sinmiş olup olamayacağını düşündü. Bu kadınla konuşurken Tinçura'dan söz açmamak mümkün değil.

"Çevremizdeki herkes gibi ben de babanıza, Said Tinçura Bey'e hayrandım. *İzler*'i iki defa okumuştum gençliğimde. Muazzam bir hayat. 'İşte bir hayat' denilmesini kesinlikle hak etmiş bir hayat. Yaşamış olmayı pek az ömür gerçekten hak eder biliyorsunuz."

"Babam yaşarken sözünü ettiğiniz bu hak edişten tümüyle habersizdi. Bir efsanenin yakını olmak neden zordur bilir misiniz? Herkes efsaneyi bilir, aynı evi paylaşan ise gerçeği!"

"Efsane ile gerçek arasındaki fark o kadar önemli mi? Efsane ile gerçek arasında hep bir açı farkı vardır. İdealleri olanlar efsaneyi, karamsarlar gerçeği tercih eder. Ergenekon efsanesi Açina sülalesinin kökeni meselesinden her zaman daha büyüleyicidir, Oğuz

Kağan efsanesi Oğuzların kökeninin Part asıllı olup olmamasından daha etkileyicidir de ondan. İdealleri olanlar efsaneden bir gerçek yaratır, karamsarlarsa ellerindeki gerçeği ne yapacaklarını bilemez. Efsane bir süre sonra bizden bağımsız hareket etmeye başlar. Başka biçimler ve renklerle olduk olmadık yerlerde karşımıza çıkıp durur. Kendine has bir ömrü vardır onun. Salt gerçekse insana hiçbir şey söylemez. Milletlerin, hatta insanların efsanelere ihtiyacı var."

"İyi de mesela babamın Müslüman Halklar Kongresi'ni nasıl düzenlediği veya Basmacıların başına nasıl geçtiği veya Sibirya'daki saha çalışması için nasıl aylarca at sırtında dolandığı, Afganistan'a nasıl geçtiğine dair efsaneler, gerçekte neler olduğundan, bunları neden yaptığından ya da nasıl birisi olduğundan bu kadar azade olabilir mi? Birinin gerçekte nasıl birisi olduğunun hiç mi önemi yok?"

"Bazen gerçekten de önemi yok demek zorundayım maalesef."

Osman sözü uzatmak istemedi. Tatsız alanlarda gezindiğini fark ediverdi. Efsane ve gerçeklik arasındaki açı tartışması pek de uygun sayılmazdı. Kadının da tartışmayı uzatmak istemediği belli. Duruşundan "sen bunları nereden anlayacaksın, o yılları yaşamadın ki" tavrı kolaylıkla sezilebiliyordu. Anlaşılan, babasının başının üzerindeki haleden iyice rahatsızdı. Yıllar boyunca peşini bırakmayan bir ebeveynin hikâyesinden usanmış olmasını anlamak hiç zor değildi. Altmış küsür yaşına gelmiş olmasına rağmen Tinçura'nın kızı olmaktan kurtulamamıştı. Alçaklıklarını, korkularını, endişelerini, takıntılarını, heladan çıktıktan sonra bıraktığı kokuyu bildiğiniz birine, hatta yıllar boyu içerlediğiniz bir ebeveyne ne kadar efsane muamelesi yapabilirsiniz ki? Nurcihan Hanım babasının bir hayalet gibi hayatının üzerinde söz sahibi olmasından bıkmıştı. Osman dışarı çıktığında sıkkındı, efsanelere fazla yaklaşmak hiç de doğru değildi.

Ol tayganın artıı çarında
Kalbak kara ezimnin iştinde
Sarıg dıttın iştinde
Arga-ıyaştı haya-dajı-bile kadı
Döö kara daşka seriidedip kaap algaş
Dörbelçin kara daşka aparıp karga
Kara daştı hoyugladı
Hayındır çip kire berip-tir
Bo-daa bolbaan oon-horan-dır bo!

O tayganın kuzey tarafında,
Geniş kara ormanın içinde,
Sarı melez ağacının içinde,
Ağaç-orman, kaya-taş ile birlikte,
Şuradaki kara taşta soğutup,
Kara kalpak taşa götürüp koyunca,
Kara taşı yakıp karartmış,
Kaynatıp eritmiş.
Görülmez bir zehirdir bu!

• • •

"Neden Nesrin'e söyledim ki? Şimdi ikide bir bunu sorup duracak." Birtakım ayrıntılardan söz etmenin daima sorun yarattığının uzun zamandır farkında. "Hayatınızla ilgili ne kadar çok ayrıntı anlatırsanız başınıza o kadar çok bela sarıverirsiniz." Özgürlük, ayrıntıları kendinize saklamaktan geçer. Nesrin gibiler hiçbir ayrıntıyı atlamadıklarından bir belirsizlik sisi yaratmak daha iyidir. Bütün bu bilgeliğe rağmen bir içtenlik ânında insan ağzından kaçırıveriyor işte. "İnsanın başına bela olan içtenlik anları!" Önümüzdeki günlerdeki sabah kahvaltılarının ve akşam yemeklerinin tartışma konusu belli oluvermişti ve üstelik hafta sonu yaklaşıyordu ki, bu daha fazla tartışma için daha fazla zaman demek. Nesrin üç gündür evde ciddi bir temizlik yapmaktan ve gereksiz eşyaları atmaktan söz ediyor. Bu yoğun temizlik hamlesi Nesrin'i biraz daha sinirli yapacak olsa da hiç değilse konudan uzaklaşma imkânı doğacaktı. "Peki ama gerçekten de bu uğultu ne olacak? Her gün bunu çekmek zorunda mı kalacağım?" Doktora gideceğine ağzından çıkan kelimeler üzerine düşünmek daha anlamlı geliverdi. "Acaba ne diyorum? Belki bir dahakini teybe almalıyım. Ama bunun için yanımda hep bir kayıt cihazıyla mı dolaşacağım? Hem yeniden geldiğinde kayıt tuşuna basabileceğim ne malum! Akşam çıktığımda bir röportaj kayıt cihazı alayım. Çok pahalı bir şey olmasa gerek. Deneme denemedir. Umarım bir toplantı sırasında uluma gelmez!" İşte en korkuncu da bu olurdu. Müdürlerin bulunduğu bir toplantı sırasında kendini hayal etti. İnliyor, bir şeyler söylüyor, hırıldıyor. Odada bütün sesler kesilmiş, herkes hayret ve tedirginlikle kendisini izliyor. Daha da fenası kayın or-

manı büyük toplantı masasına oradan duvarlara doğru genişliyor. Ağacın dalları genel müdür yardımcısı Cenk Bey'in pembe yüzünü çiziyor. Evraklar tükürük ve nemden ıslanıyor. İş hayatının sonu ve tımarhanenin başlangıcı.

Sayılı mesai saatlerinin de sonu geliverdi. Birkaç pürüz, son safhaya gelmeyen bir iki sürtüşme, küçük bir azar. Servise binmeyip yürümeye başladı. Yine kar serpiştiriyor. Yakındaki alışveriş merkezinde bir kayıt cihazı bulacağına emindi. Daha pahalı olacaktı kuşkusuz oradaki alışveriş, ama bu karanlıkta ve bu soğukta sokaklarda dolanmaktan iyi. Üstelik bir alışveriş merkezinin ışıltısı her türden iç kararmasını, hatta kayın dallarını geri plana iterdi. Soluğu orada alanları bütünüyle anlıyordu Cemal. Mağazalar ve ışıltı. Bankasız, Nesrinsiz, Süleymansız ve hatta uğultusuz bir dünya. Hayatlarında duydukları tek uğultunun bir uçağın homurtusundan ibaret olduğu, başka dünyadan gelmiş sağlıklı, bakımlı kadınların arasından süklüm püklüm geçti.

Gerçekten de kayıt cihazı biraz pahalıya patladı. Sirkeci'den çok daha ucuza alabileceği bir şey için bile bile bu kadar kazıklanmak ağırına gitti. "Olsun olağanüstü dönemler olağanüstü harcamaları gerektirir!" Uğultunun henüz bir olağanüstü dönem işaretçisi olduğuna dair bir belirti yok. Buna rağmen farklı bir şeyler olabileceğine dair bir ihtimaller demetini de beraberinde taşıyor. Bir demet, ölü olarak doğmuş, haberdar bile olamayacağımız bir dizi olasılıkla beraber doğar. Cemal de adını koyamadığı bir kıpırtının farkında. Kayın dallarının gacırtısından, uğultunun gitgide yükselen gümbürtüsünden başka bir anlamı var kıpırtının. Hangi insan yeni ihtimallerden heyecanlanmaz ki? Çoğunlukla felaketler bile tekdüze bir yaşamdan daha heyecan verici olabilir. Hatta ömrümüzü çürümeden kurtaran tek şeyin umulmadık felaketlerin sonuçları olduğunu söylemek çok mu acımasızca? Kendi kendine sordu: "Bir hamburgere ne dersin?" Zaten kısa süre sonra döneceği her zamanki gerçek hayat onu bekliyordu. Hamburgerini yerken yeni cihazıyla bir deneme yapmaya karar verdi. Pillerini taktı, bir süre denedikten sonra hafifçe üfledi. Evet, kayıt başarılıydı. Yeniden kayıt düğmesine bastı. Ne söylemeli. Bir süre durdu. Bir şey söyleyemeden kaldı. İnsanın bir kelime bile söyleyemeyeceği anlar vardır. Kaydı kapattı. Gerçekte ne beklediğini düşünerek çıkışa doğru yöneldi.

"Cemaaal!"

Bu saatte ve burada kendisine seslenenin kim olduğunu merak ederek başını çevirdi. "Belki başka bir Cemal'dir." Gülümseyerek yaklaşan kadını gördüğünde ayaklarının üzerine çakıldı. "Rüyanızı kurcalamayın!" Kadın elinde de paltosunu taşıyor ve her zamanki gibi gülüyordu. Varlığıyla bulunduğu yerin renginin bir anda değişivermesine yol açabilen bir türden denilebilir. Kara gözlerindeki alaycılığı ve patavatsızlığı hiç yitirmediği gibi yılların getirdiği yaşanmışlıkla daha da pervasız birisi olup çıkmıştı. Çok daha ciddi görünümlü Mahmut'u sık sık utandıran bir pervasızlık. Benan'ın ne zaman ne söyleyeceğini bilememek onunla her sohbeti tehlikeli kılar. Cemal ile Mahmut eskiden aynı siyasi çevredendiler ama Benan Moskova yanlısı gruplardan birine dahildi ve geçmişte gömülüp kalmış fraksiyon çatışması bugün farklı biçimler altında da olsa sürebiliyordu. Zaten zamanında bu çiftin beraberliğinin ortaya çıkıvermesi de ciddi bir skandal yaratmıştı. Her ikisinin örgütlerinin görüşmelerini yasaklamış olması bugün bile eğlenceli anılardan birisi sayılabilir. Benan'ın tepkisi fakültedeki boş etüt sınıflarından birinde yapılan "sosyal-emperyalizm" seminerine aniden dalıp, "Mahmut canım, akşam sekizden sonra evde olacağım" gibi bir cümle patlatmak olmuştu.

Ne demeliydi şimdi? Önce konuşamadı, sonra zorlayarak gülümsedi. Yanak yanağa öpüşürken son gayretle ağzını açabildi nihayet.

"Merhaba Benan! Ne arıyorsun buralarda? Ne tesadüf!"

"Hayrola? Kız bakmaya mı çıktın! Yakalandın ama!"

"Teyp almaya gelmiştim. Ne var ne yok, Mahmut ne yapıyor?"

"Ne yapsın, her zamanki şeyler. Şurada bir kahve içelim mi?"

"Geç kaldım."

"Bir kahveden ne olacak. Nesrin'e söylemem merak etme!"

"Ne demek istiyor Benan? Neyi söylemeyecek?" Suçluluk hissi ve utanç her kelimeden bir ima yakalar daima. Evren bir anda imalar âlemine dönüverir. Yüzüne bile bakamıyor Benan'ın. Oturduklarında masaya bakmaya devam ediyor. Sanki kadın yüzüne baksa her şeyi okuyuverecek. Evvelki geceyi gözlerinden anlayıverecek. Aynadan bakışının yansımasını hatırlayıp suçlayacak. Belki de suçlamaz. Gizli bir suç ortaklığına gülümser sadece.

• • •

Anahtarları sıkkınlıkla ayakkabılığa bıraktı. Anahtarların şıngırtısı hafif bir şenlik havası yarattıysa da uzun sürmedi. Çantasını da ayakkabılığın yanına bıraktı. Kâğıt okuyacak havada değil. Günün tek sıra dışı hadisesi Nurcihan Hanım'ın kendisini şaşırtması. Bu denli şaşırmış olmasını olgunlaşma eksikliğine bağlamaktan başka çaresi olmadığını düşündü. Öyle ya, yeterince olgunlaşan birisinin artık şaşırması mümkün müdür? Belki de önyargılar yüzünden olgunlaşılamıyor diye düşündü. Bu Osman için bir taviz sayılabilir zira Osman'a göre önyargılar hayatı kolay kılan başlıca önlemlerin birisidir. Sürprizler önyargı ile daha en başından devre dışı kalmış olur. Osman sürprizlerden hoşlanan biri olmadığından, başkaları hakkında hiçbir yargıya sahip olmadığımızda ne gibi zorluklarla karşılaşılacağının da farkında. "Zavallı ve yaşlı kütüphane müdiresi, burnu havada bir ukala çıktı! Üstelik de Tinçura'nın anılarıyla çekişecek kadar da nankör!" Ya o efsanelerin gerçek yüzlerine dair dokundurmalar. Tinçura ev hayatında, ailesiyle birlikte nasıl birisiydi acaba? Biriyle yaşamanın verdiği deneyimi hangi kitap, hangi biyografi, hangi hikâye kazandırabilir ki? Kanepeye çöktü. Evin boşluğunu dinledi. Sessizlik hoşuna gitmedi. Televizyonda karar kıldı.

Kanallar arasında amaçsızca dolaşırken gençlik yıllarının efsanesi üzerine bildiklerini hatırlamaya çalıştı. Ulusların hayatında olduğu gibi bireysel hayatlarımızda da efsanelerimizi genellikle gençlik yıllarımızda, yani tarihöncemizde ediniriz. Daha sonraları beğendiklerimiz sadece büyük adamlardır. Yine de efsaneler o kadar da uyduruk değildir. Sadece yeniden yorumlanıp günün ihtiyaçlarına uygun biçimde kamuya açık hale getirilirler o kadar. Bir köşesinde unutuldukları eskimiş bir el yazmasının ya da yerel söylencenin satırları arasında hep özlenen topraklardan yükselen bir koku yayıp dururlar.

Özlenen topraklar neresi? Altaylar'dan Doğu Sibirya'ya kadarki Orhun ve Selenge'nin indiği Kuzey Moğolistan ovaları mı? Orta Asya'nın Seyhun ve Ceyhun nehirleriyle işaretlenen bölgesi mi? Tanrı Dağları'nın doğusu mu? Dağların öte yanındaki Tarım havzası mı? Seyhun'un kuzeyinden başlayıp ta Avrupa içlerine uzanan sonsuz step mi? Horasan'la andığımız İran yaylaları mı? Bütün bunlar, örneğin Orhun yazıtlarıyla, yine örneğin Buhara kenti arasındaki kuş uçuşu mesafenin, İstanbul'dan İzlanda'ya kadarki mesafeye

neredeyse eşit olduğu düşünülürse fazlaca ince eleyip sık dokumak da sayılmaz. Bu karmaşada efsanenin sürekliliği nasıl sağlanacak? Belki efsaneden ve efsanevi topraklardan vazgeçip sadece dilin kaderiyle ilgilenmeli. Karahanlılar ile Oğuzların farklı zamanlarda ve farklı yollardan İslam'a geçmiş olma ihtimalleri bile bir sorun Osman'a göre. Oğuz Han destanındaki, Oğuz'un İslam'a direnen putperest babası Kara Han ile savaşı; Karahanlı Buğra Han'ın putperest amcası Oğulcak Han'la mücadelesine ne kadar da benziyor diye düşündü: "*Duydum ki ey budunum, babam dinimi duymuş / Beni de öldürmeyi artık aklına koymuş. / Askerini toplamış, üstüme gelecekmiş, / Hayatıma son verip beni öldürecekmiş! / Benim yanıma gelsin, beni sevenler bana! / Onun yanına gitsin, onu sevenler ona!*"

Televizyon kanalları arasında gezinmekten de, düşünmekten de sıkıldı. Kalkıp kitaplıkta Tinçura'nın bir iki kitabını zorlanmadan buldu. Kanepeye dönüp karıştırmaya başladı. Efsaneyle birlikte tozlanan kitaplar geniş kitaplıkta unutulma aşamasına gelmek üzereydi. Onlar da tozlanan bir efsane haline gelivermişti. İnsanın yaşlanmasının ölçütlerinden birisi de efsanelere olan bağlılığının yeniden gündeme gelmesidir. Geçmiş insanın hayatında ne kadar büyük bir yer tutuyorsa dibi boylamaya o kadar az kalmış demektir. Osman henüz bu derece kötülememişti ama yıllar sezdirmeden de ruhta bir ağırlık yaratıyor. Tuhaf bir havası olduğunu hatırlıyor Tinçura'nın cenazesinin. Duvarların ardındaki esir dünyadan gelen, daha doğrusu zamanında oradan kaçıp dünyanın bir sürü yerine saçılmış acıklı insanlar topluluğu. Yöresel kılıklar ve üzerinde tek ortak noktanın ay yıldız olduğu muhtelif bayraklar. Çoğu da muhayyel devletlerin bayraklarıydı. En azından o günler için. Bayrakların yanında sürgün acısı içinde bir daha asla dönülemeyecek ata topraklarının burukluğu içindeki çekik gözlü yaşlı adamlar ve kadınlar topluluğu. O gün de bugün gibi kar yağdığını düşündü. Musalla taşı efsane falan ayırmaz. Cenazedekilerin pek çoğu için doğdukları topraklar bir gençlik anısından, bir hayalden ibaretti ve gurbet çoğaldıkça, terk ettikleri topraklar daha da parıldıyordu zihinlerinde. Kupkuru bir bozkır parçasını bir cennet bahçesi olarak hatırlıyorlardı. Belki de gençlik anıları öyle önemli bir yer tutuyordu ki, geleceğin umutsuzluğuyla birlikte hemen yaşlanmaya başlamışlardı. Ruhlarındaki giderek yaşlanan kederin başkalarınca anlaşılması pek mümkün değildi. Sembollerin kendi özel tarih-

leri hiç de o kadar kahramanlık ve ülkü odaklı olmayabiliyordu. Sembolün bir kamusal, bir de özel hikâyesi vardı ki gerçek bu iki hikâye arasında bir yerlerdeydi her zaman. Televizyonu kapattı. Kar yağmaya devam ediyordu. Evin içinde adımlamaya başladı. Sessizlik pencerelerin kenarlarından, kapı altlarından musluklardan ve hatta klozetten içeri sızmaya devam ediyordu.

• • •

Cemal kahvelerini içip ayrıldıktan beri Benan'ı düşünüyor. Rüya gibi bir şey değil bu kez daha somut sanki. Daha tuhaf bir eziklik. "Ne var bir kahve içtiysek! İki gün önce o rüya, ardından da bugünkü karşılaşma!" Böyle şeylere inanmasa da utanç verici rüyanın bugüne hazırlık olduğunu düşünmeden edemedi. "Acaba Benan anladı mı? Ya o da benzer bir rüya gördüyse!" Bu kadarı fazla olurdu. Benan'la karşılaştığını Nesrin'e söyleyip söylememekte kararsız kaldı. "Neden söylemiyorum! Neden çekiniyorum ki!" Yine de söyleyemedi işte. Dile gelmeyen bir suç ortaklığını bozacak sihirli kelimeleri bir türlü kullanamadı. "Aptal bir rüyanın üzerine kafamda kurduğum saçmalıklara bak! Ne Benan'ın ne de başkasının umurunda olan bir saçmalık. Bir yandan o acayip uğultu, bir yandan Benan'a ilişkin kafamda kurduklarım!" Aynadaki bakış bir kez daha gözlerinin önünden geçiverdi ve artık kime ait olduğunu bildiği kalçalar.

Karnı tok olduğundan yemek masasının tehlikelerinden korunacaktı. Kalan saatler nasıl olsa televizyon tarafından kolayca sindirilebilirdi. Nesrin'in ek işi olarak Ayça'nın ödevleri de vardı üstelik. Kendisinin asla hatırlayamadığı ortaokul bilgilerini Nesrin'in nasıl olup da hatırlayabildiğine hep şaşardı. Öbür yandan sürekli olarak yeni bir uğultunun yolda olup olmadığını anlamak üzere kendini dinleyip durmak da hoş değil. "En iyisi televizyona bakıp onu toptan unutmak. Benan'ı da elbette." Yine de ağacın ve ormanın kokusunun burnuna hâlâ gelebilmesini şaşırtıcı. Bitkilere ilişkin bilgisinin sıfıra yakın olduğu düşünülürse ağacın neye benzediğini gözlerinin önüne getirememesini doğal karşılamak gerek. Dilini ağzının içinde dolaştırdığında karşısına çıkan küçük kesiğin uğultu sırasında olduğuna emin. Bir ağaç dalının Cenk Bey'in semiz yüzünü çizdiği gibi kendi ağzının içini çizmesi mümkün olabilir

mi? Giderek saçmaladığını düşünmeye başladı. Beklenti saçmalama kapasitesini genişletir kuşkusuz. Cemal ne beklediğini bilemiyor. Ama bir şeyler olacaktı veya olmalı! Yeterince ikna olan kişi büyünün amacını bizzat kendisi yerine getirir. Cemal ne içinde boy atan kayın ağacına ve ne de büyüye inanabilecek birisi. Buna rağmen yaşamında bir kıvılcım mümkünse her türden doğaüstü etkeni kabullenebilecek halde. Televizyona bakan ancak onun da içinden geçerek leylak rengi duvarın üzerinde gezinen zihni, olanları anlamlandırma çabasında sürüklenip duruyor. Gerisindeki yemek masasının üzerine kapanmış ana kızın zorlu bir problemle uğraştıklarını konuşmalardan anlamak mümkün. Cemal, Nesrin'in kendisini gözlediğinin de farkında. Nesrin takipçi kadındır. Ayça'nın ödevlerini hallettikten sonra kendisiyle ilgilenmeye başlayacağı muhakkak.

Darbeden birkaç yıl sonra Nesrin'le tanıştığı arkadaş toplantısını hatırlayarak gülümsedi. Diğerlerinden çok daha kolay sıyırdığı darbe felaketinden üç ay hapisle kurtulmuştu. Felaket gerçekten de yüz binlerce kişinin olduğu gibi kendi hayatını da değiştirivermişti o sıralar. Bu değişim hiç de iyiye doğru değildi ama değişimdi işte. Cemal ancak sıra kendilerine geldiğinde yani askerî cezaevinde bir dönemin kapandığını fark edebilmişti. Çıktığında dünyanın da değiştiğini anladı. Dünya üç günde bile değişebilir. Rumelihisarı'ndaki çay bahçesinde sıcak bir akşamüzeri. Nesrin ile tanıştıkları akşamüstü. Gürültücü ve meraklı arkadaş gurubundan kurtulup Nesrin'le yalnız kalabilmek için ne çok çabalamıştı. Şimdiyse baş başa kalmamak için çabalıyor! Allahtan televizyon gibi mucizevi bir buluş var. Ödevin bitmek üzere olduğu anlaşılıyor. Nesrin kendisini deşmeye başlamadan erken davranıp uykuda kaybolmalı. Kanepeden kalktı, yalancı bir esnemeyle masadakilere yöneldi.

"Çok uykum var. Ben yatıyorum kızlar."

Ayça'yı yanağından öptü, Nesrin'in sırtına dokundu.

"Hemen mi yatıyorsun? Biraz laflarız diye düşünmüştüm."

"Yarın akşam konuşuruz artık. Duracak gibi değilim. İyi geceler."

Nesrin kaçmakta olduğunu fark etti. Ama Ayça'nın yanında tartışmak istemiyor. Cemal'in günü bitmek üzere. Dişini fırçalarken diliyle ağzındaki yaraya dokundu. Yarayla birlikte Nesrin'in dikte ettiği yaban kelimeler de sızladı. *Amıt* veya *caday* gibi kelimeler

bir yerden öğrenilebilir. Ama nereden? Böyle şeyleri sorabileceği bir tanıdığının olmamasına hayıflandıysa da gerçekten isteyen her türlü bilgiye ulaşabilir ama gerçekten de o kelimelerin ve fısıltının peşine düşmek istiyor mu? Kuşkulu. Tek bildiği yorgun olduğu.

Men bozla, Caday dep
Kök daştı hoyugladı
Hayındır çip kire berip-tir
Buzulbas bozlun deeş
Bulan söögü-bile
Çavılap turup kılgan
Hopçu kara sudur
Dep çüve-dir.

Ben Caday denilen,
Göktaşı yakıp karartmış,
Kaynatıp eritmiş,
Kırılmaz olsun diye,
Geyik kemiğiyle,
Kaplanıp yapılmış,
Haberci kara sudur,
Denen şeydir.

• • •

Çısınmaa iki gündür bir işaret arıyordu ve dünya baştan başa işaret arayanların mezarlarıyla doludur. Mütevazı cemaat daha önce böylesine uzun bir ayine şahit olmamıştı; her şey hayret verici, ürkütücü ve alışılmadıktı. Yer yer sızlanmalar da yok değildi: "Bizi kasabada merak etmişlerdir." "Çok soğuk, çok soğuk!" "Ne yapıyor? Bu kadar zorlama olmaz ki!" "Bu gece de bir şey olmazsa dönelim." "Merak edip milisi peşimize salmış olabilirler." Ama kimse Çısınmaa'ya bir şey söylemeye cesaret edemiyordu. Denilse bile Çısınmaa'nın da şikâyetleri dikkate almaya niyeti yoktu. Sabırlı bir umutla yine akşam ayinine hazırlanıyordu. Küçük inziva çadırından ses seda çıkmıyor. Akşam ayazı, yaktıkları ateşe ve tüketilen votkaya rağmen kürk başlıklarının içinden sızıp kulaklarını yakıyor, göğüslerini sıkıştırıyordu. Aşağıdaki karla örtülü bozkıra nispet edercesine yükselen

kayın ormanı, bu tuhaf topluluğa hayretle gözlerini dikmiş olmalı. Çısınmaa'ın çağrı ve duaları, ağaçları eski zamanlara götürmüş olmalıydı ki, iğne yapraklar bile hüzünden ve eski güzel günlerin anılarından hafifçe kıvrılıvermişti. Çakallar ve kurtlar burunlarına gelen taze et kokusuyla etrafta dolanmakta, bir tilki veya tavşan aramayı bırakıp ilgiyle çadırın içinden dağılan mırıltılara kulak kabartmaktaydı. Bir iki kartal, bastıran geceye rağmen tepelerinde sessizce dönmeye devam ediyordu. Bütün yaratıklar bu ufak topluluğu ve olanları tepkisiz biçimde izlemekteydi. Belki de ormanın ruhundan haberdar başka yaratıkların hâlâ varoluşu hayret vericidir. Küçük topluluk da çevrelerini sessizce saran hayvanlardan habersiz değil. Ormanın, kartalın, kurdun, ağacın bir ruhu varsa kendileriyle ilgilenmeleri sürpriz olmayacak. Bir ruhları olmasa bile bu kış soğuğunda ayaklarına kadar gelmiş bol miktarda taze ete ilgi göstermeyecek kaç hayvan vardır? Velhasıl insanlar, kartallar, kurtlar, tilkiler, çakallar, köstebekler, ağaçlar ve hatta iyice kararan gökyüzü, hepsi ikinci gece ayinini beklemekteydi. Ya da biz öyle sanıyoruz. Sonunda Çısınmaa mırıldanarak çadırdan çıktı. Dün kurban edilmeyen üç hayvandan hangisinin kabul edileceğini öğrenmek için dualarını okuyarak fincanını atların arkasına koymaya başladı. Uzun yıllardır hayvan kurban edildiğini gözleriyle görmemiş olan cemaat için her şey yeniydi. Ama Bayın'ın hâlâ kısrakların kaynağını düşünmekte olduğunu da eklemek gerek. Bayın'a göre Çısınmaa'nın kolektifin atlarını çalmış olduğu hemen hemen kesindi.

"İyi görüp kabul ediniz! Fincan benden, alça düşürmek sizden, hayırlı işaretler veriniz. Edesen alça düşsün fincanım, etmezssen kömkörö düşsün fincanım!"

Düz düşen fincanı fırlatan atın akıbeti kısa zamanda belli oluverdi. Ardıç otunun yanışına bakılırsa sonuçları uğurlu olacak bir tören gibi görünüyordu. Ardından Çısınmaa'nın atın dizginini münasebetsizliğiyle bezdirici olabilen Bayın'a vermesi bütün topluluğu şaşırttı. Alçak sesli mırıltılar kısa zamanda kesildi. Bayın'ın kendisi için de şaşırtıcı bir karardı. Hem onur verici hem de korkutucu. Hayvanın ruhunu taşıyacak olan Bayın'dı ve şimdiye dek hiç böylesi bir deneyim yaşamadığını tahmin edersiniz. Muhtemelen, "Çısınmaa intikam alıyor" diye düşündü. "Beni çıkaracak ve orada mı bırakacak! Orada kayıp, tuhaf ruhların arasında! Bedenim bu dağ başında donup kaldığında ruhum da orada mı donacak? Ya

da belki ruhum donmaz öyle gezinip durur. Arada aşağıya bakıp donup çürüyen bedenimi görmek ne acı verici olur kim bilir! Peki ya karım Cengeli'nin yeniden evlediğini yukarıdan seyretmek! Güçbela girebildiğim Sağlık Ocağı'ndaki işime yeni birisinin tayin edildiğini görmek!" Ama artık bunları düşünmemeye karar verdi. Yapılacak bir şey yoktu. Kaçamazdı. Çısınmaa kendisini sıkıştırmıştı bir kere. Çısınmaa'ın bu endişeli düşüncelere aldırmasını bekleyemeyiz. Davulunu çalıp duruyor, kurbanın etrafında dönüp dualarını bağırıyordu. Hayvanın, Kayrakhan tarafından beğenildiği anlaşılmış olmalı ki, Çısınmaa bu kez kaz sesi çıkararak zıplayıp dönmeye, davulunu daha bir şiddetle vurmaya başladı. Hayvanın canını yakalamaya çalışmaktan kan ter içindeydi. Üzerine bindiği kaz ondan daha çok yorulmuş olmalıydı, Çısınmaa pek de narin birisi sayılmazdı. Nihayet zıpladı ve kaz uzaklaştı. Artık hayvanın canı elde olduğuna göre bedeninin de fazla zamanı yoktu. Küçük grup el birliği edip hayvanı iple boğuverdi, bel kemiklerini kırdılar. Hayvanın kafasının ve derisinin bir direkte belirivermesi fazla zaman almadı. Ama hepsine garip, hatta ürkütücü gelen, başının doğuya değil batıya çevrilmiş olmasıydı. Bu da ne demekti! Yine fısıldaşmalar. Ne yani, Çısınmaa, Ülgen'i tehdit mi ediyordu!

Gece ilerlediğinde küçük topluluk ikinci gecedir at eti kemirmekle meşguldü. Kalan parçaları Çısınmaa topluluktan biraz uzağa götürüp saçıverdi. Açlık ve kokudan gözü dönmüş hayvanlar bu ziyafet için şükran dolu olmalıydı. Ama şükran hissi elbet paylaşım mücadelesinin ardından gelecekti. Çevredeki tepişme, hırlaşma, itiş kakış ve kavga sesleri rahatsızlık ve korku vericiydi. Yüz elli metre ötede kurtlar, çakallar ve tilkiler birbirine girmiş, pişen etin kokusu çevredeki bütün canlıları uyandırmış olmalıydı. Hatta belki kış uykusundakiler, özellikle de ayılar uykularında şöyle bir dönüvermiştir.

Çısınmaa bir süre geviş getirip sert eti hazmetmeye çalıştıktan sonra davulunu ateşte kuruttu. Yeniden mırıldanmaya başlamasıyla Bayın'ın içindeki korku yeniden kıpırdanmaya başladı. İşte seyahat başlıyor.

"At kaldırmayacak armağan, alas alas! / Er kaldıramayacak armağan / Dolaşıp girin küheylanıma, örtü olsun, kanat olsun alas! / Hanın ateşi sedir olsun alas!"

Çısınmaa yerinden fırladı, davula şiddetle vurmaya başladı. Çevrede etleri paylaşan hayvanlar birden sessizleşiverdi. Ruhları tek tek çağırmaya başladı. Su ruhları, ağaç ruhları, bürküt ruhları çağrıya icabet etmiş olmalı ki Çısınmaa'nın ağzından ikide bir, "Hey Ham!" nidası çıkıp duruyordu. Her şeyin ruhu hazır ve nazırdı ve üstelik bütün ruhlar Çısınmaa'ya yardımcı olmaya pek istekliydi. Artık kendilerinden bir şey talep edenlerin sayısının azlığı düşünüldüğünde bu yardımseverliği normal karşılamak gerekirdi. Çısınmaa ardından ataları tek tek andı. Nihayet kurbanın canını götürmeye gelmişti sıra. Kurbanın canını bulan kaz yine döndü. Kurbanı ruhunu tutan Bayın ve Çısınmaa üçü birlikte tegannilerin ve ilahilerin eşliğinde katları çıkmaya başladılar. Kuşkusuz ayini seyreden diğerlerinin tek görebildiği bir çember etrafında dönüp duran Çısınmaa ve Bayın'dan ibaretti.

"Ah Ülgen, han ülgen, abargata taşımdamdan, ulu kam atanın yanından, cadayın damarından, bir işaret ver onun yanından, alaz gökler açılsın, bürküt ata bakınsın, taşımızın sualinen, ata ruhlar alınsın!"

Kaz ilk katta yoruldu ve kaçtı, ikinci katta Bayın artık ağlamaya başladı. Gökler gümbürdüyor, ortalık bir kararıp bir aydınlanıyor, olduk olmadık ruhlar, kafileyi her yanından çekiştiriyor, rüzgâr ciğerlerinde raks ediyordu. Bayın artık dönmeliydi, dayanılmaz karanlık ve dayanılmaz uğultu münasebetsiz tabiatını yerle bir etmişti. Her şeye inanıyor, itiraz etmiyor, başına her geleni kabulleniyordu ama kendisi dönmeli, evine dönmeli ve Cengeli'nin sıcak kucağında sakinlemeliydi. Üçüncü kat ve dördüncü kat çıkıldı. Neleri gördüğünü anlatmak isterdi ama buradakiler bildiği hiçbir şeye benzemiyordu. Bütün benzetmeler anlamsızdı. Bir ara eşlikçi kaz bir görünüp bir kayboldu. Atın canı gözlerini yummuş kişniyor, Çısınmaa'nın söylediklerinden bir şey anlamak mümkün olmuyordu. Beşinci katta ham birden sessizleşti, davulunu yavaşça vuruyor, tıslayarak söylüyordu ilahisini. Işığı ifade edecek herhangi bir anlamdan arınmıştı beşinci kat. Çısınmaa'nın bizzat kendisi bile korkmuş görünüyor. Bir şeyler görebilmek için başını sağa sola çevirip durdu. Birden gümbürtüden daha gümbürtülü, tiz bir çanaktan daha tiz bir ses dalga dalga beşinci kata yayılıverdi. Çısınmaa diz çöküp yalvarmaya başladı. Bayın'ın aklı artık bir akıldan çok bir esintiden ibaretti.

"Kimsin sen? Kimin süprüntüsü, kimin kazınıtısı, kimin uyruğusun sen? Kimin kalıntısı, kimin torunusun? Leş gibi kokunla, leş gibi korkunla donunda boklarla buralara nasıl geldin? Adın nedir? Yolun nedir? Maksadın nedir?"

Yayuçı öylesine bir selamlanıp geçilecek ruhlardan değildi. Üstelik diğer dişi ruhlar gibi pek meraklıydı. Merakı tatmin olmadan, şuradan şuraya gitmek mümkün olmadığı gibi aşağı da dönülemez, o ayazda, o ışıksızlıkta bin sene, on bin sene asılı kalınabilirdi.

"Kara hamın kalıntısıyım, ulu kamın torunuyum! Kurban götürmeye, bir işaret dilenmeye geldim Yayuçı Hatun!"

"Ne işareti dilenmektesiniz? Kimden dilenmektesiniz? Neye dilenmektesiniz?"

Çısınmaa taşına ait rüyasını, rüyasındaki işaretin ancak başka bir işaretle anlaşılabileceğini bir bir kekeleyerek anlattı. Yayuçı pek heyecanlanmışa ya da ilgilenmişe benzemiyordu.

"İşaretini söylemem, falını söylerim ulu hamın yüz karası. Taşını bilmem falını bilirim. Ekinler çoğalacak, sonra nehrin buhar olacak, ocağın sivrisinek sazlık olacak, dağdaki karların eriyip ocağını basacak, ocağın su üstünde kayık olacak, taşın suda balık olacak, soyun sararıp sarman olacak, Koca Kağan ovaların dağların bohçasını saracak, yıldızlar yere yağıp dağlar gökte yıldız olacak, ulu hamın soyu soyundan olacak!"

Çısınmaa da, Bayın da, töreni izleyen küçük topluluk da donup kalmıştı. Ruhun ağzından bir tanecik bile iyi sözcük dökülmemişti. Üstelik kimse de bir şey anlamamıştı. Çısınmaa bütün cüretini ve cesaretini toplayıp bir daha sordu:

"Anam Yayuçı Hatun, ecem Yayuçı Hatun, iyi bir falın, bir müjden, kullara bir hediyen yok mudur ulu ruh?"

"Haberim de bu kadardır ey sefil kamın torunu. İşaretini arıyorsan ille, çık bakalım katların yedincisini!"

Çısınmaa cesaretini yitirmişti ama yine de davulunu gümbürdetmeye, bağırıp çağırmaya, yakarmaya devam ederek tırmanmaya başladı. Altıncı kata gelindiğinde burasının bembeyaz bir dumandan ibaret olduğunu gördüler. Daha doğrusu sadece Çısınmaa gördü. Bayın gözlerini sımsıkı yummuş açmıyordu. Buz kristalleri devasa ve yoğun bir sis gibi altıncı katı sarmıştı. Çıtırtılar eşiğinde ilerliyorlardı. Her adım, her kol hareketi çıtırtıydı. Bir buzkıran teknesi, buzları yeni çözülmeye başlamış bir nehirde ilerliyor gibiydi ve etraf

tezat oluşturacak biçimde sıcaktı. Yolcularımız ve atın canı kan ter içinde kalmıştı. Çatırtı çuturtu ve boşanan sıcak eşliğinde yedinci kata vardılar. Çısınmaa davulunu yine şiddetle gümbürdetip güneşe secde etti. Burada güneşten başka bir şey yoktu zaten. Ama aşağıdan da serindi burası. Çısınmaa parıltıdan bir yeri göremiyordu. Derken bir ses duyuldu. Bu Çısınmaa'nın hiç bilmediği bir ruhun sesiydi.

"Ey sefil yolcular, ayın yanından, Yayuçı'nın yanından, yakan buzların, uğuldayan rüzgârın, çakan şimşeğin yanından gelip nereye kadar gideceksiniz?"

"Ah ulu ruh ismini bana takdim et ulu atam ruh. Sana isminle sesleneyim alas alas diyeyim ulu ruh!"

"Buradan öteye geçişin yoktur sefih torun! Hediyen neyse ver, dileğin neyse söyle. Daha fazla rahatsız etme!"

"Ah ulu ruh! Beraberimde getirdiğim kurbanın canını Koca Kağan'a sunmak isterim, atamın taşından işaret sormak dilerim."

"O uyuz atın uyuz canını ben iletirim, işaretini lazım gelirse sana sonra ben kendim gönderirim. Atanın taşını sormaktaysan artık tam değildir, tam olmayan taş caday değildir. Parçaların peşine düşmek akıl işi değildir." Çısınmaa bir şey anlamadı durup kaldı.

"Verdiğin bu kadar alacağın bu kadar, şimdi hemen dön nefesin yetene kadar!"

Ham ürkmüş şekilde davulunu gümleterek katları inmeye başladı. Yayuçı'nın katına indiklerinde karanlıkta patlayan alaycı kahkahayı duymazdan gelemezlerdi. Ruhların, yıldırımların, yıldızların arasından toprağa ayak bastıklarında, toprağın saati sabaha karşı dördü gösteriyordu. Çısınmaa kan ter içinde soluk soluğa yığıldı. Ter ve ne olduğu anlaşılamayan bilinmedik ağır koku her yanından sızıyor, çevrede bu tırmanmayı alaycı bakışlarla izleyen kurtların bile burnunu sızlatıyordu. Cemaat en az onun kadar yorulmuştu. Bayın ise korktuğunun aksine dünyaya dönmüştü ama aklına sevinmek gelmiyordu. Artık bir aklının olup olmadığı da pek belli değildi. Sırtını yaprakları çoktan dökülüp ateşin alacasında bu ayini ürpererek izlemekte olan bir ağaca dayamış boş boş karanlığa bakıyordu. Onun ağır kokusuna, bir de bok ve sidik kokusu eşlik ediyordu ki, bu yine de dünyamıza ait bir renk olduğundan yadırganacak bir şey sayılmazdı. Göğün yedi katına çıkan birinin altına etmesini kim kınayabilir? Karanlıkta bir şey görüyor muydu? Onu söylemek de zordu. Kıçının altındakinin toprak, sırtını dayadığı

şeyin bir ağaç olduğunun farkında olup olmadığı bile kuşkulu Bayın'ın. Çısınmaa ise Bayın'la ilgilenmiyor, kendisine söylenenleri düşünüyordu. Yoksa rüyasındaki işaret bir vehimden mi ibaretti? Yoksa işittiği Caday değil başka bir kelime miydi? Ama hayır. Rüyada Caday dendiğine şimdi ateşin üzerinde cızırdamakta olan şu yağlı kemiğin sesini duyduğu gibi emindi. Kendisine kuşkuyla bakan cemaatin sessizliğini işittiği kadar emindi. Ardıç otunun kavrulmuş kalıntısına öfkeyle baktı.

"Uğurlu haberin bu mudur! İşaretini verdiğin işaret bu mudur ey otun cahili!"

Horasan, 1164

Kervan uçsuz bucaksız bir kıvrılışla haftalardır güneye doğru ilerleyip duruyordu. Ne önde ilerleyen atlılarda ne de gerideki çadırları çeken öküzlerde mecal kalmıştı. Açlık ve belirsizlik içinde sürüklenen kafilelerin birbiri ardı sıra aktığı kadim İran yaylaları hiç de misafirperver değildi. Barak'ın obası ta nerelerden buralara kadar inmişti ve hâlâ soluklanacak bir menzil görünmüyordu boz dağların berisinde. Hem zaten bu yaylaların ta Cend'in yukarılarından kopup buralara kadar inen başıbozuk ve hatta baş belası kalabalıklara iyi davranması için de bir neden yoktu. Selçuklu Sultanı bile bitip tükenmeyen kafilelerden rahatsızdı. Sultanlığın başına belaydılar. Kimse onları istemiyor, onlar da yürümeye devam ediyordu.

Barak kendilerinin durmamakla cezalandırılmış bir soy olduklarını düşünürdü sık sık. "Yerleşen soy boy olamıyor, göçüp duran toy olamıyor" diye düşündü. Göçüp durmak her zaman özgürlük anlamına gelmez, çoğunlukla açlık, çaresizlik ve yorgunluk demektir. Bir süreliğine atlarını otlatacakları, güç toplayacakları bu su başında dinleneceklerdi. Nehir, civardaki çorak kahverengi dağların arasından cılız ve çamur rengi bir kıvamda akıp durmaktaydı. Çadırlar kuruldu, hayvanlar otlamaya çıkarıldı, kadınlar bitmeyen işlerine gömüldü. Gece ve ateş, gerçeğin sertliğini bir rüya kıvamına dönüştürmez mi zaten? Meçhulde bir serap gecesi. Gökte yıldızlar yön gösterse de tavsiyede bulunmazlar. Öylece soğukça aşağı bakıp izlemekle yetiniyorlar o kadar.

Akşam namazı için nehrin tam yanındaki çimenliğin uygun olduğuna karar verdi. Çöğrük'ü çağırıp güneyi sordu. Çöğrük tecrübeli gözlerini göğe dikip koluyla ilerideki dağı gösterdi. Namazın ardından yorgun gün uykuya geçerken ateşlerin başındaki yerler kapıldı.

"Eee Barak baba, bu akşam ne anlatacaksın?"

Ateşin başında on, on beş kişi vardı. Herkes dinî hikâyeler dinlemeye pek hevesli değildi doğal olarak. Çoğunluk başka ateşlerin etrafında sohbete, dedikoduya, başka hikâyelere dalmış, bazıları

çadırına kapanmış, çocuk sesleri kesilmişti. Ne anlatacağını düşündü. Neredeyse her akşam bir hikâye anlatmak doğrusu güç işti. Kopuzunu çıkarıp bir kahramanlık masalı mı anlatsaydı eski günlere dair. Kuran okumak şüphesiz daha iyi olurdu ama koca kafilede bir tek Kuran bile olmadığı gibi, kendisi de altı yedi kısa sureden fazlasını bilmiyordu.

Birkaç dakika bekleyip hafızasını taradıktan sonra bir hikâyede karar kılıp içini çekti.

"Hazreti Muhammed efendimiz bir gün sahabesiyle oturmuş hurma yiyorlarmış, tabakta bir tek hurma kalmış ona da kimse dokunmamış herkes efendimizin mübarek ağzına gitmesini bekliyormuş hurmanın. Efendimiz dalıp gitmiş. Bir sessizlik çökmüş. Mübarek efendimiz gözlerini açıp demişler ki; 'Bu hurma benim rızkım değildir. Bu Sayram'da doğan Ahmed adlı bir sabinin rızkıdır. Kim rızkını ona ulaştıracak?' Topluluğu bir sessizlik alıvermiş. Sayram dedikleri çöllerin, dağların, azgın nehirlerin ardında bir yer. Yollar bin türlü kâfirle, canavarla dolu. Herkes susup başını öne eğmiş, herkes birbirini dinliyormuş. Bir tek Aslan Baba nam zat demiş ki: 'Ben giderim hurmayı sahibine veririm.' Bunun üzerine efendimiz bir dua okuyup hurmayı mübarek tükürükleriyle ıslatıp Aslan Baba'ya vermiş, 'Yolun açık ola' demişler. Aslan Baba hurmayı ağzına damağının üzerine yerleştirip Medine şehrinden çıkmış, devesinin önündeki uçsuz bucaksız çöle bakmış, 'Eyvah!' demiş. 'Ben ne söz verdim, ne işe kalktım, Sayram neresi Medine neresi!' Daha yola çıkmadan gücü kuvveti kesilivermiş. İşte o an, o an birden turna donuna girivermiş Aslan Baba ve çöllerin, denizlerin, dağların, nehirlerin üzerinden uçmuş, uçmuş. Türlü ülkeler görmüş, türlü insana rastlamış, hiç görmediği kuşlar, ağaçlar görmüş. Ne Mekke'yle ne de Medine'yle karşılaştırılabilecek ulu şehirlerin üzerinden süzülmüş. Uçmuş, uçmuş en sonunda Sayram'a varmış. Toprağa ayaklarını basmasıyla yine kişioğlu donuna girivermiş. Hemen indiği yerde Allah'a hamd edip iki rekat namaz kıldıktan sonra Ahmed'i aramaya başlamış. Fakat şehrin ulularından, ariflerinden, erenlerinden kimse ortalarda görünmüyormuş. Bütün erenlerin Kara-çuk Dağı'na gittiğini söylemişler ona. Meğer oraların sultanı herkesi dağa toplamış. Sultanın çok büyük bir av merakı varmış. Kışları Semerkand'da oturan sultan, yazın buralara gelir avlanırmış. Ama Kara-çuk adlı bir dağ kendisine avlanmak

için hiçbir geçit vermezmiş. Dağa olan öfkesi öyle artmış ki en sonunda onu ortadan kaldırmaya karar vermiş ve şehrin bütün keramet sahibi kişilerini dualarının bereketiyle bu dağı yerle yeksan etmeleri için buraya toplamış. Aslan Baba oraya ulaştığında herkes dualar okuyor, Allah'a yakarışlar yeri göğü tutuyor ama imansız dağ yerinden kıpırdamıyormuş. Sonunda sultan kızmış: 'Tüm erenler burada mı?' 'Ben ancak yettim sultanım' diyen cılız bir çocuk sesi duyulmuş. Çocuk zayıf ve çelimsiz bir şeymiş, bir Fatiha okuduktan ve niyazını belli ettikten sonra bağdaş kurup babasından kalma, kendisine kocaman gelen eski cübbeyi başına örtüp beklemeye başlamış. Birden yağmur yağmaya, gökler gürüldemeye başlamış. Sular seller gibi boşanıyor, şeyhlerin erenlerin seccadeleri sele karışmış su içinde yüzüyor, atlar korkuyla kişniyor, namlı yiğit askerler bile atlarını tutamıyormuş. Etrafı çepeçevre bir afet sarmış ki sormayın gitsin. Biraz sonra çocuk hırkadan başını çıkarıvermiş. Başını çıkarmasıyla yağmur da gök gürültüsü de kesilivermiş, bulutlar dağılıp hava günlük güneşlik olmuş. Bir de ne görsünler o koskoca Kara-çuk Dağı'nın yerinde yeller esmiyor mu! Şimdi o dağın yerinde Kara-çuk adlı bir şehir varmış. Dağ bir sürü parçaya ayrılıp yerle yeksan olmuş. Aslan Baba Peygamber Efendimizin gönderdiği hurmanın sahibinin bu çocuk olduğunu hemen anlamış tabii. Çocuk ileride Ahmed Yesevi diye anılacakmış. Aslan Baba, Hoca Ahmed Yesevi'ye kendini tanıtmış ve damağının arasından çıkardığı hurmayı göstermiş: 'Rızkın bendeydi onu getirdim.' Ahmed hiç şaşırmamış, 'Ama biraz geç kaldın!' demiş. O parçalanan dağdan arta kalan taşlar bir anda kayboluvermiş. Neden mi? Çünkü orada bu keramete şahit olan doksan dokuz bin kişi hatıra namına birer parça taşı almak için kapışmış da ondan. Hocamın hocası Seyyid Nezir Semerkandi de o vakit oradaymış ve küçük bir parçayı okuyup üfleyip beze sarıp saklamış."

"E sonra ne olmuş o taşa?"

"Hocam Baba Maçin yaşlandığında ve bize de göçmek düştüğünde dedi ki: 'Ben yeni bir göç için çok yaşlıyım ve buranın suları yaşlı biri için çok tatlıdır. Bu taşı benden bir hatıra olarak alasın, saklayasın.' Sonra benim size anlattığım taşın hikâyesini anlattı."

"Şimdi taş sende mi yani Barak Baba?"

"Evet. Allah'ın izniyle!"

Beline sardığı küçük heybeye elini attı. Bir bez yumağını yavaş hareketlerle çözüp içinden bir taş çıkardı. Mavi damarlı gözenekli taş, etrafına küçümseyerek bakıyor, etraftakiler ateşin oynayan yalazlarının ışıltısında gölgelenip duran taşı huşu içinde süzüyordu. Bir Fatiha okuyup taşa üfledi. Taş kıpırdandıysa da oynamadı.

Üçüncü Gün
16 Aralık

Sabah, korktuğunun aksine, uğultu falan gelmedi. Ne öğle ne de akşamüzeri. Her an çalışmaya hazır kayıt cihazının pilleri dopdolu bir işe yaramayı boşuna bekledi. Sıradan bir cuma yaşanıyor. Ne bir yaprak hışırtısı, ne bir ağaç, ne kartal çığlığı ne de yeni bir işaret. Ofiste bile heyecan verici bir hadise yok. Garip gelebilir ama uğultudan bir haber çıkmaması canını sıktı. Kişi bazen korka korka felaket hasreti çeker. Felaket bir farklılık yaratabilir. Neredeyse zamanların sonunu çağrıştıran, her gün yeni bir kıyamet ihtimalinin tartışıldığı günlerde insanın elinde diğerlerinden farklı olmaktan başka ne kalmıştır! Cemal adını bir türlü koyamadığı yeşil istilaya yavaş da olsa dört elle sarılmaya başladığını fark ediyor. Başınıza sarılan bela ne kadar gizemli bir bilmeceyle örülüyse o kadar farklılaşıverirsiniz diğerlerinden. Ama hâlâ bir haber olmadığına göre ağaç kendisinden vaz mı geçivermişti hemen? Buna inanmaya yanaşmıyor. Alnına dokundu. "Oralarda bir yerlerde bekliyor olmalı!" Alt kattaki Gözde Hanım kendisine çok yakışan lacivert etekliğine rağmen renksiz görünüyor gözüne bugün. Olsun, yine de hafta sonu geldi işte. Nesrin bir maraza veya öldürücü bir program çıkarmazsa iki sakin gün geçirebilirdi. Gerçi buna pek de imkân yok. İlla bir aile gezmesi çıkarırdı. Cep telefonu uygunsuz bir feryatla araya giriverdi.

"N'aber oğlum! Sesin sedan çıkmıyor."

"Ooo ne haber Hasan! Asıl sen kayıplardasın. İstanbul'da mısın?"

"Evet. Ama zamanım yok. Görüşemeyiz. Buralara gelip aramadım diye gönül koyma. O yüzden arıyorum. Biraderi bile ancak on beş dakika görebildim. Gerçi dünya kadar vakit olsa da beyefendiyle yirmi dakikadan fazla görüşülemez ya neyse. Gelecek ay yine geleceğim. O zaman görüşürüz. İyisin değil mi?"

"İyiyim, iyiyim. Ticari hamlelerinizi gazetelerden okuyoruz."

"İnanma! Onların çoğu lansman haberi. Gelecek ay geldiğimde Nesrin'i de alırsın beraber yemek yeriz."

"Olur. Sana kolay gelsin. Bekliyoruz artık."

"Tamam, kapatıyorum. Hoşça kal. Nesrin'e selamlar."

Telefonu kapatıp masanın üzerine bıraktı. "Yirmi beş yıl önce Hasan'ın tekstil zengini olacağı kimin aklına gelirdi ki!" Onunla şimdi ortak bir şeyleri kalmasa da arada görüşürlerdi. Eski zamanlardı işte. Üstelik yurtta da aynı odaya düşmeyi başarmışlar bir nevi askerlik anısı sayılabilecek bir sürü anı biriktirmişlerdi. Hasan çok daha fazla anı biriktirmiş olmalıydı, yedi yılını cezaevinde geçirmiş, üniversiteyi sonradan bitirmiş tamamıyla başka bir hayat kuruvermişti. "Biraderini bile ancak on beş dakika görebilmiş!" Hasan'ın biraderi Osman karşı taraftaydı o zamanlar. Yine de kardeş kardeşti işte, o kan revan günlerde arada buluştukları oluyordu. Bir iki defa kendisi de dahil olmuştu ailevi diplomasi görüşmelerine. Osman o zamanlar ocak seminerlerinde eğitim falan verirdi hatırladığı kadarıyla. Bunların hepsi gibi tarih manyağıydı. O günlerde bile kendilerinden çok farklı bir dünyada yaşadığı hemen anlaşılırdı. Yumruklaşmaya ramak kala biten tartışmalarında ha bire tarihî örnekler verip dururdu. İnsan Osman ile konuştuğunda, Bilge Kağan çağı denilen zaman ne zamansa, işte o zamandan bugüne ışınlanmış birisi sanabilirdi. Tuhaf bir hayal dünyasında gezinti. Puslu geçmişin efsanesi ile gelecek günlerin hayali arasındaki fark önemli. İlki insanı tutucu, melankolik ve bağnaz kılarken, ikincisi deneylere açık kılıyordu. Yaşlılık da böyle bir şey. Bugünden ve yarından değil dünden lezzet çıkarmak. Tabii şimdi düşündüğünde geçmişe özlemin uzak geleceğe dair umutlardan daha kalıcı, daha avutucu bir şey olduğunu kabullenmek zorunda Cemal. Osman Tarih ve Türkoloji saplantısıyla Edebiyat Fakültesi'nde öğretim görevlisi gibi bir şey olmuştu galiba. Yüzünü hayal meyal hatırlıyor. Elbette ki yirmi küsür yıl önceki yüzden söz ediyoruz. Tıknaz bir gövde ve basık gövdenin üzerindeki yumurta kafaya sabitlenmiş iki sinir bozucu göz. Ve tabii ki ağzının kenarından aşağı sarkan seyrek bıyıklar. "Osman o kelimeleri bilebilir!" Bu aniden gelen acayip fikirle irkildi. "Gerçekten kelimelerin peşinde koşturmak istiyor muyum? İkincisi de Osman'la bu kadar zaman sonra muhatap olmak istiyor muyum? İyi de herife ne soracağım?" Ağaç, yapraklar, tamamını hatırlayamadığı o acayip kelimeler, tanımlayamadığı uğultu. Hepsi bu kadar. Eldeki tek delil Nesrin'in işittiğini sandığı"cad" ve "amıt"a benzer iki kelimeden ibaret. "Adam dilci

değil mi? Belki de bunların tamamını ve anlamını tahmin edebilir. Delirdiğimi düşünmesi daha akla yatkın tabii. Belki o da doktora gitmemi tavsiye edecektir." "Bu anlattıkların Türkoloji'nin değil, psikolojinin yetki alanına giriyor!" gibi ukalaca bir cümleye de hazırlıklı olmak gerekiyordu. "Yıllardır görmediğim adamı böyle bir şey için aramak gülünçten de öte." Ama gacırtının en beklenmedik yerde yeniden belirivermesi hiç de gülünç değildi.

Klozete oturmuş rahatlarken daracık bölümün ayrılmış duvarlarından yaprakların inmeye başladığını gördüğünü sandığında işini henüz bitirmişti. Önce bunun beklentinin yarattığı bir sanrıdan ibaret olduğunu da düşündü. Bu kez uğultu yavaşça yükselmemiş ani dip vuruşlarıyla yukarı tepen deprem dalgası gibi patlayıvermişti. Öncekilerden daha can yakıcıydı. Boğazından geçen çatırtıyla dallar kulaklarına yöneliyor, ağacın kökleri açık bulunan kıçından lağım tesisatına kadar iniyor, şehrin bütün diğer boklarıyla bilinmeyen bir mecrada birleşiyor gibiydi. Ona eşlik eden muhtemel avının üzerinde tur atan yırtıcı kuş gaklaması uğultuyla uğursuz bir düet çalışması içindeydi, kartalın sesi sık sık ön plana çıkarken zihnini ele geçiren vaveyla gerideki düzensiz bir orkestra gibi eşlik ediyordu sese. Bok kokusu taze yaprak kokusuna karışmışsa da rüzgâr her ikisini de yüksek bir katmanda harmanlıyor, lağımdan ilkbahar sevinci fışkırıyor. İnilti yükseldikçe bu tuhaf rayiha karışımı, burgaçlanıyor ipince zerreler halinde Cemal'i tamamen kendine çekiyordu.

Kendine geldiğinde hiç değilse tuvalette olduğuna şükretti. Aşağı inmiş pantolonu ve donuyla klozetin üstüne yığılıp kalmıştı. Bir eli de sağ cebindeydi. Sağ cebinde sıkıca kavradığı şeyin kayıt cihazı olduğunu neden sonra fark edebildi. O arada kaydetmiş olabilir miydi acaba! Böyle şuurlu bir hareket yaptığını asla hatırlamıyor. Üstelik iki elle ve olanca dikkatle ancak çalıştırabildiği cihazı tek elle hem de cebindeyken ve de bilinçsiz bir haldeyken çalıştırabilmesine imkân yoktu. Bantı başa sarıp bir ümit dinlemeye başladı. Uzaktan başka seslerin, adımların olduğu kalabalık bir yerin uğultusundan başka bir şey seçmek mümkün değildi. Biraz sonra gürültünün arasından bir diyalog belli belirsiz fark edildi.

"Pazar günü saat üçte burada olacağım."

"İstiyorsun yani?"

"Benim değil mi zaten! Pazara getir."

"Peki sen bilirsin."

"Ben kalkacağım."

"Bir şey söyl..."

Bir kadınla erkeğin heyecansız diyaloğu burada kesiliyordu. Daha doğrusu kayıt burada kesilivermişti. Zihnini fazla zorlamasına gerek kalmadı. Alışveriş merkezindeki hamburgercide cihazı denerken kaydetmiş olmalı. Benan'la yüzleştiği yerde! Ustalıkla Benan'ı düşünmekten vazgeçmeyi başardı. Bantta başka kayıt yoktu. O kelimeleri kaydedemediği aşikâr. Pazara neyi getirecekti acaba? "Yeteri kadar bilmece var zaten, bir de başkalarından ödünç almaya hiç gerek yok!" Toparlandı, yüzünü yıkadı. Uğultu ne kadar ani bir şiddetle vururse arkasından gelen bitkinlik o kadar az oluyordu demek. "İnsan mutlak akıldan yer yer kuşku duysa da pozitif deneylerin bir faydası olduğunu da inkâr etmemeli!" Yine de bir tür minnettarlık içindeydi Cemal. Uğultuya kendisini bırakıp gitmediği için minnettardı şimdi ve bu borcun bir karşılığı olmalıydı mutlaka. "Osman'ı arayacağım!" Ardından henüz üç saat önce konuştuğu Hasan'ı aradı.

• • •

Cemal'in randevu talebi Osman için de sürprizdi. Tarihöncesinden kalma hayaletle telefon görüşmesi yapmanın ve üzerine bir de randevu kesmenin şaşkınlığı. Üniversite yıllarındaki kavgalarını ve Cemal'in nasıl birisi olduğunu zamanın bulutları arasından hatırlamayı denedi. Hafıza kireçleşmiş yargılardan başka ne taşıyabilir ki. Her defasında aynı malzemeyi önümüze yığıverir. "O da ağabeyim gibi Çin'i pek severdi. Büyük Avrasya bozkırının doğu ucunu tutmuş olan kadim düşmanımız Çin!" Ha elbette bir de arada mitinglerde mavi zemin üzerine beyaz ay yıldızlı bayraklarını sallayan Doğu Türkistanlı Uygur muhacirler var. Ama onları da takan pek kimse yoktu. Ali Han Töre'nin 1944'te kurduğu Doğu Türkistan Cumhuriyeti'nin Çinlilerce dağıtılmasıyla, Himalayalar'ı aşıp Hindistan'a, oradan da dünyaya dağılan Uygurların yaşlıları yurtlarını ancak gençlik günlerinden hatırlıyor. Genç kuşaklar içinse yurt, mavi bayraktan ve haritadaki muhayyel alanlardan iberet. Osman ise meseleleri genellikle iki bin yıl öncesinden ele almaya başlar. Tuyku ya da 1. Göktürk Hanlığı döneminin bölgesel güç mücadeleleri, onun için en az Amerika'nın Irak'ı işgali sonrasında

Ortadoğu'nun durumu kadar güncel. Mamafih erken tarihi Çin yıllıkları sayesinde bilebildiğimizi anlamak, Çinlilere olan husumetini biraz yumuşatmıştı. Sarıların neredeyse sapıklık denilebilecek bir düzen ve süreklilikle tuttukları hanedan yıllıkları olmasa ne Hunları, ne Tuyku zamanı olaylarını ne de başka pek çok şeyi bilebilecektik. Hatta Orhun yazıtları bile Çinli ustaların desteğiyle yazılmamış mıydı! Birçok Hun büyüğünü Çinliler sayesinde bilmiyor muyduk? Bu isimler bilinmezse bu kez Cumhuriyet döneminde birçok erkek çocuk Mete, Teoman gibi isimlerden mahrum kalacaktı! Bu isimlerin asıllarının nasıl okunduğunu ise sadece Allah bilir. Teoman'ın bir tür Çince orijinali T'ou-man; Mete'ninkiyse Mao-tun olarak yazılıyorsa durum biraz belirsiz demektir. Bütün bunlara rağmen denilebilirdi ki nasıl Mısır Nil'in armağanıysa erken tarih de Çin belgeciliğinin armağanıdır. Tabii Osman'ın bu derece soğukkanlı sonuçlara ulaşabilmesi için epeyce yaş alması, epeyce kitap yutması, dirsek çürütmesi, epey hesaplaşması gerekmişti. Birçok kritik vicdan hesaplaşması gibi onunki de ağır ağır ilerlemişti. Bu arada saçları epey seyrelmiş, hafifsenmeyecek bir göbeğe sahip olmuştu. Olgunlaşma tatsız belirtilerle birlikte geliyordu. Bürosundan, ezeli ebedi sığınağından çıkıp dalgın adımlarla derse doğru ilerlerken eski duvarlara sinmiş ağır kokudan rahatsız oldu. "Umarım bu yıl dekan efendi ödenek çıkarıp bir badana yaptırtır!"

"Ah nasılsınız Osman Bey!"

Zerrin Hanım kendisine iyi davrandığı ve yine sevinçli olduğuna göre Hititoloji'nin altın çağları hâlâ devam ediyor, memleketin hızla değişen gündeminde tutunabilmeyi başarıyor olmalı.

"Sağ olun. Çok parlak görünüyorsunuz."

Yaptığı bu başıboş iltifata kendisi bile şaşırdı. Ama laf ağızdan bir kere çıkıyor. Kadın, parlaklık tanımlamasından hoşlanmış olmalı. Aslında Osman, "parlaklık" gibi bir tanımlamayı ölçüsüzce süse gömülmeyi aşağılama amacıyla kullanırdı. Şıklık ona göre insani bir zaaf ve kusurdu o kadar. Osman yaptığı iğnelemenin bir iltifat olarak da algılanabileceğini fark ettiğinde artık çok geçti.

"Çok teşekkürler. Akşam yeni Hitit filminin galası var da oraya gidiyorum. Öncesinde küçük bir söyleşiye katılacağım."

Demek bir de Hitit filmi çekilmişti. "Anlaşılan mozaik harekâtı tam gaz sürüyor! Hiçbir çevre uygarlıkla, devlet ya da etnik toplulukla en azından bilinen bir bağlantısı olmayan saf Anadolulu

bir uygarlık olarak Hititlerin oldukça kullanışlı olduğu anlaşılıyor. Hem binlerce yıl, hem yabancı bilim âleminin saygısı, hem Asyalı barbarlıkların hem de güncel anlaşmazlıkların dışında olmak. Doğrusu iyi bir buluş."

"Siz de gelmez misiniz? Çok sevinirim."

"Doğrusu Hititoloji'yle ilgili hiçbir fikrim yok!"

"Şaşırmadım! Kimin var ki zaten! Söyleşi yedi buçukta, ardından da film."

Çantasından aceleyle çıkardığı davetiyeyi Osman'ın eline tutuşturup yine aynı aceleci sevinç içinde kayboluverdi. Osman bir süre elinde kalan davetiyeye baktı, ardından cebine atıp günün son dersini vermek üzere ilerledi.

Öğrenciler sınıfı boşalttığında dışarıda kararan havaya baktı. Cuma akşamı yazılacak bir makale ve çevrilmesi gereken bir metin kendisini bekliyor. Hafta sonu etkinlikleri gibi bir kavramdan çok uzun zamandır uzaklaşmıştı zaten. Hafta sonu, daha çok, öğrenciler ve başka öğretim görevlileri tarafından meşgul edilmeden kesintisiz, uzun ve huzurlu çalışma saatleri demekti. Kâğıtlara gömülmek, onlarda eskimiş, yok olmuş bir zamanın içinde kaybolabilmek. Evi örten sessizliğin içinde kelimelerin, bazen sadece bir kelimenin esrarengiz hikâyesinin peşinden koşturmak bir sürü gereksiz sosyal etkinlikten çok daha heyecan vericiydi. Kâh Selenge'de, kâh İdil kıyılarında, kâh Tarım havzasında saatler, geceler boyu dolaşıp gezinip durur, bazen gerçekten de o dönemlerden birinin içinde kayboluverdiği zannına kapılırdı. Ama dönüş yolunu bulabilmek için hiç telaşa kapılmazdı. Keşke dönüş yolunu bulamayıp hep o zamanlarda hapsolup kalsa. Cumartesi gününü kesintiye uğratacak bir çalışma fikri içini sıktı. Eski metinlerin üzerine kapanıp kaybolmayı çalışma değil yaşamanın özü olarak görüyor Osman. Bunun dışındaki her şey geçmişi bölmeye çalışan arsızlıklardan ibaret.

Birden kararını değiştirdi. Seçimler farkında olmasak da bilinçten önce gelir.

Hititoloji salgınının ulaştığı son aşamayı ve Zerrin'i kendi doğal ortamında görmek istiyor. Bir de üstüne canı yürümek istiyor. Evet bu gece kendisini biraz şımartmasında, zamanı savrukça kullanmasında bir sakınca yok. Tahtakale'nin akşam telaşı içindeki sokaklarını inip Galata Köprüsü üzerinden karşıya yürümeye karar verdi.

Bastıran karanlık, arabaların durmaksızın insanın yüzünü yalayan sarımsı farları, yerlerdeki ıslaklık. Köprünün metal aksamının daha da sertleştirdiği soğuğa rağmen kendini iyi, hatta neşeli hissetti. Geçen yılki Truva salgınını hatırladı. Bütün gazete köşelerindeki bilgili bilgisiz herkes Truva destanının anlamı ve Truvalıların Türk olup olmadığı meselesini günlerce tartışıp durmuş, bütün gazeteler, neredeyse birer Truva Savaşı eki vermişti. Kimseden Dandanakan Savaşı eki vermesini bekleyemezsiniz. Ekonomist Zeki Gün'ün Hitit saplantısından sonra, gazeteci Necati Halaççı da fahri Truva Büyükelçisi kesilmiş, gerek Türkoloji camiasının gerekse de Antik Yunan Tarihi kürsüsünün bu havai tartışmaya cevabı ancak "Fesübhanallah" mertebesinde olabilmişti.

Bu düşüncelerle konferansın yapılacağı Tünel civarındaki ihtişamlı binaya ulaştı. Parlak mermer sütunlar, halı kaplı merdivenler, temizlik ve şıklık. Şıklık hiçbir zaman başlıca meziyetlerimizden birisi olmamıştır ama yine de bunun bu derece yüze vurulması da bir nevi terbiyesizlik sayılırdı. Osman'ın Türk tarihi dışında her türlü etkinliği düşmanın oyunun bir parçası olarak gördüğünü tahmin etmek zor değil. Yine de Hititler gibi ince bir uygarlık kaybolmuştu ve bizler bütün uyumsuz ve umursamaz karakterimizle yaşamayı beceriyorduk. Osman bu düşünceler üzerine derinleşeceğine etraftakilere bakınarak beyaz şarap içmeyi daha eğlenceli buldu. "Şippilulima görse ne sevinirdi!" Çoktandır sönüp yok olmuş birçok uygarlığa ve devlete karşı bin beş yüz yılı aşan husumetini sürdürüyorsa da Hititler onun düşmanlık alanına bile giremeyen bir halk. Zerrin'i gördü sonunda.

"Ah gelmişsiniz! Çok teşekkürler. Bizim bölümden arkadaşlar şurada gelin sizi tanıştırayım."

Üniversitenin Hititoloji ve Sümeroloji bölümlerinden toplaşmış sekiz on kişilik grup daire şeklinde konumlanmış fısıldaşıyordu. Yarısı artık ünlü olabilme umudunu, çiviyazısı sökmeye çalışılarak geçirilen yıllarla beraber çoktan yitirmiş yaştaki insanlardı ve Zerrin'e bu parıltıdan dolayı biraz içerledikleri belliydi. Diğerleri de yeni asistanlardı. Bu gençlerin Hititoloji gibi bir dalda uzmanlaşma sebeplerini anlamak bile başlı başına bir araştırma konusu olmalı.

"Osman Bey, Türkoloji kürsüsünden."

Türkoloji'den birinin Hititoloji'ye ilgi duymasını hepsi kuşkuyla karşıladı. Zaten kendisini tanıyanların da varlığından pek hazzet-

medikleri de açık. Buna rağmen Osman'ın bir Hititoloji ortamına teşrifini ilginç bulmuş olmalılar. Zerrin tanıştırma işinden sonra uçarak yanlarından uzaklaştı.

"Demek Hititoloji'yle ilgileniyorsunuz? Şaşırdım doğrusu."

"Aslında hiç ilgilenmiyorum ama insan arada farklı alanlarla da bağ kurabilmeli!"

Bu kaba cevap çevredekileri biraz sinirlendirdiyse de Kemal Bey ısrarlı çıktı.

"Aslında ben de Ortaçağ Türk tarihini pek çekici bulmuyorum."

"Kimse kendi uzmanlığından başka bir şeyle pek ilgilenmiyor ki! Bir alanda bu kadar uğraştıktan sonra ister istemez başka her şey anlamsız gelmeye başlıyor. Hepimiz kendi kutumuzda idare edip gidiyoruz değil mi?"

Bu diplomatik barış çubuğu cümlesi havayı biraz yumuşattı. Kimsenin dalaşmaya niyeti yoktu. Beyaz şarap ve dedikodu bir cuma akşamı için Hitit ve Türk dünyaları savaşından çok daha çekici. Hititler'in göçüp gittiği milattan önce 1200 yıllarında Türklerin atalarının, atalarının, atalarının muhtemelen Sibirya taygasında küçük guruplar halinde avcı-toplayıcılık yaptıklarını düşünürsek her tür çekişme tamamen gereksizdi. Elma ile armudun, taş ile rüzgârın kıyaslanması anlamsız. Ama bazen rüzgâr da taş donuna bürünebilir. Zaten söyleşi de başlamak üzereydi.

Ta çejenge, ta kajanga çedir
Udaan çüve iyik.
Udup-udup, bir-le hünnün
Ekizinde ottup keerge
Ivıt eves ıt,
Daaş eves daaş ünüp
Demgi ıt-daştan kortkaş
Uştup algaş turup keerge
Mungaş karangı boop-tur evespe.

Nice zaman nice vakit
Uyuyuvermiş
Uyuyup uyuyup bir günün
İyisinde uyanıverende
Ses değil ses

Gürültü değil gürültü çıkıp
Deminki ses-gürültüden korkup
Çıkarıp alıp kalkanda
Kapkara karanlık içindeymiş.

Osman'a ne anlatabileceğini hâlâ tam olarak bilememesi bir mahcubiyet yaratsa da bunu kabullenmişti artık. Yarın bir şeyler söyleyecekti işte. Esas dayanılmaz olan evdeki havaydı. "Tam da cuma akşamına yakışır bir hava!" Nesrin derin biçimde susuyor, yan gözle arada kendisini izliyordu. Tavuk, pilav ve salatadan oluşan yemek sakin bir havada geçmiş olsa da fırtınanın yaklaştığı belli. Ayça odasında bilgisayar oynuyor, Nesrin şarabını yudumlayıp eğlenceli bir dizi seyrediyor. Cemal ise yalnız kalmak ve uğultu üzerine düşünmek istiyor. Düşünerek bulabileceği bir tek tutamak noktası bile yok ama olsun. Tek başına bu saatte sokaklarda dolaşma talebinin tuhaf karşılanacağının farkında. Kendisi de bu kar deryasında sokaklara düşmeye can atmıyor zaten.

"Yarın akşam Benanlar yemeğe gelecek. Gündüz de evi toparlayacağım, eski şeyleri atacağım. Yardım etsen iyi olur."

"Benanlar mı? Nereden çıkıverdiler? Hayret."

"Bugün aradı, görüşelim dedi. Ben de yemeğe davet ettim. Hem epeydir görüşmemiştik. Havamız değişir. Biraz neşelensek fena olmaz. Azıcık kıkırdaşırız Benan'la."

Anlaşılan Benan da kendisini gördüğünü söylememiş! Sessiz bir suç ortaklığı uzun süre devam edemez. Mutlaka bir yerde utandırıcı bir suçluluğa dönüşüverir. Bir an karşılaşmadan söz etmeyi denemek istedi. Hayır, artık bir şey söylenemez! Gayet doğal bir karşılaşma içinden çıkılamayan şaibeli bir sessizliğe dönüşebilir. "Şaibeli bir sessizlik de bazen masumiyetin yitimine yol açıverir."

"Peki. Yarın ikide Osman'la buluşacağım. Çıkana kadar yardım ederim."

"Osman da kim?"

"Hasan'ın kardeşi."

Nesrin bir şey anlamadı.

"Allah Allah! Osman'la siz görüşür müydünüz?"

"Görüşmezdik. Ama gördüğüm sanrı, hayal her neyse ne olduğunu çözmek zorundayım. Belki kelimelerin tamamını ve anlamlarını bilebilir."

"O pis herifle konuşacağına önce karına her şeyi etraflıca anlatsan daha iyi olmaz mı?"

"Bir şey bilmiyorum ki! Hem sana her şeyi anlattım. Bugün iş yerinde tuvalette bir kez daha oldu. Bu işlerden anlayan biriyle konuşmam lazım."

"Bu işlerden anlayan biri olsa olsa doktordur! Hem kayıt cihazın bir işe yaramadı mı?"

"Hayır, hiçbir şey kaydedemedim."

Nesrin konuşmanın ardını getirmedi. Bu kadar bilinmeyenin içinde daha fazla dolaşmak mümkün görünmemişti. "Keşke gelenler Benan'la Mahmut olmasaydı!" Yorgun olduğunu düşündü. Olağanüstü bir hafta geçirdiği muhakkak. Uğultu yorucu bir misafir olmuştu fakat haftayı renkli kıldığını da itiraf etmeden geçemeyecek. Cebindeki kayıt cihazına dokundu. Evet orada ama kullanmak mümkün olmayacaktı galiba. Daima hazırlıksız yakalanıyordu namussuza. Acaba pazar günü ne getirecekti kadın? "Bana ne!" Kafasında anlatacaklarını sıralamayı düşündü. Nesrin kanal değiştirip duruyordu. Hiçbir sıralama yapamadı. Hatta belirgin bir tema bile söz konusu değildi. Düşünmekten yine vazgeçti. Televizyon seyretmeye başladı. Nesrin içedönük bir ifadeyle kanallar arasında hızla dolaşıyor, gözünün önünden görüntüler akıp duruyordu.

Hipnotize edici bir özelliği var zaplamanın. İnsanı her türlü düşünce ve duygudan koparıyor, hiçbir kalıcılığın olmadığı boşluk, hatta hiçlik âlemine götürüyordu. Bu sıradan düşüncelerden sıkıldı ama midesi bulanmaya başladı. Zapping tutması diye bir şey varsa, başına gelen oydu.

"Yeter! Bir şey seyredeceksen seyret!"

"Rahatsız mı oldun?"

"Evet rahatsız oldum. Ne yapmaya çalışıyorsun sen? Bildiğim bir şey yok. Anlatıklarımdan başka bir şey yok demedim mi sana?"

"Bana karşı hiç açık değilsin!"

"Ne açıklığından ne kapalılığından bahsediyorsun sen? Hayatımda bilmediğin bir şey mi var?"

"Tuhaflaştın sadece onu biliyorum. Üstelik de bir şey söylemiyorsun. Birkaç gündür başka bir âlemdesin sanki."

"Başka bir âlemde olduğum falan yok! Gördüğüm sanrılar bende durgunluk yaratmış olabilir ama o kadar. Kabul edersin ki iki üç gündür pek de normal şeyler olmuyor. İçim sıkılıyor. Sanki bir

şey, bana bir şey demek istiyor ama ne olduğunu bilemiyorum ve anlamak için kulaklarımı dört açıyorum ama o kadar. Bunu sana nasıl anlatayım bilmem ki?"

"O herife, Osman'a anlatacaklarını söylesen yeterli olur sanırım."

"Sadece senin işitebildiğin kelimeleri soracağım o kadar. Osman'la eskiden bile görüşürdük. Evet hep kavga ederdik. Şimdi nasıl biri oldu hiç bilmiyorum. Artık sadece tarihçilik yapmaya çalışıyormuş. Aslında fazla bir şey de bilmiyorum. Hasan ne söylediyse o kadar. Üstelik o da kardeşini pek sevmez. Veya yıllar geçtikçe daha az sevmeye başladı. Ümitsiz bir vaka olduğunu düşünür o kadar."

• • •

Film sonrası Zerrin'in kendisini buluvermesine, dahası diğerleri ile birlikte bara davet etmesine şaşırdı. Hititoloji camiasıyla birlikte gittikleri barda bu tuhaf topluluktan neden ayrılamayıp buraya, bu garip insanların arasına geldiğine için için kızmakla meşguldü Osman. Masada iğreti durduğunun herkes farkında. Nedense kalkamıyordu bir türlü. Hiç değilse Hititlerden konuşmaktan sıkılmışlardı. Gevşemeye karar verdi. Başka zaman olsa kavga çıkaracağı sözleri boş gülücüklerle görmezden geliyordu. Galiba bir roman hakkında konuşuluyor.

"Kurtlar İmparatorluğu'nu okudunuz mu? Çok ilginç bir kitap."

Kendisinin oturduğu bir masada böyle bir bahis açılmasını meydan okuma olarak algılamamak zor.

"Sonradan mafyacı da olsa bir Türkçünün öldürdüklerini Nemrut Dağı'ndaki Komagene heykellerine benzetmeye çalışacağını düşünmek ancak Türk olmamakla mümkündür."

Başka zaman olsa daha büyük bir patırtı çıkarırdı ama bu gece yorgun hissediyordu kendini. O nedenle yavaş gitmeye karar verdi.

"Böyle sofistike sapıklıklar ruhumuza aykırıdır."

"Neymiş ruhumuz?"

Asistan kız meseleyi deşmeye karar vermişti. Zerrin sessizce kendisine bakıyor. Tartışmanın nereye varacağını merak ediyor. "Allah cezanı versin Osman! Bu mevzuya neden girdin ki?" Fakat artık yapacağı bir şey yok. Hafifçe öksürerek boğazını temizledi. Derslerde yaptığı gibi en uygun girişi kafasında tarttı.

"Bizler aslında ne mutlak akıla ve ne de mutlak bir ideale inanırız. Bu da elbette umursamazlığın bir sonucu. Öylesine bir varoluş. Ama sırf bu yüzden canlılığını sürdürebilen bir varoluş. Kıyıcılık bile sofistike değildir bizde. Acımasızlıktır o kadar. Mesela Engizisyon bu millete yabancıdır. Düşünce özgürlüğü gibi bir anlayışa sahip olduğumuzdan değil, bir fikri sonuna kadar götürmeyi gereksiz bulduğumuzdan. Fikirleri son mantıki noktasına kadar götürmemek insanı aşırılıktan korur. Size acayip gelebilir ama bizler doğuştan modern sonrasıyızdır. Mutlak herhangi bir şeye gerçekten inanmamaktan doğan bir ruh hali. Sonuçta önemli olan hayatta kalmaktır! Hah ha!"

Bu tiradın bir şaka olup olmadığını anlamak masadakiler için kolay değil. En azından tiradın bitişi konuya ciddiyetle devam etmek istemediğine dair bir işaret olarak algılandı. Masadakilerin bu herifi getirdiği için Zerrin Hanım'a içerledikleri belliydi. Kadın ağzını açmıyordu. O da Osman'ı çağırdığına pişman olmuştu muhtemelen. Neyse ki gecenin sonu gelmişe benziyor. Bir türlü kalkamadığı masadan herkesle beraber kalkmakta onurunu hafifçe zedeleyen bir şey var, teslim olmuşluğun rahatlığına benzer bir şey. Fakat asistan kız zorlamakta kararlı görünüyor.

"Ortak bir karakterden nasıl bu kadar emin olabiliyorsunuz! Bunca halk birbirine karışmışken tek milletten söz etmek ne kadar doğru?"

Diğerleri bu kez kıza kınayıcı bakışlar fırlatıyor. "Uzattın! Tadında bırak ki, tadımız kaçmasın!" Bu cümle kimsenin ağzından çıkmıyorsa da sessizlikten oluşmuş koronun bunu haykırdığı açık.

"Dilden ibaretiz biz. Dilin yayılması bir dünya görüşünün ve düşünme biçiminin yayılmasıdır. Ama buradan da dilin değişmesiyle düşünme biçiminin de ortadan kalktığı ya da değiştiği sonucuna varılabilir. Dilimiz esasında bir çarpılmalar tarihidir. O nedenle de etimolojisi pek zor ve karmaşıktır. Sürekli bir geçiş ikliminde serpilmiştir. Bir dil bir dünya görüşü ifade eder. Belli bir deneyi dile getirmeye uygun, başka bir deneyi dile getirmeye uygun değildir. Dilimizi benimseyenler zaman içinde bu ruhu da benimseyiverir."

"Ama bu tamamen..."

"Kalkalım mı artık! Epey geç oldu."

Zerrin artık bu sonuçsuz tartışmaya son noktayı koymak zorunda hissetti kendini. Bu münasebetsiz kızı peşine taktığına da

pişmandı. Asistanın Zerrin Hanım'a fırlattığı zehirli bakıştan da başka şeyler çıkarmak mümkün. Masa suskun bir sıkıntıyla dağılıyor. Osman eve gidip kararlı biçimde masasının başına oturmayı düşünüyor ama uykusu var.

"Eve kadar bana eşlik eder misiniz? Üstelik taksiciler yakın mesafeye yolcu alınca homurdanıyorlar. İnsanın siniri bozuluyor."

Yalnızlık yine mi ertelenecek! Zerrin Hanım'ın talebini gönülsüz bir mırıldanmayla kabullendi. Bu kadınla baş başa İstiklal Caddesi'ni geçtiğine inanmakta güçlük çekiyor. Birlikte yürüyen iki yabancının arasındaki kısa cümlelerin bir yere ulaşamayan rahatsızlığı soğuk havada daha da çekilmez oluyor. Kadının kendisinden bu kadar teklifsizce eşlik talep edebilmesi için ne yapmış olabileceğini düşündü. Bulamadı. Kadın kendisiyle yatmak istiyor olabilir mi? "Ne alakası var! Herhalde buna cesaret edecek kadar kendinden geçmiş olamaz! Sadece basit bir çıkarcılık o kadar." Yine de bu ihtimal rahatsız edici. Kendisini liseli bir oğlan gibi hissetti. İç sıkıcı gerginlik apartmanın kapısına geldiklerinde daha da yoğunlaştı.

"Çok teşekkürler, hem yoruldunuz, hem üşüdünüz. Gelin bir kahve için biraz ısınırsınız." Osman bu kez açıkça homurdandı.

"Çok teşekkür ederim. Ben artık gideyim, hem geç oldu."

Kadından uzaklaşıp yalnız başına kaldığında durakladı. "Yoksa çıksa mıydım? Ne olacak çıkınca? Yatacak mıyız? Yatsak ne olacak? Gerilmiş ve ciddileşmiş suratlar. Nefes nefese kalışlar. Ter ve sıvılarla kirlenme. Kadın sıvılarında soluksuz kalmak." Öpüşme sırasında kadının tükürüğünü yutmuş olduğunu hayal etti. Tiksinme. Sıvılardan tiksinme ve terden. Eve gidip duş almak istedi birden ve ağzını yıkamak. "Yatmanın ardından aynı tuhaf sessizlik. Sessizliğin ardından oluşan sıkıcı beklenti duygusu." Düşünceyi kafasından uzaklaştırıp daha anlamlı konulara yöneldi. "Bozkırdaki tek bir ağaca atfedilen kutsallık, bir zamanlar kuzeyde yaşayanların, orman tapınmasının bir kalıntısı veya hatırası mıdır, yoksa başlı başına başka bir anlam olarak mı düşünülmeli? Hem Çinlileşmiş eski Türklerde, hem Sien-pi'lerde hem de Hunlarda yer tanrısının mekânı ağaçlık yerken; neden acaba Tuykuların Böd-tengri'si çorak veya kuraktı? İbn Asir'in dediği gibi Türkler 900'lü yıllarda bile yaz dönümünde dağdaki ormanları, özel bazı yapıları ve bazı hayvanları toptan ateşe veriyorlarsa bundan bütün ormanları yok ettikleri sonucu çıkarılabilir mi!"

Kök-kök şarttarnı olurtu
Sarıg-sarıg hovularnı kekildir
Sırınnog sıgdın sıgırtıp
Ayannıg ırızın ırlap
Tarta höree delgemnep
Dakpış sagıjı uzap
Hap çorup orup-tur
Ulug ala tayganın kırınga
Üne haldıp keep-tir.

Gök gök sırdağları aşıp
Sarı sarı bozkırları geçip
Yel gibi sıgırtını sırtlayıp
Güzel yırını yırlayıp
Daralan göğsü genişleyip
Sıkılan gönlü açılıp
Koşturup gidermiş.
Ulu ala tayganın üstüne,
Koşturup çıkıvermiş.

• • •

Kök Mazılık'ta erkenden inen kış akşamları sık sık kayboluvermişlik hissi yaratır insanda. Bütün Sibirya kaybolmuşluktan ve unutulmuşluktan ibarettir. Çorak tepeler ve ilerideki dağ sıraları dahi olanca ağırlıklarına ve ebediliklerine rağmen akşama dönen puslu saatlerde hepten kayıp görünür. İnsan tarafından unutulan ya da bilinmeyen bir dağ gerçekten de bir varlık sayılır mı? Başka bir şekilde söylersek dünyamızda var olan her şey ancak kişioğlunun şahitliğiyle mi varlıklar mertebesine yükseliverir? Bunlara ne cevap verilirse verilsin, kayboluşun daha ziyade körleştirici bir beyazlıkta kendi rengini bulduğu muhakkak. Oldukça yakın tarihli bir yerleşim olarak planlı biçimde oluşturulan sokakları ve meydanıyla Kök Mazılık aslında ferah bir kasaba. Sibirya ferah ve kayıptır. Değil bu uykulu kasabada, başkent Kızıl'da bile unutulmuş bir çizgide belli belirsiz bir varoluşa sahip olduğunuzu düşünmeden edemezsiniz. Buralarda yaşayanlar hiç de unutulduklarını düşünmez. Onlara kalırsa yerin ve göğün ruhları veya Buda'nın gözleri

her daim üstlerindedir. Lamacı manastırlar ve karla kaplanmış taşlık dağ yollarında gözünüze çarpan *oov*lar kişiye kaybolmak diye bir şey olmadığını anlatmaya çalışıp durur. Yer yer karın altında kalabilirler ama her birinin yeri bellidir. İşaretler insanı korurken, insan da işaretleri korur.

İç geçiren Serov, insanı mahzunlaştıran sessizliğin gitgide derinleştiğini fark etse de mesaisinin bitmesine daha hayli zaman olduğunun farkında. Tıvalılar kendilerini kaybolmuş hissetmeseler bile Serov'un hayatın dışına sürülmüş olduğunu düşündüğü muhakkak.

Öyle sürgün hissi ki, İrkutsk'un hayali bile artık bir canlılık ve uygarlık olarak tazeleniyor belleğinde. Oysa ki buralarda bellek denilen şey hükmünü yitirip anlamsızlaşır, her günün bir diğerinin üzerine kapanmış aynılıktan ibaret olduğu bu can sıkıcı kasabada bellek gereksizdir. En iyisi bu dağların ve gerideki ormanların uyuşuk döngüsüne teslim olmak. Mesainin bitmesi bile beraberinde bir anlam, bir sevinç getirmiyor. Bir sokak ötede votka içmek ve iki sokak berideki lojmana sendeleyerek ulaşmak, uygarlık özlemini ancak televizyon aracılığıyla giderebilen Olga'yla bir iki laflamak, belki sevişmek. Ardından zıbarıp uyumak. Mesainin bitmesine daha var. Elindeki belgenin başlığına bir kez daha göz attı: "Tuva ve Altay Özerk cumhuriyetlerindeki ayrılıkçı akımların takibinde doğa tapınçcı ve animist guruplar." İlkel inançlar Milis komutanı Serov'un elbette ki umurunda değil. Böyle bir yerde insan başka neye inanarak hayatta kalabilir ki. Ortodoks kilisesi bile neredeyse yüz elli yıla rağmen burada o kadar iğreti duruyor ki. Kızıl'daki katedrali ve Ak Dovurak'taki kiliseyi gözlerinin önüne getirdi. Üzerinde ayazın dans ettiği koyu kahve toprağın üzerindeki yapılar zoraki bir inatla yerlerinden kımıldamasa da içlerinden burada ne aradıklarını sorar gibi görünüyorlar. İlk Ortodoks göçmenlerin Bratsk'ta 1654'te yaptıkları ahşap kulübe bile hatıranın korunma çabasına rağmen yerli olamamıştı. Her neyse ormana, dağa, Kuday'a tapmakta ısrar edenlerin kendi zamanlarını öldürmeleri dışında bir suçları yoktu Serov'a göre. Ama emir demiri keser. Sekiz on kişinin iki gece ortadan kaybolmasına da göz yumamazdı. Ardından Çısınmaa'nın sorgu tutanaklarına bir daha baktı. Bu dondurucu kış günlerinde neden ayin için o dağ başını seçtikleri de kendilerini ilgilendiren bir eziyetten ibaretti. Herkes kendisine istediği

eziyeti yapmakta özgürdür. "Özel bir ayin!" Tutanaktaki cümleyle denilmek istenen hiç de açık değil. Gerçi Çısınmaa araya bir sürü bilinmedik ruh, Tanrı vesaire ismi sokarak kendince bir açıklamada bulunmuştu ama bunlar Serov için "özel"in neden özel olduğunu açıklamaktan uzak. Çısınmaa'yı buraya tayin edildiğinden beri yani yaklaşık bir buçuk yıldır tanıyordu ve kafadan çatlaklığı dışında özel biri değildi. Turistler ve belgeselciler için de ilginç olan bu çatlaklıktı zaten. Terörizm ve yerel milliyetçilik için bile bir nebze uygarlığa bulaşmış olmak gerekiyordu. Kök Mazılık'a ise değil değişim, değişimin hayali bile uğrayamazdı. Burası karşıdaki dağlar ve yakından akan nehir gibi doğanın döngüsünden başka bir şey bilmezdi. "O da her mevsim tekrarlanan bir sıkıcılıktan ibaret!" Yine de Bayın'ın sorgusunda tuhaf bir şeyler var. "Bayın denilen herif bir parça kafayı üşütmüşe benziyor." Kesik, anlaşılmaz cümleler, uzun susuşlar, gözlerin yuvalarındaki ürkek dönüşü. "Kim olsa miliste sorguya çekilirken ürker, ama bununki bir başka." Kendi kendine sırıttı. Bu işte karanlık bir taraf varsa da bunun polisiye bir vaka olmadığına karar verdi. Güvenlik güçlerinin ilgi alanı dışında kalan karanlık şeyler de olabilirdi. Ama dosyayı hemen kapatmak da tedbirsizlik olurdu. "Haftaya Çısınmaa ile bir kez daha görüşmeli. Belki bir açık yakalarız."

Serov mesaisini bitirip bıkkın adımlarla bir iki tek votka atmaya giderken, Çısınmaa'da dün gecenin olağanüstü yorgunluğunun ve üşümesinin acısı yeni yeni çıkıyordu. Serov'un beyaz suratı gözünün önüne geldiğinde biraz daha üşüdü. Mecburen özel bir ayinden söz etmiş olsa da taş meselesine hiç değinmemekle iyi yaptığını düşünüyor Çısınmaa. Rusların tkonunun üstüne atılacaklarından korkuyor. "Bir yere varamazlar! Cemaatten biri ya da en akla yakın ihtimalle Bayın korkup taştan söz etmesin yeter!" Aklı hâlâ Yayuçi'nın kehanetlerinde. Taşın yerine dair belli belirsiz imaları kafasının içinde döndürüp duruyor, arada söyleniyordu: "Daha açık bir şeyler söylenemez miydi?" Tanrılarla ileri geri konuşmak biraz uygunsuz ama Çısınmaa'ya göre kutsal güçlerle senli benli olmakta çekinilecek bir taraf yok. Mikroçip endüstrisi zamanında fedakârca atalar dinini yürütmeye çalıştığı göz önüne alınırsa buna da hakkı var. Karısı evin içinde dönüyor, Kızıl'daki devlet üniversitesinde Veterinerlik okuyan ve de elbette ruhlara falan

inanmayan oğlu odasında Rusçası yeni yayımlanmaya başlayan *Playboy*'u karıştırıyor. Kazan'a çalışmaya giden kızının neredeyse iki yıldır evde olmamasına sevindi. Bu kuşkucular korosuna onun da katılacağı muhakkaktı. Oradan gelen bir tanıdığın söylediğine inanılacak olursa kız Müslüman oluyordu ve Çısınmaa'nın aklına Müslüman denince Ufa'daki ukala imamlardan başkası gelmiyordu. Atalar dini ta burada, bu dağların ardında bile tehdit altındaydı demek! Söylenenler doğruysa kızı yaz tatilinde başına bir örtü takıp kendisini kâfirlikten kurtarmak için her an gelebilirdi. Kızının Müslümanlığı Buğra Han'ın İslam'a geçmesinden daha büyük bir darbeydi. Ne de olsa ateş düştüğü yeri yakar. Gece oldukça ağır geçiyordu. Her şeyiyle ağır. Kızını düşünmekten vazgeçti. Şimdi daha ciddi sorunları var. Devletin dikkatini çekmeyi başarmış olmak zaten yeterince sıkıntı verici. Serov'un sorgusu, takip edildiklerini Sovyetler'in dağılmasından bu yana ilk kez bu denli açık seçik yüzlerine çarpmıştı. Atalar dininin yüzyıllar süren takibatı devam ediyordu ve hatta belki Ruslar taşlarının peşindeydi. Belki de Kızıl'daki şöhret peşindeki Hamlardan birisi onların kulağına bir şeyler fısıldamıştır! "Cadayımızdan bir iz yok ama bizim izimizi gözleyenler var!" Başkentte ve batı tarafındaki kasabalarda gezinip duran Batılı meraklılar ordusunu düşündü. "Onların kulağına biri kar suyu kaçırdıysa buraya üşüşürler şimdi. Veya Lamacılar. Lamacıların rahibi Lao geçen hafta sokakta karşılaştıklarında anlamlı anlamlı gülümsemişti. "Gerçi bu Budistler hep anlamlı anlamlı gülümser. Muhtemelen bu tebessümün arkasında dipsiz bir boşluktan başka bir şey yoktur!" Çısınmaa için boşluk olumlu duygu veren bir kavramdı, o yüzden Lamacıların gülümsemeleri hakkındaki düşüncesinin uygun kaçmadığına karar verdi. Doğru tanımlama: "Bu tebessümün arkasında sinsilikten başka bir şey yoktur" olmalıydı. Ona kalırsa Sayan dağlarının kutsal vadileri adı ne olursa olsun her türden yeniliği kusarcasına reddeden bir öze sahipti ve Ak Yang veya Rusların deyişiyle Burhancılar dahi bu dağlardan kusulmuşken yenilerin tutunma ihtimali hiç yoktu. Her yana yayılmış Lamacı manastırların içinden yükselen gong seslerinin dağların ruhunu nasıl da rahatsız ettiğini tahmin etmek zor değil. Çısınmaa'ya kalırsa halkın ayırt etmeden Hamlara veya Lamacı tapınaklara gitmeleri bütün ruhların öfkesini kaynatan bir şaşkınlıktan ibaretti. "Hava o yüzden durmadan isleniyor, nehirler o yüzden her gün biraz

daha kirli akıyor!" Dinler savaşı Kök Mazılık'ta da sessiz sedasız sürüp gidiyordu ve bütün bu kargaşanın ortasında ruhlardan da bir işaret gelmiyordu.

Bayın ile de ilgilenmek gerekiyordu. Dağdan bu yana ağzından doğru dürüst bir cümle çıkmamıştı. "Bu kadar zayıf olduğunu nereden bilebilirdim? Kişi küstah ve alaycıysa hiç değilse güçlü olmalı." Kendisi bile göğe tırmanmaktan bu kadar hırpalanmışsa Bayın'ın durumu anlayışla karşılanmalıydı. Hem Serov'a ne söylemişti acaba Bayın? Milis komutanı uzatmadığına göre hiçbir şey. "Ya da belki de şuursuzca taşla ilgili bir şeyler kaçırdı ağzından ve milis bizi izlemeye devam ediyor! Serov, Bayın'ın sayıklamalarını ciddiye alacak bir adama hiç benzemiyor, yine de kendine gelmesini sağlamak gerekiyor. Elde bir işaret olmadığı gibi Bayın'ın ruhu da kaybedildi." Önce Bayın'a el koyan öfkeli ruh bulunacak, ardından rahatsız edilerek Bayın'ı bırakması sağlanacak. "Milis soruşturması da cabası!" Davulunu, cübbesini, külahını temizleyip yeniden torbalarının içine soktu. Torbaları da sandığa kaldırdı. Sonra davulunu yeniden çıkarıp üzerindeki aşınmış deseni ilk kez görüyormuşçasına süzmeye koyuldu. Davulu boydan boya kesen ağaca, güneş ve ay disklerine, hayvanlara, kayın ağacından kasnağa baktı. Kulağını deriye yanaştırıp dinledi. Ardından parmağıyla bir iki küçük darbe vurdu. Gözlerini kapatarak hafif tınlamadan bir ilham çıkarmayı denedi. Davulu yeniden sandığa kaldırıp kapağı kapattı. Dolaptan içki şişesini alıp sırtını sandığa verdi, yere otururken gece kuşlarına kulak kabarttı. İçeriden gelen Rus usulü Çarkıfelek programı, gecenin kulak paralayıcı suskunluğunu umursamazca bastırıyor, her şey sessiz sedasız oturmayı öğütlüyordu. Biraz yürümek iyi olurdu ama yorgunluğu henüz geçmediği gibi sadece milisin değil herkesin gözünün üzerinde olduğunu bilerek gezinmek kolay değildi. Votka şişesini açtı. Eski dostuna, beyaz parlak, şeffaf şişeye yavaşça tırnağını sürttü. Bu tiz sesi başka hiçbir cam çıkaramazdı. Votka korkuyu ve sarsıntıyı dindiriyor, kayboluşa giden patikayı açıyor, ateşi ve boşluğu, yolculuktaki ürkütücü sesleri, çığlık ve feryatları unutturuyordu. İçki olmadan artık katlanamıyordu. Zihnini saran yapışkan bir korku ve elbette her dönüşten sonra haftalarca burnundan gitmeyen, bir türlü neye benzediğini çıkaramadığı korkudan daha yapışkan kıvamlı bir macuna benzer koku. Votka kokuyu da hafifletiyor. Hiç

değilse katlanılabilir kılıyor. Dolaştığı yerleri gözünde canlandırmaya, kokunun kaynağının ne olabileceğini anlamaya çalışmıştı Çısınmaa, sonunda ruhta oluşan özel bir kimyadan kaynaklandığı sonucuna varmıştı. Bir uzay cisminin atmosfere girerken yanması gibi, ruhların katından yeryüzüne inen kişinin de özel bir kokuyla yanıyor olduğuna karar vermişti. Ama nedenler üzerine akıl yürütmenin kokuya bir faydası yoktu.

Dobruca, 1428

Zaten epeyce kocayan İvan'ın ölümü kimse için sürpriz sayılmazdı. Baboğlu Dimitri haberi aldığında küçük manastırda günlük işlerine başlamamıştı bile. Otuz yedi kişinin barındığı küçük manastır mütevazı bir yapıydı ve bir kısmı da arkasındaki mağarayla bitişikti. Söylentiye göre eskiden bizzat mağaranın kendisi manastır vazifesi görse de, zamanla önüne yapılan binayla mağara birleşmiş, iki yıl önce de başka bir küçük yapı inşa edilmişti. Buralar Osmanlı toprağı olalı ancak on yıl olmuştu ve burada kalıcı olacaklarını söylemek şimdilik oldukça zordu. Üstelik Kiev'e ya da Karadeniz kıyılarındaki halen Bizans etkisindeki manastırlara gideceklerine burada göz önünde bulunmaları her zaman tercih edilirdi. Elbette Dobrotiç Yurdu'nda henüz iğreti bir hâkimiyet kuran Osmanlı yönetiminin bu Ortodoks merkezler arasındaki ihtilafları ve kilise içindeki ilahiyatçı saflaşmaların ve hiziplerin farkında olması beklenemezdi.

Dimitri gelen haberle birlikte sokağa fırladı. Ailesinin uzunca zamandır yaşadığı ev en fazla yirmi dakika çekiyordu. Bahar iyiden iyiye geliyordu. Ağaçların fısıldaşmasından, bademlerin kımıldanışından açıkça belliydi baharın gelişi. Eve ulaştığında içeriden kopan yaygarayla yüreği sıkıştı. Dedesi İvan'ı sevmezdi ama ölüm, sevgi ve nefret gibi hislerin anlamsızlığını yüzümüze çarpıverir. Adam son dakikasına kadar hayattan zevk alma çabasındayken göçüvermişti. Bir noktadan sonra hayata sarılma çabasında çirkin bir şey buluyor Dimitri. Hatta şeytani bir şey. Dede İvan'ın iki yıl önce evlenmesi de bunlara dahil. Ne babası, ne anası ne de kardeşlerinin onayladığı evlilik için adamın inadı görülmeye değerdi. Eh sonunda her şey bitivermişti. Evdeki ağlaşmaların samimi olmadığı muhakkak, ama herkes ölümün ardından ağlamanın bir dindarlık ve hatta insanlık borcu olduğunu bilir. İvan doğar doğmaz vaftiz olmuştu mutlaka ama kendisine bırakılsa buna hiç de yanaşmazdı. Ancak İmparator Konstantin gibi ölüm döşeğinde vaftiz olmayı kabul edebileceklerdendi o. Bir günah işlemeye zamanı kalmadığında, vaftiz ayağına dolaşacak bir bağ olmaktan çıktığında teslim olanlardan

yani. Vaftiz kimseleri değiştirmez zaten. Vladimir'in kan dökücülüğü vaftiz olmasıyla durmuş muydu ki? Hayır! Ya kendi atalarının vaftizi. Knezleri ve İmparatoru bezdiren, kaçmaktan kovalamaktan yorulup şehir surları önüne çöken atlı kafileleri çanların ha bire çaldığı o pazar günü sırayla vaftiz olduklarında kulaklarındaki fısıltı geçivermiş miydi gerçekten? Küçtübür ismi, Vladimir olmakla gerçekte ne değişiyordu acaba. Dimitri bunların cevabını elbette bilemiyordu. Emin olduğu tek şey öbür Pravoslavlardan başka bir şey olduklarıydı, o kadar.

Ölü, sedirde boylu boyunca uzanmıştı. Dimitri ölünün parmaklarının ucunda hâlâ bir şehvet kalıntısı olduğunu düşünmeden edemedi. Mumlar yanıyordu. Dedenin karısı, üvey ninesi kendisinden ancak on yaş büyük kadın, düşman aile topluluğunun arasında gelecek günlerin endişesini büyütmeye başlamıştı. Şarapla temizlenmiş gövdesiyle İvan yolculuğa hazır görünüyordu. Dimitri kısaca bir dua okuduktan sonra bahçeye çıktı. Biraz sonra babası yanına geldi. Boris de kendi babası İvan gibi aksi birisi olsa da dinibütün birisi sayılır. Dimitri'nin manastıra katılma kararına hep hoşgörüyle yaklaşmıştı. Ailede kendisini Tanrı'ya adamış birisi olmasının iyi bir şey olduğunu düşünürdü hep. Kendi babasının dine uzaklığının, oğlunun rahipliğiyle bir denge tutturacağını ve bu dengenin kendi selameti açısından faydalı olacağına dair tuhaf bir inancı vardı. Ataların kâfirlikten, putperestlikten kurtuluşunu saygıyla yad edip dururdu. Dimitri'nin sırtına elini koydu. "Dedeni sevmezdin biliyorum. Ben de Allah affetsin çok kızardım. Ama ölümde bu duygulara yer yok. Stavlos'un muskası bile babamı adam edemedi. Mezarda bir *hobur*'a dönüşeceğinden, geceleri mezardan çıkıp kadınlara sarkıntılık edeceğinden korkmuyor değilim. Şimdi öldüğüne göre artık muskaya ihtiyacı yok. Onu sana vermek istiyorum."

Cebinden üzeri kiril alfabesiyle yazılar karalanmış ve bir haç çizili, gözenekli taşı çıkarıp Dimitri'ye uzattı. Dimitri taşa önce dokundu. Sonra eliyle kavrayıp üzerindeki yazıları seçmeye çalıştı. Okuyamadı.

"Taşı dedenin yatağının altına saklamıştık ama yatağında işlediği günahları düşününce utanıyor insan."

"Stavlos mu? Hangi azizmiş bu? Ben bilmiyorum."

"Pek bilinen bir aziz değil. Kâfirken kadınlara çok düşkün bir atlı savaşçıymış. Hayatı yağma, savaş ve kadınlarla geçermiş. Bütün

kabilesi vaftiz olmasına rağmen o ne hanı ne papazları ne Tanrı'yı ne de İsa'yı tanıyormuş. Bir gün bir ormandan geçerken karşısına çok güzel bir kadın çıkmış. Bizim Stavlos kadının peşinden koşturmaya başlamış, kadın kaçmış bizimki kovalamış. Ormanın karanlık bir yerine gelmişler, Stavlos atın üzerinden kadının saçlarından yakalamış, yakalamasıyla o güzel kadın kambur bir kocakarıya, bir Meçikli'ye dönüşüvermiş. Stavlos öyle korkmuş ki atından düşüvermiş, zaten atı da korkudan uçup gitmiş. Stavlos ilk defa ölümden korktuğunu anlamış. Daha önce ne savaştan, ne hastalıktan korkarmış. Ölümün böylesine net bir şekilde karşısında belirivermesi karşısında ölüme olan inançsızlığı o kadar zavallı kalıvermiş ki, diz çöküp Tengri'ye, kâfir tanrısına yakarmaya başlamış. Ama ses seda yokmuş. Ölümün yavaş yavaş ayaklarından girmeye başladığını, dizlerine ulaşmakta olduğunu hissediyormuş. Göğe, ruhlara yakarmaya devam etmiş. Ama yok. Tengri'si bir yardım göndermiyormuş. Birden aklına İsus Hristos gelivermiş. Başlamış bu sefer İsus Hıristos'a, Mariya'ya yakarmaya. Ölüm dizlerinden kasıklarına kadar yükselip durmuş. Gökten düşen bir taş tam Meçikli'nin kafasına isabet etmesiyle, kocakarı kaybolup gitmiş. Stavlos güçlükle ayağa kalktığında Saabi'nin kendisine şefaatinin değerini anlayıvermiş. Taşı yanına alıp ormandan güçbela çıkmış, vaftiz olmuş, ölene kadar bir daha hiçbir kadınla yatmamış ve kadına düşkün adamların karılarına, adamın yatağının altına konmak üzere taşlara muskalar yazmaya başlamış."

Dimitri hikâyenin sonuna doğru ilgisizleşmeye başladıysa da saygılı bir oğuldu. Belli etmedi. Bu uyduruk hikâyesine inanacak değildi. Hem zaten taşın bir işe yaramadığı dedesinin bunca zamandır süren icraatlarından da belliydi. Taşa yeniden baktı; mavi damarlı taş parçası üzerindeki dualar ve haçla bir tür saygınlık yayıyordu. Yavaşça cebine atarak evden hızlı adımlarla uzaklaşmaya başladı. Manastırın dışında geçirdiği her saat üzerinde bir kirlenmişlik hissi uyandırıyordu. Cebindeki taşı bir daha yokladı. Dedesinin yatağı ve günahlarıyla kirlenmiş bu taşı manastıra götürmek çirkindi. Kurtulmalıydı ama üzerinde dualar yazılı bir nesneyi dereye fırlatmak da içinden gelmedi. Birden karşısında köyün demircisi Stephan'ı buluverdi. Çocukluk arkadaşı, beraber bahçelerde koşuşturup ağaçlardan meyve çaldıkları arkadaşıyla arasına manastırın dünya dışı kutsallığı girivermişti. Stephan ona başka birisi gibi davranıyordu ne zamandır.

“Stephan sana bir hediye vermek istiyorum.”

Cebinden taşı çıkarıp şaşkın demircinin avuçlarına bıraktı.

“Öylesine bir taş değil. Bak üstünde dualar yazılı. Moğolların yerle yeksan ettiği Kiev’deki Aziz Vladimir Kilisesi’nden bir hatıra bu. Sende kalsın. Uğur getirir.”

Stephan bir bu beklenmedik hediyeye bir de Dimitri’ye baktı. Okuma yazma bilmiyordu elbette ama değerli ve kutsal bir nesneyi hemen tanırdı. Taşı öptü. Bahar kokusu yakınlarda bir yerlerde tomurcuklanan kayınların mırıltısını ta manastıra kadar ulaştırıyordu.

Dördüncü Gün
17 Aralık

Bir yudum su daha içti. Boğazından aşağılara inen sıvı susuzluğu bir nebze de olsa giderirken Osman hâlâ gördüğü rüyanın tatsız ikliminde gezinmeyi sürdürüyor. Şaşkın değil kızgın diyebiliriz. Zerrin'i rüyasında görüvermek, yapışkan, sıcak ve yoğun bir batağın içinde kalıvermek anlaşılmaz. Bedeni bir kazazede gibi sallanıyor, boğazı yanıyor. Tabiatın insan vücudunu baştan çıkarıvermesi kişioğlunun yenilgisi değil de nedir? Bardağı sehpanın üzerine koyup yeniden yatağa girdi. Gün iyice aydınlandı ama kahvaltı için henüz erken. Rüyanın etkisiyle sıcak yatakta kıvrılmak daha cazip şimdilik. Kirlenmişliğe böylesine bir yumuşakbaşlılıkla teslim olmakta bir tür lezzet de yok değil. Başka bir zaman olsa hemen banyoya koşup derisini kazırcasına defalarca silerdi, şimdiyse yatağın ısısına sarınmış, uykuyla uyanıklık arasında tavana bakıyor. "Sinsi işgalcinin bir işbirlikçinin yardımıyla gizli bir geçitten şehrin içine yayılması. Osman, başka birinin, herhangi bir ötekinin zihninin ta içlerine kadar sokulabilmiş olmasını yeterince kendine hâkim olamadığının bir göstergesi sayıyor. Bilinçaltı gibi bir kavram bir anlam ifade etmiyor. Zihni ve rüyalarımızı kontrol edemiyorsak, hayatımızı kontrol edebilmenin ne anlamı kalır? Rüyasındaki kadının vücudu ile gerçeğinkini karşılaştırmak istiyor. Ama bir türlü gerçek Zerrin'in vücudunu gözünün önüne getiremiyor. Şimdiye kadar hiç dikkat etmemiş olması mümkün mü? Mümkün. Osman kadınların vücutlarına değil gözlerine ve saçlarına bakar genellikle. Kadın saçıysa özellikle günümüzde sürekli bir değişkenliğe tabi ve kadına dair kalıcı bir imge belirmiyor zihninde. Zerrin'in gözlerinde ne vardı? Yaşama ışıltısı? Fettanlık? Işıltı gayreti? Kadınca çırpınış? Sevilme arzusu? Derin bir kurnazlık? Kadının kendini istemiş olma ihtimalinde gurur okşayıcı bir yan yok değil yine de. Buna rağmen içi daralıyor. "Kalkıp yıkanmalı artık! Böylesine teslim olmuşluktan kurtulmalı!" Elektrikli ısıtıcıyı açmadığını, suyun ısınması için en az yarım saat gerektiğini fark etti. Ne olursa

olsun daha fazla bu durumda kalmayacak. Koşarcasına soyunup kendini soğuk suya bıraktı. Duşun patlamasıyla birlikte damarlarının içine kadar inen bir soğukla sarsıldı. Aceleyle ve titreyerek silindi. Isıtıcıyı kapattığı için kendisine küfredip çıktı. Hâlâ titriyor, dişlerini vurması yavaşça geçiyor. Çıplak ayaklarla mutfakta kahve yapıp yudumlamaya başladı. Şimdi daha iyi. Bu soğukta, buz gibi bir suyla yıkanabilmesini sağlayan iradesinden duyduğu hoşnutluk ve gurur içerisinde. Bir bebeğin doğar doğmaz soğuk nehir suyuna batırılıp çıkarılmasının çelikleştirici gücünü hissetti. Bir Kossak geleneği miydi bu? Kossaklarla Kazakları hâlâ karıştıranlar olduğunu düşünerek sinirlendi. Ne geleneği olursa olsun temizleyici bir yanı olduğu kesin buzlu suyun. Ateşte arınmak kadar gerçekçi değil ama olsun. Zerrin'i tamamen unuttu. Cemal'le ne olduğu belirsiz, büyük ihtimalle de can sıkıcı görüşmeye az kalmış olduğunu fark etti. Evde kalıp çalışmak istiyor halbuki. Zaman kaybı. Zaman kaybettiren insanların bulaşıklığından kurtulmak mümkün değil. Kimisi zorla rüyalarına dalıyor, kimisi gereksiz görüşmeler talep ediyor. Hainler tek tek saymakla bitmiyor ve beden de zaman kaybettiriyor. Sıkıca örtündüğü bornozun alından göbeğine dokundu. Göbeğin bir işlevi yok, çağrıştırdığı şeyler; rahatlık, oburluk, gevşeklik, bırakmışlık. Karnının içini hep bir gizli çöp deposu olarak algılıyor Osman. Gözlerden saklanan ama orada olduğunu herkesin bildiği ama yine de herkesin unutmak istediği bir çöplük. İnsanın vücudundaki çirkinliğin farkına varmamak için sarf ettiği çabaların gülünçlüğüne acı acı sırıttı. Tırnağıyla hafifçe çizdiği göbeğinde yavaşça kaybolan kırmızı bir iz kaldı.

• • •

Büyük temizlik günlerinin insanın içini daraltan gerilimini hissetmemek mümkün değil. Rahat bir gün olmayacağı daha şimdiden belli. Nesrin büyük temizliğe giriştiği zaman iki seçenek vardır; ya ortadan kaybolmak ya da ondan bile daha titiz davranarak üzerinize gelmesi kesin olan şimşekleri savuşturmak. Cemal ise bu sabah nedense mazeretli olduğunu düşünüyor, Osman'la buluşulacak. Alelacele yapılan kahvaltının ardından ıvır zıvırla dolu dolapların indirilmesi harekâtı başlayıverdi. Her köşede, her girintide bir şeyler var. Bizzat kendisinin ta üniversiteden kalma

kitapları, ne işe yarayacağı belirsiz aile yadigârları, kullanılmayan ve kullanılmayacak giysiler, kutular kutular. Eski eşya biriktirme gibi bir tutkusu yok ama bugünü geçmişe bağlayan yadigârlar bir solukta elden çıkarılamıyor. Nesrin bizzat kendisinin de epey şey biriktirdiğinin farkında. Biriktirme huyundan da nefret ediyor ama atamıyor. Sırtında taşımıyor bütün bunları ama insan bir süre sonra çevresinin bir sürü ıvır zıvırla sarıldığı fikriyle rahatsız oluyor. Ufaklığın bebeklik eşyalarına ve ilk oyuncaklarına dokunmak tabii ki mümkün değil. Umumi temizlik harekâtları, sağa sola tıkıştırılmış onca eşyanın aslında ne kadar anlamlı olduğunun bir kez daha teyit edilmesiyle bitiyor genellikle. Beş saatlik uğraştan sonra kapının önüne konulmasına rıza gösterilen poşetin boyutları gerçekten de utanç verici küçüklükte oluyor. Her tasfiye sonrasında eşyalara bir kez daha mağlup düşülüyor. Fakat belli aralıklarla buna ikna olmak gerekiyor. Kısacası ev bir anda hummalı bir değerlendirme merkezine dönüverdi. Dolaplardan, yatak altlarından sürülerek piyasaya dökülmüş eskiler ise sakindi. Birazdan eski yerlerine koyulacaklarını biliyorlardı. Bilgece bir hareketsizlikle hatta biraz da hoşgörüyle bu boş çabanın yarattığı telaşı izlemekle yetiniyorlar. Böyle kaç operasyon atlatmışlardı. Yine de harekâtın günah keçisinin neler olacağı her zaman için merak konusu. Cemal bir süre bu sonucu belli faaliyete katıldıktan sonra ağır ağır toparlandı ve yavaşça kapıdan dışarı süzüldü. Hâlâ uğultudan yeni bir işaret yok ve Osman'a neler soracağı belirsizliğini koruyor.

Cumartesi her zaman güzeldir. Akşam Benan'la Mahmut'u görmese daha iyi olacaktı muhakkak. Şehir kar altında tatil gününün tadını çıkarma çabasındaydı. Kar sessizce dinleniyor. Birçok araba yola çıkmaktan çekindiği için yollar bir cumartesi öğlesine göre tenha sayılır. Taksiye atladı. Önde belediye kamyonu üzerindeki işçiler kürekle tuz döküyor. Karlı bir İstanbul günüydü işte. Osman kendisini neden evine çağırmamıştı acaba? Sultanahmet'teki bir nargilecide randevu vermişti ki bunu garipsememek zor. Epey zamandır buralara gelmediğini düşündü. Burası kendisi için şehrin unutulmuş bir bölgesiydi. Kendini bir an turist gibi hissetti Cemal. Buralarda da bir hayatın sürdüğünü görmek ilginç. Camilerin, meydanların yanından geçerken karla kaplı kubbelere baktı. İstanbul acıklıydı.

Kök tayganın barında,
Çedi hemni keşkeş,
Çedi ajıktı erte-beerge
Hovunun ortuzunga
Adar dannın hayaazında
Tarta höree delgemnep
Dakpış sagıjı uzap
Kıpsınçıg kışkızın kışkırıp
Kozur-çazır kıldır
Ünüpken-daa irgin.

Gök tayganın eteğinde,
Yedi nehri geçip
Yedi kırı geçende,
Bozkırın ortasında,
Atan tanın ışığında,
Daralan göğsü genişleyip
Sıkılan gönlü açılıp
Keskin çığlığını atıp
Çatur çutur çatırdayıp
Çıkıp gidivermiş.

Buluşma, camları buğulanmış nargilecilerden birinde gerçekleşti. Cumartesinin öğle saatinde içeride henüz birkaç kişi var ve içeridekiler değil yabancılara kendilerine karşı dahi ilgisiz görünüyor. Sessizce oturanlar, kendilerini o saatte buraya atmış olan kaderin inceliklerine gömülmüşler. Bu tenhalığa karşın içerinin bu kadar sıcak olması şaşırtıcıydı. Ateşçinin anlından sızan ter günün, en azından bu adamcağız için uzun geçeceğini haber veriyor. Cemal bu kasvetli randevu yerine ulaşıp kapıdan içeri kuşkulu bakışlarla girdiğinde Osman'ı köşede ıhlamurunu yudumlarken buldu. Osman'ı bir bakışta tanıyıvermesine hayret etti. Gözlerdeki ifade hiç değişmiyor. Yine aynı uzak kibir, yine aynı aşağılayıcı ifade. Yine kendini mitolojik zamanların kalıntısı sanmanın yarattığı uyduruk soyluluk salgısı. Ve yine bunların hepsinde görülen o sinir bozucu sırıtma. Boş bir kendine güvenin, asap bozucu kofluğun çevresini sarıp kuşatması. Fakülte yıllarında yaşadıklarına yeni baştan dönüyormuş gibi geldi Cemal'e. Zamanın çevriminde başa dönmenin

yarattığı boşunalığın iç burkan baygınlığı. Yirmi beş yıl öncesiyle bugünün aniden bitişivermesi. Osman'ın gündemi merak ettiği de hemen gitmek istediği de belli.

"Epeydir görüşmedik, neler yapıyorsun bakalım Cemal?"

"Hiç, iş güç, çocuklar falan. Ya sen? Üniversite devam mı?"

Hayatın gidişatı üzerine zorunlu bir hoşbeşin ardından sessizlik. Hâlâ söze nasıl gireceğini bilememenin rahatsızlığı içindeler. Osman sessizce bekliyor, boşalan bardaktaki ıhlamur tanelerini sayıyor, duman kahvehanenin yüksek tavanına doğru kıvrılarak, çeşitli kollara ayrılarak yükseliyor. Bardaktan ve ıhlamur yapraklarından sıkılan Osman bu kez kahvehanenin duvarındaki resme odaklandı. Resim üzerine düşünmediği belli. Birçok nesne aslında başkasına dikkat etmemek için bulundurulur. Resim de alelade, turistik eski bir İstanbul minyatürüydü. Sessizlik dumandan daha kuşatıcıymış gibi geldi bir an. Duman hiç değilse tavana yükseliyor, havalandırmadan dışarı çıkıyordu. Sessizlik masada kalıcılaşmış, saygısızca masanın üzerine oturuvermişti. En azından şimdilik. Sonunda sadede gelmeye karar verdi Cemal. Önce yavaşça sonra hızlı cümlelerle uğultunun üç günlük tuhaf hikâyesinden söz etti. Anlattığınıza inanmadığınızda cümleleriniz hep kırık dökük tür nedense. Daha ağzınızdan çıktıklarında boyunları bükülüverir, her bir parçası başka bir yana dağılıverir.

"Biliyorum bunlar sana pek bir şey ifade etmiyor. Ama 'cad' ve 'amıt' gibi kelimelerin eski Türkçe olabileceğini düşündüm. Belki de bölge ağızlarıdır. Bu konularda fikrini almak istedim. Seni bu yüzden rahatsız ediyorum yani."

Osman doğrusu böyle bir yardım talebi beklemiyordu. Bütün bunların kendi alanına girdiğinden pek emin değil. Bütün bu tuhaflıkların arasında bir yakınlık seziyor yine de. Belki efsanenin çok derinden gelen alaycı fısıltısını. Belli belirsiz elbette. Belli belirsiz ama sanki oralarda, o sislerin arasında oynaşan bir şeyler var! Kendisini çağıran, kendisine göz kırpan bir şeyler!

"Bunlar çok ilginç, ama kelimeleri tam olarak söylemezsen yardımcı olmam zor. Hatta cümlenin tamamı gerekli. Yoksa kafadan atmış oluruz. Bizim işimizde bir ses benzerliğinden dolayı o denli yanlış sonuçlara varılabilir ki inanamazsın. Belki çocukluğunda duyduğun şeyler falandır."

"Neden deli saçması değil de ilginç dedin anlattıklarıma?"

“Bu ormanlar, ağacın büyümesi, davul gümbürtüsü falan. İnsanın aklına ilk bakışta eski dinleri getiriyor da ondan. Sanki ona ait bir şeyler gibi çağrışım yapıyor.”

“Eski dinden tam neyi kastediyorsun?”

“Bilmiyor musun gerçekten!”

“Bunlar daha çok sizlerin alanına giriyor!”

Sessizlik yeniden masanın üzerinde arsızca gerinip esnedi. Uykulu ama hoşnut gözlerle iki adamı süzerek kendi kendine sonu gelmeyen iç konuşmasına devam etti. Sessizliğe ne kadar zaman tanısanız yine de söyleyeceklerini bitiremez. Sessizlik de bir tür gevezeliktir.

“Kamlık dinini, kamların yürüttüğü dini kastediyorum. Batılıların Şamanizm dediği şeye elbette Şamanizm denmiyordu. Pali dilinde Samana, Sanskritçede Çramana. Bir tek Tunguzlar Şakana diyorlar ama o da Rusçadan Tunguz diline gelmiştir. Kamların yürüttüğü ayin, tören ve inançlar bugünkü anlamıyla dinî bir sistem de sayılmaz zaten. İnanç ve anlayışların yan yana konulmuş hali. Sonuna eklenen izm ise her şeyin bir sistem dahilinde olabileceğini, bir akım olması gerektiğini öne süren bildiğin, sizin Batılılaşma durumunun eki. Aslında ortak bir ad yok. Sadece ruhların isimleri, tabular, uygulamalar ve ayinler var ve ruhlarla ilişki kurabilen doğaüstü güçlerle ilişki kuranlara da Kam deniliyor.”

“Kızılderili inançları gibi bir şey yani.”

“Kızılderili inançlarını Türk inançlarından iyi bilmen gerçekten duygulandırıcı! Ama Kam’a da farklı isimler verilmiştir. Baksı, Ham vb. Üstelik bugün hâlâ tam olarak ölmüş bir inanç da sayılmaz. Altay’da, Hakasya’da, Tıva’da ya da daha kuzeyde Yakutistan’da bu değerlere inananlar ve Kamlık yapanlar hâlâ var.”

“İyi de bütün bu anlattıklarının benimle alakası ne olabilir ki?”

“Onu bilmem. Dediğim gibi ağzından çıkanları tam olarak bilmek gerek. Orman ve bazı ağaçların olduğu ormanlar kutsaldı. Eskilerin hepsi ormanlık bölgelerde yaşamadılar, yaşamıyorlar. Orman kültü daha kuzeye ve daha eski zamanlara dayanıyor muhtemelen. Dağlar da kutsaldı. Dağlar da ağaçlar gibi yer-su ruhlarıyla ilişkiliydi. Bazen tek tek ağaçlar öne çıktı. Kayın da bunlardan biri.”

“Tüm bunlardan bir yere varamıyorum.”

“Dediğim gibi sözcükleri kaydetmeye çalış. O zaman belki daha fazla şey anlayabiliriz. Ama yine de senin gibi birinin durduk yerde

acayip kelimeler söyleyip ormanlı kâbuslar ve uğultular duyması ilginç. Bir şey olursa çekinmeden ara. Uzak geçmişin mirasının bazen ne acayip yollarla insanın önüne çıkabileceğini tahmin etmek zor. Gerçi seninki en acayiplerinden birisi olmalı. Sen böyle şeylere inanmazsın biliyorum. Yine de alışıldık bir durumda olmadığını anlaman gerekiyor belki."

"Alışıldık bir durum olmadığı belli."

"Bazen yeni bir şey olmasını, ya da bir kazıda durumu aydınlatacak yeni bir belge bulunmasını beklemekten başka bir şey elimizden gelmez."

"Sen beş bin yıl da yaşasan mumyalanmış bir ceset gibi aynı kalırsın Osman! Kişi geçmişte yaşamakta ısrar ederse ebediyen mumyalanıverir!" Paltosuna sarınıp Sultanahmet'e doğru tırmanırken böylesine bir ucubenin zamanın bütün çalkantısına rağmen aynı iğneleyici eminliği ve sırıtışı nasıl koruyabildiğini düşünüyor Cemal. Tabii bir de Şamanizm ve ormanlar falan var. "Ne demek bütün bu saçmalıklar? Çocukluktan kalma bir şey falan olabilir mi gerçekten?" Bostanlardan karpuz kırıp yediği çocukluğunun Simav'ını düşündü. Orada dinlediği masalları. Şimdi orası bile yeni binalarla, yeni mahallelerle ve çevre yoluyla tanınmaz vaziyette. Hisar'ı, Hisar'dan aşağı doğru yayılan eski evleri, çarşıyı, eski evlerin taşlıklarını gözünün önüne getirmeye çalıştı. Hepsi o kadar. Bir de kasabanın sırtını yasladığı mor dağ. Çocukluğun kokusu, haşhaşlı çörekler, eylül ayındaki panayır, hepsi bu kadar. Bir zamanın gerisinde anlamını yitirmiş geçmişin ufak pırıltıları. Bazı insanların ilerlemiş yaşlarında köklerine dair bir duyguyla doğdukları yerleri görmek istemelerini hep anlaşılmaz bulur Cemal. Kök diye bir şeyin mevcudiyeti hep kuşkulu. Meyve olgunlaşıp yere düştükten sonra kim köklerle ilgilenirdi ki? Eliyle cebindeki kayıt cihazını yokladı. Hisar'dan ovaya bakışını hayal etmeye çalıştı. Kavak ağaçlarıyla bölünmüş bostanlar, ovanın öte ucunda Gölcük'e çıkan yükselti. "Bunlarla Kamlık hikâyelerinin ne alakası var ki? Eve gitmek gerekiyor. Nalan evi toparlayıp yorulduktan sonra asabileşmiştir." Üstelik akşama misafir geleceği düşünülürse asabiyetin katsayısı yükselmiş olmalı. Osman'ın kısa tarih dersi zihninde hiçbir yere oturmuyor. Doğanın ruhu olduğuna inanmak insanı başlı başına felç etmez mi? Bu kadar canlının arasında ra-

hatça yaşamak mümkün olabilir mi? Ağacın, suyun, kuşun, dağın ruhu varsa bu kadar kalabalık bir dünyada adım atmak mümkün olabilir mi? Serpiştiren kara baktı. Simav dağının da bir ruhu var mıydı, yoksa ruhu olan dağlar sadece Asya'nın derinliklerinde mi gizlenmişlerdi? Üzerlerine yol ve hemzemin geçit yapılmasın diye saklanıyorlar mıydı? Bir sürü soru sorabilmemiz onların cevapları olduğu anlamına gelmez. Bazı sorular daha doğduklarında iğdiş edilmiştir. Ormanı sevmekle, onun bir canı olduğunu düşünmek farklı şeyler. Bilinmedik bir geçmiş binlerce yıl suskun kalmış bir volkan gibi böylesine bir uğultuyla nasıl fışkırabilir? Geçmişin zamanı delip geçen damarları mı var? Orman zihnin unutulmuş bir köşesinde gün gelip yeşereceği zamanı mı kolluyor?

Eve geldiğinde ortamı beklediği gibi buldu. Nesrin yorgun ve sinirliydi. Mutfakta balık temizliyor, Ayça da salata hazırlıyordu. Hiçbir kadın misafirlerin önüne kötü bir hazırlıkla çıkmak istemez. Her şeyin tam ve uygun olmasına çalışmak demek fazladan sinirli ve telaşlı olmak demektir. Daha önce evde olsaydı şimdi balık ayıklıyor olacaktı! Hafif bir suçluluk hissetse de angaryayı atlattığı için gizliden memnuniyet duydu. Yine de böyle durumlarda fazla sevinmemek gerek. Acıyı geciktirmek her zaman en doğru çözüm değil.

"Nihayet teşrif edebildiniz! Oturma odasındaki koltuğun üstündekilere bak! Eski bir bavul var. Annenlerden kalma şeyler herhalde. Neler lazımsa sakla, öbürlerini mavi poşetin içine koy, atalım. Sonra da sofraya yardım etmeye başla."

"Bugünün zaman tünelinden bir farkı kalmadı" diye mırıldandı. Kapağı açık bavulda ne olduğuna bir türlü karar verilemeyen nesneler, çeşitli bezlere ve torbalara sarılmış halde sıkışmışlardı. Manzara daha çok bir bavulun bağırsaklarını andırıyor ve bu herhalde küçük çaplı bir arkeoloji çalışması olacak. Önce eski aile fotoğraflarının bulunduğu poşeti açtı. Tamamen solmaya yüz tutmuş, kırklı yılların hemen hepsi ölmüş yüzleri. Tek parti zamanının kasaba törenleri. Çoktan ölmüş annenin, anneannenin, dedenin solgun gençlik fotoğrafları. Zeybek kıyafetinde objektife bakan ciddi suratlı adamlar. Unutulmuş bir zaman, unutulmuş fotoğraflarda hapsolup donmuş. Çeşitli taklit mücevherlere, kolyelere ise bir anlam yüklemek zor. Taklit bile olsalar atılamıyor.

Eski sahibini hiçliğe itmek gibi bir his bu. Birini hiçliğe itmek öldürmekten daha derin bir sorumluluk. Eski birkaç oyuncak. Bir iki kırık biblo. Hatırasının ne olduğu bile bilinemeyen şeyler. İstanbul'a yerleşirken babasının emanet ya da hatıra olarak verdiği Kuran. El yazması falan değil ama muhafazakâr ailelerde bir gelenek işte. Sayfalarının arasında kendi doğduğu günün takvim yaprağı var. İşte bu biraz hüzünlendirici. Kapak içi sayfaların desenlerine bakmayı çok sevdiğini hatırlıyor bir zamanlar. Babaannesine rica minnet illa renkleri seyretmek istediğini söylerdi. Tezhibin renkleri ve kıvrımları arasında, yaldızların bükülüşünde nasıl bir sevinç buluyordu acaba, henüz biri bile olamamışken? Tabii ki bir bayrak. Birkaç ıvır zıvır daha. Ve beze sarılı başka bir şey. Beze sarılı sert cismi yokladı. Rengi atmış pazen kat kat açıldı. İçindeki taş parçasına anlayışsız gözlerle baktı. Gözenekli mavimsi damarları olan taşın üzeri neredeyse yağ bağlamıştı. Gözle görünmeyen kir tabakaları, üzerinde belli belirsiz bir nem oluşturmakta, taşın üzerinde kirden bir zar işlevini görmekteydi. Unutuluşa fırlatılmış bir anı daha. Babasının dediğine göre ona da dedesinden kalmış bir hatıra ve Cemal'in babasının bulanık kelimeleri: "Halan Mekke'den gelmiş olduğuna inanırdı. Anam bir evliya mezarından alınmış olduğunu söylerdi. Halime Teyzem, Molla İlahi Hazretleri'nin onu Bahaeddin-i Nakşibendi Hazretleri'nin Buhara'daki mezarından getirdiğini söylemişti bir keresinde. Şaziye Yengem ise ebabil kuşlarının Ebrehe'nin kafasına fırlattığı taşlardan birisi olduğunu iddia ederdi. Muhtemelen hiçbirinin aslı astarı yoktur ama aile yadigârı işte. Ne yaparsan yap."

"Hepsi bu" diye tekrarladı Cemal taşın gözeneklerine bakıp. Evirdi çevirdi. Yeniden aynı beze sarıp sararmış fotoğrafların bulunduğu poşete tıkıştırdı. İçindeki sıkıntı yoğunlaştı. Kısa bir süre sonra Benan'ı görecek olmanın sıkıntısı. Yüzleşmenin sıkıntısı. "Ya Benan bu kez karşılaştıklarını söylerse!" Operasyondan kurtulanları büyük bir poşetin içine tıkıştırıp dolabın görünmez bir noktasına itekledi. Bavul bu kez kurtulamadı.

"Gerçekten fazlasıyla şaşırtıcı bir buluşma!" Bin yıl düşünse aklına bunlar gelemezdi. Bir sonuç yok ama tuhaf. Zihnin acaba hakikaten geçmiş kuşakların dilini bugüne taşıyan bilmediğimiz bir yanı olabilir miydi? Evet, Osman dile sevgiyle bağlı ama bu da biraz fazla. "Bu

kadar az bilgiyle bina kurulmaz ancak palavra bir öykü yazılır. Kelimelerin neler olduğu bile kesin değil." Cemal'i hafifçe kıskanmıyor da değil. Zihinde gerçekten böyle bir şey olabiliyorsa bu o salağın başına mı gelmeliydi! Kızılderililer hakkında Göktürkler'den fazla fikri olan birisinin başına! "Cad ve amıt! Bir tür Türkçeye benziyor. Ama hangi tür Türkçeye?" Sözcüklerin tamamı olmadan tahminde bulunmak bile mümkün değil. Daha fazla kafa yormamaya karar verdi. Evin rahatlığına ve kimsesizliğine sığınmış olmanın hoşnutluğunu duydu. Rahatsız edilmemenin bencil sessizliği salona iyiden iyiye çökmüş, önündeki geniş sehpanın üzerinde zor fark edilecek dalgalanmalar yaratıyordu. Neredeyse mükemmel denilebilecek bir durgunluk evi kanatları altına alıvermişti. Bu sessizlik için ödemiş olması gereken bedelleri düşündü. Sessizliği bile bir bedel karşılığında elde edebiliriz. Yalnızlık sessizliğin bedeli sanılabilirse de Osman için bu öyle büyük bir eksiklik sayılmaz. İnsan fazlalığından mustarip birisi o. Önündeki metne istediği zaman eğilebilmenin meraklı gözlerden saklanan özgürlüğü. Hayır, yalnızlık sessizliğin bedeli değil mütemmim cüzü. Ama sabahki rüyayı hatırladığında neşesi gölgeleniverdi. "Başka birisinin terine ve salgısına bulaşmadan yaşamak neden mümkün olamıyor?" Berraklığı düşündü. Bir salgıyla kirletilmeyen bir berraklığı. Temizlik hastası olduğu söylenemez, Daha çok arılıktan yana. Bir sürü gayret ve acının, mahrumiyetin ve ıstırabın ardından, sonuna kadar ulaşmayı becerebilmiş saflığın şeffaf ışıltısı. Kimilerine göre arılık bir sapkınlık olabilir ama Osman için neredeyse hayatının üzerinde ilerlediği tren rayından farksız. Umut ve kişilik ve amaç bu rayın üzerinde sağlam ve emin biçimde kayıp gidiyor. Bu rüya ve boşalma bir şeyler götürmüştü elbette bu saflıktan ama yine de korunacak pek çok şey vardı. Daha önce de böyle şeyler olmuştu muhakkak ama ardından hep kendisi kalmayı becermişti Osman.

Yeniden sessiz bir eve girmenin güzelliğini düşündü. Kendi zihnindeki gündemden başka bir gündemin söz konusu olamayacağı kendi dünyası. Kapıyı kapatırsın, dinlersin, ev boş karanlık ve sessizdir. Kendi başına bir dünya olabilmek. Bir kez daha yıkanırsa tamamen kendisi olacağını hayal etti. Yeniden banyo yaptı. Yeniden giyindi. Kitabını açtı. Zerrin de, rüya da, Cemal de Tarama Sözlüğü'ndeki kelimelerin tuhaf öyküleri içinde ağır ağır kayboldu.

Hün degzip algaş
Hat-şuurgan duy ap keep-tir
Adış oyuu deg çerde
Hün deep turgan
Budugtug ıyaştın kırı-bile
Budulgaktıg tayganın üstüü-bile
Çorutpuşaan çoruur men
Barbışaan baar men

Güneş ışınlarını alıp
Rüzgâr fırtına her yeri kapatmış.
Avuç içi kadar yere,
Güneş ışığı değermiş.
Dallı ağacın üstü ile,
Balkanlı tayganın üstü ile,
Gitmiş iken giderim,
Varmış iken varırım.

• • •

Benan ve Mahmut'un neşeli cayırtısının kapıda patlamasıyla parkelerin üzerine, sehpaların diplerine yoğun bir duman gibi çöken gergin hava birden dağıldı. Cemal sakinliğini ve soğukluğunu korumaya çalışıyor. Yine de ilk anda şamata Cemal'e de iyi geliverdi. Hiç değilse Nesrin'le takışmayacaklardı ve yine hiç değilse çocukluğun bulanık günlerinde hafiyelik yapmayacaktı. "Çocukluk, çoktan ölüp gömülmüş upuzun ve çaresiz bir sıkıntıdan, anılmak istenmeyen bir sıkıntıdan ibaret." Benan'ın yüzüne bakmamaya çalışıyor Cemal. Benan o günkü karşılaşmadan yine söz etmiyor. Suskunlukla imzalanan suç ortaklığı derinleşiyor. Birinin yüzüne bakmamakta ne kadar süre direnebilirsiniz ki! Göz göze geliyorlar. Paylaşılan ne var bu bakışta? Bir gizi mi paylaşıyorlar, yoksa bir düşsel bir ihaneti mi? Susuldukça düşsel olan kaçınılmaz adımlarla gerçeğe dönüşüyor. Cemal utanıyor. Bir düşe teslim olmasıyla açığa çıkıveren zayıflığının dalga dalga gözle görülür bir zaafa dönüşmesinden utanıyor. "Utanacak bir şey yapmadım! Yalnızca karşılaştığımızı söylemeyi unuttum. O kadar, o kadar! Peki, Benan utanılacak bir şey yaptı mı? Belki. İhanet bazen çok belirsiz yollar izleyebilir. Mahmut gev-

rek gevrek gülüyor. Bir şeyler mi biliyor!" Hayır, Mahmut bir şey sezmiyor. Maalesef içten bir gülüşle kendisine bakıyor. "Ben nasıl bakıyorum acaba? İçten görünmediğim muhakkak!"

"Neler yapıyorsunuz? Eğlenceli bir şeyler var mı?"

"Eğlenceli ne olacak artık! İşe gidiyoruz, işten geliyoruz. Sizde ne var?"

"Cemal, Osman'la görüşmeye gitti!"

Hafif bir şaşkınlık. Anlaşılan Nesrin'in öfkesini zihninde daha fazla tutacak gücü kalmamış demek. Çenemiz bazen bekleyemez. Bu saçılmayla birlikte genellikle şahitler uygunsuz şeylerin ortasına düştüklerini düşünerek utanır. Ani bir saçılma herkesi aniden münasebetsiz bir tanık mertebesine yükseltiverir. Buna rağmen Benan'ın böyle bir rahatsızlık duyacak tabiatta biri olmadığı açık.

"Ne oluyor? Kavga üzerine mi geldik! Neyse ki yerlerimiz ayrılmıştı. Osman da kim?"

"Bizim Hasan'ın kardeşi."

"Hasan'ın kardeşi mi? Hayırdır Cemal!"

Benan'ın patavatsız neşesinin bile ciddileştiği bir suskunluğun ortasında son dört gündür olanları, uğultuyu ve ağacın dallarını, köklerin çıkardığı gürültüyü bir bir anlatmak zorunda. Sözünü tamamladığında suskunluk acımaya benzer bir renge büründü. Mahmut beklenebileceği gibi uğultuyla pek ilgilenmedi. Böyle konuşmaları hem uygunsuz hem de sonuçsuz bulduğundan olacak ki böyle şeylere girmeyi pek sevmez. Öyle ya herkes kâbus görebilir, herkes bunalıma girebilir. Bunların konuşulmasından bir sonuca varılamaz. Mahmut'a kalırsa dengenizi yitirdiğinizde yeniden toparlanmak ancak kontrol edemeyeceğiniz süreçlerle mümkün olduğundan zihni fazla kurcalamak hiç de olumlu bir sonuç vermezdi. Böyle şeyleri susarak geçiştirmeli, anlatanın bile bilemediği konularda gevezelik etmemeli. Ama aksine Osman'la buluşma hikâyesi ilgisini çekmişti. Hasan'ı elbette tanıyordu. Ama Osman'la çok eskiden bir iki kez karşılaşmışlardı. Başka bir dünyanın bir yaratığı olarak merak edilebilecek biriydi yani. Osman'ın nasıl yaşadığına dair sorular zamanında bir tür antropoloji çalışması bile sayılabilirdi. Buna rağmen insan düşmanın da nihayet kendiniz gibi biri olduğunu öğrenmek hoş değil. Düşman bizim yaşantımızla hiçbir ilgisi olmayan bir gulyabani olmalıdır. Böylesi herkes için daha rahat olurdu kuşkusuz.

"Osman mı? Yaşlanmış tabii. Hayatından fazlaca konuşmadık. Ama sinir bozuculuğu devam ediyor merak etmeyin. Eski Türk diniyle, şamanizmle ilgili bir şeyler anlattı. Ağaç, orman falan bunlarla ilgili olabilirmiş. Ama ağzımdan çıkanların tamamını işitmeden aklımda kalan kelimeler üzerine yorum yapmanın yanlış olduğunu söyledi."

"Ne derin bir bilimsel hassasiyet."

"Ardından uzak geçmişin bazen acayip yollarla önümüze çıkabileceğini de ekledi."

"Ne demekmiş bu?"

"Ben de bilmiyorum. Sormadım da. Bugünden çok Hunlar, Göktürkler zamanında yaşıyor gibi Osman. Anlattığı zamanların içinde gezinip duruyor. Hayatındaki en güncel şey Anadolu Selçuklu devletinin kuruluşu olmalı. Onda hep bir tutkusuzluk sezerdim. Hâlâ da öyle."

Benan'la yine göz göze geldiler. Gözlerini sehpadaki kül tablasına indiriyor Cemal.

"Sanırım yine görüşeceğiz. O ürkünç uğultu ve sayıklamalardan kolay kolay kurtulacağımı sanmıyorum ve yine görüşeceğimizi hissediyorum işte. Belki kelimeleri kayıt etmeyi başarırım en sonunda. Bilemiyorum."

"Tüm bunlar çok saçma. Belki gerçekten bir doktora falan görünmelisin."

Benan için her tür ikircikliklik ve bilinmezlik saçmadır. O neşeli, patavatsız ve nettir. Mahmut aldırışsız biçimde Benan'a bakıyor. Salonda neredeyse hiç konuşulmadan gündemin değişmesi gibi bir anlaşma yaşanıyor birden. Konu değişecek. Anlaşılmayan şeyler üzerine kafa yorulmayacak. Cemal'in üzerine daha fazla gidilmeyecek.

Cemal konuşanın değişmesinden yararlanarak mutfağa gidip dolaptan buz kabını aldı. Buzları beceriksiz hareketlerle plastik kaptan çıkarmaya çalışıyor. Çıkarabildiği bir iki buz küpü kayıp yere yuvarlandı. "Neden plastik kaba her defasında yapışır bu namussuzlar?"

"Hep beceriksizsin Cemalcim! Çekil!"

Benan'ın elleri değiyor. Bir sıcaklık yok ama. Daha doğrusu buz kabının serinliği eline hâkim olan. Kabı Benan'ın ellerine bırakıyor. Kadın alışkın hareketlerle buz küplerini kâseye boşaltıyor. Bu kez hiç zayiat yok.

"Karşılaşıp kahve içtiğimizi neden söylemedin Nesrin'e!"

Cemal susuyor. İşte yüzleşme ânı! Kadın bunu öylesine söylemiş gibi görünüyor. Sesinde bir suçlama tınısı yok. Ne cevap vereceğini tartıyor. Her şeye çekilebilen belirsiz bir cevap bulunmalı hemen. Ve öylesine bir cevap olmalı.

"Bilmem. Unuttum herhalde. Sonradan da kaynayıp gitti."

"Unuttun mu! Emin misin?"

Ne demek, emin misin! Niye emin olmayacak ki Cemal? Kuşkulu ne olabilir ki!

"Ama sen de söylemeyi unuttun anlaşılan Benan. Demek ki olabiliyor."

"Sen unuttuysan ben de unuttum Cemal."

Kadın elinde buzla dolu kâse, hafif bir tebessümle yere bakarak salona doğru uzaklaştı. Cemal mutfakta kendi başına kalakaldı. "Sen unuttuysan ben de unuttum!"

• • •

"Her gün milise mi taşınacağım! Her gün başka bir soru. Her gün Serov'un uğursuz suratı!" Milis binasından çıktığında hava yine kararmıştı. "Bayın'a uğramalı." Serov bu kez kooperatifin malı olan üç attan haberi olup olmadığını sormuşu. Kışın işsiz güçsüz kaldığından iz sürmeye takmıştı herif. Sıkıntıdan kurcalayıp duruyordu. "Atları ancak yeni fark etti demek salaklar. Kooperatifin batmak üzere olması da anlaşılır bir şey bu durumda. Serov acilen kendisine yeni bir metres bulsa iyi olacak!" Aslında kendisiyle atların kaybolması arasında bir bağlantı kurabilmeleri imkânsız. "Tabii öbür sersemler konuşmazsa!" Kuşkusuz Serov'un da aklına, "Gökyüzüne çıkarken Çısınmaa hangi kurbanın ruhunu götürdü?" gibi bir soru gelmeyecektir. İki atın akıbeti malum. Üçüncü atı yeni bir ayin için saklamak daha akıllıca olabilirdi ama bir kez reddedilen bir hayvanın ikinci kez ruhlara sunulmaya çalışılmasında bir cimrilik ve arsızlık buluyor Çısınmaa. O yüzden hayvanı orada bırakmaktan pişmanlık duymuyor. "Şimdiye kadar muhtemelen çoktan kurtların bağırsaklarından çıkan bir bok yığınına dönüşüvermiştir! Hem Rusya'nın hayatta kalabilmiş bütün kurtları neredeyse bu taraflardalar." Sovyetler zamanında girişilen kurt itlafı kampanyalarını hatırlamadan edemedi. Avrupa içlerine kadar inen sonsuz düzlükte

ve dağ köylerinde ne kadar çok kurt öldürülmüştü o günler. Kurt itlaf taburları kurulmuş, askerler, milis ve köylüler koca ülkede hiçbir canlı kurt bırakmamaya azimli biçimde ülkeyi karış karış tarayarak, ormanların içinde iz bularak, dar vadileri koklayarak dolaşıp durmuşlardı. "Kampanyada geçen hafta: Trovosk'da üç yüz yirmi bir kurt itlaf edildi, Tyumen'de sekiz yüz on bir kurt itlaf edildi, Vyatka'da iki yüz on dört kurt itlaf edildi, Surgut'ta..." Burjuvaziyle, emperyalizmle ve karşı devrimle savaşın ardından kurtlarla savaş patlayıvermişti. Haber filmlerindeki üst üste yığılmış kurt ölülerinin görüntüsü hâlâ gözlerinin önünde. Kurtların cesetleri öylece yığıldığında efsaneleriyle bezenmiş gizem ve kutsallıktan hiçbir iz kalmıyor geriye. Sayılar önemlidir. Sayı ne denli artarsa büyü o denli ayağa düşer. Efsane bir kurt ölüsünden zarar görmez, ama on binlercesinin üzerinden yayılan leş kokusu ruhları bile bezdirir. Neredeyse bir buçuk milyona yakın kurt telef edilebilmişse bunun bir bedeli olacak. Devletin kurt ölüsü başına ne kadar para ödediğini şimdi çıkaramıyor ama ne olursa olsun insanlar savaşı kazanmışlardı. Yine de İngiltere'de son kurdun ta 1600'lü yıllarda avlandığı düşünülürse Sovyet kurtları epey şanslı sayılırdı. Bütün bu katliamdan kurtulabilenlerin torunları şimdi topu topu 50 bin civarındaydı. "Atlardan yola çıkarak bana ulaşamazlar!" Rahatladı yeniden. Oysa Serov'un yarın bambaşka bir bahaneyle kendisini sıkıştırabileceğinin farkında. İstendikten sonra her gün yeni bir soru bulunabilir. "Serov ne zaman bıkarsa o zaman bitecek bu iş!" Rusların Caday'la ilgili olarak kulaklarına kar suyu kaçmış olup olamayacağını yeniden tarttı. "Cemaati her gün kollamak, bir açık vermelerine fırsat vermemek gerekiyor." Her gün sekiz kişiyle tek tek görüşmek demek bu! Hele de Bayın'ı sürekli kontrol etmek gerek. En zayıf olan o şimdi. Neyse ki Serov hepsiyle her gün görüşmekle uğraşmıyor. Sadece kendisini rahatsız etmekle yetiniyor.

Sessiz adımlarla vardı Bayın'ın evine. Cengeli kapıyı suçlayıcı bakışlarla açtığında çizmelerine bakıyordu hâlâ. Aslında çizmelerine bakabilmesi de zor. Ta bileğine kadar kara batmış haldeydi. Çısınmaa'dan nefret ettiği ölçüde korkan kadın iki gecelik macera üzerine konuşmak istemiyor, ağzından suçlayıcı bir kelime de çıkmıyordu. Ama her haliyle sorumlunun Çısınmaa olduğunu ima ediyordu. Çısınmaa kadına aldırmadan içeri girdi. Aldırmamak Çısınmaa'ın başlıca özelliklerinden biriydi. Etrafında bir şey

olmuyor, kimse yaşamıyor gibi davranır genellikle. Uzun boyu ve cüssesiyle diğerlerinin arasında bir kule gibi yükselen bu adam için çevresinde olup bitenler o denli sıradan ki, özel bir ilgiyi hiçbir zaman hak etmiyordu. Unutulmuş küçük dünyasının varolan her şeyin özünü barındırmaya yeterli olduğundan o kadar emindi ki, niceliğin gereksiz bir ağırlıktan başka bir anlamı yoktu. "Çokluk yalnızca sersemlerin kendilerini iyi hissetmelerini sağlar, o kadar! Kişioğlu için yalnızca bir tek tecrübe yeterlidir." Her şeyin de bir açıklaması vardı. Hayatını üzerinde inşa ettiği açıklamalar bütünü arasından hiçbir çatlak vermiyordu, önemli olan da buydu. Bayın'ın yatağına yaklaştı. "Hâlâ aynı koku!" Adam Çısınmaa'yı tanımıştı ama kıpırdamadı. Çevresiyle, eski hayatıyla bütün tanışıklığı yitip gitmiş gibiydi. Yatağın kenarına ilişip sessizce yatan adamın yüzüne bakmaya başladı. Ardından elini tutup gözlerine dikti gözlerini.

"İlk kez katları gördüğümde benim de içim çok acımıştı."

Bayın bir cevap vermedi, duvara bakıyor, kim bilir neler düşünüyor. Belki de hiçbir şey. Anlaşılan hâlâ korkuyordu. Korkunun keskin kokusu Çısınmaa'nın genzini yaktı. Neredeyse bütün oda korkuyor. Bayın, duvardan gözlerini ayırmadan ağır ağır dudaklarını araladı. Sanki şimdi daha tanıdık bakıyor.

"Taşımızı bulacak mısın?"

"Bunlarla uğraşma sen. Taşı falan da unut. İyileş yeter."

"Taşımızı kim bulacak peki?"

"Bulunacağı varsa bulunur merak etme. Şimdi yapılacak bir şey yok. Seni iyileştireceğim merak etme. Hele ortalık biraz sakinleşsin."

"Ayağımın altından yeri almışlar gibiyim. Hep o gürültüdeyim. Ellerimin ayasına bakıp duruyorum, şu duvara bakıp duruyorum. Konuşamıyorum. Kimseyle konuşamıyorum. Ne konuşayım ki? Sessizlik çok gürültülü Çısınmaa. Karın üstüne yansıyan ay bile çok gürültülü."

"Her şey düzelecek. Sen Serov'la konuşma yeter. Bana bırak."

Adamın yeniden uzaklaşarak duvardaki geyik resmine takılan gözlerini bırakarak çıktı. Cengeli uğurlamaya çıkmadı bile. İçeride televizyon seyrettiği anlaşılıyordu.

Gecenin ayazında iyice sessizleşmiş kasabada adımlarını atarken kar çıtırdıyor, uzaklardan kurt ulumaları duyuluyordu. "Hep oradalar işte!" Cılız sokak lambaları yalnızlık hissini sertleştiriyor,

onu gözle görülür bir buz dağı haline sokuyordu. Bir kasabanın yalnızlığı bir duvar olabilir. Dışarı çıkılamayan bir duvar. Sadece yukarıya çıkmak mümkündür buradan. Sonsuza kadar yukarı gitmek pekâlâ mümkündür. Niceliğe de bu yüzden gerek yok zaten. Çısınmaa ayazda titreşen yıldızlara baktı. Yine de çok soğuk bir gece sayılmazdı. Sadece eksi yirmilerde. Donan dünya, bir cam ışıltısına bürünmüş, paltosunun, kazağının, kalpağının arasından sızıp derisini kendine katılmaya davet ediyordu. Dağların olduğu tarafa baktı. Gece karanlığında bir dağ silueti görmek bile mümkün değildi. Kasaba da, dağlar da cama batmış gibiydi. Bütün saçaklardan sarkan kristal kılıçlar sabırla avlarını bekliyordu. Bütün Sibirya gibi, bütün buradaki insanlar gibi, hayvanlar ve ağaçlar ve hatta dağlar gibi mevsimlere odaklı yaşayan Çısınmaa için de kış bitip tükenmeyen bir hareketsizlik dönemiydi. Aylar süren, neredeyse bitmeyecek gibi görünen kışın odağını, yılın direğini, gündönümünü bekliyor Çısınmaa. Tabiatın ruhları bu ayazda bile donmuyordu, insanlara musallat olabiliyordu. "Bakalım Serov yarın ne bulacak!"

Evine girdi. Evdekiler kışın durağanlığını televizyon seyrederek gidermeye çalışmaktaydı. Bu aptallıklardan sıkılıyordu. Odasına çekildi. "Bir işaret, bir işaret! Bir rüya olsun, bir ruh olsun, bir işaret." Dışarıda kurtların bile nefesi kesilmişken, televizyon yine bağırıyordu. Bayın'a ne yapmalıydı acaba? Bütün dikkatler üzerindeyken özel bir ayin yapmanın hiç sırası değildi. Üstelik Bayın'ın bunu kaldırıp kaldıramayacağı meçhuldü. Böyle zamanlarda sessizce unutulmayı, karşıdakilerin bıkmasını beklemek gerek. Votka şişesini dolaptan çıkardı. Kadehini dışarı, uzaktaki görünmeyen dağlara doğru kaldırdı.

Simav, 1429

Hisar'a doğru düzensiz biçimde yükselen ahşap ve kerpiç yapıların içinde Sülemişgiller'in evi daha ilk bakışta ötekilerden ayırt edilebiliyordu. Çevresi taş bir duvarla çevrili, tek katlı ama genişçe bir alanı kaplayan, birbirine geçen odalar topluluğu, kasabanın birkaç önemli yapısından biriydi. Dışarıdan bakıldığında belli belirsiz mütevazı bir kale bile denilebilirdi bu yapıya. Ağaç direkli odalar, her zaman önemli konukların uğrağı olurdu. Güneşin yavaşça dağların ardına inmeye yüz tuttuğu bu saatlerde, aşağıdaki ova, ovanın karşısındaki dağlar ve kasabanın sırtını dayadığı dağın çevresini saran morlukla beraber sessizliğin hâkim olduğu konak kendi içine kapanmış bir sırdan farksız görünüyordu. Uzaktaki gölün kurşuni parıltısı konağın küçük pencerelerinden görülemese de hissedilebiliyor, aşağılardaki çay, zor işitilen bir iniltiyle akıyordu.

Bir zamanların Germiyan Beyliği'nin bu uzak toprağında zaman, Kütahya'dakinden bile yavaş ilerliyor. Çağdaşan'dan bu yana beylik topraklarına katılmış kasabanın ve elbette uzun yollardan buralara gelmiş Sülemişgiller'in gelecek günleri gitgide daha belirsiz bir hal alıyordu. Kasabanın daha önce de Bayezid'e çeyiz diye verildiği olmuştu ama sonradan yine Germiyan Hükümdarlığı'na geçmişti. Ta Urgenç dolaylarından bu yana anlatıla anlatıla kulaklarında biriken soluk çizgiyi hissetmeyi seviyordu Ahmed Bey. Yalnız kaldığında çizgiyi hayal edip dururdu. Mengüberti'nin orduları, onların ardından Malatya'da kalan aşiretin hikâyesi. İnsan yeni bir yere yerleşince hatırayı da taşır. Malatya'dan buralara yerleştirilmiş olan aşiret yeni köylerine hep hatıranın adlarını koymakta ısrarlı olmuştu. Horzom aşireti Ovacık, Horzom Alakaya, Horzom Sazdere, Horzom Keserler. Göç uzun bir anılar, yerler ve efsaneler koleksiyonudur. Göçün her konağında yeni hatıralar edinip onları da başka topraklara taşırız. Bir sürü köye Horzom adının konulması hiç görmedikleri Harezm'in diri tutulması. Yerleştiğiniz yere çok uzakta kalmış yurdun isimlerini verdiğinizde

burası artık yabancı değildir. Anadolu'ya geldikten sonra neden Harezm'e dönmemişlerdi acaba? Ahmed Bey ateşe bakarken sabah oğlu Süleyman Bey'le birlikte Kütahya'dan gelen haberi düşünüyor. "Hüdavend-i muazzam Sultan-ı Al-i Germiyan Sultan Yakub bin Şah Süleyman bin Mehmed bin Yakub Han evvelsi gün hakka yürüdüler!" "Allah rahmet eylesin!" Kendisini sonsuz bir süreden beri bu hisarın eteğine yapışmış gibi hissediyor. Durduğunuzda ölmeye başlarsınız. "Timur göçtü, Bayezid göçtü sonunda Yakub Han bile göçtü!" Timur Han'ın Kütahya'ya vasıl oluşunu hatırladı. Timur'la bir anlamda hemşehri sayılıp sayılmayacaklarını bayağı düşünmüştü o zamanlar. Harezm Semerkand'a yakın sayılmaz mı? Bu kadar uzaktan aralarında yüzlerce kilometre olan şehirler bile hemşehri olarak görülür. Sakladığı her şeyin, sikkelerin, beratların, vakfiye belgelerinin içine tıkıştırıldığı orta boy ahşap sandıkta bir süre arandıktan sonra ellerinin arasında evirip çevirdiği sikkenin üst yüzündeki yazıya baktı: "Es Sultan Timur Han". Arka yüzünü çevirdi daha sonra: "Yakub bin Süleyman durabe Germiyan". Bir gümüş sikkenin üzerindeki iki sultanın ikisi de göçüp gitti artık.

Süleyman'ın girmesiyle toparlandı.

"Ne o? Sikkelerini mi sayıyorsun baba!"

"Timur Han adına kestirilen sikkeye bakıyorum. Sikke sahibi oluyorsun ama erkek evlat sahibi olamıyorsun! Tecelli ne tuhaf şey."

"Nedir bu? Bir taş mı?"

"Evet, topal geyikli taş. Atalarımız ta Malatya tarafındalarken anlatılan bir hikâye. Bir gün bir avcı topallayan bir geyiğin peşine düşmüş. Geyik kaçmış avcı kovalamış, geyik kaçmış avcı kovalamış, en sonunda topallaması yüzünden hızlı koşamayan geyiği bir kayalığın önünde kıstırıp okuyla vurmuş. Önce derisini yüzüp ardından etini parçalarına ayırmaya başlamış. Hayvanın hiçbir kemiğini kırmamaya dikkat ediyormuş bir yandan."

"Niye ki?"

"Eski zaman âdeti. Hayvanın canının kemiğinde olduğuna inanılırmış eskiden. Kemik bozulmazsa hayvanın yeniden bir zaman sonra canlanacağı düşünülürmüş. Neyse etleri sıyırırken bir de ne görsün! Geyiğin iskeletinde tam toynağının üzerindeki yumru gibi bir parça eksik. Etrafına bakınmış. Önce bir tahta kesip buraya eklemeyi düşünmüş. Ama tahta tam oturmamış boşluğa, sonra bir başka tahta denemiş ama o da olmamış. Öylece uğraşırken hemen önün-

deki kayalığın yanında acayip bir taş parçası görmüş. Mavi damarlı ama avucuna aldığında sanki yumuşak gelen tuhaf bir şeymiş bu. Taşı alıp kemikteki boş oyuğa koyduğunda tam oturduğunu görüp sevinmiş. Ardından da kemikle taşı iyice sarıp sarmalayıp gitmiş. Yıllar yılları kovalamış. Avcı artık kocamış, bu kez oğluyla beraber ava gidiyorlarmış. Yine bir geyik görüp kovalamaya başlamışlar. Geyik rüzgârdan bile hızlı, neredeyse uçarcasına kaçıyormuş. Üç gün, üç gece geyiği takip etmişler. En nihayet dördüncü gün hayvanı kıstırıp indirmişler. Baba avcı oğluna kemikleri kırmamasını sıkı sıkı tembihlediyse de oğlan bu işten bir şey anlamamış. Ama baba sözünden de çıkmamış. Bütün kemikleri sıyırdığında kocamış avcı bir de ne görsün! Yıllar önce bağladığı taş hayvanın ayak bileğinde hâlâ durmuyor mu!

"Allah'ın bir hikmeti!"

"Evet Allah'ın bir hikmeti. Oğlan bu taşın hikmetli bir taş olduğunu düşünüp babasına sezdirmeden söküp heybesine atıvermiş. Hem böylece geyik bir daha dünyaya döndüğünde iyice topal olup kolayca vurulabilirmiş. Gel zaman git zaman baba ölmüş. Oğlan artık tek başına ava çıkıyor ama bir türlü karşısına o geyik çıkmıyormuş. Topal geyiğin neden hâlâ görünmediğini merak ederek onu vurdukları yere gidip bakınca bir de ne görsün, hayvanın iskeleti pare pare ufalanmış, yarısı toprağa gömülmüş, iskeletin içinde karıncalar cirit atıyor. O zaman yaptığı hatayı anlayıvermiş."

"Neymiş hatası?"

"O taş çıktığında hayvanın iskeletinin artık bütün bir iskelet sayılmayacağı. Ve o yüzden de bir daha dünyaya gelmeyeceği. İşte bu taşın o geyiğin kemiğine eklenen taş olduğu söylenegelir."

"İyi de bunun üzerinde Kurani bir şeyler çiziktirilmiş gibi."

"Evet Felak suresi."

"O zaman, bu taşın üzerinde ne işi var?"

"Taş büyüde kullanılmaya diye kazınmış herhalde."

"Harezm'den niye göçülmüş?"

Ahmed Bey bir kıssadan ders alınmasını beklerken alakasız bir soruyla karşılaşmaktan hoşlanmadı. Hafifçe içini geçirerek gençlerin anlayışsızlığına içerledi.

"Harezmşah Mengürtü Celaleddin ordusuyla Rum'a yürüdüğünde Selçuk sultanına karşı savaşmış. Celaleddin Han çok hırslı

biriymiş ve bütün cihanı ele geçirme arzusundaymış. Aşiretimizi de Rum diyarına beraberinde o getirmiş. Geri döndüğünde de atalarımız burada kalmış. Göçüp durmaktan bıkmışlar, ama göç burada da peşlerini bırakmamış. Malatya'da yerleşmişler. Sonra Selçuk buraya yerleşilmesini uygun bulmuş. Selçuk dağılınca da hükümdarlık kurmuşlar."

Beşinci Gün
18 Aralık

Soğuk, sabahın erken saatlerinde, şehirdeki bütün kemiklerin üzerine iyiden iyiye abanmışa benziyor. Kemiklerin büyük çoğunluğu bir sıcak umuduyla yorganların battaniyelerin altına sığınmışsa da, yeni günle erkenden tanışan kemikler bunun başka türlü bir üşüme olduğunu hemen fark edebilir. Merkezî kaloriferin henüz çalışmaya başlamadığı ev bir yeraltı mezarlığı etkisi yaratıyor. En kötüsü de soğukla kaynaşmış korku. Donduran korku, esrarlı mağaralardan mızraklı karanlık ordular gibi fırlayıp zaman denilen hayali sonsuz bir âna dönüştürür. Bu sonsuzca donmuş an parçası bütün evrenin biricik gerçeği, çıkışsız cehennemi kesilerek her şeyin üzerini kendi renksiz dokusuyla kaplayıverir. Yaratılış diğer bir kutba kendisinin tam aksi bir kutba doğru büzülüvermiştir sanki. Bir ruhun hiç ile yüz yüze olduğunu fark etmesi, cehennemin kapısından bakmasından çok daha dehşet verici. Cehennem hiç değildir çünkü. Hiçliğe nazaran umut doludur. Hiç, bir ceza da değildir. Arkasından gelebilecek başka hiçbir sıfatı peşine takmaz. Korku "hiç"in görünmez kıvılcımının yüzünüze sıçrayıvermesidir ve o yüzden üşütür zaten.

Nesrin ellerinin arasındaki kayıt cihazına hapsedilmiş kelimeleri sanki görüyormuşçasına cihaza bakıyordu. Kelimelerin nasıl göründükleri sorulsa onların küçük, kısılmış kara gözlerini, üstlerindeki yabani giysileri, öfkeyi ve sakınmayı bir bir tarif edebilirdi. Saçlarını savuran rüzgârı, ağır yağ kokusunu, et kokusunu sırayla anlatabilirdi. Kelimelerden yayılan, belki de bir zamanlar bir atın sağrısını ısıtan yağ kokusu midesini bulandırıyordu. Cemal'in yarı uyanıklıkta gırtlağından boşalttığı kelimelerin sahibi yok. Yabancı kelimelerin sahibi, Cemal'in terleyen gövdesinden varlık âlemine sıçramaya çabalıyor ama her defasında hiçlik ile varlık arasındaki o aşılmaz duvara çarpıyordu. Bir kere daha, bir kere daha duvara yürüyor, her engellenişin ardından öfkeyle yeniden yükleniyordu. Ses bir başka, bilinmedik, kendisinin hiç yüzleşmediği bir Cemal

miydi? Kayıt cihazını çalıştırabilecek soğukkanlılıktan şimdi öylesine uzak ki. Korku, bütün tepkileri ve aklı zincirleyip derinlerdeki inine kapatıvermiş, yeni avlar için odanın içinde geziniyordu. Bandın üzerine rapt edilmiş kelimelerin, solumanın, o esrarengiz rüzgârın ve sesin sahibi, ya da hiç değilse görünürdeki sahibiyle aralarında ürküntünün buzdan tuğlalarından oluşmuş bir set, sonsuza kadar uzanmaktaydı. Setin kulelerinde yabancılığın muhafızları demir başlıklarının gölgeli aralığından kendisini izliyor. Cemal'in sonsuza dek başkası olduğunu hissetti o an. Koynuna girdiği, terini paylaştığı o adam değil artık. Bandı bir kez daha dinlemekten kendini alamadı. Korkunun da aşk gibi bir hastalık oluşu boşuna değil. Üstelik korku on yıllar sonra bile hatırlandığında hep aynı derinliği korumayı başarır. Banttaki kelimelerden derinden duyduğu üşüme hissinden başka bir şey anlayamadı. Halbuki biraz zorlasa tanıdık simalar gibiydi kelimelerin yüzleri. Bir yerden tanıdıktılar o kadar. Teybi kapattı. Cemal hâlâ uykuyla uyanıklık arasındaki o puslu ormanda geziniyor gibi nefes nefese. Nesrin'le aynı şeyleri görüp görmediği belli değil. Nesrin'e kalırsa Cemal de korkunun inşa ettiği seddin üzerindeki kulelerden birinden kendisini izliyordu. Başında bir miğfer var mı onu hatırlamıyor. Mantıksız şeyler düşündüğünü biliyor. Ama mantıklı bir açıklama bulamıyorsak neden mantıksızları kullanmayalım ki?

Güneş, kışın şişkin karnı altında büzülmüş kocaman metropolün üzerindeki koyu renk bulutların arkasından kendini belli etmeye başladığında ikinci kahvelerini içmiş, salonda oturmaktaydılar. Nesrin bir sigara daha yaktı. İnsan çoğunlukla sessizliği yerinden oynatmaya cesaret edemeyip öylesine uzaktan bakmakla yetinir. Oysa sessizliğin kütlesi temaşayla beslenir. Böylesi zamanlarda en iyisi ona bakmamak. Bu soğuk evin içinde ikisinin ortasındaki devasa kaya ha bire büyümekteydi. İkisi de zamanın başka bir noktasında olduklarını biliyor, bildiklerini diğerinden saklamaya çalışıyorlardı. Yabancılığın buzdan yasası adaletini kendince yürürlüğe sokuverdi bile. Aralarında artık o ses var. Aralarında o kelimeler ve Cemal'in bir türlü açıklayamadığı o ağacın heybetli gövdesi, insan yaşamının en son konuğu gibi oturmaktaydı. Korku hâlâ evin içinde yeni bir kurban arıyordu. Nesrin birden fırlayıp Ayça'nın odasına baktı. Küçük kızın masum rüyası eskisi gibi güzel bir pembelikle yüzünde

uzanıyordu. Evde mutlak gibi görünen tek şey kızının rüyasında gördükleri olmalı. Yumuşaklığın hâlâ bir melek gibi koruyabildiği odanın kapısını yavaşça kapatırken birden korkunun arkasından başının üzerinden yavrusunu izlediği gibi bir hisse kapıldı. Titreyerek döndü. Gördüğü koridora asılı bir takvimden kesilip çerçevelenmiş bir manzara resminden başkası değil. Lalelerle bezeli bir park resmi. Belki Emirgân Parkı. Cemal artık Nesrin'in gözünde başka birisi, hatta belki de başka bir "şey" olduğunu biliyor. Bir "şey" olmak, başkası olmaktan da ağır elbet. "Şey" olmak kişinin kendisinin bile aklının alamayacağı bir başkalık. "Şey" olmak kişinin kendi kalıcılığına ve kendi gerçekliğine inancının eriyivermesi, bilinmedik ihtimallerin sonsuz biçimde çoğalması da demek aynı zamanda. Kişinin elinde yalnızca ihtimallerin zar zor tutabildiği uçları vardır o kadar. Bilinmezlerin en korkuncu kişinin kendisine dair bilgisinden artık eskisi gibi emin olmamasıdır zaten. O hâlâ Cemal de olabilir, o başka kelimelerin çıktığı başka bir nefes de veya bir ağaç dalı veya çölün üzerinden esen kuru yel de. Belki mezar kaçkını bir acılı ruh, belki bir kuşun av arayan ıslığı, belki bir kurdun gözlerindeki intikamcı pırıltı, belki ateşte cazırdayan bir yağ damlası olur. Cemal ihtimaller ve "şey" oluşa dair düşünmek istemiyor. Televizyonu açtı. Pazar sabahının bu kör saatinde televizyonlarda birileri tarafından izlenebilme umudu olmayan belgeseller birtakım uzak şehirleri tanıtıyordu. Bir tanesi *Queen Elizabeth II* transatlantiğinin inşa ediliş öyküsünü anlatıyor. Nesrin içeriden yastık ve battaniye getirip kanepenin üzerine koyuyor.

"Çok özür dilerim, gerçekten korkuyorum. Yalnız uyumak istiyorum. Kestirmek istersen bugünlük burada kestir."

Cevap vermedi. Ne diyebilirdi ki! Ama zihin "şey" olmaya direniyordu yine de. "Şey"e direnişin pozitif bilimlerle mümkün olduğunun farkında. Bilimin henüz ve şimdilik açıklığa kavuşturamadığı, ama bir gün ne olursa olsun bir açıklama getirebileceğini düşünmek, karşılaştığımız her acayipliğin önüne sürdüğümüz gerekçe değil midir? Cemal'in zihni de bu mecralarda dolanmaktaydı. "Belki gen aktarımı hakikaten var ve birkaç bin yıl önceki bilgi taşınıp duruyor ve bazı şartlarda birden ortaya çıkıveriyor. Bir tür beyin hasarından sonra insanın konuşmasının değişmesi gibi, benzer bir etkiyle binlerce yıl eskiye gidiliveriyor!" Ne genler ne de beyin hakkında hemen hiçbir şey bilmemesi onu bu cesur

savlardan uzaklaştıramıyor. Bir konuda ne denli cahilseniz o denli kolay teori üretebilirsiniz. Nesrin'in yüzündeki ifadeyi düşündü yeniden. Kendisinden sürekli ürkecek olan ve her an üçüncü bir şahsın araya girmesini bekleyen bir kadınla nasıl yaşanacak? Daha doğrusu kadın onunla nasıl yaşayacaktı. *Queen Elizabeth II*'nin devasa motorları monte edilirken yavaşça daldı. Cemal de, "şey" de, Nesrin de, korku da yavaşça uykunun sıcağına doğru çekildiler. Korku, evi ele geçirdiğinin farkındaydı, bu şimdilik yeterdi.

Sayın söögü salalıp
Sarıg siiri dıralıp keep
Kara deri töktüp
Hamık edi şuurgap
Şuptu edi şuurgap
Eki hünüm keldi.
Edim izip,
Hanım hoyup keldi.

Kalın kemiği çatırdayıp
Sarı siniri titreyip
Kara teri dökülüp
Bütün vücudu kaynayıp
Bütün eti ısınıp
İyi günüm geldi.
Etim kızıp
Kanım koyulaşıverdi.

• • •

Telefon çaldığında önce ciddiye almadı. Pazar sabahı 8'de herhangi birinin onu arıyor olması neredeyse ihtimal dışı. Pazar günlerine ilişkin özel bir uyuma programı falan yok. Pazar keyfi, pazar kahvaltısı gibi takıntıları da yok. Bazı pazarlar yatağın içinde oturup saatlerce tavana bakar, bazen de zıplayıp güne başlayıverirdi. Yine de bu saatte telefon çalması saçma. Açmadı. Susan telefon, biraz sonra yeniden feryat etmeye başladı, sonunda açtı.

"Günaydın, bugün en yakın saatte görüşebilir miyiz? Kayıt ettim. Sana dinletmek istiyorum."

"İnsanlara iyi davranmanın sonu budur" diye düşündü Osman. "Sabah uyanıp telefon açar, seni uyandırmayı normal bir şey olarak görmeye başlayıverirler." Uyku sersemliğiyle Cemal'i evine davet edişine sinirlendi. Hiç misafir kabul edecek halde değil. Adam herhalde on sularında kapısına dayanacak. Kalktı. Evi öylesine toparladı. Arılık saplantısına sahip olanlar, dağınıklığa dayanamadıkları gibi, derli toplu bir evde de rahat edemez. Mutlaka ortada onların ilgileneceği bir dağınıklık hazır ve nazır olmalıdır. Bulamazlarsa yaratırlar. Bir kahve içerek davetsiz misafiri beklemeye koyuldu. Kitabına devam edecekti ama hiç havasında değil doğrusu. En iyisi eski Türk dinlerine dair bir şeyler okumak. Ondan da vazgeçti. Ağabeyinin arkadaşının tuhaflıklarıyla ilgilenmek zorunda kalmasına hayret etti. Sehpanın üzerindeki Büyük Atlas'ı eşelemeye karar verdi. Bugüne dek yurtdışına hiç çıkmamış olmasına rağmen haritalara bakmak onun en büyük zevklerinden birisi. Bir ülkenin haritasına bakarak onu sindirebilir, onu bütünüyle hissedebilir misiniz? Osman'a göre bu, neredeyse mümkünе yakın bir şey. Kâğıdın üzerindeki açık-koyu maviliklere, koyu kahverengi dağlara, sarı çöllere, kahverengi dağların üzerinden açık yeşil ovalara inen mavi nehirlere, bataklıklara, girintili çıkıntılı çizimlere, küçük noktalar halindeki kentlere bakmak bile dünyasını değiştirir, neredeyse nefes alır gibi olurdu. Kartografya, Türk tarihinden ve Türk dilinden sonra en mukaddes bilimlerden biri. Kentlerin haritaları ise başka bir dünyayı avuçlarınıza bırakıverir. Sokaklar, caddeler, parklar meydanlar, köprüler üzerinde gezinen parmakları orada olmayı hayal ederek elleri ceplerinde sağa sola bakınan birisi olduğu izlenimini yaratır. Bir kentin ya da ülkenin haritasına bakılabiliyorsa, oraya gitmeye pek de gerek yok. Hiçbir şey yapmak istemediği anlarda haritalara bakmak, "seksen günde devri âlem"den daha kısa bir dünya turu yapmak iyi gelir daima. Ama Osman'ın bu kadar maymun iştahlı olduğunu düşünmek haksızlık olur. Zira işin içine hayal de girmektedir. Hayalin yönettiği parmak ve gözler bazen bir şehrin sokaklarını, saray ve müzelerini hatta kırmızı fener mahallesini saatlerce dolaşabilirdi. Oraların gerçek halini görmeye ihtiyaç duymayan bir tür yeterlik ve doygunluk hissi içinde olduğu bile söylenebilirdi. Eski zaman haritacılarının zahmetli sanatına duyduğu hayranlık da cabası. Dünyanın uzak ve tuhaf yerlerinde, cihazları ve defterleriyle taban tepip duran haritacıların maceralı hayatı hep

çekicidir. Uyduların teknolojisi bu romantizmi de yok etmişti ama olsun. Efsaneler içinde yaşayan biri için haritalar üzerinde gezmek çok aykırı kaçmıyor. Harita çizmenin gerektirdiği sabra ve inceliğe hayran Osman. Bir nesnenin resmini yapmak, ya da fotoğrafını çekmek nasıl ona bir şekilde yeniden hâkim olmayı gerektiriyorsa, bir ülkenin ve kentin haritasını çıkarmak da onu sahiplenebilmeyi, özümlemeyi mümkün kılan bir güç demek. Kendisi bile bu atlasın üzerinde parmağını dolaştırarak dünya üzerinde buyurgan bir hava sergilemiyor mu? Hâkim olmak istemeyen bir uygarlığın haritaya, dünyanın, ülkelerin, nehirlerin, halkların, madenlerin envanterini çıkarmaya neden ihtiyacı olsun ki? Bazen oraları hayal etmesine bile gerek olmuyordu. Şöyle bir bakınmak bile kuşatıcı bir görüş için yeterliydi. Her harita yapımcısı için merkez elbet kendi ülkesidir. Bir tek Kudüs'ü dünyanın merkezine koyan Ortaçağ haritaları belki bunun dışında kalabilir. İnsan Kaşgarlı Mahmud'un haritasında dünyanın merkezinde bizzat Mahmud'un köyü olduğunu gördüğünde tebessüm etmeden durabilir mi? Elbette en çok Asya haritalarına bakmayı seviyor Osman. Ne de olsa orada geçmiş bin türlü olayın anıları, çöllerin, dağların ve stepin üzerinde kalıcı bir duman yaratıyor, göç yolları, imparatorlukların yayılmaları, büyük savaşlar kâğıdın üzerinde yeniden can buluyordu. Haritasız ve krokisiz bir dünya ve tarih onun için tamamen anlaşılmazdı. Bir keresinde karanlık ve karışık koridorlarla, bazen bir tür labirent halini alan fakültenin bile krokisini çıkarmıştı. Krokiyi bitirdiğinde binaya hâkimdi artık. Çağdaş kroki tekniklerini bir yana iterek, ofisini binanın merkezine oturtmayı bile başarmıştı. Kaşgarlı'nın yanında mütevazı sayılabilecek bir iddia. Öbür yandan gerçekte ne kadar hayranlık duysa da eski zaman haritacılarının yerinde olmayı asla istemezdi. O, evin rahatlığını ve yalıtılmışlığını tercih edecektir. Hiç görmediği bir imparatorluğu yöneten bir sultan gibi hissederdi kendini bazen. Başkentten çıkmamış bir sultan için geniş ülkesi nasıl bir duygu yaratırdı acaba? Tarihî haritaların bir tür yaklaşıklık ifade ettiğinin farkında elbette. Bir imparatorluğun topraklarını gösteren alan, sadece bir taslaktan ibarettir. Sınır taşı, dikenli tel, pasaport, kontrol noktası olmayan bir dünyada her şey taslağa tabiydi. Köktürklerin, Hunların ülkesi olarak gösterilen o muazzam alanların ancak onda birinde gerçek bir hükümranlık söz konusuydu belki. Parmağı, İdil Nehri'nin yukarılarında, ata-

ların atlarını suladıklarını hayal ettiği gizemli bir kaynak noktası bulmaya çalışırken kapı çaldı. Cemal süklüm püklüm ve de kan çanağı gözleriyle karşısındaydı.

Dinlediği bant gerçekten de şaşırtıcıydı. Dün pek de ciddiye almadığı Cemal'in hikâyesi anlaşılmaz bir ufuk kazanıverdi. Hikâyeye önlenemez biçimde dahil oluverdiği gibi bir hisse kapıldı. "Hiç", kaçınılmaz bir büyüyle her şeyi kendine doğru çeker. "Hiç"in bir sesi yoksa da kulaklara fısıldayan elçilerinin sesi var. Kayıt cihazından fışkıran ses yabani bir elçinin sesinden başka ne olabilir? Elçi banttan sesleniyor. Doğa sayıklıyor. Doğanın mesajı uzayıp gitmez, kendi içinde döne döne tekrarlanıp durur. Onda kaybolmaya, bir olmaya çalışan Kam da sayıklar. Çevresinde dönüp durduğu kayın ağacının gövdesini saran halkalarda eriyen bir sayıklama. Ağacı, kuşu ve dağları anlamak sayıklamaya katılmaktan, tekrarda eriyip hiçleşmekten başka bir şey değil. Osman, efsaneyle burun buruna gelivermenin dehşetiyle sallandı. Sayıklamanın nağmelerini taşıyan inilti ve homurdanmaların büyüsü, hayalinde canlandırmaya çalıştığı zamanların, karanlık bir parıltı taşıyan zamanların sedasını aklının içinde büyütüp duruyordu. Evet, açıkça büyülenmiş gibi Osman. Banttaki ses kesildiğinde odayı hayranlığın sessizliği kaplayıverdi. Osman'ın hayranlığı o derece büyüktü ki, Cemal'in "Hiç"e ve kendisinin bilgisine dair endişelerini bastırıverdi. Osman cihaza Musa'nın on emrinin saklandığı gerçek sanduka, binlerce yıl sonra odasının içinde parlıyormuş gibi bakıyordu. Türkoloji derlemelerinde ve dil kataloglarında ya da Rus oryantalistlerinin saha çalışmalarında görülebilecek olan bir şey capcanlı bir teybin hoparlöründen kendisine seslenivermişti. Daha doğrusu şu yanındaki alelde adamın dilinden çıkıvermişti: "*...meen izim isten hereen çok, amı-tını mında-la çüve irgi-be, seni men edergeş, amır körüp çor men. Men bozla, Caday dep, amıtan-dır men. Eeezi çok Caday çok turar ujurluk...*"

Heyecanını nihayet yatıştırıp akademisyen kimliğine güçbela dönebildi. Kuzey lehçelerinden biri herhalde. Banttakileri anlayabildiği kadarıyla kâğıda geçirdi. Cemal öylesine oturuyor. Kendisinden müthiş açıklamalar beklediği muhakkak. Onu kanepede bırakıp kitaplığa gitti, Türk dili sözlüklerini bir bir karıştırmaya başladı. Arada kâğıdın üzerine ufak notlar almaya başladı. Pazar mahmur-

luğu şehrin üzerinden yeni yeni kalkıyordu, aileler büyük pazar kahvaltısına hazırlanıyor, bazıları koşmaya çıkıyor, üniversitelere girme yarışındaki öğrenciler pazar günü dahi bitmeyen koşturmanın bezginliğine teslim olmuş dershanelere ulaşmaya çabalıyor, bir iki kişi kartopu oynuyor, zenginler evlerinde mangal sefası yapmak üzere hareketleniyor, brunch veren kafeler yavaş yavaş işlemeye başlıyor, teşkilat toplantısına yetişmek zorunda olanlar homurtuyla giyiniyor, akşamdan kalmalar ya da pazar tembelliğinin tadını çıkarmak isteyenler yorganın altında geriniyor, şanslı çiftler sabah sevişmesine sürükleniyor, işportacılar bu ayazda yapacakları işten pek umutlu olmasalar da çaresizce yerlerini tutuyor, Nesrin evde korkusunu düşünüyor, Nurcihan Hanım gazetelerini okuyor, İstanbul'dan altı saat ileride olan Çısınmaa kasabadakilerin meraklı gözlerine aldırmadan öğleden sonra yürüyüşünü yapıyor, Mariya sabah kahvaltısını hazırlıyor, Cemal de Osman'ın evini gözlemliyor.

Kendine yeterli olduğunu ispatlamaya yönelik bir titizlik akıyor evin her yanından. Bir kadın olsa bu kadar toplu ve temiz olmazdı bu ev. Saflık takıntısı tatsız bir düzgünlük yaratıyor. Cemal'e kalırsa bu düzgünlükte acıklı bir yan bile var. Yaşamamak acıklıdır. Tek bir toz zerresi dahi bulunmayan sehpanın üzerinde bir tek kitap var: *Moğol İstilasına Kadar Türkistan-Barthold*. Kül tablası da olmadığını fark ediyor. "Öyle ya sigara bile içmez bu herif!" Ama canı sigara içmek istiyor. Evin temizliği ve kokusu öylesine buyurgan ki, sigara içme izni almak için ağzını bile açamıyor. Evin duvarlarına resim falan asılmamış olması da çıplaklığı kalıcılaştırıyor. Ev hiçbir kişiliğin izini yansıtmıyor. Sahibiyle arasındaki sessizlik andını kıskançça korumakta kararlı. Ne bir aile fotoğrafı ne bir röprodüksiyon. Yine de evde hastane değil ev havası olduğunu kabul etmek gerekir. Bir radyo dışında müzik çalındığına ilişkin bir belirti görülmüyor. Ne müzik, ne resim ne de dumanın girebildiği bir evin havası her şeye rağmen kasvetli değil. Sadece kapalı. Sahibinden başkasının bir anlam yükleyemeyeceği bir kapalılık. Modern ve ferah bir keşiş odasını anımsatıyor. Elbette oralarda bile duvarda, çarmıha gerili bir İsa ya da ikon gibi şeyler bulunur. Kutsallığın işareti olmazsa kim bir manastır odasına katlanabilir ki? Tek bir işaret, bütün sadeliği ve benimsenmiş yoksunluğu, bir hamlede anlamlar üstü bir düzleme yükseltebilir. Boşluğu derin bir mesajla doldurur. Bir

işaret bütün bir varoluşu anlamlı kılabilir. Çalışma odasını merak ediyor. Osman'ın arkası dönük, masaya kapanmış kalın bir sözlüğü karıştırıyor. Burası da aynı sadelikte. Kitaplık bile odayı renklendiremiyor. Kitapların sırtları soluk ve renksiz akademik yayınlardan, solgun tarih kitaplarından başka bir şey vaat etmiyor. Kitaplığı canlı kılan çerçevelenmiş resimlere bakıyor. Durduğu yerden seçilemeyen bir gurup insan ayakta durmuş bakıyor. Osman arkasını dönüp soğuk gözlerle nelerle ilgilendiğini kontrol ediyor. Bu gezintiyi katlanılabilir bulmuş olacak ki kâğıtlarına geri dönüyor. Kalabalık gurubun merkezindekini yaklaşınca tanıyor. Başbuğ ve çevresinde bir gurup tıfıl. Osman'ı da tanıyor. Hepsi çok sert görünüyor. Üstlerindeki takım elbise ve kravatlar tam oturmuyor. Saygınlık ve kurumsallaşma saplantısının her zamanki işaretleri. Şef objektife gülmüyor, öylesine bakıyor. Bir şey düşünüp düşünmediği de belli değil. Yine de çevresini sarmış evlatlarıyla mutlu. Etrafını sarmış hayranlık halesiyle, nefret kuşatmasının arasında bir yerde duruyor. Öbür fotoğraftakileri tanımıyor. Başka bir yaşlı, koltukta oturmuş objektifin dışında kalmış biriyle konuşuyor. Daha çok yalnız ve unutulmuş bir hali var. Kederli bir yaşlı işte. Osman yine dönüyor fotoğrafa açıklama getiriyor: "Atsız." Bu ismin hiçbir anlamı yok. Sormak da istemiyor. Yeniden salona geçti. Sehpanın üzerindeki kalın ve fazlaca karıştırılmaktan epey yıpranmış, aralarından kâğıt işaretler taşan solgun kitabın sayfalarını rastgele çevirmeye başladı: "Keder'den bir günlük yürüyüşle Şavgar'a gidilirdi; burası büyük ve müstahkem bir şehir olup geniş bir bölgenin merkeziydi. Çarşı yakınında bir cami vardı. Daha ileride bulunan Savran'a (yahut Sabran) kısa bir yürüyüşle gidilirdi. Oğuz ve Kimek arazisi karşısında bir hudut şehri olması dolayısıyla çok müstahkem olup yedi surla çevrilmişti." Şavgar denilen yer her neresiyse bu adam için Beşiktaş'tan daha gerçek bir yer olduğu kesin diye düşündü Cemal. Uzayıp giden sıkıcı kitaptan Osman'ın gelişiyle kafasını kaldırdı.

"Bu metin Tuva Türkçesinde!"

"Ne Türkçesi?"

"Tuva ya da kendi söyleyişleriyle Tıva. Güney Sibirya'daki bir Türk halkı. Şimdi Rusya Federasyonu'na bağlı özerk bir cumhuriyet."

"Hiç böyle bir yer duymadım."

"Şaşırmadım! Banttaki sesin dedikleri serbest bir çeviriyle şöyle: İzimi takip etmek faydasız. Ölümün sırrı burada mı? Ben seni

izleyip huzur buluyorum. Ben Caday denilen canlıyım. Caday sahipsiz olmamalı."

"Caday da kim? Bu tekerlemenin bir anlamı var mı?"

"Caday, Yada'nın Altaycası. Kıpçaklarda cay, Yakutlarda sata denir. Bir taş bu. Daha doğrusu efsanevi bir taş. Efsanelere göre yağmur yağdırır fırtına çıkarırmış. Doğa üzerinde etkili bir taş yani. Müslümanlar buna yağmur taşı da diyorlar. Çin yıllıklarında onlar olmasa ne yapardık bilmiyorum – Tang sülalesi zamanında, yani 400'lü yıllardaki kayıtlara göre Türklerin ataları Hunların kuzeyindeki So sülalesindendi ve onlarda yağmur ve kar yağdırma gücü vardı. Müslüman kaynaklarında da bolca geçer. Bir tane mi taş var yoksa birkaç tane mi bunu bilebilmek mümkün değil. Hatta Halife Memun bile taş hakkında soruşturma yaptırmak ihtiyacını duymuş. Altaylılarda sana söz ettiğim kamların dışında bir de yadacılar varmış. Öbür yandan ağzından çıkan sesin kendisi daha doğrusu üslubu da ilginç. Kayçıların seslerine benziyor."

"Nelerin seslerine!" Cemal açıkça öfkelenmeye başlıyordu.

"Kayçıların. Kayçılık, Altaylarda bir tür destan anlatma geleneği. Böğürden ses çıkararak söylenir hikâyeler. Daha doğrusu bir grup böğürden, bir başka grup halklarda ise ses damaktan çıkarılır. Banttaki ses böğürden çıkmışa benziyor. Bu da dilin Tıvaca olmasıyla uyumlu zaten. Biliyorum bunlar saçma geliyor. Yüz ifadenden de belli zaten. Ama o mantığın başka bir zihniyet olduğunu anlamalısın. Kam'ın inandığı ve gördüğü dünyayı biz asla aynı gözlerle görmüyoruz. O evreni canı olan bir ruh bütünü gibi görüyordu. Dağın başında dolaşırken bile canlılar daha doğrusu ruhlar tarafından çepeçevre sarılmış olduğunu düşünerek yaşıyordu. Kendisine yardımcı ruhlar olduğunu düşünüyordu. Bizim kozmolojimiz ile onunki tamamen farklı. Bizde her yana sonsuzca uzanan uzay, uzayın rastlantıyla oluşmuş bir noktasında küre olarak bir dünya var. Onlara göre ise yaşadığımız evren düz bir karenin içine oturtulmuş, bir daireden ibaret. Yukarıda göğün dokuz katı karenin içinde dairenin dolduramadığı alanlarda ise tuhaf kavimler yaşıyordu. Bu evrenin direği ise dairenin tam ortasındaki Ötüken Dağı. Otağ çadırının merkezindeki direği düşün. Nasıl Kudüs kimi Yahudiler için dünyanın gökle temasının sağlandığı yerse, bu ağaçlı dağ da öyleydi. Gerçi aynı kutsallıkta pek çok dağdan söz ediliyor kaynaklarda. Doğa ruhlarla dolu olduğu için bu ruhlarla bağlantı

kurulabilirse, doğa içinde her şeyi yapmak mümkündü. Her şeyin mantığı da bu. Her şeyin ruhu varsa, her şeyle ilişki kurmanın da bir yolu vardır. Uçsuz bucaksız bir belirsizlikler dünyasında sabit olan tek şey her şeye rağmen doğaydı. Mevsimlerin dönüşü, gündönümü, suların yükselmesi, nehirlerin coşması hemen hemen sabit döngüler içindeydi. Yılın başlangıcı otlakların yeşerdiği bahar ayıdır. Yani yaş. Şimdi kullandığımız 'kırk beş yaşındayım' cümlesindeki yaş da buradan geliyor. Bu sonsuz döngünün kurallarını belirlemek mümkün değilse de ruhlar yardımıyla bazen ayrımcılık istenebilirdi. Taşın efsanesi de bunun bir yolunun ruhlar tarafından gösterilmiş olduğudur."

"İyi de bunların bana faydası ne? Efsanevi bir taşın saçma dünyasından ne anlamam gerekiyor? Peki benim yerime konuşan o ses nedir?"

"Ne diyebilirim ki Cemal? Ağzından başka birinin böğründen yükselen bir ses çıkıyor, bugüne dek adını bile duymadığın Tıva dilinde bir şeyler söylüyor, bu arada da ağaçlarla ormanlarla ilgili bir şeyler görüyorsun. Ses sanki kendi kendine söyleşiyor gibi. Sana yönelik değil galiba."

"Bu beni çok rahatlattı, inan!"

"Sen benden yardım istedin, ben de bildiklerimi söylüyorum. İster inan, ister inanma! İstersen git başkasına sor."

"Yani şimdi caday ya da her neyse onun benim içimden seslendiğini mi söylemek istiyorsun. İzini takip etmenin gereksiz olduğu bir şeyin sahibi mi olmam gerekiyor!"

"Bundan ne çıkarmak istiyorsan onu çıkar!"

"Bu kadarı fazla. Bütün bunlara inanıyor olamazsın. Tamam Turan gibi afaki şeylere inanmış olduğunu biliyorum ama bu kadarı senin için bile fazla!"

"Neyin afaki olduğuna dair yargılarını o kadar kolay savurma. Siz de bütün dünyada devrim beklemiyor muydunuz? Peki hangisi daha gerçek? Bütün insanların sınıfsız bir kardeşlik içinde olması mı yoksa Özbekistan, Altay ya da Kazakistan mı!"

Bilinmedik zamanların efsaneleri ve dilleri başka, gündelik hayatı cehenneme çevirmiş olan kanın hatırasının zihinlerdeki hep tekrarlanan yankısı başka. Herkesin gerçeği kendineydi ne de olsa. İkisi de aynı şeyi düşünmüş olmalıydılar ki gergin bir sakinliğe dönüverdiler. Söylenmek istenip de söylenmeyen şeylerin, sonuna

kadar gitmeyen tartışmaların yarattığı zehirli sessizlik beyaz duvarları acı yeşil safra rengiyle donatıyordu. Osman soğuk bir uzman sesiyle konuya döndü.

"Her neyse burada gerçekten de garip bir durumla karşı karşıyayız. Doğrusunu söylemek gerekirse ilgilenmezlik edemeyeceğim bir durum. Başkurtlarda yağmur duası namazından sonra imamın yakalanıp suya atıldığını biliyor muydun? Bütün bu hırıltının gırtlağından nasıl çıktığını bilemem. Bilinmeyecek şeyler alanını şimdilik bırakalım. Ağzından çıkanlar bu Cada'nın akıbetiyle ilgili bir çağrı, mesaj ya da feryat gibi bir şey olmalı."

"Kim feryat ediyor bilmeden feryadın bir anlamı kalır mı? Nereden, ne olduğu belirsiz bir çığlıkla ne yapılabilir ki? Peki diyelim her şey taşla ilgili. Ne olacak?"

"Bilmem, bir feryat varsa ya bir süre sonra tamamen kesilir ya da feryadın sahibi kendini belli eder. O zamana kadar beklemekten başka yapacak bir şey yok. Bu arada her defasında ağzından aynı sözcüklerin çıktığından emin misin?"

"Hayır. Daha doğrusu bilemiyorum."

"O zaman yine kaydetmeye çalışmakta fayda var. Beklemek gerek. Ben biraz kitap karıştırsam iyi olacak. Belki bir şeyler çıkar."

Osman'ın ziyaretin bitmesi gerektiğini ihsas eden açıklaması bittiğinde sessizlik oldu. Cemal zoraki kalktı. Bir şey çözülmediği gibi her parça buçuk bilgide olduğu gibi daha da karmaşıklaşmıştı. Hiç, hiçbir yerden gedik vermiyordu. Geceden gelen bir ses o kadar. Yönsüz, aksisedasız, sahipsiz. Kayınların ve akağaçların güneşi perdelediği çok eski bir ormanın yosun tutmuş kovuklarından belki. Kulak kabartmanın faydası yok. Perde perde inmiş gölgeli yeşil karanlıkta gezinen fısıltıları gözlemenin faydası yok. Yeniden serpiştiren kara baktı. Neredeyse muhallebi kıvamındaki yumuşaklık şehrin sertliğini sabırla örtmeye çabalıyordu. Onun altında iyice mahmurlaşan pazar öğle sonrası, caddelerde kıvrılıp pazartesiyi unutmaya çalışıyor. Eve dönüp dönmemeye karar veremedi Cemal. Evin beraberinde getirdiği bütün kavramları bu sabahla birlikte yitiriverdiğini anladı aniden. Bazen kayıplar da ferahlık duygusu yaratabilir. Gidecek bir yeri olmadığını düşünmek, özgürlüğün kopuk hali, bilinmez bir vahşet, hatta savunmasızlık duygusuna sürükler insanı. Dört bir yanı soğuk

sokakların ve şehrin bilinmez tehlikelerinin sardığı yabani bir âlemde istediğini yapabilme erkine sahip olmanın gerçekte bir anlamı var mı? İçindeki hortlakla kavga etmek, "hiç"i kanırtmak isteğiyle dolup taşıyordu. Çığlık, kim bilir zihninin hangi uzak köşesinden çaresizliğine ve düştüğü duruma sırıtarak kendisini izliyordu. Çığlığın kısık ve kötücül gözlerini, gözünün önüne getirmeye çalıştı. Sanki kartal kafalı, geyik gövdeli, güvercin parmaklarına sahip bir yaratıktı gözünün önüne gelebilen. Ancak gözleri bir kuşunki gibi başın yanlarında değil önünde toplanmış, birbirine iyice yanaşmış kendisine bakıyordu. Birkaç saattir sigara içmediğini hatırladı. Bir kafeye girip oturmak zihnindeki ucu açık söyleşiye deva değildi. Kendisiyle baş başa kalmak buyurgan bir hortlakla baş başa kalmaktan farksızdı. Sinemaya gitmeye karar verdi. Perdedeki hortlakların içindekini kendi ininin boşluğunda çaresiz bırakacağını düşündü. Taksiye atlayıp Beyoğlu'na geldi. Filmlere baktı. Afişteki gemi cehennemden kurtuluşa doğru güçbela ilerliyormuş gibi görünüyordu. Denizin ortasında zoraki ilerleyen harap ve boyasız gövde, içindeki sefil görünüşlü insanların gönlündeki umutla ne kadar da tezattı. Umut bütün hasara rağmen enkaza esrarengiz bir ışık veriyordu.

• • •

Evde bir başkasının varlığına tahammül etmesine gerek kalmadı artık. Bir süre önce Cemal'in durduğu tül perdenin arkasından Cemal'in seyrettiği aynı sokağa baktı. Hızlı adımlarla yürüyen insanların sıcağa ulaşmaktan başka düşünecekleri bir şey yoktu. "Ya gerçekten de bir ruh ortalıklarda daha doğrusu insanların zihinlerinde dolanıp bilinmedik sebeplerle zavallı zihinleri dürtükleyip duruyorsa?" Bu zavallının Cemal gibi biri olması da ruhun başka bir şakası olmalı. Metin üzerinde çalışmak istemedi. Boşunaydı belki gerçekten de. Sahibi belirsiz bir çağrının kelimelerinden ne anlam çıkarılabilir ki? Kısa zamanda önüne yığdığı eski ve yeni Altay sözlüklerine, Tuva sözlüklerine çaresizce baktı. Rusların şaman ayinlerine dair derlemeleri sadece kelimelerden, donuk ve cansız satırlardan ibaret gibiydi. Bu cümleyi söyleyen gözü, ağzındaki tükürükleri görmedikten, soluk alışları duymadıktan sonra bunlar soğuk kâğıdın üzerindeki cansız karaltılardan iba-

retti. Sibirya taygasının gergin yeşilinden sıcağa ve otlaklara inen yabansı geleneğin uğultusunu duymadıkça, onun bölük pörçük kalıntıları üzerinde oynaşmak bir sonuç vermeyecekti. Üstelik ruhun feryadı ak kâğıda dökülünce doğadan bir daha birleşmemek üzere ayrılıveriyor, hatta aptalca cümlelere dönüşüveriyordu. Bu sarsak cümlelerin bir zamanlar ateşten, zifiri bir ateşten kopan zifiri kıvılcımlar olduğuna inanmak gerçekten güçleşiyordu o zaman. Cümlelerin içine girmek, onları ele geçirmek, ifade edilenleri yeniden yaşayabilmek mümkün olmuyordu. Sayfaların arasından yabancı ve ilgisiz işaretler gibi sıralanıp kendisine bakıyorlardı. Bir çağ bu denli dönüşsüz ve izsiz bir şekilde yitip gidebilir mi? Bir zaman böylesine eriyebilir mi? "Evet eriyebilir!" Kendi kendisiyle konuşmak hoşuna gitmedi. İnsanın kendi kendine konuşmaya başlamasının tehlikeli olduğunun farkındaydı. Bir çağ eriyebilir ama belki de çağın ruhu zamanın içinde usulca yürümeye devam ederek olmadık bir yerden, beklenmedik bir çatlaktan aniden dışarı fırlıyor, yanına bir iki zavallıyı alıp beraberinde içinde ilerlediği belirsiz kanala sokuveriyordur. Zavallının ruhu bu zaman dışı kanalda çaresizce sıkışarak, o eski zamanın ruhlarının arasında sonsuza kadar tutsak bir yolculuk sürdürüyordur. "Ne yani, bu şanssız, Cemal mi?" Bir an Cemal'e acır gibi oldu. Ardından zihninde ürettiği senaryoların uçukluğuna da, Cemal'e acıyışına da sinirlendi. Kendisi Cemal'in yerinde olsa bundan memnun olur muydu? Böylesi tuhaf bir durumda Türkoloji alanında paha biçilmez buluşlar yapabileceği fikri de tamamen saçma. Sabit bir noktanın kalmadığı bir evrende yerkürenin dahi bir anlamı kalmayacaktı. Bu düşüncelerin sonu olmadığına karar verdi: "Görelilikte ısrar, ilerlemenin mezarıdır!" Cümlesini beğendi. Ne kadar soğuk da olsa dışarı çıkıp biraz yürümeliydi. Yürüyüp üşüdükçe izafiliğin kırıntıları üzerinden dökülecekmiş gibi geliyordu.

Gerçekten de öyle oldu. İyice artan, artık lapa lapa yağan kar altında buharlaşan nefesinin uzayda kaybolup gidişini izleyerek dünyaya döndü. Hemen arkasındaki dükkân ın önünde çalışan jeneratörün yardımını da ihmal etmemek gerek. "Yine mi elektrikler kesildi!" Kararmaya başlayan gökyüzü altındaki ışıksız sokaklar yoğunlaşan beyazlığın da yardımıyla terk edilmiş bir felaket şehrini andırmaya başlamıştı. Işık eksikliğiyle daha da çıplaklaşan, tesellisiz soğuk paltosunun düğmelerinin arasından içeri hamle

edip duruyordu. Evlerin içinden sızan mumların, ışıldakların, gaz lambalarının cılız aydınlığına sığınmış insanlar elektriksiz, ısısız, bilgisayarsız ve elbette ki televizyonsuz olarak bu saatleri nasıl geçiriyorlardı acaba? Fazlaca konuşulmadığını tahmin etmek zor değil. Herkes geçici olduğu umulan bu yoksunluğu en az hareket ve en az konuşmayla atlatmaya çalışıyor. Sohbetten başka yapılacak bir şey yoktu ellerinde. Ama ne konuşulmalı? Elektriksiz yaşama refleksini uzun zamandır yitirmiş olan insanlar için bu yoksuluk bilinmedik ve savunmasız bir yabanıllık gediğinden başka bir şey değil. "Hiç"in aniden belirivermesi gibi. Karanlık caddelerde ve evlerde "Hiç"in şekilsiz yüzü seyrediliyor. Herkes bir konukları olduğunun farkında. Kimse soğuk ve mum ışıklarıyla aydınlatılan sessiz odalarda kimin gezindiğini, kimin oturma odalarındaki en güzel koltuğa kurulup kendilerini izlediğini bilemiyor. Herkese bir sessizlik çökmüş, kırık dökük zoraki cümleler taşıdıkları zaten pek hafif olan yükün yarısını daha hedefe varmadan yitiriyor. Şehrin bu bölgesi sadece elektriği bekliyor. Işıkların yanmasını, televizyonların açılmasını ve ısınabilmeyi. Haliç'in karşı tarafında ise ışıkların yandığı belli. Yağışın görüş mesafesini kısaltmasına rağmen bu köşe başından Beyoğlu ve Kasımpaşa tarafının "Hiç"le henüz karşı karşıya kalmadığı açıkça anlaşılıyor. Kimsenin kendisiyle ve evin içinde bir sessizlik ormanıyla yüz yüze kalmadığı bir cenneti andırıyor karşı taraf. Derken karşısı da karanlığa gömülüp bir anda yeryüzünden siliniveriyor. Bu yokuşun başından bütün şehrin boşalıverdiği, yokluğa karıştığını anladı Osman. Biraz da korktu. Bomboş sessizlikte tek hayat belirtisi, bir yerlere ulaşmaya çalışan arabaların kendi önlerini ancak aydınlatabilen farlarının kâh duran kâh hareket eden aydınlığı. Piknik tüp lambalarıyla aydınlanmaya çalışan, haftada bir mutlaka uğradığı kebapçıda yemek yemeye karar verdi. Evde mum olup olmadığını bile hatırlamıyor. Kebapçı çiğ renkler içinde hiç de çekici değil. Yine de fırını yanıyor ve içerisi fırının yaydığı sevinçle mutlu görünüyor. Masadaki çatal bıçağı peçeteyle bir kez daha sildikten sonra siparişini verip fırının ağzını seyretmeye koyuluyor. "Cemal'in içindeki şey her neyse dışarı fırlamak için bundan daha boktan bir kış bulamazdı!"

• • •

Cemal'in döndüğü ev de elektrik kesintisinin işaretlerini taşıyor. Kesintinin buraya da konuk olduğunu, Nesrin'in hâlâ söndürmediği mumların yarı yarıya tükenişinden tahmin etmek hiç zor değil. Kadın kanepede oturmuş sigara içiyor. Kül tablasındaki izmaritler kanepenin üzerinde öylece geçirilen saatlere işaret ediyor. Diğer kanepede ürküntünün somut delilleri battaniye ve yastık yerini korumakta hâlâ. Perdeleri ve odaları dolaşan sessizlik, yuva diye bilinen dört duvarı anbean yuvalığın dışında bir yerlere itiyor. Koltuklar, kitaplık, mutfaktaki tabaklar, banyodaki havlular dahi yoğunlaşan zehirden nasiplerini almış görünüyor. Nesrin artık Cemal'den açıkça korkuyor. Aralarına giren yabancılığın şeffaf duvarını kaldırabilmek için hiçbir sözcük yeterli olamayacak bundan böyle. Konuşmanın faydasızlığının tamamen farkında olmak sessizliği şiddetli bir kaosa dönüştürüyor. Sessizliğin böylesi kısırdır ve korkunun çürüklüğü havayı bile kokutur. Çürüyüş kalıcı bir çöküntü gibi kişinin yakasına yapışır. Televizyondaki sessiz görüntüler dünyası devinip duruyor, hayatın çarpıtılmış suretleri ekranın içinde kendilerince akıp gidiyor. Bu evde kalmamalı diye düşündü Cemal. Salondaki kanepenin üzerinde geçirilecek her gece uzaklığı daha da büyütecek, Nesrin'i daha bir yabancı kılacak. "Bu evi terk etmeliyim. Hem Nesrin hem de benim için en iyisi bu. Üstelik Ayça o halime henüz şahit olmadı. Ya o da görürse! Nesrin'in korkusuna bir de Ayça'nınki eklenirse! Herkes için en iyisi bu. En azından bir süreliğine."

Cemal hızla kalkıp yatak odasına yöneldi. Bavulunu indirdi, bir iki pantolon, birkaç gömlek, birkaç ıvır zıvır tıkıştırıp salona döndü. Nesrin hiç de şaşırmış görünmüyor. Ne bir soru, ne bir itiraz. Kült ablasındaki izmaritleri seyrederek suskunluğunu koruyor. Belki bunu o da düşünmüş. Belki o da Cemal'in evde olmamasıyla biraz rahatlayacak. "Bu çürüyüşün ve korkunun dışına çıkmalı, bir otel bulmalı!" Nesrin'i ve Ayça'yı bu kokuşmuş ortamda bırakarak kaçmakta alçakça bir yan da yok değil. Ama evde kalırsa çürüyüşün kendi terini ve kokusunu da emerek daha da hızlı büyüyeceğini biliyor. "Bir otel bulmalı evet!" Bu ani kararla belirsizliğin genişlemesi, ihtimalleri aynı ölçüde artırsa da açıkçası kaygılı. Bir otelde ne kadar kalabilir ki insan? "Yoksa başkasına mı gitsem? Hayır! Bir tanıdıkta kalmak bir sürü gereksiz soruyu ve konuşmayı beraberinde getirir. Kimseye bir şey izah etmek istemiyorum! Açıklamak, anlatmak istemiyorum. Anlamaz gözlerle uzayan sessizlikler

istemiyorum." Nesrin hâlâ susuyor. Susuş olanları anlaşılır kılıyor. Nesrin gidişiyle rahatlayacak! Yine de içerliyor kadına. Gidişini susarak onayladığı için içerliyor.

Soğuğa çıktığında elektriklerin yine gidiverdiğini fark etti. Evin salonundaki cılız mum ışığının yaydığı titrek aydınlık aşağıdan daha bir korumasız görünüyor şimdi. Korumasız görünen aslında Nesrin ve Ayça. Kızına bir hoşça kal bile demeden çıktığı için kendini daha da alçak buluyor şimdi. Biraz da pişmanlık. Onları bu karanlıkta öylece savunmasız bırakıvermek. Ama neye karşı savunmasız? İçindeki haykırış kendisiyle beraber evden çıkıp gidiyorsa, onları tehdit eden gerçek bir tehlike yok. Sadece birkaç yalnız gece. Nesrin'in neden birden kayboluverdiğine dair Ayça'ya söyleyeceği bir iki küçük yalandan başka bir şey yok. Hem zaten Nesrin de istiyor gitmesini. Açıkça belli. "Burada tehlikeli bir şey varsa, o da benim, daha doğrusu içimdeki haykırış."

Karlı sokaklarda bir süre bu karanlık gecede bile para kazanmaya azimli bir taksi şoförü arandıktan sonra Talimhane'de ucuz sayılabilecek bir otele yerleşti. Otelde ışıklar yanıyor. Sadece bu bile kendi sokağının karanlığından sonra bir serap gibi göründü gözlerine. Kış ortasında fazlaca turist olmadığından pazarlık imkânı olacağını düşünmüştü. Ama hayır fiyatlar hâlâ yüksek. Ama olsun uzun süre kalmayacak zaten.

Çantasını yere koyup yatağın üzerine uzandığında bir şey düşünmüyor Cemal. Alçaklık duygusuna üstün gelen ferahlamayı hissediyor yalnızca. Evde bıraktıklarını unutuverdi birden. Yarım saat önce çıktığı ev, Nesrin ve Ayça başka bir hayatta kalıverdiler. Cemal şimdi bağlantısı, sorumluluğu olmayan başına buyruk ve yalnız bir adam sadece. Bu kopuklukta kendini daha iyi hissediyor. Bir otel odası hüzünlü bir seçenekse de şimdilik dramatik değil. Daha çok bir boşluk hissi içinde. Kendinden başka düşünecek kimsesi olmayanların acımtırak ferahlığı. Otel bütün geçicilik sıfatlarına rağmen evden daha canlı bir yer kuşkusuz. Durmadan değişen sakinleriyle yeni bir imkânlar demeti burası. Sonuçta evde sessizlik içinde oturup bataklık kokusunu solumaktan iyiydi. İki kişilik bir sessizliktense tek kişilik bir sessizliğin, başını alıp giden suskunluğun daha evla olduğu tartışılmaz. Ama bir şey düşünmeden ne kadar süre durulabilir ki? "İzimi sürmeye gerek yok. Ölümün sırrı burada mı? Ben seni izleyip huzur buluyorum. Ben Caday denilen canlıyım! Caday sahipsiz

olmamalı!" Bir sonuç çıkmayan cümlelerin muhtemel anlamları arasında gezinmeye başladı çaresizce. Cümleler ve elbette uğultu ve dalları ciğerlerinin içinde sürgün veren kayın ağacı. Osman'ın anlattıkları manasızlık duvarına çarpıp çarpıp duruyordu. Çocukluğunda seyrettiği filmlerden, okuduğu kitaplara kadar her şeyi taramak, ilişkili bir hatıra bulmak mümkün müydü? Belleğin tıka basa dolu bitpazarında yılları taramaya başladı. Ama hem belleği zayıf hem de bu taramaya inanmıyor. Aklına başka her şey geliyor. Benan'ın "Sen unuttuysan ben de unuttum" cümlesi bile öylece geçiyor tarama cihazından. Daha dün geceydi. Oysa şimdi ne kadar da uzak geliyor. Çocukluktan bile daha uzak neredeyse. "İzimi izlemeye gerek yok!" Başka her şey sıra sıra diziliverdi belleğinde; gittiği filmler, çocuk kitapları, Simav'daki açık hava sineması, bostanlar, bağarası, yollar, eski ahşap evlerin sabun kokulu taşlıkları, arkadaşlıklar, ders kitaplarının iç sıkıcı tekdüzeliği, dedesinin zeybeklik günlerine dair böbürlenmeleri, ilk aşkı, dilbilgisi derslerindeki apaçık başarısızlığı, Münih olimpiyatları, pop corn, Müller, Beckenbauer, Atilla'nın fedaisi Tarkan. Ama herhangi bir şey bulamadı. Yoruldu. Zamanın akışkanlığı ve anların arda arda dizilişinin insanda yarattığı geçicilik hissi ve belki boşunalık. Sonsuzlukta hiçbir şeyin hükmünün olmadığını düşündü. Bir tek sonsuzluğun hükmü vardı. On yaşında çektiği sıkıntılar, büyük düş kırıklıkları, utançlar şimdi birer hiçti. Öyle ki şimdi onları hatırlayabilmek bile mümkün olamıyor. Yüz elli yıl sonra her şey bir hiç olacaktı. Kayın ağacını da unuttu, Ötüken'i de, Caday'ı da, zihninin önüne koyduğu esrarengiz söyleşiyi de, söyleşinin ilettiği kaynağı belirsiz çağrıyı da. Zihninde dolanan hayaletin kargacık burgacık cümlelerini de unuttu. Nesrin'le ettikleri son kavgayı, Osman'ı bile unuttu. "Sen unuttuysan ben de unuttum!" Uyku Cemal'i zamanın dışına sürüklerken parmaklarını gevşetti.

Ulug odun ujutkaş,
Udup-ottup çıdırda,
Algırar deerge,
Amılıg çüve-daa közülbes boop-tur.
Kıygırar deerge,
Kiji-daa karakka közülbes boop-tur.
Ajarga-artı çok,
Öderge-ödüü çok oran-dır.

Ulu ateşini yakıp
Uyur uyanık yatarken,
Bağırayım diyende,
Canlı şey görünmez.
Çağırayım diyende,
Kişi de göze görünmez.
Aşanda aşıt yok,
Geçende geçit yok bir âlemdir

• • •

"Cengeli'yi Kök Mazılık'ta bırakmak iyi oldu. Bu yol onun suçlayıcı susuşuyla hiç çekilmezdi!" Eski püskü kamyon, tekerleklerine takılı zincirlerle, karın ısrarla örtmeye çalıştığı yolda güçbela ilerliyor, ezilen karın çıkardığı gıcırtıya kamyonun zorlanan homurtusu eşlik ediyordu. Uzak dağların karlı zirveleri ve beyaza boyanmış step, koca evrende hareket eden tek varlığın bu külüstür kamyon olduğunu düşündürüyor insana. Silme beyazlığın arasında yol bulmaya çalışan gri kamyon en az Büyük Vatan Savaşı'ndan kalmaydı. Hatta Çısınmaa'ya kalırsa ta Varşova'ya kadar gidip gelmiş olmalı. Buna rağmen aracı süren Kongar, kamyonundan ve kendisinden emin görünüyor. İkisinin ortasında battaniyeye sarılı vaziyette uyuklayan Bayın'ın her yerinden rüzgâr alan, kaloriferi elbette çalışmayan şoför mahallinde şakır şakır terlediğini görmek endişe verici.

"Bu kamyonun yolda kalmayacağından eminsin değil mi!"

"Tabii eminim. Ben bu yavruyla ne yollar yaptım! Şimdi bıraksan Moskova'ya kadar uçar bu kısrak. İşte yaklaştık bile. En fazla bir saat sonra varırız."

Gece doğru dürüst bir uyku çekmediği gibi üzerine bir de Bayın'ın giderek ağırlaşması gücünü iyice tüketmişti. Ama hâlâ uyuyamıyordu. Gürültü, yorgunluk, bilinmezlik ve endişenin yarattığı mide bulantısı Çısınmaa'yı altüst etmişti. Çevredeki sonsuz beyaz bir gömleğe sarmalanmış uzam, uzakta devasa balballar gibi dikilen dağlar, donmuş nehirler boşluk hissini yoğunlaştırıyor, âlem bu beyazlıkta soğuğun rengine bürünerek içine kapanmış bekliyordu. Bayın'ın rahatsızlığı böyle bir yolculuğu gerektirecek kadar önemliyse tehlike de büyük demekti. "Bayın'a gerçekten bir şey oluyorsa Serov'un elinden kurtulmak zor olacak!" İleride bir kartalın dönüp

durduğunu fark etti. Başının iki yanına ilişmiş gözleri karla kaplı yüzeyde bir lokma yiyecek arayanları avlamak için yüzeyi tarayıp duruyor, bir parça ot kemirmek için umutsuzca dolaşan hayvancıklar gökyüzünde uğursuz bir benek gibi süzülen ölümü hissedip güvenli bir yere ulaşabilme telaşıyla koşturuyordu. Kutlu şeyleri hep o taşır, haberleri o getirip götürür. Bozkırın habercisi kartaldı ve bütün haberciler gibi yalnızdı. Beyaz göğün ve beyaz yerin arasında kibirli gagasıyla başka kim onunla yarışabilir? Göğün katlarına en yakın olan o olduğu gibi, yerin bütün kıvrımlarına da hâkimdi. Kutsal kuş her kanat çırptığında yaradılış bir kez daha titriyor, dünya o nefes aldıkça varlığını sürdürüyordu. Onsuz bir gökyüzü bütün anlamlardan yoksundu. Kartal da merhametten, anlayıştan, duyarlıktan yoksundu. Bozkırda merhamet sık görülen bir şey değildir. Merhamet kişinin kendini hiçe sayması demektir, bütün canlılar merhametin doğanın dışında bir şey olduğunu bilirler. Hiçbir ağaç, hiçbir kartal, hiçbir kuş bunu anlayamaz. Yine de bazen kartalın kendi kaderiyle ilgilendiğini hissederdi Çısınmaa. Uzaktan göz ucuyla hayatına baktığını düşünmek iyi gelirdi. Ama bunda hiçbir koruyuculuk kollayıcılık umudunun olmadığının da iyice farkında. Donuk merhametsiz bir gözleyiş. Kuday da kişioğlunu sanki böyle gözlüyordu. Yarattıklarına nadiren sevgi duyan tanrının ilgisiz bakışı. Yanındaki Bayın'a baktı. Aldatıcı bir suskunluğa bürünmüştü adam. Aklını alan göğün altında ilerlerken kapalı gözlerinin ardında kim bilir neler görüyordu! Bayın'ın babası da mı delirmişti yoksa yanlış mı hatırlıyor? Ama onunki daha anlaşılabilir bir çıldırmaydı. Evet, onunkine çıldırma değil, utançtan çenesinin kapanıverip bir daha açılmaması denilebilirdi ancak. Büyük Vatan Savaşı'nda Doğu Prusya'da bir yerde savaşın bitmesine az bir süre kala mayına basmış, yitip giden iki ayağından sonra kuyu gibi bir suskunluğa gömülüvermişti. Pulgan. Savaştan önce de postacıydı, devletin verdiği kolektif çiftlik atını bile nadiren kullanır, tabanları üzerinde köyleri dolaşmak çok daha güvenli gelirdi. At üzerinde ömür tüketmeye alışkın atalardan sonra böylesine ayaklara bağımlılık herkese aptalca gelirdi. Sırtında eski püskü tüfeğiyle dağların nehirlerin arasından dolaşıp durur, karısından ve üç çocuğundan mı, insanlardan mı kaçtığını bilemezdiniz. Çısınmaa gençliğinde de pek insan canlısı biri sayılmazdı ama Pulgan'ınki başkaydı. İnsana değil yürümeye ihtiyacı vardı. "Hatta toprağa ayaklarından başka bir şeyle basmanın bir tür saygısızlık olduğunu bile

düşünürdü Pulgan. At çobanları ve avcılar onun hep mırıldanarak ufka, önündeki bitimsiz görünen yollara bakmadan hep adımlarına bakarak yürüdüğünü söyleyip dururlardı. İlgisinin çevresiyle değil sadece adımını bastığı o anki toprak parçasıyla sınırlı olduğu bile söylenebilirdi. Bisiklete ilk kez, bu akıl almaz inada sinirlenen Halk Komiseri'nin zoruyla bindiğini hatırladıkça gülümsemeden edemedi Çısınmaa. Zamanla ilgisi olmayan bir uzam meraklısıydı ve bütün yerleşimler arasındaki mesafeyi adım hesabıyla bilebilmesi herkesi şaşırtırdı. Kök Mazılık-Sunga Otlağı arası 4300 ayak, Sunga otlağı-Kayrak Tepesi 9700 ayak! Yürürken hiçbir şey düşünmüyor, sadece adımlarını sayıyordu. Ama bu kadar yol boyunca rakamları şaşırmadan sayıp durması da pek olası değildi. Sonuçta ona mesafe sormak başlangıçta tamamen yararsızdı. Bu mesafe tayininin kimseye pek faydası olmuyordu. Çısınmaa sırf bu yüzden matematikten hiç anlamasa da bir adımını ölçerek bütün yerleşimde makbul hale gelen bir ayak ölçüsü hesabına üşenmeden ulaştı: Bir adımı yarım metre olduğuna göre 2200 adımı bir verst ediyordu. İşte böyle bir adamın ayaklarından olması ne demekti! Cepheden getirildikten sonra haftalarca yatağın üzerinde duvara bakıp durmuştu. Pulgan on dört ay sonra kendini tekerlekli sandalyeden Yenisey'in buzlu sularına atarak ailesinin değilse de kendisinin utancından kurtuldu. Yürünemeyen bir yaşamın tutsaklığından da. Oraya nasıl ulaşabildiği ise ayrı bir soru işareti olarak kaldı. Çısınmaa bu olayla ilgili olarak hep Bayın'ın babasına yardım ettiğini düşünegelmiştir. Buna rağmen delice akan suya Pulgan kendi gücüyle mi atılmıştı, yoksa bu işi de mi Bayın yapmıştı! "Ne olduysa oldu!" Savaş anılarından hiç bahsetmedi Pulgan. Ne Krusk savaşı ne de Bielgorod. Bir tek Kırgız bir subayın sözlerinden bahsettiğini hatırlıyor: "Burada ölmekte hayıflanacak ne var ki, yirmi beş yaşında ölmekle yetmiş beş yaşında ölmek arasında sonsuzluk açısından fark yok. Bayın, Pulgan'ın tek oğluydu ve nedense babasının yürüyemediği on dört ayı asla atlatamadığı bir korku olarak zihninde taşıyıp durdu. Bazı sabahlar koşarak Çısınmaa'ya gelir, rüyasında kötürüm olduğunu söyleyerek bir teselli dilenirdi. Canlı olmanın başlıca belirtisi kımıldayabilmekti. Ama kımıldamak da başlı başına bir hayat sayılmaz. Hayat, adım atabilmektir Bayın'a göre. Bir keresinde yürüyememektense kör olmayı tercih edeceğini söyleyivermişti ki, bu Çısınmaa'ya göre oldukça tartışmalı bir tercihti. Çısınmaa daima görmek isterdi. Bakamamak her şeyden kötüdür.

Şimdiyse yanındaki Bayın'ın bacakları sağlamdı ama aklını yarı yarıya yitirmiş gibi.

"İşte geliyoruz!"

Ak Dovurak, üzerindeki öldürücü gri bulut tabakasıyla görünmüştü işte. Şehir ve kasaba arası yerleşim bu mesafeden bile kasvetli görünüyordu. Çepeçevre beyazlığa rağmen kasvetli. Yakındaki asbest madenlerinden yükselen toz bulutu bozkırdaki kar zerrelerini bile öldürüyor olmalı. En son iki yıl önce bu lanetli şehre gelmek zorunda kaldığını hatırladı. O da zoraki bir gelişti. Bir başka hükümet soruşturması. Şimdiyse hava hızla kararıyor, şehrin iç bayıltıcı, insanı ezen dökün tülü kasveti ta bu mesafeden bile insanın içini daraltıyordu. "Allahın cezası Ruslar ve hastaneleri!" Cengeli'nin ve diğerlerinin ısrarı olmasa Bayın'ı hastaneye götürmeye asla kalkışmazdı. Ama Serov'un gözleri üzerindeyken bir inatçılık yapmak da mümkün değil. Serov'un yanlarına bir milis katmaması bile başlı başına bir şans. Bir yere kaçamayacağından bu kadar emindi demek! Nereye kaçacak ki zaten? "Hem ne yaptım ki kaçayım!"

"Kızlara da uğrarız artık!"

"Ne kızları!"

Şoför bir an utandı. Ak Dovurak Kök Mazılık'a en yakın medeniyet üssü olarak elbette fahişelerinden ayrı düşünülemezdi. Artık şehre ayan beyan giriyorlar. Dış cephe boyaları dökülmüş solgun bloklara, çiğ renkli tabelalara, etrafa saçılmış gibi duran hurda yığınlarına, çoktan boşaldığı belli olan yapılara tiksintiyle baktı. Bir kartal bu şehrin üzerinde yarım bir daire bile çizmek istemezdi.

• • •

Nesrin neredeyse boş kalan evde geceyi tüketirken Cemal'le ne yapacağını hâlâ bulamamıştı. Elektrikler yeniden gelmişti gelmesine ama ikide bir durup çalışan ısıtma sisteminin çabası soğuyan evi ısıtmaya yetmiyordu. Bütün şehirle birlikte Nesrin ve Ayça da üşüyordu. Nesrin içinde büzüldüğü battaniyenin altında hepten tenhalaşan evin seslerine kulak kabarttı. Korku yatak odasındaki aynadan kendisini seyrediyor gibiydi. Evin odalarında ve koridorlarında bir hayaletin hâlâ dolaşmakta olduğundan emin Nesrin. Bilinmeyen bir yaşantının böylece aniden başından aşağı boca edilivermesi haksızlıktı. Gırtlağından başka bir dünyanın seslerini püskürten

bir koca için ne düşünülür? Evet, tam anlamıyla başka bir yaşantı. Hiçbir alanına nüfuz edemeyeceği, hatta Cemal'in kendisinin dahi nüfuz edemeyeceği bir başkalıktı bu. "Gitmesine izin vermekle hata mı ettim!" Nesrin de suçluluk duyuyor şimdi. "Nereye gitti acaba? Belki arkadaşlarından birine gitmiştir." Eli cep telefonuna gitti. Vazgeçti aramaktan. Bir rüya değil, hastalık değil, belki psikolojik gerilim filmlerinde gördüğü başka bir kişiliğin Cemal'in zihninden uzunca bir süre sonra dışarı taşıvermesi... Belki ses çoğalacak, belki de Cemal'i tamamen ele geçirecekti. Kim bilebilir? "Belki de bu yeni kişilik..." Cemal artık tamamıyla tanınmaz başka birisi gibi geliyordu Nesrin'e. Acayip bir yabancı. Karlı gecede elinde bavuluyla yitip giden bir yabancı. Yine ağlamak istedi. Hiçbir mantıklı yanı, hiçbir nedeni bulunmayan bir felakete ağlamaktan başka bir tepki verilebilir mi? Öfkelenmek ve isyan daha çok aklımızda bir yere oturtabildiğimiz, nedenleri üzerinde bir fikir sahibi olabildiğimiz vakalarda geçerliydi. Gözlerinde kımıldayan öncü gözyaşı tanelerine rağmen ağlamadı. Ellerinin bile neredeyse buz kestiğini fark etti. Portmantodan eldivenlerini alıp giydi. İçinden bir hayalet geçmiş olan bir ev, elektrik gelse, kaloriferler çalışsa bile bir daha ısınır mı? Yoksa hayalet o mekânı sonsuzcasına bir serinlik içinde mi bırakır? "Evden de taşınmak gerekiyor belki. Belki saçmalıyorum." Bu evde kalmak istemiyor. Bildiği ve emin olduğu tek şeyin bu olduğuna karar verdi. Geceyi bu duvarlar arasında geçirmek de istemiyor. Ayça'nın odasına hışımla dalarak kızı uyandırdı.

"Ne oldu? Beni neden uyandırdın?"

"Kalk da giyin. Bu hafta okulda kullanacağın defter kitapları falan da çantana koy!"

"Ama neden?"

"Sonra anlatırım sana. Şimdi soru sorma, hazırlan!"

"Babam nerede? O gelmiyor mu?"

"Baban uyuyor. Gürültü yapma da uyanmasın. Dayınlara gideceğiz. Bana ihtiyaçları varmış."

Taksiye bindiklerinde başını çevirip eve baktı Nesrin. Camların zifiri bakışının ardında kalan korkunun neler yaptığını merak etti ister istemez. "Bir günde bütün bu olanlar..." Ağlayacak gibi oldu. Ayça yeniden uyumaya başladı. Dikiz aynasında şoföre baktı. Adam gözyaşlarını görebilecek bir konumda değildi neyse ki. Hayalet, Süleymanlar'ın evini de bulabilir mi?

Gazze, 1517

Ordu günlerdir dönüş yolundaydı. Sipahi kolları taş çölünün içinde yılankavi karaltılarla uzuyor, geriden gelen ağırlıklar arkadan bir kum fırtınası yaklaşıyormuş izlenimi yaratıyordu. Sipahiler Kahire'ye yürürken olduğu gibi dönüşte de yağmur yağmasını Allah'ın bu tartışmalı seferin haklılığını onaylamasının bir işareti olarak görüyor. Herkes evine ocağına varmaya ne kadar zaman kaldığını hesaplamakla meşgul. Yusuf Bey, Süleyman Ağa'yı ara sıra anıyorsa da bu yorgunlukla önündeki uzun yolu hesap etmeden de edemiyor. Kahire sokaklarında patlayıveren Tomanbay'ın ani saldırısı çoluk çocuğun, kocamışların ve hatta karıların bile Tomanbay'ın baskınına yardım etmesi, şehri bir cinnet yuvasına çevirivermişti. "Nedir bir sultanı bu kadar sevgili kılan?" Süleyman Ağa, yeniçerilere destek diye gönderilenler arasındaydı ve bir sokak arasında kafasına inen kayayla göçüp gidivermişti. Güzelim şehrin sokak aralarından, çatılarından, ucunun nereye vardığı belirsiz dar sokaklarından üzerlerine saldıranlar bir görünüp bir kayboluyordu. Süleyman'ın kafasına inen kaya, miğferiyle beraber yüzünü de değiştirmişti. Yüzünün sol tarafı içeriye çökmüş, kırılan boynu yumuşakbaşlılıkla son ânını kabullenivermişti. Yamulmuş miğferini, atını, zırhlarını, kılıcını ailesine ulaştırma gibi tatsız bir görev kendi boynundaydı şimdi. Kaza'nın sipahi defterine kayıt düşmek de. Yardımcısının yedeğindeki ata ve üzerindeki bohçaya baktı. Ordu, vezirlerden birinin kafasının Sultan tarafından kestirildiği ve Sultan'ın kızgınlıktan kesik başı iki gündür yanında götürdüğü söylentileriyle çalkalanıyordu. Bu denli içlenmesine kızdı Yusuf Bey. Germiyan sancağından ta buralara gelip ölmekte acı bir şey vardı yine de. Mor dağları, yemyeşil ovayı ve kurbağaların ötüşüp durduğu gölü özlemle andı. Kısmetse bir süre sonra ocağında olacak, kışın karla kaplı gölün kenarında atıyla gezinecek, arada dağa tırmanacaktı yine.

Süleyman'ın eşyaları arasında dikkate değer pek bir şey yoktu. Kahire camileri ve saraylarındaki talandan bir şey kapacak biri de-

ğildi Süleyman. Zaten dikkate değer her şey İskenderiye'ye yanaşan donanmayla birlikte Konstantiniyye'ye doğru çoktan yola çıkmıştı. Süleyman'ın varidatındaki tek ilginç parça Felak suresi yazılı mavi damarlı taş parçasıydı. Bir uğur olarak yanında, daha doğrusu koynunda taşıyor olmasını da garipsemedi Yusuf Bey. Taş bütün sefer boyunca koynunda mıydı, yoksa Kahire'nin hazinelerinden bir parça mıydı? Eğer öyleyse neyin parçasıydı? Nereden yürütmüş olacağını düşündü bulamadı. Seyfullah Ağa'ya danışmaya karar verdi. Atını onun birliklerine doğru sürdü.

"Bir şey soracaktım ağa. Süleyman Ağa'nın varidatını çoluk çocuğuna götürüyorum. Ama eşyaları arasında bir şey çıktı ki bilemedim. Sana danışayım istedim."

Taş parçasını çıkarıp Seyfullah Ağa'ya uzattı.

"Bu sence ne olabilir ki? Ben Kahire'de bir yerden almış olabileceğini düşündüm. Şu üzerindeki Felak suresi değil mi?"

Ağa taşı aldı, evirdi çevirdi. Kıvrılan Arapça harflere baktı. Taştan hafifçe yükselen kokuyu yüzünü ekşiterek içine çekti. Üzerindeki koyu benekleri kontrol etti.

"Bunlar kan lekesine benziyor. Süleyman kardeşin kanı mıdır ki?"

"Sanmam. Taş gerçi göğsüne iliştirilmişti ama kuruydu diye hatırlıyorum. Daha eski bir leke bence. Hem Mısır'ın taşına toprağına da hiç benzemiyor."

"Belki Mekke-i Şerif'in bir hatırasıdır."

"Mekke mi! Nereden çıkardın ki bunu ağa efendi?"

"Mısır kutsal emanetlerle dolu bir şehir de ondan. Halifelerle beraber Kahire'ye gelmiş onca şeyi hatırlasana. Gerçi hepsi Konstantiniyye yolundalar şimdi. Deniz yoluyla bizden çok önce orada olacaklar. Belki İsmail'in kurbana yatırıldığı kayanın parçasıdır."

"Böyle bir şey olabilir mi? Böylesine kutsal bir şeyi elimizde tutuyor olabilir miyiz?"

"O kadar da şaşırma. Kahire'de peygamber efendimizin sakal-ı şerifleri bile vardı. Onları düşündüğünde bu önemsiz bir parça gibi kalmıyor mu? Süleyman kardeşimiz muhtemelen şehirdeki cenkleşmeler sırasında bunu bir camide falan bulup uğur diye yanına almıştır."

"Küfür değil yani."

"Taşa tapmadıkça, taşı haşa Allah bilmedikçe neden küfür olsun! Bilmediğin bir taş. Üzerinde Kitap'tan bir sure var. O kadar. Belki de Memluk sultanlarından birinin türbesinden veya bir evliya türbesinden alınmadır. Neye inanırsan inan aziz bir şey olduğu muhakkak. Allah rahmet eylesin, kardeşinin sana bir hediyesidir."

"Demek Süleyman kardeşimden bir hatıra olarak saklamakta bir zarar yok."

"Yok. Sizin rahmetli, Allah'ın sırrını her gün takdis ettiği Molla İlahi bile olsa öyle söylerdi, merak etme."

"Molla İlahi de kim Seyfullah Ağa?"

"Hoppala! Siz Germiyan sancağında hepten cahilmişsiniz, yazık! İlah-i Simavi'yi bilmez misin şaşkın Yusuf Ağa. Sizin oralı değil mi? Kazanızdan bir tane din ulusu, yol ulusu çıkıyor, onu da bilmiyorsun! Sizin oralardan çıktı ta Semerkand'lara kadar varıp Koca Ahrar'ın dizine oturup kazanıza döndü de senin bir haberin bile olmadı demek!"

"Olmamış evet! Kusura kalma tanışmadım o mübarek zatla."

"Tanışamazsın zaten. Rahmetli dedik ya, sen doğmadan çok önce cennetle şereflendi!"

Yusuf Bey adamlarına doğru atını tırıs sürerken göğsünün üzerindeki Mekke'den gelmiş olduğuna artık iyice kani olduğu taşa dokundu. Ruhunu ısıtan taşı Süleyman'ın ailesine vermeye gerçekten lüzum yok muydu yani? Varidattan hırsızlık etmek gibi bir alçaklık yapıp yapmadığına bir türlü emin olamıyordu. Seyfullah Ağa'nın sözleri kendisini hâlâ tatmin etmiş değildi. "Her neyse daha yol uzun. Simav'a varıncaya karar verecek çok zaman var. Hem Allah mutlaka bir işaret gönderecektir." Isınan ruhunu dinleyip ikircikli düşünceleri uzaklaştırdı. Havanın sıcaklığı beden için yeterince yüksekti ama ruh üşümesi bir çölde de pekâlâ mümkündür. Bu kez eliyle eğerine iliştirdiği Memluk miğferine dokundu. Sahibinin yüzünü hatırlamaya çalıştı. Faydasız. "Bunların hepsi birbirine benziyor!" Ama adamın kendisine atılırken Allahuekber diyerek yükselttiği nara hâlâ kulaklarında. İki ordunun da birbirine Allahuekber diye atılışında kederli bir şeyler vardı. Kendisi için gitgide çıkmaza sürüklenen düşüncelerden sıyrılıp çevresine baktı. Hıristiyan köylerinden, İsa Peygamber'in yaşadığı topraklardan geçiyorlardı. Peygamberlerin adımlarıyla çiğnene çiğnene pekleşip sertleşmiş

toprak, ilerilere, Osmanlı'ya geçmiş Kudüs'e kadar uzanıyordu. Peygamber'in Mirac'ının şehri. İsra Suresi'nin başlangıcını hatırlamaya çalıştı. Hayır hatırlayamıyor. Kur'an ezberinin zayıflığına hayıflandı yeniden. "Şu Allah'ın işine bak. Daha Kur'an'ı bile ezberleyememiş bir sersem kulunun avuçlarına Mekke-i Mükerreme'nin taşını bırakıveriyor!" İyice ısınan ruhundan serin bir gölgenin geçiverdiğini hissetmedi bile.

Altıncı Gün
19 Aralık

Yakıcı güneş altında bir taşın çatladığını ancak neden sonra fark ediverirsiniz. Oysa, yıllar ve yıllar boyunca çatırdayıp durmuş, taşın içindeki damarlar yıllar ve yıllar boyu süren insafsız işkenceyle genleşmiştir. Güneşin ve soğuğun birbirini izleyen amansız adımlarından bezen taş artık yavaşça kendini koyvermektedir. Çöldeki zaman dışı âlem sonsuz bir kasılıp gevşemeden ibarettir. Gece boyu kasılıp üşüyen taş deryası gün boyunca yanıp gevşemektedir. Çölün sonsuzluğunu belki bu biteviye devam eden hareketten daha iyi anlatacak bir şey yoktur. Zaman, bu lanete aldırmadan vaha şehirlerinin, çölü çamurdan bir bıçak gibi kesen nehirlerin üzerinden sessiz sedasız, çöl tarafından tanınmaktan çekinircesine geçip gider. Çölün bağrındaki çamurlu akıntı bazen çevresine hayat verir, bazen de çölden o denli korkar ki bu kıyılara bir hayat öpücüğü bile sunamadan ücra bir köşecikte buharlaşıverir. Zamanın dokunuşu ölümlüdür. Zamanın can verdiği şeylerin kaderine dair de hiçbir sorumluluğu yoktur.

Nesrin ve Ayça zamanın dışında güle oynaya ilerlemektedirler. Öncesi ve sonrası diye bir şey yoktur burada. Yılanları bile bezdiren güneş Nesrin'in yüzünde en ufak bir yara bile açamamakta, yüzünü bile yakamamakta. İnsan, ayaklarının bastığı toprağı ve ufka uzanan boz yabaniliği görmese, onların güzel bir çayırda bahar yürüyüşü yaptıklarını sanabilir. İkisi bu taş ve kum evreninde iki küçük hayat damlası gibidir. Şen şakrak yürürlerken birden karşılarına yüzlerce yıllık kurumuş bir devasa ağaç çıkıverir. Ağaç sanki çölden bile eskidir. O da çölün bir parçasıdır artık. Taşlaşmış gövdesi, kupkuru dalları, fırında pişmiş bir çömlek gibi, çölden önceki zamanların bir hayaleti gibi, sonsuza kadar sürecek bir işaret gibi dikilmektedir. Rengi çölün renginden farksız ve neredeyse çölle aynı özdendir. Ağacın altı kişinin kollarını ancak kavuşturabileceği kadar geniş gövdesindeki kapkara oyuk, çölün tekdüze manzarasındaki tek dikkat çekici şey belki. Nesrin merakla kovuğa başını uzatıyor.

İçerisi dışarıda koyulaşan sıcağın ardından bir dağ havasının serin tazeliğini barındırıyor. Nesrin ve Ayça içeri atlıyorlar. Her yanı kaplayan gece, derin bir sessizliğin kadife örtüsüne bürünmüş dinlenen bir dünyadır. Gökte yıldızlar öylesine ışımakta. Ama soğuk değil. Mutlu bir serinlik denir ya işte öyle bir ferahlık var havada. Serinliğin içinde ilerliyorlar. Nesrin'in aklına bu alışılmadık gecede yürürken aynı zamanda çölün içinde de mesafe katedip etmedikleri geliyor. Birden ensesinde duyduğu sıcak nefesle ürperip başını çeviriyor. Böylesine acayip bir kadın daha önce görmemiştir. Gerçi ilk bakışta kadın olduğuna dair bir belirti görmek zor. Ama gözlerine dikkatle bakıldığında fark ediliyor kadın olduğu. Kadının üzerinde küçük oyuncak bebekler dikilmiş, birçok parçadan eklenmiş eski, eski olduğu kadar da acayip elbiseden yosun kokusu yayılıyor. Kadın gece karanlığında parıldayan gözleriyle korkmuş görünüyor. Neden korkuyor peki? Nesrin kızını kolundan çekip uzaklaşmak istiyor. Nereye uzaklaşacaktır bu derinlikte? Kadın arkalarından koşturuyor, koşturuyor. Ayça'nın kolundan tutuyor. Nesrin kızını daha bir çekiştiriyor. Çocuk ağlamaya başlamıştır, iki kadının çekiştirmesi bu yıldızlı sonsuzlukta ölümcül bir buzkaşi oyununu andırıyor. Çocuğun kasları ve kemikleri gıcırdamakta, feryadı yıldızları uyandırmaktadır. Kadın, "Taşımı getirin, taşımı getirin" diye inliyor. Nesrin, Ayça'yı çekmeye devam ediyor ve birden Ayça iki tarafın çekiştirmesiyle ortadan yırtılıveren bir kâğıt bebek gibi ikiye bölünüveriyor. Kadın elindeki büyük parçaya hayretler içinde bakarken Nesrin kollarının arasındaki sadece bir kol ve bir bacak ve yürekten oluşan parçayı şefkatle kucaklıyor. Ayça'nın kafasının kadında kaldığını dehşetle fark ediyor. "Hepsini istiyorum, hepsini istiyorum, hepsi benim değil mi zaten!" Uyandığında bu cümleyi bir kere daha tekrar ediyor. Ayça yatağında ağlıyor. Diğer odalardan ve koridorlardan gelen bir hareket işareti yok. Ev koridorları, merdivenleri, odaları ve kapılarıyla gecenin sakinliğine sarınmış sabahı bekliyor. Karanlıkta herkes bir kez daha ölüvermiştir sanki.

"Ne oldu yavrum kötü bir rüya mı gördün?"

Ağlaması kesilen ve ana kucağında yeniden sakinleşen çocuğun ağzından çıkan kelimelerle ürperdi Nesrin:

"Hepsi benim değil mi zaten!"

• • •

Gözlerini otelde açmanın hüzün verici bir yanı olduğunu söylemek zor ama Cemal'in canlanmaya hiç niyeti yok. Yatağın içinde gözlerini açtığında bir otel odasının kişiliksiz ve sıkıcı eşyalarına göz gezdirerek bir kere daha başına gelenleri hayretle gözden geçirdi. "Buradayım, bir otel odasında!" Elbiselerle yorganın altına süzülüvermekteki özgürlüğün göz kamaştırıcılığıyla kendini de dünden farklı hissediyor bu sabah. Farklı, neredeyse bekâr bir adam kadar farklı! Bekâr birini evli birinden ayıran uçurum ne denli görünmez olursa olsun onun orada olduğunu bilirsiniz. Ucu kapanmış ihtimallerin dünyasıyla, belirsizliğin dünyası arasındaki fark. Yine de ucu açık imkân zenginliği her zaman olumlu sonuçlar vermez. Bir sigara yaktı. Kapının dışından gelen gürültüler ve yan odadan gelen elektrikli süpürge sesi hayatın başladığını açıkça ilan ediyor. İşe gidecekse toparlanmak zorunda. Ama hayır! Canı ne toparlanmak ne de işe bir bahane telefonu açmak istiyor. Sigara dumanı odanın havasını boğmaya başlarken bu lanet ağacın ve lanet homurtunun başına açtıkları üzerine düşünmek istedi. Ama hayır, faydasız her şey.

Başına gelenlere bir mana verebilecek gibi görünen, hiç değilse gayret eden tek insanın Osman olması ne saçmalık. Neredeyse bir sır ortaklığı. Bir tuhaflığın anlaşılmaz kökenine dair merakın ortaklaştırdığı iki düşman ya da bilinmedik bir haritayı çözmeye çalışan iki arkeolog gibiydiler belki. Osman'da garip olanın ne olduğunu düşünmeye başladı. Osman'ın camiasındakiler daha ziyade dolmuş şoföründen, taksiciden, sokağın köşesinde bekleşen gençlerden, bakkaldan farksız kişilerdi. Osman'ın duruşunda ise efsanelerle ve tarihle binbir emekle diktiği kulesinden bu yığına bakar ve bu yığınla aynı görüşleri paylaştığına hafifçe üzülür gibi bir hal vardı. O efsanelerdekileri seviyor, sokaktakileri değil. Uzak dağların ve çöllerin ardındaki puslu otlakların esinlendirdiği atlıların ruhunu seviyordu ve bunun sokakta karşılaştıklarıyla bir alakası olmadığı açıktı. Efsaneleri veya dili sevmek elbette sokağın köşesindeki manavı sevmekten çok daha kolaydır. Bir söylemin gücü gerçek olmamasında yatar. Gerçeği işaret eden bir büyük yalan olmasında. Osman'a göre, en iyisi efsane ile fazla oynamamak. Salgıladığı büyü, gerçeklikten daha değerliyse neden kanırtalım ki! Dünü bugünle birleştiriveren duygu gerçekle değil efsanenin büyüsüyle yaratılır çünkü. Söz gelimi Osman'a göre Raşideddin'in Moğollara atfettiği

Ergenekon'un neresi olduğunu bilip bilmemenin de bir anlamı yok. Ergene Kun Moğolca'da dik yar, sarp dağ kıyısı, uçurum gibi anlamlara geliyorsa Raşideddin ne yapsın? Ebülgazi Bahadır Han ne yapsın? Önemli olan demircilik ve yeni yurt aramak üzere bitimsiz bir göçse gerçeğin ne olduğu önemli değil. Üstelik gerçek de inşa edilir. Bu efsane meselesinde bir şekerleme çağrışımı sezer gibi oluyor Cemal. Osman anlaşıldığı kadarıyla şekerleme mağazası içinde dolanan bir çocuktan farksız. Eski zaman hikâyelerinde kaybolanların hepsinde derin bir çocukluğu fark etmek tuhaf. Saflık takıntısının, bayrak geçitlerinin, efsane ve masal dünyasında yaşamanın ve sonuna kadar gidebilen acımasızlığın oğlan çocuk erdemlerinden bazıları olduğunu fark ediveririz. Şaşırtıcı büyü de burada yatar zaten. Gerçeğe katlanamayan insanların bir masal dünyasının derinliklerinde acımasızlığı ve intikamı keşfedivermeleri. Her şey ama her şey çarpıcı bir basitliktedir. Bir çocuk daima haksızlığa uğradığını düşünür. Osman gibiler de bütün erke hâkim olsa da azınlıkta olduğunu ve haksızlığa uğradığını düşünebilir. Hükümete ortak olabilirsiniz, devlet içinde güçlüsünüzdür, bürokratlarınız her yanı kaplamıştır, yasaları istediğiniz gibi çıkarabilirsiniz, polis sizden yanadır, karanlık dünyada sayısız dostunuz vardır, ders kitapları inandığınız masalları anlatıp durur ama siz bütün bunlara karşın kendinizi hep haksızlığa uğramış bir azınlık olarak görebilirsiniz. İşte oğlan şımarıklığı. Söylem ruhun içinde hızlı adımlarla yürür, şekerin damarlarda hızla dolaşabilmesi gibi aniden yayılır. Efsanenin yarattığı dünya, gerçek denilen dünyadan hem çok daha basit, hem çok daha duyguyla yüklüdür. Cemal, Osman'ı görmeliydi.

Boğucu atmosferiyle insanın üzerine abanan koca taş binada Osman'ın odasını bulmayı sonunda başardı. Osman'ın derste olmaması bile bir şans. Kâğıtların arasına gömülmüş, bıkkın bir yüzle çizikler atıp duruyordu. Birden kendisini karşısında görmesine şaşırdıysa da artık kendisinin de onun için uzak bir sima olmadığı açık.

"Otur. Seni beklemiyordum. Sınav kâğıdı okuyorum."

"Öğrenciler başarılı mı bari?"

"Bu ezberlenmiş ya da ezberlenememiş şeylerin başarısından ne olacak. Benim aradığım, ruhu olan bir kâğıt. Ruhu olan bir

kâğıt insanı heyecanlandırabilir. Bilginin ve kavramanın ötesinde, öğrencinin bu işlerle gerçekten ilgisi olduğunu hissetmektir. Tarihin içinde yaşayabileceğini hissetmek. O zaman onun zamanla kendi dünyandan birisi olabileceğini fark edersin. Bu bir yakınlıktır. Milletin ruhuna yakınlık."

"Milletin ruhu diye bir şey olduğuna gerçekten inanıyorsun demek. Hâkim topluluğun dilini al, bir tarih uydur, topraklara bir sınır çizip ağır ateşte kıvama gelinceye kadar pişir. Sıcak sıcak servis yaparken, üzerine ayrı bir kapta hazırladığınız efsane sosundan da ekleyiniz ve afiyetle yiyiniz!"

"Efsane sos değil, tıpkı dil gibi milletin özüdür. Kavga etmeye geldiysen, hiç vaktim yok!"

Cemal ileri gittiğini fark ederek durakladı. Buraya dün konuşulanlar üzerine akıl yürütebilmek için gelmiş olduğunu hatırlayarak konuyu değiştirmeye, daha barışçıl bir yöne gitmeye karar verdi.

"Tarihin içinde yaşamak nasıl bir şey?"

"Yaşananların bugünle bir bağlantısı olduğunu hissedebilmek. Bugün bir bağlantı kuramadığımız bir tarihi niye öğrenmek isteyelim ki? Bu ancak kötü ve ruhsuz bir ezbercilik olur. Tarihten benim anladığım bir dilin ve bir soyun yüzyıllar süren macerasının izini ruhunda hissedebilmektir. İki bin yıl öncesini bugünle bağlayan görünmez bağı sezebilmek."

"Böyle bir bağın bir gerçekliği mümkün mü yani?"

"Biz daha çok geriye bakarız. Neden geriye bakarız biliyor musun? Anlamı süreçte ve köklerde buluruz da ondan! Neyin anlamını diye soracak olursan bir millet olmanın bugünkü anlamını diye cevap veririm."

"Bütün bunlara rağmen bildiğim kadarıyla Türklerin başkalarından çok birbirleriyle savaştıkları yalan mı yani!"

"Yalan değil. Hatta bana kalırsa Oğuzların Anadolu'ya girişini açan savaş 1071 Malazgirt değil, 1040 Dandanakan Savaşı. Gaznelilerle yapılan savaş yani. Oğuzlar başka Türkleri yenerek Anadolu'ya akabildiler. Malazgirt önemliyse de mutlaka başka bir Malazgirt olacaktı ama başka bir Dandanakan olması çok zordu. Ben başkaları gibi Anadolu'ya akmanın bir amaç olduğuna falan da inanmıyorum. Hatta Anadolu yerleşimi, tıpkı Karadeniz'in kuzeyindeki yerleşimler gibi tarihimizde bir sapma. Dil ve kültür yoğunlaşmasını seyrelten bir sapma. Anayurttan uzağa sürüklenişin, nefes alınan havanın

değişmesinin yarattığı deformasyonlar. Böylesine bir yayılma olmasaydı çok daha homojen bir millet söz konusu olabilecekti. Kelimelerin asıllarını bulmak için bu kadar çaba sarf etmeyecek, bir sürü lehçeyle uğraşmayacaktık o zaman."

"Göçer olmak böyle bir yayılmayı barındırmıyor mu zaten?"

"İki tür göç var. Normal olanları o kışlaktan bu yazlığa, yani aynı yerler arasında bir gidiş geliş. Öbürü de zorunluluktan dolayı: Kuraklık ve istila karşısında çekilme. Kuraklık bile bu kadar büyük alanlarda gezinmenin bir açıklaması olamaz bence. İklim değişikliklerinin bu denli saçılmaya yol açmaması gerekirdi. Mamafih böylesine iflah olmaz bir hareketliliğin ruhumuza kazandırdığı şeyleri de inkâr etmemek lazım. Her neyse başa dönersek, bir milletin iç çatışmaları bir yanlış anlama ya da bilinçsizlikten kaynaklanmaz. Tam da böyle olmalıdır. Millet kendi içinde arınıp şekillenerek bütünlük kazanır. Arınma elbette çatışmasız ve savaşsız olmaz. Birliği sağlamak için kan dökmek maalesef zorunlu!"

Kan kokan yorumu hafifçe midesini bulandırdı Cemal'in. Oğlan çocuğun soğuk acımasızlığı. Yakaladığı böceğin kanatlarını tek tek koparırken suratında beliren ifadesiz ve duygusuz gerçeklik. Osman durmuyor.

"Tarihin ve dilin serüvenini anlayabildiğinde onu gerçekten sevebilirsin ancak. Başka birini ancak serüvenini anlayınca sevebileceğimiz gibi bir şey bu da. Sana musallat olan şey gibi mesela. Ağzından çıkan kelimelerin Tıva Türkçesi olduğunu söylemiştim. Varlığından bile haberdar olmadığın çok çok uzakların, Sayan Dağları'nın kelimeleri. 'Meen izim isten hereen çok.' Maan'ın ta 730'lu yıllarda Orhun Yazıtları'nda kazılı olarak, 'ben' anlamına gelmesi heyecan verici değil mi! Yine mesela ev-bark gibi bir tamlamanın aynısının 735 yılında taşa kazınması da büyüleyici değil mi? Bin dört yüz yıl önce atalarımız aynen bu kelimeleri kullanıyorlardı. Evet, kelimelerin kendine özgü bir hayatları var. Üstelik hortlakları da vardır onların. Birden gizemli bir yoldan gelerek aniden önünüze çıkıverirler. Pictet'in dediği gibi; kelimeler kemikler kadar dayanıklılar ve bir dişin bir hayvanın tarihini içermesi gibi bir sözcük de ona bağlı bütün bir düşünce dizisini gösterebilir. Bir sözcüğün analizinden bütün bir kayıp zamanın düşüncesi ve tarihi çıkarılabilir. Mesela 'oruç' kelimesi. Arapçada 'savm' kullanılır. Oruç'sa 900 yılı öncesindeki Orta İranca'dan geliyor: Röçag. Biz aynı

kelimeyi 'oruç' olarak kullanıyoruz, Karahanlılar da 'röze' olarak kullanıyor. Ama ilginç bir durum var ki, o da, 900 yılında girilen Yeni Farsçada kelimenin "röze' halini alıvermiş olması. Artık Yeni İran dilinde 'ç' harfi yok. Oğuzlarda ise 'röçe' 'oroçe' halini alıyor, ardından olumsuz 'oroçsuz', olumlu 'oroçlug' oluyor ve ikinci hecede 'o' harfi olamayacağı için düşüyor ve oruç oluyor!"

"Niye anlatıyorsun ki bunları?"

"Anlamadın mı. Türkler, İranlı Samanilerle temasa geçerek Müslüman olduklarına göre oruç kelimesinin gidişatından Oğuzların Karahanlılardan önce İslam'la tanışmış olabilecekleri sonucunu çıkarıyoruz! Çünkü Oğuzlar kelimenin eski Farsça halini biliyorlar."

Cemal başının ağrıdığını fark etti. Bu o uğultunun habercisi değil neyse ki! Yalnızca bir baş ağrısı. Kıpırdanmaya başlıyor yavaşça. Bu nutuktan sıkıldığını karşıdaki coşmuş adama nasıl gösterebileceğini düşünüyor. Ama yazık ki çenesini tutamıyor.

"Sözcükler bir düşünce dizgesini nasıl barındırıyor?"

"Afaki değil, dilin yapısıyla ilgili bir gerçekten söz ediyoruz. Tek bir kökün kuyruğuna bağlanmış anlamlar, bütün türemiş kelimeleri o ilk köke, kökene bağlayarak türeyen bütün anlamları sınırlar. Kökün çizdiği mecranın dışına çıkamaz kelime. Bu sınırlama aynı zamanda bir kalıcılıktır da. Kendi ufkunda sonsuzlaşmış anlam. 'O' herhangi bir cinsiyet ve varlık ifade etmez. Sadece O'dur. Benim dışımda olan. Bizim dışımızda olan. Kadın, erkek ya da otomobil fark etmez. O'nun olan, benim olmayandır. Benim olamayana sahip olanın ne olduğu da pek önemli değil. Buradan bencil bir dil mi çıkıyor? Hayır, farklılığa karşı kayıtsızlık çıkıyor. Ağaç kelimesi hem tek ağacı aynı zamanda da çoğul olarak ağaçları işaret ediyorsa, sayıları bile önemli değil. Büyük vokal uyumu dediğimiz şey bile bir kapalılık. Şeyleri tanımlayan sözcükler ne dişi ne de erkektir. Sadece o'durlar. Bir nesneyi anlatmak için birden fazla kelimemiz de yoktur. Sadece bir tek kelime vardır ve ancak sıfatlarla güçlendirebiliriz onları. Böylece dil sadece bazı fikirlerin anlatılmasında zorluk çıkarmakla kalmaz, başka düşüncelerin anlaşılmasını da engeller. Zekâmızı başka kanallara yönelik olarak felce uğratır. Eğer dil bir iç ihtiyaçtan, şeyler hakkında fikir sahibi olma ihtiyacından kaynaklanıyorsa fikrimiz daha en başından belli bir şekilde felçleşmiş demektir. Keşke kelimelerin tarihi olan bir film yapılabilse. Kuşkusuz büyüleyici olurdu. Bütün bunlar hayli

tuhaf ve karmaşık geldi biliyorum. Sana gelen hallerden insanın gerçekten de genlerin bazı kelimeleri de bir sır gibi kulaktan kulağa aktardığına inanası geliyor. Kusura bakma ama bu kâğıtları notlandırmam gerek!"

Cemal neredeyse sevinerek fırladı iliştiği sandalyeden. Gerçekten de başı ciddi biçimde ağrıyor artık. Kelimelerden ve tarihin girdaplarında gezinip duran Osman'ın abartılı heyecanından içi epey sıkılmıştı. "Uğultu bula bula beni taciz edeceğine, niye bu herifin içine yerleşmedi ki? Halbuki tam adamı! Beraber ne güzel vakit geçirirlerdi!" Laleli'nin kar suyuyla çamurlanmış sokaklarında bir süre dolandıktan sonra nihayet bankayı arayacak gücü kendisinde bulduğunu fark etti. Kiril alfabesinin saltanat kurduğu sokaklarda bir tür yabancılık duyuyordu. Zaten Haliç'in bu yakası kendisi için başka bir dünya, eski, uzak ve yabancı bir âlem. Eski şehrin dünyası esas Avrupa yakasına dahil sayılamazdı. Bu camilerin, kubbelerin, minarelerin, tekkelerin, türbelerin arasında bir modernleşme nereye kadar başarılı olabilir ki? Eski yapılardan birine girip hem ısınmak hem de bir çay içmek istedi canı. Kültür merkezine dönüştürülmüş eski medreseye daldı. Hat kursu, ebru kursu, Osmanlıca kursu, tezhip kursu ve neyin üzgün bir sakinlik içindeki soluğu. Banka'nın ardından Nesrin'i aradı. Nesrin de işe gitmemişti, ağabeyindeydi, evde kalmak istememişti. "İstersen akşam yemeğine gel konuşuruz."

Nesrin'in can sıkıcı ağabeyiyle yeniden görüşmek zorunda kalışına küfretti. Beceriksizlik ve saçmalıklarını yüzüne vurmak için bu kez neler bulacaktı acaba? "Üstelik bu defa iğnelemek için elinde fazlasıyla malzeme var." Kız kardeşini korkutup kendisine sığınmasına yol açan tuhaf damat manzarası her şey için elverişli.

Honuktug çerinden,
Kodluktun çıdın alır.
Düştügtüg çerinden,
Düdüksüg çıdın alır.
Bir çarık meezi,
Çalar ot boop hıp ünüp keer,
Bir çarık meezi doş boop,
Dozunaynıp çarlıp,
Ünüp keer amıtan çüve denir.

Bir günlük yerden,
Koltuk kokusunu alır.
Yarım günlük yerden,
Çürük kokusunu alır.
Kafasının bir tarafı,
Alev alev ateş yanar,
Kafasının bir tarafında buz,
çatırdısı çatırdayıp
Çıkar yaratık denir.

• • •

Osman Cemal'i gönderdikten sonra kâğıtları notlandırmaya devam etti. Artık sakinleşmiş, biraz önceki heyecanı yerini hevessizliğe ve bıkkınlığa bırakmıştı. Cemal'in anlattıklarıyla hiç ilgilenmemesi de cabası. "Ne bekliyordun ki!" Birden kâğıttaki cümlelere takılıverdi. Aslında açıkçası gözlerine inanamadı demeliyiz. "Kim bu küstah! Nasıl bir cesaretle!.." İnatçı denilebilecek kocaman harflerle kâğıdın kenarına düşülmüş notu yeniden okudu: "Gazne sultanı düşmanlarından kaçarken damdan düşüp ölmüş. Dedem de damda uyurken düşüp boynunu kırmıştı. Damat İbrahim Paşa da damdan dama kaçarken düşüp ölmüş. Damdan düşerek ölmek bir Türk geleneği midir!" "Kim bu terbiyesiz!" Sinem Yaylacı? "Okuldan atılmak mı istiyor? Bu küstahlığın başka bir anlamı olamaz!" Sinem Yaylacı'yı hiç hatırlamıyor Osman. Öğrenci İşleri'nden kim olduğunu öğrenmekle, doğrudan disiplin dilekçesi yazmak arasında kararsız kaldı bir an. Hayır, şimdilik kim olduğunu görmek istiyor. Önce sınıfın ortasında ağzının payını verecek. Kâğıttaki öbür cevaplar da makul üstelik. "Düşük not verilecek bir kâğıt değil. Neyse, önce bir küstah suratını görelim!" Birinci sınıf öğrencilerini pek hatırlamıyor ne yazık ki. "Hem daha kaç ay oldu ki!" Ama Osman'ın pazartesi sürprizleri bitmiyor. Açılan kapıya doğru başını kaldırdığında Zerrin Hanım'ın karşısında dikildiğini gördü. Kadın bir şey demeden öylece bakıyor. Bir yaratığa bakar gibi.

"Ah, nasılsınız Zerrin Hanım? Buyurun."

"Neden yukarı çıkmadın?"

"Efendim?"

"Geçen akşam evin kapısına kadar gelip neden yukarı çıkmadın?"

"Anlayamadım?"

"Ne demek istediğimi biliyorsun Osman!"

Kadının senli benli konuşması Osman'ı şaşırttı. "Bu nasıl bir teklifsizlik! Kendini ne sanıyor bu karı!"

"Bir şey bildiğim yok Zerrin Hanım. Niye kızgın olduğunuzu da anlayamıyorum."

"Çok zavallısın! Hem de korkak! Küflü bir buzdolabından farkın yok!"

"Durduk yerde bana hakaret edemezsiniz!"

"Siktir git!"

Kadın kapıyı çarpıp yok oldu. Ama küflü buzdolabı tanımlaması odanın içinde sanki gözle görülür biçimde kaldı. Osman neredeyse odanın yarısını işgal etmiş kocaman, eski ve kokulu bir buzdolabını gözleriyle gördüğüne yemin edebilir. Fişi çoktan çekilmiş dolap adından ve soğuk beyaz renginden dolayı hâlâ bir serinlik yaymakta. Soğukla kötü kokunun tiksindirici bileşimi burun deliklerine saldırıyor. Keyfi daha da kaçtı. Zaten Sinem Yaylacı vakası asabını bozmuşken bu koca buzdolabı odanın içinde ne arıyor! "Gereksiz sosyalliklerin gereksiz sonuçları! Böyle sinirlenebilme hakkını nereden buluyor ki Hattuşaş fahişesi!" İster istemez Nihal'i hatırlayıverdi. Kendi küflü soğukluğuna karşın Nihal ışıltılı bir sertliğe sahipti. Kız yurdunda karşı taraftan kızların suratına jilet atmakla perçinlenen şöhreti sonucunda edindiği lakabı da hatırladı: Astra Nihal! Düşmanın taktığı lakap, kısa zamanda beğeni toplayarak yaygınlaşıvermişti. Hem okuldaki hem de ocaktaki bütün erkekler ona hayrandı. Bir oğlan çocuk dünyasında oğlanlarla top ya da askercilik oynayan kız çocuğa hayranlıktan farksız her şey. Hem cinsiyetsizdir hem de cinsiyetsizliğin ardında gizlenen esrarlı bir kadınsılık kokusu yayar. Tarihteki kadınlar bile erkeksi özelliklere sahip olmalarıyla bir hayranlık arabasına bindirilirdi. Ata binmek, kılıç kullanabilmek, ok atabilmek ve fazlaca duygusal olmamak. Nihal'de bunların hepsi vardı. Nihal'in kadınsılığının tek işareti arada gözlerin kaydığı göğüsleriydi ki, kız onları ya bir kazağın ya da parkanın ardına gizleme çabasındaydı. Belki göğüslerinden utanıyordu. Bir fazlalıktı onlar. İlan-ı aşk ettiği günü utançla hatırlamaktan başka çaresi kalmadı Osman'ın. İşgal ettikleri fakültenin duvarlarında kızılların duvar gazetelerini sökerken kızdan gelen buğuyla sarhoş oluverdiğini, yukarı kadar gerilen vücudunun

açık bıraktığı kazağının altından görünen göbeğinin aklını aldığını hatırlayıverdi. Kızın böyle güzel bir göbeği olduğunu daha önce düşünemezdi ve hâlâ da bu göbeği hiç unutabilmiş değil. Duvar gazetelerini de hatırladı elbet. Kimsenin okumayacağı, bu upuzun yazıları yazmak için verilen emeği anlamak mümkün değildi. Rapido ve şablonla saatler süren bir çalışma sonucunda ortaya çıkan bu eserleri kimse okuyor muydu acaba? Kızı öptüğünde Nihal önce ne olduğunu idrak edememiş, şaşkın gözlerle kendisine bakmış, dava bağının arasından sızıveren cinsel karşıtlığın böylesine aniden kendisini göstermesini anlayamamıştı. Ama bir tepki vermedi. Osman'ın tepkisizlikten anladığı aralarında sessiz bir ilişkinin başladığıydı. O günden sonra Osman'daki aşk gerilimi hızla yükselirken, Nihal'in tavrında hiçbir değişiklik olmadığı görülüyordu. Sessizlik tahmin edebileceğiniz gibi çıldırtıcıydı. Üç ay sonra nihayet yeni bir girişimde bulunmaya karar verdi Osman. Kız yurdunun kapısına gidip Nihal'i istetti. Eşofmanı ve parkasıyla kapıya inen Nihal daha da çekici görünmüştü gözlerine. "Ne var!" İnsan böyle bir merhabadan sonra ne diyebilir ki! Ama sudan bir gerekçe uydurarak bu durumdan kurtulması mümkün değildi Osman'ın, bir bahane uydurabilecek durumda da değildi doğrusu. "Seni seviyorum!" İçinde bulunulan şartlar düşünüldüğünde bir Barbara Cartland kitabına hiç de yakışmayacak bu sahnede bir pembelik zaten mümkün olamazdı. Karşı kaldırımda kız arkadaşlarının kontrolündeki yurdu bir de dışarıdan korumaya almış en yakın ocaktan elemanlar, sokağın başındaki açık mavi renkteki plakasız Ford polis minibüsü, duvarlarda Türkçüler Bayramı afişleri, bahara girildiği halde havanın kapalı serinliği, son 1 Mayıs olaylarından sonra havadaki elektrikli bekleyiş ve elbette ki Nihal'in kahverengi parkasının cebini iyice şişiren çeliğin ağırlığı. "Saçmalama Osman, bunlarla uğraşacak durumda değilim." İşte orada, kız hışımla yurda girerken hayatının aşkının sonsuz bir kesintiye uğrayacağını fark etti birden Osman.

Onu toplu davada gördüğü ânı da açık seçik hatırlıyor. En önde partinin önde gelenlerinin sıralandığı kalabalık, başlarına bu felaketin neden gelmiş olabileceğini sessizce düşünmeye devam ederlerken görmüştü onu. Parti önde gelenlerinin saçları yerinde olmasına karşın arka sıralardaki erkeklerin kabak kafalarından oluşan ürkütücü orman her yanı kaplamıştı. Saçları sıfıra vurulmuş olan

birisi bir melek bile olsa katilden farksız görünebilir ki, buradakiler hiç de melek sayılmazdı. Herkesin görünümü ürkütücüydü. İğreti takım elbiselerin içinde bir kabak kafalılar ordusu. Sınırlı sayıdaki kadının arasında Nihal lacivert döpiyesi içinde genelleşmiş sersemlikten ayırt edilebilir durumda değildi doğal olarak. Bir an bakıştıklarına emin, geriye dönüp kendisine öylesine baktığı an zihnine sonsuzcasına kazınıverdi. Ne vardı o bakışta? Aşk değil! Utancın ve kırgınlığın paylaşılması. Koruyup kolladıklarına inandıkları devletin korunmak için kendilerine hiç de ihtiyacı olmadığını anlamış olmanın yarattığı hayret.

• • •

Bütün gece boyunca hastanenin bekleme bölümündeki sıranın üzerinde uyuklamanın sonucunda sırtı ve bacakları ağrıyordu Çısınmaa'nın. Ama uyuklama diyoruz, uyuma değil. Yorgunluktan ve uykusuzluktan arada bir kendinden geçtiği anlar haricinde ölgün ışıklara bakarak, üşüyen yerlerini ovuşturarak geçirdi geceyi. Gece gelen bir iki acil vaka dışında bu hastane de, bu şehir de en az tepesindeki sarı lambalar kadar ölgün. Terk edilmiş bir vahşi Batı kasabasını andıran şehirde gecelemek zorunda kalmaktan hiç de hoşnut değil. Ak Dovurak'ın adını bile duymaktan hazzetmezdi zaten. Kasabanın isminin ak toprak anlamına geliyor olması buraları çürüyüşten kurtaramıyor.

Hastanenin boğucu ortamından çıkıp biraz yürümek, karnını doyurmak ve şimdi de bir çayhanede pineklemek iyi geldi. İşsiz güçsüz pinekleyen diğerlerinin ilgisini bir süre çektiyse de artık ona aldırmıyorlar. Nereli olduğuyla fazla ilgilenen olmamasından hoşnut. Bu dökülen kasabadaki insanlar artık herhangi bir şeyle ilgilenme yetilerini çoktan yitirmiş gibi görünüyor zaten. Umutsuzluk, sıkışmışlık ve hatta çıkışsızlığın yarattığı boşunalığa teslim olmuş insanlar. Ölmekte olan kasabada sıkışıp kalmış işsiz Ruslar ne zaman yeniden içmeye başlayacaklarını düşünerek zaman öldürüyor, Tıva'lılar kış bittiğinde köye dönebilme hesapları yapıyor, bir iki Hakas hâlâ sarhoş gibi kendi aralarında bir yere ulaşmayan bir sohbeti çaresizce sürdürmeye çalışıyor. Hâlâ ayılamadıkları belli. Birazdan yeniden şişenin başına oturacaklar. Ama içerisi sıcak hiç değilse. Soba harıl harıl yanıyor. Merkezî ısıtma o felaket yıllarının

ardından kısmi olarak yenden çalışmaya başlasa da anlaşılan bu mahallede henüz sorunlar var. Ak Dovurak Sovyet mimarisi kılığında bir maden şehri. Rusların çoğunun hızla şehirden kaçıp gittiklerini biliyor Çısınmaa. İşçi lojmanlarının hurdaya çıkmış hali bu kaçışı her an hatırlatıyor. 1992'den bu yana genişleyen çöküşün izleri kasabanın her yanına yayılmış. Çökmüş ve onarılamayan hurda teknoloji ve hurda işletmelerin eşliğinde hurdaya çıkan bir kasaba. Bir zamanlar üç bin kişinin çalıştığı maden işletmelerinde artık yalnızca altı yüz kişi çalışıyor. Yaşamın, işsizlik, çöküş ve asbest dumanının zehriyle harmanlanan günleri hızla terk ettiği gözle görülebiliyor. Hatta Çısınmaa kanser illetinin sokakları sırıtarak arşınladığını görebiliyor. Her gün kendine yeni kurbanlar beğeniyor kanser. Maden, çevresiyle beraber bütün kasabayı azar azar öldürüyor. Buradan ne kadar çabuk uzaklaşsa o kadar iyi olacağını düşünüyor ister istemez. Oysa koca Sibirya'nın bir daha geri gelmemek üzere hızla değiştiğini biliyor. Sibirya'nın her yerinde yükseliveren bacalı, borulu gri şehirler ve şehirlerden yayılan kokunun, bacaların çevreye yaydığı yabancılık hissinin toprağı bir daha geri gelmemek üzere kirlettiğini de biliyor. Doğa'nın kutsallığının ırzına geçilmesiyle, kutsalın ırzına geçilmesi çok başka şeyler. Sanayileşmenin yağlı adımlarının ta Sibirya'ya ulaşabilmesi şaşırtıcı gelebilir ama çoktan ulaşmıştı işte. Sibirya değişivermişti. Sonsuz bir barajlar, fabrikalar, borular, madenler ülkesi. Yine de hâlâ ulaşılamayan dağların zirvelerine, nehir yataklarına, kavrulmamış kayın ağaçlarının hâlâ dik durabildiği yerlere, hâlâ tamamen kirlenmemiş göllere sığınıvermişti ruhlar. Tıva'nın sanayinin devasa paletlerinden bir nebze de olsa kurtulabilmesini Sayan dağlarına borçlu olduğunun farkında. Trans-Sibirya demiryolunun Tıva'ya inememesi bütün bu dağları son bir sığınak yapıyor. Buna rağmen paletlerin buralara kadar indiği açıkça belli oluyor işte. Ak Dovurak bunun çirkin bir işareti olarak önünde duruyor. Nehirlerin, dağların, ormanların ve ağaçların ruhları adım adım dövüşerek çekiliyorlar. Sibirya'nın teknoloji eli değmiş her karışının bedeli sayısız can ve hayat pahasıydı. Her metre boru asla bilinemeyecek acılarla birbirine kaynak edildi. Donan nehirler, donan insanlar, yüzü yakan kar ve rüzgâr bu beyaz imparatorluğun her santimine işlendi. Ama direniş artık yok olmaya yüz tutmaktadır. Çısınmaa da bunun farkındaydı. Kutsal Baykal bile kirlenmekteydi, ağaçlar ve nehirler çözülüyordu. Bütün

Sibirya çözülüyordu. Bu şehri daha fazla görmeye hiç hevesi yoktu. Çısınmaa'nın zaten hiçbir şeyi görmeye hevesi yoktu. Şehirler şehirler, hepsi birbirinin aynı, insanlar da birbirinin aynı. Ruslar, Altaylılar, Ukraynalılar, Tuvalılar, Hakaslar, kasabanın iç daraltan caddelerinde bu kışı da atlatabilme ve bahara ulaşabilmekten başka bir şey düşünmeden üşüyüp duruyorlar.

"Bir işaret vermezseniz ne yapabilirim ki!" Kendi kendine konuştuğunu fark etti. "Yazgısını görmeyen kişi kendi kendine söylenmekten başka ne yapabilir ki!" Bayın'ın durumu ne olmuştu acaba? Burada günler boyu kalma ihtimali içini sıktı. "Bir otele yerleşmek zorundayım. Ama önce hastaneye uğrayıp durumu anlamalı." Bayın'la ilgili sorumluluk hissinin kendisini adeta acılı bir babaya dönüştürmesine içerledi. Bazen hiçbir sorumlu yoktur. Zor olan da sebepsiz felaketlere katlanma gücünü kendinde bulamamaktır zaten. "Ya kötücül bir ruh canına gerçekten musallat olmuşsa, ya kene gibi canına yapışmışsa, ya işareti bulamadığım gibi ruhu da bulamazsam ve Bayın hep böyle gökle yerin arasında salıncakta sallanır gibi gidip gelecekse!" Bütün bu düşünceler hastaneye döndüğünde acı bir açıklamayla buharlaşıverdi: Bayın ölmüştü!

Beyaz önlüğü içerisinde sıradan bir ölümün –bunlar için her ölüm sıradandır– açıklamasının sıkıntısına gömülmüş devlet doktoru heyecansız bakışlarıyla biraz da küçümseyerek Çısınmaa'yı süzdü.

"Arkadaşınız öldü. Bir buçuk saat önce. Şunları imzalayın. Ölüyü alamanız için akrabalarının imzası gerekiyor. Yoksa götüremezsiniz. Bir hafta içinde başvurmazlarsa gömeceğiz." Ölümün kesinkes kararı ve formalitelerin yüksek duvarı karşısında Çısınmaa küçülüverdi. Ölümün sebebini sormasını Çısınmaa'dan bekleyemeyiz. Ölüm istediği zaman gelir. Can sapasağlam bir gövdeden aniden çıkıp gidiverir. Zamanı geldiyse biter. Sebep bile sormadı, evet. Yazgının sebebi mi olur! Yine de yazgıyla, göğe seyahat arasında, verilmek istenen işaret arasında bir ilişki olup olmadığını düşünmeden edemedi. "Bir tören bile yapılamadan öylesine gömülmek! Bayın'ın ruhunun azabının üzerine kilit asmak gibi bir şey. Bu kilitle sonsuza kadar sıkışan bir ruh gibi nefes almakta zorlandığını hissetti. Doktor ilgisizce bir kâğıt uzattı.

"Ölüm numarası ve kaydı burada yazılı. Ailesi geldiğinde bu numarayla ölüsünü bulacak. Onlara siz verirsiniz artık."

"Son kez görebilir miyim peki?"

Bayın açık gri bir yüzle uyuyordu. Dudaklarındaki ifade bir kasılmadan sonraki gevşemenin verdiği rahatlığı kalıcılaştırmıştı. Eskiden olsa küstahlığının ölümden sonra dahi giderilemediğini rahatlıkla söylerdi Çısınmaa. Şimdiyse bu yüze karşı acıma, hatta ne kadar kabullenmese de bir suçluluk duyduğu açık. Eline dokundu. İçe doğru pörsümüş bir kartopu gibi soğuktu elleri. Son altı günde olanları geçirdi kafasından. "Yıllarca hiçbir şey olmaz, altı günde her şey olup bitiverir." Yazgının kendini çok uzun bir süre tutabilen bir kıçtan farkı olmadığını düşündü. Belki de kabız bir kıç. Yıllarca ıkınırdı kıç, yüzü kıpkırmızı kesilirdi. Ama elbette biz bunu göremeyiz. Rahatsızdı yazgı. Bir şeyleri olduramıyordu. Olduramadığı şeyler, yazgının kanını zehirler, üst üste birikmiş nedenler bir türlü sonuç vermez. Karnı nedenlerle şişmiş yazgının rahatsızlığını kişioğlu anlayamaz. Ama havada bir acayiplik olduğunu bütün hayvanlar, hatta ağaçlar bile anlar. Evren kasılır, terler, inilder, sırtüstü yatar. Ama hayır olmaz. Bir türlü rahatlama gelmemektedir. Ve birden boşalıverir. Dehşet verici bir hızla boşalıverir. Yazgının muazzam ishali. Ne kadar uzun süre tuttuysa o denli görkemli bir sonuç ortaya çıkar. Elbette koku da! Her şey zincirinden gürültüyle boşanıverir, bütün sebepler bir sonuca bağlanarak rahatlayıverir. Ama böylesi bir boşalım sağlıksızdır. Yazgı böylesine boşandığında, sonuçlar daima nedenlerle orantısız, neredeyse abartılı biçimler alır.

• • •

Karanlık bastırıyordu. Işıldayan camekânlar son bir umutla müşterileri içerideki sonsuz seçenekler âlemine davet etse de tezgâhtarlar için bu saatler, patronun ya da şefin sultasının bugünlük de olsa hızla erimesine doğru giden döngünün müjdecileriydi. Arabaların ışıklarının çevreye saçtığı sarı huzmelerin önünde salınan kar taneleri tekerleklerin önünde ölüyordu. Cemal şimdi işte olsa çıkışa daha bir buçuk saat olduğunu düşündü. İçini yeniden özgürlük duygusu kapladı. Servise beklenilmeyen bir akşamüzeri. Beyaz ışıkların altında geçirilmeyen üçüncü gün. Evet, üçüncü günde canı sıkılmaya başlamıştı. Sokaklarda bir yere kadar dolaşılabilir. Hele bu aralık ayı soğuğunda. Vapura bindi. İstanbul karlı karanlıkta

berrak ve net görünüyor. Camilerin ve gökdelenlerin ışığı kristal bir küredeki parıltılar gibi şehri sallıyor. Ne uğultuyu ne de Nesrin'i düşünüyor. Bir manzara gerçekte bir ruh durumudur denilmişse bunun bir anlamı var elbette. Bu kısa an için kendini iyi hissetmesinden utanç duyduğunu anladı. Manzara aniden çirkinleşti. Soğuğa aldırmadan dışarıda oturup içini yaksın diye içtiği salep bile buz kesmiş gibi geldi. Kendisi gibi dışarıda oturan birkaç kişiye baktı. Bu soğukta oturma takıntısı salt sigara bağımlılığıyla izah edilemez. İçerinin havasızlığından ya da bir sürü kişinin kokusundan oluşan kolektif kokunun tiksindirici gelmesinden, manzara saplantısından, yalnız kalma saplantısından, tanımadığı insanların anlamsız yüzlerine bakmaktan nefret duymaktan, insanlardan hoşlanmamaktan, benzeri gibi bir dizi takıntıdan dolayı dışarıda oturanlarda hep bir kibir sezilir. Çalan cep telefonuyla düşüncelerin her zaman anlamlı olamayan zinciri kopuverdi. Tanımadığı bir numaranın çekinik yabaniliği. Bilinmedik bir telefonun aniden hayatımıza girivermesi.

"Merhaba Cemal. Benan ben!"

"Benan! Merhaba nasılsın?"

Soru cümlesinin sonunun açıkta kaldığının farkında. "Sen unuttuysan, ben de unuttum!" Ne soracağını bilemiyor Cemal.

"Akşam yine alışveriş merkezinde işin var mı? Oralarda olacağım da. Senin şu uğultu olayını merak ettim."

"Bu akşam mı?" Telefonun öbür ucunda imalı bir sessizlik bekliyor. "Neden arıyor ki! Neden beni utandırıyor ki!" Karşı taraf hâlâ cevap vermiyor. İma ettiklerinin Cemal tarafından iyice sindirilmesini sabırla bekleyen bir suskunluk.

"Maalesef karşıya geçiyorum şimdi. Kayınbiraderlere gidiyorum."

"Ne o, işten erken mi çıktın?"

"İşe gitmedim bugün."

"Hayrola? Şu uğultu hikâyesiyle mi ilgili?"

"Evet, kendimi pek iyi hissetmiyorum."

"Yarın da işe gitmeyeceksen arasana. Evde sıkılır insan."

"Evde kalmıyorum."

"Anlamadım!"

"Anlatırım görüştüğümüzde. Yarın ararım seni."

Hiç gerek yokken böylesine dökülüvermek. "Neden evde kalmadığımı söylüyorum?" Bu tavırda sinsi bir ikiyüzlülük sezmekte zorlanmadı. "Alçaklık, evet!" Hayatının değiştiğinin iması, kendi-

ni bekâr biri olarak gördüğünün iması. Pek çok alçaklık belirsiz cümlelerde gizlenip bir yerlere ulaşmaya çalışır. "Yarın neden arayacağım ki! Neden görüşeyim ki!" O lanet olası rüya, lanet olası karşılaşma! "Aramayacağım!" Nesrin'den gizli, Mahmut'tan gizli bir bağın iplik iplik dokunması.

• • •

Kendisini küçümsediğini belli etmeden duramayan güvenliği aşıp eve girdiğinde sıcak, saatlerdir kar soğuğuna alışmış yüzünü fena halde çarptı. Vücut saatlerdir içinde bulunduğu zor şartların ardından tatlılıkla kendini bırakıverdi. Ağabeyin henüz eve gelmemiş olması bir nebze rahatlama yarattıysa da zihni açıkçası gergin. Vücudun gevşemesi her zaman zihnin gevşediği anlamına gelmez. Mariya'nın getirdiği kahvesini yudumlamaya başladı. Ardından Nesrin göründü. Uykusuz gibi. Herkesin zor bir gece geçirdiği açık. Ne evin hanımı ne de çocuklar henüz ortalıkta görünmüyor. Bu konfor ve sakinlik ortamının bir an olsun güvenlik hissini artırdığını söylemek gerek. Kahvenin güzelim kokusunun ve sıcaklığın içinde kıvrılıveren Cemal bir an için her şeye katlanabilecek gücü olduğunu hissetti. Yine de karşısına oturan Nesrin'in tedirginliğinin odaya yayılmasını engellemek mümkün değil.

"Dün gece hemen hemen uyumadım. Evde yalnız kalmak istemedim. Ayça da çok kötü uyudu. Hâlâ uyuyor şimdi. Yeniden... şey oldu mu?"

"Hayır. Hiçbir şey olmadı."

"Nerede kalıyorsun?"

"Otelde. Ama kötü bir otel değil merak etme. Osman'a gittim bir sürü tuhaf şey anlattı."

"Neymiş?"

"Tıva dilindeymiş kelimeler. Caday denilen bir taşla ilgili şiir gibi bir şey."

"Tıva da ne?"

"Altaylar tarafında Rusya'ya bağlı özerk bir cumhuriyet. Bir tür Türkçe konuşuyorlar anladığım kadarıyla."

Ardından Osman'ın anlattıklarını bir bir saydı.

"Tüm bunlardan bir şey anlamadım Cemal. Ne yani bu herif senin ağzından Tıva ya da her ne boksa o dilde cümleler çıktığını

mı iddia ediyor. Caday'ın canlı olup olmamasından ya da sahipsiz kalıp kalamayacağından bize ne! Bunlardan ne anlamak gerekiyor? Ne yapacağız peki?"

Nesrin geceki kâbusunu düşündü. Belli belirsiz elbette. İşaretleri yerli yerine koymayı asla istemeyiz. İşaretlerin kafamıza vurulması gerekir ya da her şey olup bittikten sonra işaretleri yerleştirmeyi akıl edebiliriz ancak.

"Benden gerçekten korkuyorsun değil mi?"

"Tüm bunlar mantık dışı. Karındeşen Jack olduğunu öğrenmek yine mantık içinde anlaşılabilir. Ama bu başka. Bence bir süre bekleyelim. O eve dönmek istemiyorum şimdilik. Hâlâ tuhaf şeyler oluyormuş gibi bir hisse kapılmadan da edemiyorum. Uykumda bile!"

"Nasıl? Ne demek istedin?"

"Boş ver. Bu uğultu gerçekten kesildiyse yeniden bakarız."

"Uğultunun akıbeti belli olana kadar ayrı mı kalacağız yani?"

"Başka türlü yapamam. İstersen otelde kalma eve geç."

"Hayır. Ha bire oradan oraya dolanmak istemiyorum. Bir süre daha otelde kalacağım."

Evin hanımı çocuklarla birlikte girişte belirdi. Nesrin ile Cemal'i görmek içini çok açmamıştı anlaşılan. Kocasının gereksiz akrabaları. Birinin eve yerleştiği yetmiyormuş gibi ikincisini de çatısının altında bulmak evinin özenle yaratılmış uyumunda bir şeyleri bozuyor. Zoraki bir kibarlığın ardındaki belli belirsiz iğneleme fark edilmeyecek gibi değil. Buna katlanmak zorunda olduklarının her ikisi de farkında. Cemal'i oldum olası gözü tutmuyor kadının. Ne yapacağı kestirilemez erkek türünün güzide bir örneği. Üstelik beceriksiz birisi olduğundan bir halt yemişse de yüzüne gözüne bulaştırırdı. Kocası hiç değilse yediği naneleri çaktırmamayı biliyordu ve bunun bedeli olduğunu da. "Bu tiplerse hem her haltı yer, hem kötü davranır hem de gerekli bedeli ödeyecek paraları asla yoktur. Bir de üstüne mazlum havalar takınırlar. Şuna bak nasıl haksızlığa uğramış gibi oturuyor!"

Beş gün arayla bu sofrada yeniden buluşmak sıra dışı. Normalde ancak iki ayda bir bu evin korunaklı çatısının altına davet edilirlerdi. Mariya'nın birbiri ardı sıra masaya taşıdığı yemekler son birkaç gündür Cemal'in maruz kaldığı kötü beslenmenin üzerine gerçekten iyi geldi. Masayı şenlendiren üç çocuğun cayırtısı uzaktan

bakıldığında mutlu bir aile yuvasını işaret ediyor. Otelde yaşamaya başlayan biri için bu geçmişte kalmış bir sıcaklığın hatırasının yeniden vücut bulması demek belki de. Yine de Cemal'in abarttığını söylemek zorundayız. En nihayetinde bir gecedir oteldeydi. Yuva uzaklaşıldıkça ısınır, yaklaşılınca soğur. Güvenliğe ve aile sıcaklığına alışkın insanların kendilerini dışlanmış hissetmeleri için ufak bir aksama yeter.

Çocuklar zoraki biçimde içeriye gönderildiklerinde ve masadaki sessizlik dış kapıya uzanabilecek kadar genleştiğinde sıcak yemek sofrasının da artık geçmişte kaldığı anlaşılıyordu. Eniştenin yüzü ciddileşti. Cemal'in cinlerini tepesine çıkaran konuşmalara girişmeden, semiz suratı daima böyle uyduruk bir bilgelik pozuna bürünüverirdi. Uyduruk bir bilgelik kara cehaletten daha çok can acıtıcı olabilir.

"Evet Cemal, ne yapacağız? Lafı dolandırmaya gerek yok. Aranızdaki sorun nedir? Nesrin'in olduğu kadar senin de ağabeyin sayılırım biliyorsun. Nesrin'e de söyledim. Her erkek arada çocukluk yapar, bunun için ailenizi dağıtmaya değmez dedim. Ama o bunun çok farklı bir şey olduğunu söyleyip duruyor. Bir kadının yuvasını bırakıp çıkması için şiddet görmesi gerekir. Öyle birisi olmadığını biliyorum. Belki kendine hâkim olamamışsındır. Ama her ailede olur böyle şeyler."

"Abi bu şiddetle ya da dövmekle ilgili bir şey değil sana kaç defa söyledim. Aldatmayla da alakası yok. Anlatması biraz güç o kadar."

"Ne kadar güç olabilir ki? Anlatın da dinleyeyim neymiş?"

Cemal artık lafı almaktan başka çaresi olmadığını anlamıştı.

"Ağzımdan istem dışı, ne olduğunu anlayamadığım birtakım kelimeler çıkıyor. Üstelik sesler benim sesim gibi değil. Birkaç defa oldu. Bu durum da Nesrin'i ürküttü. Olanlar özetle bu. Size dinleteyim."

Cebinden ses kayıt cihazını çıkarıp şaşkın bakışların sessizliğinde düğmeye bastı. Kayıt bittiğinde herkesin bir parça ürkütüğü hemen belli oluyordu. Bu kez sessizlikte belli belirsiz bir korkunun rengi daha bir belirginleşmişti. Nesrin öfkelendi. Cemal korkuyu buraya da taşımıştı işte. Kaçılacak bir yer kalmıyordu.

"Peki doktora gittin mi?"

"Hayır. Söylemek tuhaf ama bir fizikötesi şeyler söz konusu sanki."

“Saçmalama Cemal! Başarısızlar, hayatta ne bok yiyeceğini bilemeyenler bu tür şeyleri hortlatmaya çalışsalar da bunlar hep bir başarısız ve çaresiz avuntusu olarak kalacak.”

“Bu başarısız hayat bu cümleleri ve sesleri izah etmeye yetmiyor!”

“Ben senin için böyle bir sıfat kullanmadım. Amma da alınganmışsın.”

“Ben ne demek istediğinin farkındayım. Ne olduğunu bilemiyorum evet. Ama hiç değilse ne olmadığını biliyorum. Neyse yemek için teşekkürler, yolum da epey uzak.”

Geri dönerken bindiği son vapur akşamüzeri saatlerinin aksine neredeyse tamamen boş ve hüzün verici. Bu saatte vapurla karşıya geçenler kendisi gibi dışarıya atılmış, toplumca anlamsız görülen başarısızlardan başka kim olabilirdi ki! Başarısızlık hissi bir kez yerleştiğinde alnınıza yapışır. Öyle ki dostlarınız akrabalarınız, çocuklar, bakkal, vapur jetonu veren gişeci hepsi bunu alnınızda görür. Cemal açıkçası bütün cephelerde yenilgiye uğradığı hissi içindeydi. Bu zavallılarla, bu boş vapurda, bu saatte yalnız başına olmaktan ve bir otel odasına gidiyor olmaktan daha büyük ve inkârı olanaksız kanıtı olabilir miydi bunun. Bir yere ulaşmayan hayatı şimdi de anlaşılmaz bir uğultunun pençesine düşüvermişti. Bilinmedik bir ülkenin kelimelerinin pençesine, kayın ağacının ve o acayip taşın pençesine. Bütün bunlara rağmen aklına Benan’ın gelivermesi uzun zaman almadı. İtilmekte olduğunuz gulyabaniler dünyasında parmağınızın ucuyla dokunabildiğiniz yeşil bir dal parçasının sıcaklığına tutunmak alçaklık sayılmayabilir. Alçaklık pek çok durumda çaresizliğin kardeşidir. Benan’la seviştiğini hayal etmek vapurun itici boşluğunu bir nebze de olsa ısıtıverdi. Yarın arayacak Benan’ı. Bunu biliyor artık. “Ne olacaksa olacak!”

Ölürer kijinin sözün alır,
Ölürer maldın hanın alınır.
Ajınganım artık irgi be?
Dangırak oskunarga,
Tamı düvünge düjer ujurlug,
Sal oskunarga,
Dalay düvü düjer ujurlug.

Öldürülür kişinin sözü alınır,
Öldürülür hayvanın kanı alınır.
Öfkem daha büyük müdür?
And tutulmayınca,
Derin çukurun dibine düşülür.
Söz düşürülünce,
Deniz dibine düşülür.

• • •

"İşte böyle Osman kardeş! Yıllar birbirinin üzerine basarak, birbirini ezerek geçip gidiyor işte. O eski günlerin hiç havası yok biliyor musun? Kahvenin tadı bile kahve gibi değil bazen. Hayatın otuz yılından sonrası hep tekrar."

Kürşat yarım saattir bu minval üzerinde geveleyip duruyor. Bunca zaman sonra kendisini görmek istemesinden pek hazzetmemişti Osman. En son darbeden sonra kurulan geçiş süreci partisine kendisini katmak için ortaya çıkmıştı Kürşat. Gerçekte kendisini fazla sevmediğinin Osman da farkında. Atsızcılık tahmin edilebileceği gibi hoş değil. Bir fikri mantıki son sonucuna kadar götürmekten duyulan rahatsızlık asli özelliklerimizden biridir ne de olsa. Abartmamak lazımdır, buraya kadar olanı yeterlidir! Yine de Osman, Kürşat'ın da artık partiyle fazlaca bir ilişkisi kalmamış olduğunu biliyor. O günlerin üzerinden epey zaman geçti. Durduk yerde arayıp kendisini meyhaneye çağırmasının gerekçesi eski günleri hatırlamak ve hayatın manası üzerine konuşmak olamazdı.

"Hatay yurdunu basıp odalarına daldığımızda heriflerin suratını hatırlıyor musun? Nöbetçilerine amma güveniyordu salaklar. Ferhat'la Necmi de bizimleydi. Hatay işi yıllarca konuşuldu biliyor musun? Hatta geçen gün dergi bürosunda laflarken..."

"Kürşat bana bir şey mi diyeceksin? Sen kimseyle öylesine oturup hatıralar üzerine gevezelik etmezsin. Hatıralar üzerinde dönüp durmak yaşlanma belirtisidir, gelecekle ilgili bir tutkunun kalmamış olmasının ve hatta yakın zamanda bile kayda değer bir şey yaşamamış olma belirtisidir biliyorsun. İltifat gibi olmasın ama sen pek öyle biri sayılmazsın. Kafanda mutlaka bir şeyler çeviriyorsundur."

"Aslında iltifat da etmiyorsun değil mi? Peki öyle olsun. Sadece eski bir dostu merak etmiş olamaz mıyım?"

"Senin için eski dostlardan çok işler vardır. Eski ya da yeni işler!"

"Benle ilgili sana bir şeyler mi söylediler?"

"Hayır. Eskilerden pek kimseyi görmüyorum zaten. Partiyle uzun süredir alakam yok biliyorsun. Arada Turan Aydınlar Vakfı'nda konferans falan veriyorum o kadar."

"Ah evet, sahi sen aydın oldun değil mi!"

"Baklayı çıkarsana ağzından!"

"Pekâlâ. Üniversite yıllarında fotoğraf çekip dururdun. Polisin eline geçip kaybolmadıysa bir sürü fotoğraf olmalı sende o yıllara dair."

Fotoğraf merakını Kürşat'ın hatırlamasına şaşırdı. Gelgeç gençlik meraklarından birisi işte. Babasının üniversite sınavını kazanma hediyesi olarak aldığı makineyi o yıllar oldukça eskitmiş, olur olmaz çektiği fotoğraflar yüzünden epey de fırça yemişti. Hassas olabilecek durumlar hariç, hevesi geçene kadar iki yıl boyunca fotoğraf çekmiş, çektiklerini dağıtıp durmuştu. Eğitimcilik gibi saygın konumundan dolayı yüzüne bir şey denmiyorsa da Foto Osman gibi bir lakabı olduğunun da farkındaydı. Yıllardır unuttuğu gençlik dönemi hevesinin Kürşat'ın durduk yerde ilgisini çekmesi kesinlikle hayırlı olamazdı.

"Hâlâ sendelerse onlara bakmam mümkün mü?"

Demek hatıralar etrafında dolaşıp durmasının, ağzını yoklamasının nedeni bu fotoğraflardı. Kürşat hakkında hiçbir zaman yanılmamasının bir ödülü ne yazık ki yok. Gerçeği söylemeyeceğini bile bile sormaktan kendini alamadı.

"Herhalde üniversite yıllarını yâd etmek için istemiyorsun onları!"

"Anlaşılan hâlâ sendeler. Ne zaman görebilirim? Buradan sana gidip bakalım mı?"

Bu denli acelecilik ve teklifsizlik Osman'ın iyice canını sıktı.

"Evde bir yerde. On beş yıldan fazla zamandır bakmadım. Bulunca yarın seni ararım. Gelir bakarsın. Ben artık kalkayım. Hesap!"

"Saçmalama hesabı ben ödeyeceğim. Ayıp oluyor! Bu gece mutlaka bul. Yarın görmem lazım. Benim için önemli Osman!"

Bu kalıp hiç değişmemişti. Eskiden bir şey buyurduğunda ve karşıdaki isteksiz davrandığında ya da iş savsaklandığında, "Hareket için önemli Osman!" kalıbını kullanırdı. Bundan anlaşılacak olan emri yerine getirmemenin bedeli olacağıdır. Bir şey söylemeden kalktı. Kürşat ceketinin kolundan tuttu:

"Önemli olan aynı zamanda saklıdır unutma!"

Tatsız gecenin ardından eve geldiğinde koltuğa çöktü. Hiç âdeti olmadığı halde paltosunu kanepenin üzerine fırlatıverdi. "Ne istiyor Allahın cezası? Ne yapacak ki fotoğrafları? Şantaj? Hayır, bu tamamen saçma bir varsayım. Hem neredeler?" Kürşat şimdi ne haltlar peşindeydi acaba! Bir iki kez adı geçmişti. Biraz karanlık bir iş olmalı ki mafyaya karışan eskiler hakkında rahatça konuşulup dedikodu yapılabildiği halde Kürşat üzerinde fazlaca durulmamıştı. "Yarın birine sormalı. Saat artık epey geç oldu. Fotoğrafları bulmalıyım. Yarınki sunuşa da hazırlanmadım henüz." Dosya, zarf, naylon torba yığınlarının arasındaki araştırma, büyük bir şenlikti. Çalgılar çaldı, dönmedolap, atlıkarınca, beş kuruşa üç top. Eski dergiler, takvimler, gazete kesikleri, afişler. "Tarihçi olmaya heves edilince ister istemez böyle ıvır zıvır biriktiriliyor. Tarihçi kendi tarihine karşı da hassas olmak zorunda değil midir?" Sırıttı. Başka zaman olsa geçmişe dalıp hüzünlenebilirdi belki, ama şimdi Kürşat'ın yaydığı can sıkıcı ruh halinden sonra hatıraların yumuşaklığına bürünecek keyfi yok. "Yarın ilk iş Necati'yi aramalıyım. O hem teşkilatta ve hem de Kürşat'ın çevresini bilir." Sonunda bir naylon torbanın içinde buldu fotoğrafları. Geçen sürede bazıları birbirine yapışmış hemen hepsinin belirgin biçimde rengi atmış solgun zaman kesikleri. Yüzelli kadar fotoğraf hiçbir tasnif yapılmadan öylece sıkıştırmış naylon torbaya. İki yıllık hevesinin sonucu bunlarmış demek. Film almak, banyo ettirmek, kartlara bastırmak için giden onca para. O kadar çaba, heves ve paranın sonucu bu poşetin içindeki bir avuç kâğıttan ibaretti işte. Poşeti sehpanın üzerine koydu. İndirdiği her şeyi fazlaca ellemeden olduğu gibi yerlerine tıkıştırdı. Dolabın o bölümünün tozunu aldı. Ellerini yıkadı. Bir bardak su alıp fotoğrafların başına oturdu. Yurt odalarında, parti ya da ocak salonlarında, yürüyüşlerde, üniversite sıralarında, parti gecelerinde objektife ciddi ciddi bakan bir sürü oğlan çocuk fotoğrafı. Öğrencileri ona nasıl aklı havada oğlan çocuklardan farksız geliyorsa, buradakiler de aynı durumdaydı. Tek fark yüzlerine vurmuş olan bir ülküye sahip olmanın verdiği şimdi iğreti gibi gelen ciddiyetti. Çoğunun arkasında çekildiği tarih ya da yer bile yazılı değil. "Bu arşivcilik şuuruyla tarihçi olman zaten daha başından zormuş." Fotoğraflara bakmak içini daha da sıktı. Çoğunu hatırlamıyor bile suratların. Oysa o zamanlar bunlar onun hayatının ayrılmaz parçası olan insan-

lardı. “Dava arkadaşları!” Selahattin’i hemen tanıdı. Evine giderken öldürülmüştü. Sonra Metin, o mahalle kuşatmasında öldü, Cumali pusuya düşürüldü, Kerem dincilerle çıkan gereksiz bir çatışmada öldü, Hüseyin bir okulu basarken vuruldu. Ölmüşler bahçesindeki gezinti kronolojik bir sıra takip etmiyordu, Hukuk Fakültesi’ni basmaya çalışılırken ölen Hüseyin bir süre sonra kurtlu bayrakla zıplarken görünüyordu. Seyhan, hayır o iki üç yıl önce kalp krizinden ölmüştü. Recep de trafik kazasında bütün ailesiyle birlikte uçmaya vardı. “Tahsin döndü, komünist oldu. Bizimkilerin yaralamasına rağmen kurtuldu şimdi muhtemelen topallayarak bir yerlerde yaşlanıyordur.” Sonra kızlar. Elbette Nihal. Sabah hatırlaması, akşam da fotoğrafına bakıyor olması kaderin bir cilvesi. Toplu davadan sonra haber bile almadığını yeniden hatırladı. “Evlenip barklanıp çoluk çocuk sahibi olmuştur. Hatta torun sahibidir şimdi.” Kürşat bu acıklı resmi geçitte neyi bulmak istiyordu? Geçmiş bazen geri döner. Geçmişin durduk yerde dönüvermesi hayırlı değildir.

Bahçesaray, 1783

Geniş sofra tabak çanak ve türlü yiyeceklerle donatılmış olmasına rağmen kocaman ailenin fertleri neşeli bir kutlama ya da bayram yemeğinde olmadıklarının farkındaydılar. Böylesi zamanların kokusu farklıdır. Hem sürprizlerin hem de yeni risklerin kokusu. Büyükbaba masada hâlâ rahat edemiyor. Altına kalınca bir minder yerleştirdiği sandalyede kıvranmakla meşgul. Oğullarının yenilik talebine direnişi ancak on dört ay sürebilmişti. Direnişte inadın aile üzerindeki etkisini yok ettiğini kısa zamanda fark etmiş, buna rağmen ümitsiz bir çabayla ailenin masadan sıkılarak yere döneceğini sanmıştı. Ama hayır yer sofrasından masaya geçiş önlenemez bir yazgı gibi kalıcılaşmıştı. Şimdi henüz birkaç haftadır sandalyede oturmaya razı olmanın pes etmişlere özgü burukluğu varsa da kendini aylar sonra yeniden ailenin büyüğü gibi hissediyor. Fakat masa sessiz. Çocuklar dahi sofradaki gerginlikten etkilenmiş gibi susuyor alışılmadık bir uslulukla yemeklerini atıştırıyor. Kuroğlu Aleksi sandalyede uyuşan kıçını bir kez daha kıpırdanarak rahatlatmaya çalışıyor. Nikola'nın söze girmesini bekliyor. Küçük oğlunun evin havasını günlerdir etkileyen rahatsızlığının artık patlaması gerektiğinin farkında. Oysa Nikola hâlâ susuyor. Masada herkes susuyor. Büyükbaba Kuroğlu Aleksi, büyükanne, iki oğul ve karıları, kızı ve kocası, çocuklar ve Moskova'dan dönen yeğen Pavel susuyorlar. Yüzyıllardır Hanlara ev sahipliği yapmış bu güzelim, bu sakin şehirde yaşayan ailede yaklaşan fırtınalı günlerle birlikte gelecek zor kararların gerginliği hemen sezilebiliyor.

Bir demirci sülalesinin Bahçesaray'daki kaderinin bu kadar parlak olabileceğini kimse kestiremezdi. Hanlığın başşehrinde ticaretle zenginleşmiş aile, bir yandan da sarayın Çarlıkla ilişkilerinde tercümanlık gibi önemli bir işle daha iştigal ediyor, bir anlamda dünyaları birbirine bağlıyordu. Yine de büyükbaba Kuroğlu'nun Han'ın sarayını Petersburg saraylarından daha cana yakın bulduğunu söylemek zorundayız. Hanların dünyası, iki katlı saray ve iç içe geçen beyaz avlulardaki serin sadelik Petersburg'un şatafatlı

ve neredeyse arsızca gösterişinden çok daha fazla kendisine yakın. Kırım'ın ışığını, Petersburg'un aylar süren alaca karanlığına tercih ederdi daima. Tatar ülkesinde kendini hiç de yaban ellerde hissetmiyor. Onun Kırım'ı Bahçesaray'ın Hıristiyan mahallesi ve etraftaki mesire yerlerinden ve elbette Han'ın sarayından ibaret. Fakat dünyaya bir şeyler oluyordu. Şahin Giray'ın her yaptığının bir tür skandala dönüşüvermesi ve II. Katerina'nın taşrada kalmış Tatar ülkesindeki giderek artan ağırlığı, Osmanlı'nın buharlaşan iktidarı her şeyi geri dönülmez biçimde değiştiriyordu. Şahin Giray masada sandalyeye oturarak yemek yemesi ve alenen içmesiyle başka bir dünyaya ait olduğunu herkese göstermek istiyordu. Zaman, Hanlığın süvarilerini bile gereksiz, işe yaramaz müzelik bir duruma doğru sürüklüyordu. Her şey değişiyordu. Kuroğlu ailesi Çarlık Rusyası'na bağlanmış Kırım'da geleceklerini tartışmak zorundaydı. İlk bakışta Ortodoks bir ailenin Rus yönetimine hiç de itiraz etmeyeceği düşünülebilir. Oysa statüko değişimi her zaman bir tehdittir. Hele Han sarayına yakın bir aile için.

Nikola nihayet konuşmaya başladı.

"Günlerdir düşünüyorum. Artık sizin de bilmeniz gerek. Bir teklif yapıldı bana. Tek başıma karar veremem. Hem hepimizi etkileyecek bir teklif. Çarlık yönetimi danışmanı olmamı teklif ediyorlar."

"Petersburg'a mı taşınacaksın demek bu?"

"Hayır baba. Buradaki, Kırım'daki çarlık yönetiminden söz ediyorum. Şahin Giray Han Kırım'ı ister istemez Rusya'ya bağlamak zorunda."

"İki kuşaktır Han'a tercümanlık yapan ailemiz şimdi Rusya'nın çıkarlarını mı kollayacak yani! Bunun bir ihanet olduğunun farkında mısın?"

Büyükbaba ailenin diğer üyelerinin yüzlerinde bakışlarını gezdirdi. İvan'a, büyük oğluna döndü.

"Peki sen ne diyorsun?"

"Şahin Giray'ı alt etseler bile Kırım'ın kaderi Rusya'nın gelişmesinden daha fazla ayrı duramaz. Hem bütün işlerimiz Ruslarla. Osmanlı Kırım'ı kaybediyor baba. Rusların ordularının önünde hiçbir şansları yok artık."

Büyük Kuroğlu, büyük oğlunun da Nikola gibi düşündüğünü anladı. Kendi dünyası ağır bir nehrin akışına teslim olan cılız bir dal parçası gibi gözden yitiyor. Yönü belli akışta birden kendini

güçsüz hissediyor. Ne akışı tersine çevirebilecek ne de akışa karşı yüzecek kuvveti var. Bu rahatsız sandalyeye oturması bile güçsüzlüğünün bir işareti. Dünya günbegün yabancı bir âleme dönüşüyor gözlerinin önünde. Oğulları, kızı, Petersburg'da üniversitede okuyan züppe yeğeni herkes güçsüzlüğünün farkında. Ona düşen, bu rahatsız koltuklarda oturup geçmiş günlerin envanterini çıkarmaktan ibaret artık. Eski Kırım Karadeniz'in karanlık sularına doğru akıp duruyor. Eskiyen çağlar hep denize mi akar?

Son bir çabayla yeniden konuşmaya başladı.

"Fark etmiyor musunuz? Osmanlı burayı öylece Ruslara bırakır mı sanıyorsunuz? Ya Şahin Giray'ın düşmanları? Ne olacağını söyleyeyim: Osmanlı Şahin Giray'ı devirecek, ardından bütün Rus yanlılarına ve tabii bize karşı sıkıntı dönemleri gelecek. Belki savaş çıkacak!"

"Osmanlı'nın bir şey yapacak halde olmadığını göremiyor musun baba? Ruslar sürekli ilerliyor. Petrovski'nin dediğine göre bütün buralar önemli limanlara ve ticaret üslerine dönüşecekmiş. Bir sürü Rus buraya akacak. Otuz yıl sonra Kırım bambaşka bir yer olacak."

Züppe herifin, Petrovski'nin sinsi suratını, düzgün kesilmiş sakalını, Batılı giysilerini tiksintiyle hatırladı. Oğlu demek Petrovski'nin yanında! Çariçe'nin Kırım'daki uşağı. "Bambaşka bir yer istemiyorum ben! Huzur istiyorum. Bir daha baskı ve kargaşa istemiyorum. Yeni acılara katlanmak istemiyorum! Ata bile binme hakkımız olmayan günlere dönmek istemiyorum."

Masadaki herkes üzgün ve bıkmış gözlerle kendisine bakıyor. Gereksiz birisi artık o! Kırım hanlarından bile gereksiz. Hanlarla, süvarilerle, sarayın işlemeli sedirleri ve servileriyle beraber denize doğru sürüklendiğini hissetti.

"O zaman ben de Kinişev'e dönerim!"

Herkes ihtiyarın inadını ve vicdanını ortaya koyduğunu biliyor. Bunların son kozları olduğunu da. Kimse bu yaştan sonra Kinişev'e yerleşebileceğine de inanmıyor. Kendisi bile. Bir şey yapamadan denize doğru süzülüp akmaktansa ata toprağında ölmek istediğini biliyor sadece. Cebinden ayırmadığı Aziz Vladimir Kilisesi taşını okşadı. Bu masada onu anlayan tek şey bu taş. Ta Kiev'den Dobruca'ya, oradan Kırım'a kadar gelen taş, yaşlı adamı anladığını belli etmek ister gibi parmak uçlarını ısıtıyor. En azından yaşlı Kuroğlu ısıttığını düşünüyor. Aleksi sesini yeniden yükseltiyor.

"Evet Kinişev'e yerleşeceğim. Siz de ne istiyorsanız onu yapın bundan böyle!"

Yedinci Gün
20 Aralık

Cemal bir kez daha aynı tavana gözlerini açtı. Bir kez daha üşüyerek uyandı. Korunaklı yatağın içinde mutlu bir sıcaklıkla uyanması beklense de ayakları belirgin biçimde üşüyor. Aklına ilk gelen, gece bindiği vapurun iç burkan hatırası. Hatta vapur düdüğüyle uyandığını sandı bir an. Vapur ve ardından işe gitme gündemi. Bir güne daha başlamanın sıkıcı çaresizliği. Üşümesine rağmen yataktan fırladı. Tembelliğe yenik düşmemek amacıyla insanüstü bir irade göstererek gidip işedi. Yüzüne baktı. "Bu surat akreditiflerle uğraşacak bir surat değil!" İnsanüstü irade, bir kez daha yatağın yumuşaklığına yenik düştü. Bu ikinci gün Sedat Bey'i biraz sinirlendirebilir. Trako'nun dosyalarına kim bakıyordu acaba? "Perihan'ın başına yıkmışlardır, Perihan durmadan kulaklarımı çınlatmaktadır. Ne var! Geçen sene boşanması sırasında neredeyse iki hafta onun işlerini idare etmek zorunda kalmadım mı? Biraz da o kahır çeksin. Hem benimki sıradan bir boşanma depresyonu değil. Kaç kişinin ağzından başka birinin soluğu işitilebilir ki?" Rahatladı. Karar verme sürecinin ardından gelen gevşeme, sorumluluk ve vicdanın gevşemesi. Telefonu tuşladı.

"Evet Sedat Bey, hâlâ rahatsızım. Doktorlar bir iki gün dinlenin diyorlar. Evet, evde değilim. Nesrin de ağabeyinde. Perihan Hanım Trako ve Setkon'un işleriyle ilgili her an arayabilir. Telefonum açık."

Amirin tatsız ve kuşkulu sesine rağmen bu kadar kesin ve rahat konuşabilmesine kendi bile şaşırdı. Sedat Bey'in kuşkulandığı açıksa da adama yeni soru cümleleri kurma şansı vermediği için hoşnut. "Kararlı bir ses, müdürü bile duraksatabiliyor demek." Artık rahat. İşe gidilmeyen, hayatın akışının kırıldığı bir gün daha. Elbette bunun yaz günlerinde olmasını tercih ederdi. Ama felaketler güzel mevsimleri beklemez. Soğuk, sıra dışı olanı, sertlerin serti bir gerçeklik seviyesine indiriverir. "Hiç", kayadan yapılmış bir gerçeklik gibi gözle görülür, elle tutulur bir varlıktır artık. Dünyamıza inip onun bir parçası oluvermiştir. "Hiç", olağan akışı görülmedik

biçimde kırarak, mavi bir buzkıran gibi çatırdayarak ilerler. Çatırtı önce küçük çatlamalarla kımıldar. Sesleri duyulmaz bile. Ardından dönüşsüz yaygara kopuverir. Her şey, ama her şey onarılmaz biçimde dağılmaktadır artık.

Otelde mi kahvaltı etseydi acaba? Kahvaltıdan vazgeçip kendini yeniden yatağın rahatlığına bıraktı ama uyuması mümkün değil. Vapur, Enişte, Uğultu, Benan, Caday, Osman'ın saçmalıkları, Tıva ve Nesrin kafasının içinde dönüp duruyor. Bu yarı uyku halleri sonsuz bir gerçeküstü manzara sunar insana. Vapurun güvertesine yaslanmış Benan, Osman'ın elindeki ne olduğunu hâlâ anlayamadığı Caday, Benan Caday'ı denize atıyor, Osman'ın etimolojiye odaklanmış dünyası ile Enişte'nin dünyası, kendi yaşamının beyhudeliği. "Benan'ı aramalı mı?" Dün gece vapurdaki kadar emin değil şimdi. "Uğultudan yine bir haber yok!" Hiçbir şeye gücünün olmadığını hissetti birden. Fiziksel değil ruhsal bir güçsüzlük. Yaşlanmak, ruhun hedefsizliği değil midir? Bu odada bu yorganın altında uyuyup unutulmak ve unutmak istedi. Enişte'nin iğnelemelerinden, arkadaşlarından, Nesrin'den, hatta bu yaban kelimelerden, hepsinden sıkılmıştı. Osman'ın her konuşmada ima ettiği memleketli olmama suçlamasından da sıkılmıştı. İma insanı bezdirir. En korkunç kavgadan bile daha tahrip edici olan imanın sinsi gücü ne büyük bir zehir salgılar. "Kimseyle cebelleşecek halim yok! Siktirsinler!" Ne kalkmak ne yürümek ve ne de konuşmak. Yeniden işemek bile ağır geliyor. Şu yatağın içine işemek ne iyi olurdu. Sıcak sıvı, dondan sızarak, pijamayı oradan da çarşafları istila ediverirdi. Ne büyük rahatlama ve ne nasıl bir bırakış! İnsan bunu bir kez yapabildiğinde başka bir insan oluverir mutlaka. Birini öldürmek gibi bir deney olurdu bu yatağa işemek. Kişiyi farklılaştıran bir deney. Cemal böylesine ciddi sıçrayışlar yapacak birisi olmadığının farkında. İşemeye değil uyumaya karar verdi yeniden. Dünyayı unutarak uykunun ev sahipliğine sığınmaya. Ama dünya sizi unutmaz.

"Alo Cemal Bey geçmiş olsun. Ben Perihan. Kusura bakmayın rahatız ediyorum. Trako'nun..."

• • •

Kahvaltı sofrası toparlanmış, Serra ve çocukların sabah telaşından en nihayet kurtulan ev yatıştırıcı bir sakinliğe gömülmüştü. Mut-

faktan Mariya'nın bulaşık makinesine tıkıştırdığı tabakların keskin şangırtısı duyuluyor bir tek, bir de daimi açık televizyondaki sabah programında mahcup çiftler neden evlenemedikleri üzerine meraklı kadınlara hesap vermekle meşgul. Mariya da bu aşkın belirsiz geleceğine karşı stüdyoda toplamış kadınlar kadar meraklı. Evin hanımı ortalarda görünmüyor. Çocukların gidişinin ardından ikinci parti uykunun mahmurluğuna sığınmak için odasına çekilmiş olmalı. Veya sabah sabah Nesrin'le konuşmayı canı çekmiyor da olabilir.

Rüyanın başka bir versiyonunu görmüş olmak, Nesrin'i o kadar da sarsmamış bu kez.

Aynı rüyanın devamı. İstifini bozmuyor Nesrin. Bu kez yine aynı ağaç kovuğunun içinde haykıran kadından kurtuluyorlar, ancak kadın gecenin içinde bir kurt olup onları uzaktan izlemekten caymıyor. Sonunda zifiri karanlıkta bütün yaprakları dökülmüş bir ormana dalıyorlar, kurt-kadın ormanın içinde sürekli uluyor, kurt uludukça ağaçlar yaprak, dal vermeye başlıyor, dallar ve yapraklar soğuk gecede ormanı geçit vermez bir labirente dönüştürüyor. Nesrin uyandığında utançla altını ıslattığını fark etti. Çarşafın üzerine yayılmış sidik ıslaklığı, geceliğindeki, bacaklarındaki ıslaklık içini de üşüttü. Bu altüst oluşlar ve iki gecedir süren rüya macerasına ve bu sabahki yatağın batmasına, ruhunun batmasına karşın Nesrin bir tür aşkınlık kazanmıştı sanki. Çöl ve ardından gelen kapkara orman ve cadıya benzeyen kadın, resim yeteneği olsa rahatlıkla çizebileceği kadar açık seçik gözlerinin önündeydi. Hayalet ya da her ne haltsa Cemal'i zapt ettiği gibi şimdi de kendi rüyalarını tek tek işgal ediyordu. Bir anlam çıkarmak öylesine zorlu bir boşunalık hissi yaratmıştı ki konunun üzerinde durmak bile istemiyor şimdi. Geceyi, rüyayı ve altına kaçırmasını yok sayıyor. Gazetenin ekindeki pop şarkıcısıyla mankenin aşkları konudan kaçmak için nereye kadar elverişli olabilirdi ki. "*Men bozla, Caday dep amıtan-dır men*!" Cadı karının bu cümleyi haykırıp durduğunun açık biçimde farkında oysa. Mantık, Cemal'in ağzından çıkanların bilinçaltına gidip oradan rüyasına akıverdiği gibi bir açıklamayı şüphesiz daha makul karşılardı. Mantıklı düşünebilmek için bile güçlü olmak gerekir. Yolunu yitirenden mantık sorulmaz. Durumunu düşündü. Kocası tuhaf şeyler söylüyor ve otelde kalıyor, kendisi ağabeyinin evinde sığıntı durumunda, işi gücü falan bırakmış bekleşiyorlar. Neyi beklediklerini bilebilseler kendini daha iyi hissedecek hiç

değilse. “Evden kaçmak da bir başka saçmalık. Evimi bırakıp niye bu Serra karısının suratını çekiyorum ki! Evde hayalet falan yok. Hayalet varsa da çoktan zihnimde fink atmaya başlamış zaten.”

“Kaavenizi getirdim hanfeendi.”

“Ah teşekkürler. Sen de kahveni burada içsene.”

Kadın, sahiplerin dünyasından biriyle salonda karşılıklı kahve içme fikrini yadırgadı. Ama bu alakaya cevap vermezlik edemedi. Biraz sonra kahvesiyle birlikte karşı koltuğa iğreti biçimde oturdu. Nesrin durduk yerde yarattığı bu lüzumsuz yakınlığa için için kızdı. Ne yani ne konuşacaktı ki bu kadınla?

“Ne kadar zamandır buradasın Mariya?”

“Ceviz ayından beridir. Üç aydır hanfeendi. Vardır her şeyin mecburi bir nedeni. Ta eskiden gelen bir nedeni.”

“Hiç bişey havadan olmaz diyorsun yani.”

“Olmaz evet! Hayal gördüysen vardır eskilerden gelen bir sebep, rüya gördüysen olmalıdır bir sebep. Her şey bağlıdır görünmez ipliklerle. Biz görmeyiz başka!”

Kadının ne demek istediğini pek anlamadıysa da hâlâ rüyayı bir yere koymaya çalışan zihninde bu sözlerin gideceği yer malum. İnsan bir haldeyse her şeyi o hale nisbetle görür.

“Günahlar asılıdır Cendem kapısında. Ölenler için, kalanlar bir iyilik yapmışlarsa tahtadan bir günah silinir. Her cumartesi Aziz Petros gelip bakar tahtaya. Hepsi silinmişse, günahların kişiyi alıp cenneye götürür. Yani şimdi bir iyilikle büyük, büyük, büyükbabamın günaanı silebilirim. Yani Saabi’nin kişi üzerindeki işleri, kişi ölse de bitmez. Dedim ya cahili olduğumuz işler beri yanda sürüp durur hanfeendi.”

“Belki de haklısın. Kim bilir. Ne o elindeki patron? Elbise mi dikeceksin?”

“Evet hanfeendi.”

“Hazır almak daha kolay değil mi? Hem ucuz da.”

“Evet ama alışmışım bi kere kendi diktiklerimi giymeye. Enstitüde okudum ben. Bilirim terzilik. Burdaki kumaşlar daha iyi tabii. Yortu vardı ya başlayamadım kaç gündür.”

“Ne yortusu?”

“Evet canavar yortusu. O günlerde elbise dikilmez. Âdettir eskiden kalma. Burada orman yoktur, her yer betondur ama reglisiya işte.”

"Ne canavarıymış bu? Hem ormanla ne ilgisi var?"

"Canavar yani kurtlar bugünlerde yeni dikilmiş elbise giyenlere saldırırmış. Elbise dikmeyiz Canavar ayının o günlerinde. Etrafta orman felan yoksa da canavarın ruhları olabilir. İlla da ormanlık yer lazım değil canavarın dalması için. Belki uymazsak canavarın ruhu bizim ruhumuza dalıverir, ziyan olur akılcaamız, hem cennemiz."

Aynın çaazında, hünnün ertezinde,
Hem-hem çerlernin kejig aksınga,
Çer, deernin şapşılgazının ındında,
Ölüg ilbi-bile ilbileerge,
Kara çövüree deg kalbara beer.
Dirig ilgi-bile ilbireerge,
Hımınaynıp oynay beer,
Karangızımaar oran boop-tur evespe.

Ayın yenisinde, günün erkeninde,
Nehir nehir yerlerin geçit ağızlarında,
Yerin göğün birleştiği yerin ötesinde,
Ölü büyüyle büyülendiğinde,
Kara ağaç kabuğu gibi kuruyup kalır.
Diri büyüyle büyülendiğinde,
Kaynaşıp oynaşıverirlermiş,
Karanlık bir âlem imiş.

• • •

"Ya, peki çok sağ ol kardeşim. Sorduklarım aramızda kalsın. Yengeye selamlar."

Telefonu kapattı. Fakülteye gelir gelmez Necati'yi aramıştı. Kürşat tahmin ettiği gibi tuhaf işler içinde ve üç yıldır Kazakistan'daydı. İki ay önce dönmüş. Selamettin Paydaş'larla görüşüyormuş. Ama fazlaca bir bağlantı bilemiyor Necati. "Uğursuz bir şeyler peşinde olduğu muhakkak!" Onunla daha fazla ilgilenmemeye karar verdi. Kendini işlerine vermek zorunda. Uykusuz ve sıkıntılı gecenin ardından hafifçe sendeliyor, düzenli bir hayat sürenler için ani değişiklikler sarsıcı olabilir. Sınav sonuçları asistana verilecek, kâğıtlar öğrencilere geri verilecek, öğleden sonra Enstitü'de Yazıcıoğlu Ali

Oğuznamesi'yle ilgili tartışmaya katılınacak, iki saat ders verilecek. Programın yoğun oluşu bir bakıma iyi. Kürşat'ı unuttu ama Sinem Yaylacı'ya ağzının payını vermeyi unutmamalı.

Sınıf uğultuyla dağıldı.

"Sinem Yaylacı hanginiz? Sen misin? Bekle!"

Sesinin her zamankinden daha kaba çıktığının farkında. "Ne yani bu terbiyesize bir de nazik mi davranacağım!" Orta sıralarda notlarını çantasına tıkıştıran kız endişeyle bekliyor. Diğer öğrenciler kızı kaderiyle baş başa bırakarak çıkarlarken Osman kıza dik dik bakmayı sürdürüyor. Hiçbir olağanüstü hali yok kızın. İlk bakışta böylesine küstah birisi olduğunu fark etmek oldukça güç. Dik başlılıkla dış görüntü arasında bir ilişki olduğu henüz ispatlanamasa da Osman'a göre bir belirti ya da bir ilişki olmalı mutlaka. Kız şimdi sakin görünüyor. İlk endişe ânını atlatmış sanki. Kâğıda o küstah satırları karalayan o değil gibi meraksız. Sınıfı terk eden arkadaşlarına bakmıyor bile. Bu duruş Osman'ı daha da sinirlendiriyor. "Hiç konuşmayıp doğrudan disipline mi versem acaba? Konuşursam daha da sinirim bozulacak." Vazgeçiyor. Ağzının payını verecek kızın. Sınıf boşalıyor, çıplak ferahlığın içinde ikisi yalnız kalıveriyor.

"Evet Sinem, bu ne? Cevap ver! Bu küstahlık neyin nesi?"

"Hiç! Öylesine karalamıştım. Sizi bu kadar kızdıracağını düşünemedim."

"Sınav kâğıdını aklına gelen her şeyi yazabileceğin bir karalama defteri mi sandın! Burası anaokulu değil, üniversite! Ben burada oldukça bu dersten geçebileceğini sanma! Senin yerinde olsam üniversite sınavına hazırlanırdım!"

"Bir karalama yalnızca."

"Türklükle alay etmek ciddi bir şey değil mi? Buna nasıl cesaret edersin? Hem de benim sınavımda!"

"Alay etmiyorum ki!"

"Ya bu yazdıkların ne? Damdan düşme zırvalığı."

"Ama doğru değil mi hocam?"

Cevap vermiyor. Kızın inadı gittikçe daha çıldırtıcı olmaya başlıyor. Burası gerçekten bir lise olsa rahatlıkla tokadı basacağını düşünüyor Osman. Tokat bazen en son kesin cümle yerine rahatlıkla geçebilir. Sözün kifayetsiz kaldığı yerde sıra tokada gelebilir. Buna rağmen öfkesine hâkim olması gerek. Geçen dönem bir öğrencinin kafasına su bardağı fırlatması üzerine çıkan gürültü ancak

yatışmışken, yeniden kendinden geçmemesi gerek. Gerçi o zaman şahitler vardı!

"Tarihteki olaylar üzerinde böyle bağlantılar kurmak hem aptallık hem de terbiyesizliktir Sinem Hanım!"

"Ama bağlantı kurmazsak niye tarih öğreniyoruz ki?"

Bu küstahlığın arkasında gerçek bir tarih merakı olup olamayacağını düşünüyor. Gerçekten meraklı bir öğrenci artık öyle nadir bulunuyor ki!

"Dümdüz tarihi öğrenmek sıkıcı, ama çeşitli zamanlar ve yerler arasındaki bağlantıları seviyorum. Moğolların halifeyi boğup boğmadıklarına, kanını akıtıp akıtmadıklarına ilişkin tartışmalar ilginç geliyor örneğin. Sonra Osmanlı'da soyluların boğularak öldürülmesi. Tarihte ilginç olan sürüp giden bağlantılar. Biçim değiştiriyor ama devam ediyor. Büyüleyici olan da bu tarihte."

"Bunlardan ne sonuç çıkarıyorsun peki?"

"İnanışlar bir sürü elbisenin altında sürüp gidiyor ve bunu ancak hissedebiliyoruz bazen. Tarih bunu anlamaya yardımcı oluyorsa anlamlı."

"Süreklilikte kopuş hiç olmuyor mu?"

"Kopuş mu? Oluyor ama nedense acayip bir şekilde uzun bir zaman geçtikten sonra kopan şeyler birleşiveriyor. Belki kopuş aslında canlanmaya da hizmet ediyordur."

Bu küstah kızın söylediklerinden anladığı, kızın sürekliliğe inanma isteğinin çılgınca bir saplantıya dönüştüğü. Kıza acıyıverdi. Bir tür yakınlık hissi. Osman gibileri kendi bireysel yaşamlarında olduğu gibi bütün tarihin de anlamlı bir süreklilik olması gerektiğine odaklanmıştır. Yazgının oyunları içinde her ne olursa olsun hep aynı sürekli özü taşıdıklarına dair oldukça tartışmalı bir inanç bu. Muhafazakârlık bizzat sürekliliğin anlamına ilişkin bir tutum değil mi? Değişmez benliğin devamlılığı, halkın veya ulusun devamlılığından önce gelir. Ne kadar sapılırsa sürekliliğe, daha çok inanmak zorunda kalınır. Ne olursa olsun, kişiliğin bir sürekliliği, yaşamın bir sürekliliği hissine sahip olmazsak yaşayamayız. Osman kızdaki tutunma hissini anlamakta zorluk çekmiyor. Kendi şansı, kişisel süreklilik çabasını tarih gibi bir disiplinin içine yedirebilmiş olması. Tarihin anlamı geçmişten ders çıkarmak falan değil. Geçmişten ders çıkarma diye bir şey yoktur. Herkes benzer durumda aynı aptallıkları yapar, her toplum kendini çökertecek

yanlışları mutlaka tekrarlamak zorundadır Osman'a göre. Tekrar esastı, tarih de bundan ibaretti. Tarihçinin işi sürekliliğin işaretlerini bulup çıkarmaktı. Anlam süreklilikteydi ne de olsa. Kızın hâlâ beklediğini fark etti.

"Pekâlâ gidebilirsin! Bir daha böyle bir şey görmek istemiyorum."

Kız sakin adımlarla çıkıp gitti. Bir zafer kazandığının pekâlâ farkında olmalı. "Kürşat'ı hâlâ aramadım!"

• • •

İnsanın canı durduk yerde bir ağaç görmeyi çeker mi. Açık havada gezinmeye ihtiyacı var ve yaklaşık beş senedir gitmediği bir parka gitmeye karar verdi. Parkları oldum olası sevmez Cemal. Ağaçların adını bile bilmez. Ağaç ağaçtı işte. Yolda yürürken bakılmayan yeşil şeyler. Ama nedense bugün canı ağaç görmek istiyor. Artık yataktan kalkmalı. Bütün günü yatakta geçirmek, ardından geceyi de burada nihayetlemek boğucu bir fikir. Üstelik de aç. Neredeyse bilinçsizce telefonu eline alıp çaldırmaya başladı ve sonunda açıldı telefon.

"Merhaba Benan."

"Durum hâlâ aynı mı Cemal?"

"Evet hâlâ oteldeyim. Birazdan Yıldız Parkı'nda yürüyüşe çıkacağım. İstersen oradaki köşkte buluşalım. İşten çıkabilirsen tabii. Laflarız."

"Yıldız Parkı'nda yürüyüş? Bu havada! Durumun gerçekten ciddi anlaşılan!"

"Canım ağaç görmek istedi."

"Peki, bir saatliğine kaçabilirim sanıyorum. Bir saat sonra orada olurum."

Telefonu kapattığında duvara bakıp kaldı bir anlığına. "Ne yapıyorsun? Resmen bir randevu haline geldi bu! Karmaşaya yeni bir unsur eklemek çok gerekliydi sanki!"

Park dondurucu soğukta ölü ve boş. Bu ayazda ve serpiştiren kar zerreleri altında romantik bir taraf bulmak zor. Yapraklarından ağaçlar, korunmuş, neredeyse doğa dışı bir ortamda da olsa yabanıl gözenekleriyle elli kuşak öncesini hatırlıyor gibiler. Şehrin ortasında kendisini açık arazide sanarak yaşayan ağaçların zavallı barınağı. Ağaçlar kendileri için hazırlanmış bir mekânda bile dikkat

çekici olamıyor. Hortlaksı bir karalıkta yükselen, kollarını çevreye yaymış olan çınarın gerçek ortamında yaşaması ne anlama gelirdi peki? Şehrin ortası da pekâlâ doğa sayılmaz mı? Ama mekân türdeş değildir. Bir ağaç bir yerde bir ağaçtır, başka bir yerdeyse artık başka bir ağaç olur. Ağacı sabit bir kaderin pençesinde tutsak görürüz oysa tohumlarının sürüklediği yazgı hep farklıdır. Aynısı değildir artık. Çevresini saran hava değiştiyse o da değişivermiştir. Bir taş bir yerden taşındığında o eski taş değildir artık. Gücü farklılaşmış, çevreye yaydığı etki değişmiştir. Ağacın bir ruhu varsa eğer soluksuz kaldığı da olur. Oksijensizlikten değil ruhunun acınası tutsaklığından. Bağımlı olduğu mevsimlerin döngüsü atmosferin her noktasında farklı hızlarda hareket eder de ondan. Hiçbir insanın anlayamayacağı ve anlatamayacağı bir mirasın esrarlı suskunluğu. Cemal bunları düşünmekten uzak şimdilik. Hayatının birden nasıl çarpıldığıyla ve başına gelen muammayla ilgileniyor sadece. Ama üşüdü. Parkın içindeki köşklerden birinde sıcak bir şey içerek Benan'ı beklemek istiyor. Kar burada gerçekten kara benziyor. Ayağının altındaki gacırdama, berraklık ve kirlenmemişlikle çatıları örten beyazlıktan başka bir öze sahip. Ruhumuz saflığı hemen ayırt eder. Ayağının altındaki gacırtı genişlemeye, bütün yüzeydeki kara, tek bir dev ayak tarafından basılıyormuş gibi kulağı tırmalayıcı bir gümbürtüye dönüşüverdi birden. Görünmez dev ezici adımlarıyla parkı arşınlıyor! Bunun bir yanılsama olduğunu düşünecekken düşünebilmenin dışına sürüklenmekte olduğunu fark etti. Ayak altında ezilen karın bağırtısı bağırsaklarından, kasıklarından yürüyen sürgünün çatırdamasına karışmaya, kayın ağacının bir türlü sonlanmayan büyümesinden, her defasında yeniden başlayan büyümesinden yayılan o derin solumaya karışıverdi. Kulaklarından ağzından cinsel organından acı vererek dışarı çıkan dalların büyüleyici bir koku yayan tazeliği, ölmüş parkın sunduklarıyla tam bir tezat içinde. Uluyan ağaç mıydı, yoksa kendisi mi? Tazelik vücut bulabiliyorsa eğer bütün gövdesi tazeliğin sağlıklı ıslaklığına bürünüverdi. Sayan dağlarında bir kayın böyle tazelenir işte. Tayga'da durmaksızın kendini çoğaltan orman, sınırsız balta darbesine rağmen böyle tazelenir. Milyonlarca metreküpü kesilirken yine milyonlarca metreküp genişler. Durmadan yayılan, her darbeye sonsuz sayıda yeni sürgünle karşılık veren soğuk ormanın korkutucu gücü. Geçit vermeyen duvarının ardında hayat bulan

kurtların, ayıların ve geyiklerin bile saygı duymak zorunda kaldığı karanlık ormanın saklı dünyasında her daim boy atan tazelik. İçinde bir çığlığa sarılmış bir ağaç, yeniden geri çekileceği ruhun içinden ümitsizce fırlıyor. Damarlarını ve kabuklarını hissetti ağacın. Sonra yaprakların ıslaklığını. Sonra yeraltı dünyasına doğru inen kökleri. Sonra gökleri. Yeryüzüne saplanmış devasa bir direkti sanki. Yaşayan bir direk. Gövdesinde gidip gelen hayatla ağlamaya başladı. Tayga'nın üzerinde, ulu dağların üzerinde süzülen kartal, soğuk sisin içinden taş heykellerle, balballarla bezeli çıplak bozkırı gözlüyor, derin vadilerden akan altın mavisi nehirleri, puslu sonsuzluktan bu yana akıp gelen nefesi gözlüyor, "Hiç"in varlığa, varlığın "Hiç"e dönüştüğü belirsiz peltemsi geçişleri gözlüyordu.

Sıcak çayın yemek borusundan içeri sızan yatıştırıcı ve güvenli damlalarıyla gözlerini açtığında çay içmeyi düşündüğü köşkün içinde olduğunu hayretle fark etti. "Bu şekilde burada olmayı düşünmemiştim doğrusu!" Onu karlar içinde debelenirken bulan park bekçisi, garsonlar ve Benan, meraklı gözlerle kendisini seyrediyorlar.

"Çok teşekkür ederim. Bir şey dedim mi? Bir şey dediğimi duydunuz mu?"

"Hayır sizi gördüğümde karın üzerinde tepiniyordunuz. Yanınıza geldiğimdeyse bayılmıştınız. Sizi yarın bulsaydık donmuş olabilirdiniz. O patikadan kışın her gün geçmem çünkü. Köşke kestirmeden gideyim demiştim. Her şeyde bir hayır var işte!"

Sıcak iyi gelmişti ama gerçekten de vücudunun her yerinden üşümüş olmanın sızıları ve uyuşturucu ağrısı yayılıyordu. Lanet uğultunun yeniden uyanması normale dönüş ümidini ortadan kaldırıyordu ki en yıkıcı olan da buydu. "Demek namussuz gitmedi daha. Orada içeride bir yerde bekliyor. Zihnimin bir köşesine kıvrılmış beni ne zaman delirtebileceğini hesap ederek haince beni gözlüyor. Buraya bu lanet uğultu dirilsin diye mi geldim!" İnsanın kendi içinde kendisini gözleyen bir şey olduğunu düşünmesi çıldırtıcı. Her şey bir taşla ilgili. Buna kesin olarak inandı birden. Ama bu bir şey açıklamıyor yine de. Musallat olmuş belayı çözmüyor. Belaların serpilişi önce ruhta başlayıp günlere ve yıllara yayılarak genişleyen bir süreçtir. Yazgının sakınımı kanunu diye bir şey varsa o da budur. Gök, ruh ve dünya arasında dönüp duran asla kaybolmayan, ölmeyen yazgının birbirine eklenen bağlantıları.

Benan'a bu halde yakalanmış olmaktan utanıyor. Garsonlar ve bekçi çekildikten sonra yalnızlar şimdi. Dışarısı, oturdukları masadan nasıl da evcil ve güzel görünüyor. Kendilerinden başka iki çift daha var köşkte. Konuşmadılar bir süre. Suskunluk da uğultu gibi nereye gitse peşinden geliyor Cemal'in. Kemiklerinin içinde bir yerde hâlâ üşüyor ve hâlâ sarsıntının yorgunluğu düşük omuzlarında geziniyor.

"Şimdi daha iyi misin? Ama yok, iyi görünmüyorsun. Demek böyle bir şey bu!"

"Kusura bakma Benan. Birkaç gündür olmuyordu. Tahmin edemedim."

"Gözlerinin feri kaçmış. Üstündekiler ıslak hâlâ."

Benan paltosuna, pantolonuna yumuşakça dokundu. Ciğerlerinden mavi bir ışık geçiyor Cemal'in. Isıtamayan, yorgun bir ışık. İsteğin güçsüz kalıvermesi. Bedenin mecali yok şimdi. Ruhun da. Her ikisi de uyumak istiyor. Uyuyup çekilmek istiyorlar.

"Seni bırakayım mı? Çok yorgunsun. Sonra konuşuruz olmazsa."

"Nesrin benden korkuyor!"

"Korkuyor mu! Anlamadım."

"İçimdeki sesten korkuyor. Olanlara şahit olduktan sonra aramıza o ses giriverdi birden. Ben otele çıkınca o da ağabeyinin evine gitti. Orada kalıyor şimdi."

"İkiniz de evi terk ettiniz yani. Nesrin ağabeyindeyse sen eve geç o zaman."

"Otelde kalmak daha iyi geldi şimdilik. Kusura bakma ama çok yorgunum."

"Tamam. Kalkalım, otele bırakayım seni. Benim de işe dönmem lazım."

Sessizlik arabanın arka koltuğuna boylu boyunca uzanmış durmadan değişen görüntüleri izlemekle meşgul. Yattığı yerden ancak gökyüzünü veya binaların camlarını görebiliyor olmalı. Bu ilk bakışta sıkıcı bir görüntü olabilir ama sessizliğin canı sıkılmaz. Cemal dikiz aynasına baksa onu öylesine uzanmış haldeyken görebilirdi belki de. Ama bakmıyor. Gözleri önündeki torpido gözünün kapağına takılıp kalmış. Fikrini değiştiriyor aniden. Üşümüş ve ıslanmış olarak otele gitmek istemiyor. Otelin kendisini daha da üşüteceğini biliyor. Taş! Evdeki aile yadigârı taş bütün bunlarla ilgili olabilir mi gerçekten! Taşa bir daha bakmak, dokunmak gibi

çılgın bir istek uyanıverdi içinde. Benan'ı bile unutuverdi. Benan belki de biraz anaç bir şefkatle elini bacağına koymuş olmasına rağmen put gibi önüne bakmaya devam ediyor. Benan'a değil taşa dokunmaktan başka bir şey düşünmüyor. Az önce ciğerlerini yoklayan mavi ışıktan eser yok şimdi.

"Vazgeçtim otele gitmekten. Beni eve bırakır mısın?"

"Ne oldu?"

"Evden bir iki eşya alacağım. Biraz uyuyup öyle otele giderim artık."

"Nasıl istersen."

Evin önüne geldiklerinde sessizlik merakla aralarında geçecek konuşmayı bekliyor. Öylece durdular bir süre. Benan'a bir şeyler söylemeliydi. Ama ne? "Bu adı konmayan buluşma, adı konulmayan ihanet, böyle mi bitmeliydi!" Sessizlik kocaman davulunu yeknesak bir şekilde tıngırdatmayı sürdürüyor. İşitmeseler de tıngırtının yarattığı gerginliğin farkında ikisi de. Sonunda Benan, Cemal'in elini tutuyor. Bir şey söylemiyor. Cemal dokunan eli sıkıp sıkmamakta, cevap verip vermemekte kararsız. Kadının elini belli belirsiz sıkıyor ardından. Bir onaylama mı bu? Sessiz bir anlaşma mı? İkisi biliyor ne olduğunu. Başka bir konuşma geçmeden Cemal'in arabadan inip kapıyı kapatmasına, bir daha dönüp Benan'a bakmadan apartmanın kapısında kaybolmasına rağmen biliyorlar. Suskunlukla mühürlenmiş bir ilişkinin, öpüşmeyle onaylanan bir utançtan daha masum olduğunu düşünüyorlar. Yanılıyorlar.

Bu kadar kısa bir zamanda eve yabancılaşacağını düşünemezdi Cemal. Kendi evi değil burası sanki. Çok eskilerde kalmış tanıdık birinin salonu. Yine de her şeyin yerini bilmesine şaşırdı. Hâlâ elinde bir parçası kalmış Benan'ın sıcaklığının etkisiyle sarhoş. Yorgun ve sarhoş. "Taş!" Benan'ın azar azar yitip giden sıcaklığından yayılan esrikliğe rağmen, kazağının, çoraplarının ıslaklığına rağmen dolabın eskiler bölümüne dalıverdi. Cumartesi günkü büyük tasfiyeden kurtulabilen eskiler dolabın arkasında gönenç içerisinde yeni bir temizlik harekâtına kadar yerlerinden emin biçimde yayılmışlardı. Taşı naylon torbasından çıkarıp dört gün sonra yeniden avuçlarının arasına aldı. Çok uzun zaman sonra aynı taşla bir hafta içinde ikinci kez yüz yüze geliyorlar. Taşı yemek masasının üzerine koyup ışığı yaktı. Taşın altındaki gazetedeki kadının cömertçe sergilenen

göğüsleri bir an baktı sonra yeniden taşa odaklandı. Taş, bütün bu olanlarla hiçbir ilgisinin olmadığını iddia edercesine, kuşkulu gözlerin neden kendisine dikildiğini anlamazdan gelircesine uzak ve erişilmez. Dört bir yandan taşa baktı. Kirli, yağlı sıradan bir kırık taş parçası. Bütün taşlar zamanın bir yerinde bir bütünden kopuvermiştir. Yalnızca bunu belli etmeyenler vardır. Cemal'in elindeki taş ise bir zamanlar daha büyücek bir bütünün parçası olduğunu açıkça belli ediyor, o kadar. Kendi başına bir bütün oluşturabilmesi için daha birkaç yüz yıl aşınması gerekiyor. Laciverdimsi damarları, gözenekleri ile Cemal'e hiçbir şey söylemedi. Zamanın üzerinde biriktirdiği tabakayı kazımaya karar verdi Cemal. Banyodan getirdiği ıslak süngerle taşı ovmaya, ardından her yanını hafifçe kazımaya başladı. Daha önce fark etmediği çok küçük Arapça bir yazıyı seçiverdi. Yazı taşın bir zamanlar ikiye ayrıldığı yerin içbükey zeminine itinayla kazınmıştı ve karmaşıktı. Bütün boyu iki santimden ve kısa bir siliklikten ibaretti. Halalarının dediği gibi gerçekten Hac'dan ya da Seyyid bilmemkimden gelen bir taş olduğunun ispatı olabilirdi bu yazı. Kıvrılan harfler Cemal için bir şey ifade etmiyor. Ne de gözenekler, damarlar ve taşın cilalanmış gibi görünen pürtüklü yüzeyi. "Osman eski yazıyı okuyabiliyor olmalı. Ona göstermeliyim." Ama harfler dışında başına gelen uğursuzluklar arasında bağlantı kurabileceği bir işaret bulamadı. Sıcak bir duş aldı. Üzerini değiştirdi. Biraz uyumalıydı. Üzerine bir battaniye alıp kanepeye uzandı. Rüya falan görmek istemiyor artık. Kendi içinden gözlendiği fikrine bu kez de taş tarafından gözlendiği gibi bir fikir eklendi. Kalkıp taşın üzerini örttü. Yeniden battaniyenin sıcaklığına sarındı.

• • •

Hastane belgelerini Cengeli'ye verdiğinde kadın suçlayıcı gözlerle kendisine baktı. Oturma odasında gümbürdeyen kuzine, ağaçların dumana ve küle dönüşüşünün acıklı seslerine şahitlik ediyor, aniden geliveren kedere.

"Senin yüzünden öldü Bayın'ım!"

Böylesi bir suçlamayı bekleyen Çısınmaa kendini savunmadı bile. Kendisi bile biraz böyle düşünürken kadına ne diyebilirdi ki?

"Senin yüzünden ruhlar, albıslar dadandı. Dayanamayacağını, taşıyamayacağını bilmiyor muydun uğursuz hamın torunu! Albıs-

ları topladın çevrene. Neden sana bulaşmıyorlar biliyor musun! Senin kendilerinden daha uğursuz olduğunu biliyorlar da ondan! Uğursuzlar ölmek bilmez de ondan!"

"Kayınbabanları alıp Ak Dovurak'a gitmen gerek. Cenazesi burada usullere uygun gömülmeli biliyorsun!"

"Bari ölüsünü bırak Çısınmaa! Belki ruhu uğurlu bir rüzgâra denk gelip rahat eder. Hatta belki Rusların onu yakması bile daha hayırlı olabilir. Canlıyken kurtarmadığın ruhu şimdi nasıl kurtaracaksın!"

Kadın aniden kararlı biçimde kalktı.

"Oraya gidip orada gömeceğim Çısınmaa. Senden uzakta bir yere!"

"Ataların töresine küfretme Cengeli! İsyana dönüşen acı, acı olmaktan çıkar. Ruhlara hakarete dönüşür. Lanet çeker böyle bir isyan."

"Senin varlığından daha büyük lanet olur mu! Daha ne laneti olacak! Çocuklarım ne olacak şimdi, ne diyeceğim? Babanız ölüverdi. Öylesine ölüverdi mi diyeceğim? Sen de kuruyacaksın Çısınmaa! Etini canavarlar yiyecek Çısınmaa! "

Artık konuşacak hali yok kadının. Çısınmaa diretmekten vazgeçti. "Ne isterse onu yapsın" diye düşündü. Bu tuhaf ölümün ardından bütün kasabanın kendine nasıl bakacağını tahmin etmek de zor değil. Kök Mazılık'ın ortasına düşmüş bir veba tohumu! Elbette Serov'un da yeniden sıkıştırmaya başlaması yakındır. "Atları benim çaldığımı ispatlayamazlar. Bayın'ı da ben öldürmedim ya!" Kadının lanetleri bütün olanların, belki de olacakların yoğunlaşmış bir özeti gibi. Kehanet haberi verilen olayın bizzat kendisi değil midir! Haber ulaştığı an gerçektir o. Kehanet, bizzat yaşanılan andır, şimdiki zamandır. Lanet sarı bir ahtapot gibi sarıp sarmalar insanı. Kehanet, kehaneti kabullenmekle gerçekleşir. Uğursuz bir Ham olarak dışlanmak korkusu, kayboluvermek kadar güçlü bir şey olarak sarıverdi Çısınmaa'yı. Evet, zaten toplumun asla tam olarak içinde sayılmazdı. Bir Ham ne kadar budunun içinde olabilir ki, bir Ham ne kadar kişioğlu sınıfına girer ki! Ham'ın ölüsü bile ötekilerin yanına gömülmez. Eski zamanlardaki gibi kabilesinden sürülüp aç, sefil ve yalnız olarak bozkırda ölüp gitme tehlikesi de yok. Hayatını eskisi gibi sürdürebilirdi Çısınmaa. Ama cemaatsiz bir Ham, ruhlar

âleminden, göklerin bulutlarından bile dışlanır. Amaçsız bir ruhtur o artık. Şu ağacı gagalayan sefil kuş bile evrenin işleyişinde anlamlı bir canlıyken kendisi bir hiç olacaktı. Göğün ve ruhların beraberinde başka ruhları taşımayan bir cana ne ihtiyaçları vardı ki! Daha şimdiden sokaktakiler yan gözle kendisini süzüyorlardı. Haber yayılmış olmalı. Dükkânına döndü. Fakir ve sefil görünüşlü raflara baktı. Çısınmaa hâlâ insanların neden yirmi yedi çeşit bisküviye ihtiyaç duyabileceklerini anlayamıyor. Ona sorsanız iki tür bisküvit vardı: tatlı ve tuzlu. Tabureye çöktü. Açılmayan kapıya bakarken uyuklamaya başladı. Ak Dovurak'tan bu yana hâlâ bir uzanamamış olmanın verdiği yorgunluk. Dükkâna gelen tek kişi de bir müşteri değil. Vorkun'un kendisini uyandırmasına içerlediyse de sesini çıkarmadı. Böyle zamanlarda eldeki birkaç dostu da küstürmemek lazım!

"Doğru mu Bayın gerçekten öldü mü?"

"Evet, uçup gitti."

"Ama neden? Hastalığı neymiş?"

"Neden diye bir şey olmadığını öğrenmedin mi hâlâ? Yazgısı buymuş. Yazgısının üstüne tüneyip gitti. Kazın üzerine tüneyip giden Ham gibi! Neyin neyin sonucu olduğunu hiç bilemeyiz. Birini bir kötü ruh teslim aldığında; kişinin de, kişinin ruhunun da, kötü ruhun hikâyesi de birbirine dolanıverir. Birbirinden ayrılamaz olurlar. Hiçbir dua işe yaramaz. Bu birbirine dolanmış düğümdeki her bir şey kaçınılmaz olarak kişiyi yazgıya çekiverir. Hangi hikâyenin sonunun nereye varacağını çoğunlukla kötü ruh belirler. Yaşadın ve öldünse bunda yanlış bir şey aramak faydasız. Öyle gerekmektedir, öyle olmuştur o kadar."

Vorkun bu ters söylevi sessizce dinleyip çıktı. "Bu da beni suçluyor! Herkes beni suçluyor!" diye düşünürken geçen dakikaların ardından kapı yeniden açıldı. Yine Vorkun!

"Milis geliyor!"

"Ne?"

"Evine gitmişler. Seni tutuklayacaklarmış! Şimdi buraya geliyorlar!"

Dükkânını bile kilitlemeden fırladı. Ara sokaklardan evine ulaşması fazla zaman almadı. Evde kimse olmamasına sevindi. Her şey böyle daha kolay. Evin dışından, arka taraftan gelen karısının sesine kulak kabarttı.

"Evet, milis geldi! Kocamı almaya geldiler, ama yoktu neyse ki. Ne istiyorlar ki yaşlı başlı adamdan?"

Sesini çıkarmadan eşyalarını toplayıp evden çıkıp kayboldu. Çıkarken karısına bir hoşça kal deyip dememekte tereddüt etti. "Olmaz! Ortalığı ayağa kaldırır. Hele de milis her an buraya geri dönebilecekken hiç de hoş olmaz."

Boz renkteki güzelim at, bir hafta içinde ikinci kez ormanlara ve dağlara doğru gitmekte olduğunu fark ettiğinde hissedilir biçimde huzursuzlandı. Kar durmuş, gecenin koyu lacivert yabansılığı uzaktaki dağ sıralarının ardında iyice seçilir olmuştu. Yedekteki katırın ise gelen geceye, dikilen dağların göz korkutan iriliğine, uzaktaki kurtların geceyi karşılayan iniltilerine aldırdığı falan yoktu. Düşünmeden sadece izliyordu o kadar. Çısınmaa da düşünmüyor, önündeki hepsi birbirinin aynısı olan kar tümsekleriyle oyalanıyordu. Artık iyice yaklaştığı dağın sırtlarında gittikçe sıklaşan ağaç öbeklerine sevgiyle baktı. Buralarda atalarla aynı berrak serinliği soluduğunu hissediyordu. Ataların ruhları da bu dağlardan, ağaçların dallarından, kayaların damarlarından kendisini izliyormuş gibi geldi. Karın üzerindeki geyik izleri, birazdan görünen kurt izleri gökyüzünde salınan kartal, devasa çemberin kusursuz biçimde işlediğini gösteriyordu. Ak Dovurak'taki ölümcül gri duman daha buralara ulaşamamıştı. Bu dağ Kayrakhan kadar kutsal değilse de muhtemelen ta atalar zamanından bu yana hep aynıydı. Bu dağlara yaklaşırken yine duygulandı. Efsane uzakta kaldığı sürece efsanedir ama Çısınmaa efsanenin bizzat üzerinde yaşadığını biliyordu. Efsanevi denilen dağlar Çısınmaa'nın gündelik hayatının parçası olduğu halde o duyguyu yitirmemişti ve Çısınmaa'nın ruhu içinde yaşadığı dünyayla sarhoştu. Buralarda her defasında sarhoş olurdu. Ayağını bastığı toprağın ona her defasında bir şeyler söylediğine, kuşların konuştuğuna, ağaçların kendisini izlediğine inanırdı Çısınmaa. Tanrı başka her yerden çok burada Tanrı'ydı ve bu sefil yeryüzüne en fazla yaklaştığı yer burasıydı. Hatta Tanrı'nın kendisi bu dağların üzerindeki gökte genleşip genişliyor, yeryüzüne devrilecek gibi oluyordu. Aşağılardaki Hemiçk Nehri'nin kolları bile tehlikenin farkındaydı. Hayatın dünyayı terk ettiğini ima edip duran kış mevsiminin ortasında tek başına buralarda olmak da tehlikeli bir girişimdi. İşitilen ne kayınların soğukta büzüşmelerinden çıkan inilti, ne kayaların sert cümleleri ne de karın altın-

daki toprakta sipere yatmış uzaktaki baharı bekleyen hayattı. Tek şey işitiliyordu; bütün vadiyi boydan boya büyük bir uğru tümeni gibi geçen rüzgâr. Rüzgâr kollar, bölükler halinde derin vadinin üzerinde davullarını, borularını çalarak dönüyor, çamların dikenli yapraklarını tehditkâr sancaklar gibi sallıyordu. Yolunun üzerinde bu karda yaşamaya çalışan bütün canlılar kuytuluklara sığınmak için koşturup duruyorlardı. Vadideki her bir kovuk her bir delik, her bir mağara bu azgınca ordudan sığınılabilecek birer sığınaktı. Kulaklarından giren acımasız üfleyişin yarattığı burgaçlar av peşindeki kurt sürülerini bile bezdiriyordu. Oysa Çısınmaa ne rüzgâra ne de onun davullarına aldırıyor. Yazgıyla hesaplaşmaktan başka bir şey düşünmüyor. Geleneğin her safhada hep yenik düşmesi ve kendisi gibi birkaç zavallının zihnine kadar gerilemiş olmasının hesabı yazgıdan başka kime soracak?

Sonunda o kuytuluğa ulaştı. Küçük mağaranın önündeki o ufak alan öylesine korunaklıydı ki, zemin bile karlı değildi burada. Çimen burada sanki daha bir yeşil göründü gözüne. Bu beyazlık içinde yeşil hep çok yeşil görünürdü. Herkesten kıskançlıkla sakladığı bu küçük mağaracık onun temiz kalabilmiş yegâne tapınağıydı. Gecelerin en güzelini, gecelerin en uzununu buradan başka nerede selamlayabilirdi. Yazgıya buradan başka nerede hesap sorabilirdi. Eşyalarını indirdi. Atları mağaranın içine soktu. Mağaranın derinliği dört metreden biraz fazlaydı ve ağzındaki iki metrelik yükseklik, dibe gittikçe bir metreye kadar düşüyordu. Biraz sıkışık ama yine de rüzgârdan ve soğuktan bezmiş hayvanlar için sıcacık bir mutluluktan farksızdı burası. Mağarayı bir kurdun ya da bir ayının yuva yapmamasına hep şaşırırdı Çısınmaa. Burayı ona kendisinde Hamlık yeteneğini keşfeden Ondar göstermişti. O da yalnız zamanlarını burada geçirirdi. Bir Ham bazen ortalıktan kaybolmak zorundadır. Hele Sovyetler zamanında sık sık ortadan kaybolmak zorundaydı, aksi halde partinin kovuşturmalarından paçayı kurtarması mümkün olmazdı. Ondar'dan daha az uyanık olanlar soluğu uzak Sibirya'nın kamplarında almış, geriye ancak ölüm belgeleri dönebilmişti. Ondar mağaraya bir de kutsallık atfederdi ki bunun nedeni, girişten biraz içeride yerden yarım metre yükseğe kazınmış işaretlerin esrarıydı. Çısınmaa ne ustasının ne de kendinin bir şey anlayabildiği çizgilere baktı yeniden. El fenerinin yalayarak geçtiği on iki satırlık yazı hâlâ oradaydı. Hemiçk vadisine

yayılan balbalların, mezar taşlarına oyulan şekillerin uzağındaki mağara onlardan ayrı ve garip kalmasına rağmen ulaşılmazlığın yarattığı haleyi hâlâ başının üzerinde taşıyordu. Vadidekilerin çoğu çoktan arkeoloji müzelerinin yolunu tutmuşken onlar dokunulmadan uyumayı sürdürüyor. Ataların esrarengiz mesajına baktı. Neler yazdığını çok merak ediyor olmasına rağmen bugüne kadar bir şey yapmamıştı Çısınmaa. Onları olduğu gibi bırakmak daha doğru gelmişti. Onların yazgısı sadece ustası ve kendisi tarafından seyredilmekti. Ondar eskiden Arkeoloji Enstitüsü'ne bunları göstermeyi ciddi ciddi düşünmüştü. Cahil biri sayılmazdı ne de olsa. Ta Leningrad'a bile gitmiş olduğunu sık sık anlatıp dururdu. Atalardan kalma taşlar hep mezar başlarında dikiliyken bu yazının neden buraya kazınmış olduğu elbette bir sorundu. Belki mağaranın dibinde de bir mezar vardı. Sonuçta arkeologların gelip burayı kazıp bu güzel barınağı yok etmesine ikisi de razı olmadı. Kendisi bir iki kez mağarayı kazmayı düşündüyse de danıştıkları ruhlar bunun iyi bir fikir olmadığını kesin bir dille kendisine bildirmişti. Ne de olsa ne Ondar ne de kendisi çok daha kuzeyde elinde penis totemiyle dolaşıp duran Koca Han adlı ham gibi bir şarlatan değil, saklı olanın gücüne inanan kişilerdi.

Çısınmaa hava kararmadan ateş yakmaya koyuldu. Biraz sonra bu yaban vadinin biraz üzerindeki kadim anıları gizleyen mağaranın önünde yanan ateş çevredeki hayvanlara barınağın garip sakininin döndüğünü işaret etmeye başladı. Bu havada bu da tehlikeli. Açlıktan kuduran kurtların ateşi keşfetmeleri ölümcül olabilirdi ama hem ateşin caydırıcı büyüsüne, hem sırtını verdiği mağaraya hem de elindeki tüfeğe güveniyordu Çısınmaa. Ayrıca doğanın ve kurtların dilinden iyi anlardı. Uluma ve haykırışlarındaki gizli anlamları, fısıltılı hırlayışların derin duygusunu, ne zaman tehlikeli olduklarını, ne zaman korktuklarını, onları cesaretlendiren, saldırganlaştıran ya da ürküten şeyleri iyi bilirdi. Kokulara hangi anlamları verdiklerini de. Yaz mevsimi olsa ayılar çok daha tehlikeliydi. Akıllı bir ayı, bir kurt sürüsünden daha tehditkâr olabilir. Yanında getirdiği kuru yiyeceklerle karnını doyurdu. Ateşte yemek pişirecek kadar da kendine güvenen birisi değildi elbette. Ateşte pişen etin kokusu bütün vadiyi dolanır, burunlarının peşindeki bütün yırtıcıları buraya toplardı.

Ondar'la birlikte burada geceledikleri zamanları hatırladı. Daha o zamanlar toy ve aklı havada bir oğlandı. Yaşıtlarının havilik ölçüt-

lerinin çok ötesine geçi, kendisinde gizli yetenekler keşfedilmesine neden olmuştu. Büyük büyük babasından gelen kamlık erki iki kuşaktan sonra bu kez kendisinde yeniden gün yüzüne çıkıvermişti. Koptu sanılan zincir bağlanmış, soldu sanılan ağaç yeşermiş, söndü denilen ateş harlanmıştı. Ateşle beraber zihni de, ruhu da, dudakları da harlanmıştı. Ondar'ın kemikler üzerine verdiği söylevleri minnetle hatırladı. Kemikler üzerine hiç düşünmemişti önceleri. Onları birbirinden ayırt edemezdi. Ustasının anlattıklarıyla bütün kemikler bir şeyler fısıldaşır oldular acemi kulaklarına. At kemikleri, koyun kemikleri, geyik kemikleri, öküz kemikleri, yak kemikleri artık çok başka haberlerin işaretiydi. Ve elbette insan kemikleri. Kaburgalar, leğen kemiği, uyluk kemikleri, kürek kemikleri, kafatasının esrarı. Kemikler dillerinden anlayan, fısıldamalarını işiten kişiye, canlının bütün hikâyesini döküverir. Gözeneklerinin biçimleri, üzerindeki lekeler, eklemler, ateşte kavrulduğunda beliren hareler, hepsi bir şey anlatır. Başta kemiklere dokunmaktan tiksindiğini hatırladı. Ölü şeylerin yok olması gereken izleri. Ve mikroplar. Ve kurtçuklar. Ondar boş zamanlarında çiçek toplamaya değil kemik toplamaya çıkardı. Güzel bulduğu, bir şey anlattığını düşündüğü kemikleri evinde biriktirirdi. Öldüğünde devlet görevlileri yaklaşık yedi yüz elli parça kemiği gömmek için neredeyse bir fil mezarı açmak zorunda kalmışlardı. İlk kez bir kemikten bir ruhun fısıltısını işittiğinde gözleri doluvermişti Çısınmaa'nın. Fısıltı iskeletin kayıp parçalarından feryattaydı. Bir daha alaca ormanlarda dolaşan güzelim bir geyik olamamanın acısı. Çısınmaa'nın yetisi o zaman sezilmiş, dört yıl sonra da davulu ve cübbesi oluvermişti. Taşa dair işaretler, Bayın'ın ölümü, köyde damgalanması, Serov'un peşine düşmesi, geleneğin sıkışıp erimesi gibi şeylerin yanında aklını kurcalayan bir şey de elindeki davulun beşinci davulu olduğuydu. Bu öylesine bir hatırlama değil. Ustasının, ömrünün beş davulla sınırlı olduğunu kendisine söylediğini gayet iyi hatırlıyor. Eskiden buna hiç dikkat etmemişti. İlk davulunun kasnağını yanlışlıkla üzerine oturarak kırmıştı. İkincisi yedi yıl dayandıktan sonra doğal bir ölümle yitti. Üçüncüsünü bir milis baskını sırasında kaybetti. Dördüncüsünü germek için ısıtırken yakıverdi. Şimdikini beş yıldır kullanıyor ve nihayet bir yıldır da bunun gerçekten de son davulu olabileceği endişesi giderek yükseliyordu. Artık davulunu her yere götürmüyor, her ayinde kullanmıyor, kimseciklere elletmiyor, beş kat derinin içinde muhafaza ediyordu.

Haya-daşka ögenip
Çırık örtemçeyde höy ılgap
Çoraan kijilernin karaanın çajı,
Damıratıg kara sug boop badı bargan.
Bujar çok deen kay,
Dük çeçtir-törüür ujurlug,
Töögü çeçtir-ölür ujurlug.

Kayaya taşa sürtünüp
Aydınlık dünyada çokça ağlayıp
Duran kişilerin gözyaşı,
Kara sulu dere olarak akar.
Kötülük yok denir hani,
Tüyü kulağı doğurmalı,
Yaşı geçmiş olan ölmeli.

• • •

Gece yeniden bastırdı. Sokaklar bir kez daha karanlıkta görünmez bir yumuşaklıkla inen beyaz zerrelere terk ediliverdi. Dışarıda inleyen rüzgâra karşın, Osman'ın evinin sıcağında zaman daha kolay geçiyor, kış gecesine daha rahatlıkla tahammül edilebiliyor. İkisi oturmuş taşa bakıyorlar. Cemal ikinci kez geldiği eve daha aşina bu kez. Daha rahat hareket ediyor. Kitaplığı Osman'a aldırmadan karıştırıyor. Yeniden koltuğa çöktü. Osman kitaplığındaki yegâne tefsir kitabını karıştırıyor. Taştan etkilendiği belli. Bu kez Cemal'in sigara içmesine karışmıyor. Taş aralarında sessiz bir uzlaşı kuruverdi ve uzlaşının sakinliği içindeki salonda ses çıkmıyor.

"Evet, bir Kuran ayeti bu. Felak suresi."

"Yani gerçekten İslam'a ait bir hatıra bu. Ağaçlarla, Şamanlarla ilgisi falan yok yani."

"Bilemem. Felak suresi işte!"

"İyi ama ne? Yani Felak suresi ne anlatıyor?"

"*Kul euzi birabbil felak*. De ki sığınırım o sabahın Rabbine; yarattığın şeylerin şerrinden; karanlık çöküp bastırdığında bir gecenin şerrinden; *Min şerrin neffasatü fil ukad*, o düğümlere üfleyen üfürükçülerin şerrinden ve kıskançlık gösterdiğinde bir kıskancın şerrinden."

"Düğümlere üflemek de ne demek?"

"Ben de ona bakıyorum. Anladığım, cahiliye döneminde büyücülerin ve üfürükçülerin sanatlarını icra ederlerken düğümler kullandıkları. Yani Ayet büyücülerin büyülerinden, İslam öncesi inançların şerrinden Allah'a sığınmayı işaret ediyor. Ben tefsirci değilim. Bu işlerden hiç anlamam."

"Peki 'gecenin şerri' ne demek olabilir?"

"Büyücülerle ilgili ayetten hemen önce geldiğine göre, belki büyücülerin etkili olduğu bir ortamı kastediyordur. Yani geceden. Paran varsa karbon testine tabi tutturabiliriz. Ama en nihayetinde bir taş, bir taşı karbon testine tabi tutturmak ne işe yarar ki! El yapımı da değil. Sanırım TL testinden de bir şey çıkmaz. Çok da kesin bilmiyorum bunları. Yarın arkeolojidekilere sorarım."

Elinde gerçek bir Yada taşı tutuyor olabilme ihtimali başka zaman olsa Osman'a inanılmaz bir heyecan verirdi. Oysa şimdi, elindeki taş en nihayetinde bir taştı işte. Bu kadar heyecansız olmasına kendi de şaşırdı. Bunun elbette akılcı sebepleri var. En başta geleni de efsanevi taşın Cemal'in elinde nasıl olabileceğine dair haklı kuşkular. İkincisi taşın İstanbul'da olması saçma, üçüncüsü de bunun bir Yada olduğunu ispatlamak hiçbir şekilde mümkün değil. Cemal'in akrabaları buna İslami bir anlam ithaf etmiş olabilirler, ama bu bir şey ispatlamazdı ki! Pekâlâ ailenin daha önce terk ettikleri evden yanlarında getirdikleri bir taş parçası olduğu gibi, gerçekten hacca giden birinin oradan getirdiği bir taş parçası da olabilir. Ve üstelik bu ihtimaller Yada taşından daha akla yatkın. Cemal'in gırtlağından yükselen kelimeler olmasa bu taşla Yada arasında bir bağlantı kurmak aklına bile gelmezdi. Bir zamanlar üzerine dua kazınmış bir tür muska taşından başka bir şey değildi belki de. Hâlâ da bir yerlerde böyle taşların üzerine dualar kazınıyor olabilir. Kutsallık dolambaçlı yollardan yürüyüp farklı elbiseler kuşanabilir. Osman elbette bu taşın bir zamanlar yağmur veya dolu yağdırmış olabileceğine inanmıyor. Onun umduğu elindekinin Orta Asya'daki atalarının inandığı bir nesnenin ta kendisi olmasından başka bir şey değil. Gerçi Yada'yla ilgili her şey efsanelerden, Çinlilerin bir iki satırlık haberlerinden, daha çok da Arapların yazdıklarından ibaretti. Kitaplıktan bir şeyler bulmak umuduyla birkaç kitap indirdi. Karıştırmaya başladı. Cemal'in varlığını unuttu. Cemal unutulmaktan rahatsız değil, yerinden kalktı Osman'ın

tuhaf isimli kitaplarını karıştırmaya başladı. Her insanın dünyası kitaplığıyla kendini ele verirse de, Osman'ın dünyasından bir şey anlaması mümkün değil. Biraz sonra Osman konuşmaya başladı.

"Bilemiyorum. Taş istersen bende kalsın yarın sorayım. Belki de sadece bu ayetin kazındığı zamanı bulabiliriz."

Cemal bu teklifi kabullendi. Taşı yanında taşıyıp ne yapacak ki! Daha bir hafta öncesine kadar unuttuğu bu taş parçası gözünde esrarengiz bir değer kazanmış olsa da Osman'a güvenmekten başka çaresi yok. Daha birkaç gün önce çöpe atılmaktan zor kurtulan taş, şimdi can simidi olmuştu. Hiç değilse onun bir yol açıcı olabileceğine olan belirsiz inanç, önündeki birkaç günü atlatmasına yardımcı olabilirdi.

• • •

Cemal'in çıkmasının ardından Osman yeniden kitapların başına döndü. İhtimaller üzerine kafa yormanın faydası yok. "Yarın arkeolojidekilere sorarım." Karbon testi deyince aklına Zerrin'in gelivermesi kaçınılmaz. Kadın, odasını bastığında üzerinde ne vardı acaba? Hatırlayamadı. "Arayıp havayı yumuşatsam mı?" Ama özür dilemek Osman'ın pek alışkın olduğu bir davranış değil. Özür dilemek bir tür yenilgi, dış dünyayla süren bitimsiz savaşta bir muharebeyi daha kaybettiğini kabul etmekti. Muharebe üzerine muharebe kaybettiğinin farkında Osman. Arzuya bir kez yol verildiğinde istek yeniden büyüyor, şehvet arsızca rahatsız edip duruyor. Yeterince sabır gösterirse otuzbir çekecek kadar bile bir heyecan kırıntısının kalmadığını keşfetmişti. Fakat bu kendini kaybedişler! Yine de yaklaşık üç yıldır bir kadınla yatmadığı için Zerrin zaafını kendi kendine mazur görebilirdi. Pratik eksikliği zamanla kendini unutturur. Dışarıdan bakıldığında aşksız ve sekssiz, hatta kadınsız bir hayatın üzücü hatta ölü bir yanı olduğu düşünülebilir. Ama Osman için bu temiz bir dinginlik demek. Bu sayede bir sürü aptalca çabadan ve komik olmaktan, milyonlarca lüzumsuz heyecandan kurtuluyor. Yaşamanın heyecanla bir ilgisi yok. Uydurma heyecanlar, can sıkıntısından kurtulmak için uydurulan aptallıklardan başka bir şey değil. Can sıkıntısı denilen şeyden sonsuza dek esirgendiğine kesinkes inanıyor Osman. Oysa Zerrin'in aklına gelmesiyle eski düşman yeniden kımıldanmaya başladı. Bir an eli

telefona yaklaştıysa da kendine hâkim oldu. "Yapılan bir aptallık başka bir aptallıkla düzeltilemez, katlanır." Fakat nasıl yeniden sakinleşecek? Eli telefondan uzaklaştıysa da bu kez organına yöneliverdi. Bunun daha güvenli ve daha az aptalca olduğu muhakkak. Yine de hayalinde Zerrin'i nasıl düzeceğine dair pozisyonda kararsız kalıverdi. Olduğu yerde mastürbasyon yapmak da üzerine ve pantolonuna sperm bulaşması gibi korkunç bir risk taşıdığından başka bir dehşet verici bir iğrençlikti. "Salgılar, salgılar!" Sonunda bütün riskleri göze alıp pozisyona da karar verdikten sonra soyunup banyoya girdi.

• • •

Kapıyı kapatıp evi dinledi. Bir fevkaladelik yok. İki geceden sonra artık evinde uyumaya karar vermekte cesurca bir taraf vardı. Dışarıda akşamın bastırmasıyla birlikte evin içi de zifiri bir görünmezliğe itilmişti. Önce antrenin, ardından evin bütün odalarının, banyonun ışıklarını hızla yaktı. Sessizlik içindeki ev bir anda ışıltılı bir cümbüşle kendine geldi. Müzik setine neşeli bir CD koydu. Cemal'in eve uğramış olduğu hemen anlaşılıyordu. Sigara kokusu, kül tablasındaki izmaritler, kanepenin üzerindeki battaniye ve havlu, açık bırakılmış ve kurcalanmış eskiler dolabı. "Çıkardığı bir şeyi düzgünce yerine koyduğu görülmüş mü!" Dolabı düzeltti, havluları kirliler sepetine kaldırdı, evi havalandırdı, kahve fincanını yıkadı. Biraz sonra ev eski düzenine geri döndü. Bir tek battaniyeyi kaldırmadı. Hâlâ yatak odasında uyumak istemiyordu. Ayça'yı ağabeyinde bıraktığına iyi ettiğini düşündü. Bu gece bu eve tek başına katlanmalı. "Belki de her şeyi abartarak, çok kurdum." Televizyonu açtı, evde hayalet olsa bile Mehmet Ali'nin sululuklarından kaçıp gittiğini düşünerek sırıttı. Karnı tok. Yanında getirdiği şarabı açtı, çerezleri sehpanın üzerine yaydı. Kanepede minderlerin arasına sıkışmış kuru yaprağa bir anlam veremedi bir tek. "Cemal'in paçasına falan sıkışıp buraya kadar taşınmıştır. Öyle özensiz ki." Yaşamına kaldığı yerden devam etme kararı bir tür canlılık kazandırmıştı Nesrin'e. Yarın da işe gidecekti. Dosyalar ve yarıda bıraktığı hayatı onu bekliyordu. "Ayça'yı eve yarın getirmeli. Peki, Cemal'le ne yapacağım? Belki de o şey geçip gitti. Ne olduğunu bilmek mümkün değil, ama geçip gitti." İnsanın her şeyi iyiye yormasıyla kötüye yorması arasındaki salınım

baş döndürücü bir süratle hareket edebilir. Kâh Cemal'in ağzından konuşan sesin uzaklaştığını düşünüyor, kâh yeniden ulumak üzere Cemal'in zihninde pusuya yattığını. Sonra o rüyalar. Dün gece bir şey görmemişti, Ayça da yeni bir kâbustan söz etmedi. Devamı kesilen rüyanın kayboluşu bir gecelik de olsa bir durulma duygusu yaratmıştı. Onu eve dönmeye cesaretlendiren şeylerden birisi de muhtemelen buydu. Hem uzun zamandır bir mekânda yalnız başına kalamadığını düşündü. Ayça'nın sorunlarından, Cemal'in huysuzluklarından arınmış bir gece. "Ne yapıyor acaba şimdi?" Otel odasında geceliyor olmasına içi sıkılıverdi. Acıma ve şefkat ve yalnızlık hissetti. Yalnızlıktan hoşlanmakla, yalnızlıktan bunalmanın arası sadece bir adımdır. Telefona uzandı.

"Merhaba Nesrin. Evet oteldeyim. Lobide televizyona bakıyorum. Peki geliyorum."

Nesrin kendisine kızdı. "Bir gece bile bir başına oturamayan bir sersemden başka bir şey değilim. Ne gereği vardı!" Yine de birini beklemek hoş bir duyguydu. Kendisine kızmaktan vazgeçti. Televizyondaki komikliklerin kollarına kendisini bıraktı.

"Merhaba Nesrin iyisin değil mi?" Cemal biraz endişeli görünüyor.

"Yok bir şeyim. Evde yalnız olmak istemedim. Seni de merak ettim hem."

İkisi de televizyonun karşısına yerleşti. Kimse ne konuşulacağını bilmiyor. Bilse de başlamak istemiyor. Bir tek televizyon konuşuyor.

"Ayça nasıl? Orada iyi değil mi?"

"İyi bir şeyi yok. Eğleniyor orada. İki çocuk daha olması iyi geldi."

"Şey oldun mu? Yeniden bir şey oldu mu?"

"Yıldız Parkı'nda gezinirken... Bayılmışım. Tesadüfen bekçiler buldu. Donabilirdim belki de."

Kâbusun hâlâ orada olması haberi bu defa Nesrin'i çok şaşırtmadı.

"Eve gelip ısındım üstümü falan değiştirdim."

"Madem donma tehlikesi atlattın neden yeniden çıktın ki dışarı?"

"Osman'ı görmem lazımdı."

Bir hayalet varsa o da Osman olmalı. Cemal'e baktı. O kadar da yabancı görünmüyor bu akşam. "İnsan nelere inanacak hale

geliveriyor? Yaratığı kabullendik, bir de üşütmesi üzerinde akıl yürütüyorum!" Anlaşılmazlığı saçmalık boyutuna taşırsanız her şey daha çekilir hale gelir. Cemal'in yanında olmasından hoşnutluk duydu. Ne de olsa tanıdık bir nefes, tanıdık bir koku. Buna rağmen arada sırada Cemal'in gözlerinden bakanın hiçlik olduğunu düşünmeden edemiyor. O sesin, kocasının kahverengi gözlerinin içinden kendisini izlediğini hissediyor. Koluna dokunan Cemal bile değil belki. Ürpererek kolunu çekti. Cemal'in sokuluşu, sırtını hafifçe okşaması, gitgide rahatsız edici gelmeye başladı. Nesrin toparlanıp kanepenin öbür ucuna doğru biraz çekildi. Ama bu çekiliş Cemal'i durdurmadı. İstek ve hiçliğin Cemal'in gözbebeklerinden yansıyan parıldayışı koyu yeşil bir ıslaklığı Nesrin'in üzerine bulaştırıyor. Kadın üzerindeki ıslaklığı eliyle silkelemek ister gibi bir kez daha kıpırdandı. Adam yanındaki ürküntüye neredeyse tamamen aldırışsız biçimde içindeki arzunun adımlarını sarhoş gibi takip etmekle meşgul. Yanındaki adamı tanımadığına şimdi emin Nesrin! Eve çağırdığı bu yabancı için kendine lanetler okuyor. Tanımıyor evet, bu sarılışları, yüzündeki bu ifadeyi, gözlerinden akan yeşili, parmaklarının dokusunu, kemiklerinin biçimini, dudaklarının kıpırdayışını tanımıyor. O ses, yanındaki adamda vücut bulmuş bir ıslaklıktan farksız şimdi.

"Çekil üzerimden Cemal! İstemiyorum!"

Cemal işitmiyor gibi, ya da o şey işitmiyor. Kulakları her itiraza, her sözcüğe kapanmış sadece bir inilti duymanın peşinde. Hatta bir çığlık. Nesrin itekleyip silkelendi, kalkıp hızlı adımlarla banyoya ulaştı. Arkasından gelen yok. Başka bir adım sesi yok. Klozete tüneyip işerken kulak kabarttı, evde başka bir ses yok. Yabancılığın bu denli vücut bulabilmesi tüylerini diken diken etti. İçeride, sokaktan bulunup getirilmiş biri oturuyor! Tamamen yabancı biri bile bu kadar korkutucu olmazdı. Bir insan nihayet. Oysa salonda bekleyeni hiçbir adla tanımlayamıyor. İçeriden hiç ses gelmiyor. "Çekip gitti mi acaba? Bu gece nasıl geçecek!" Klozetten kalktı. Önce ellerini yıkadı, ardından yüzünü sabunlamak istedi. İçeriye ne kadar geç giderse o kadar iyi. "Hâlâ içerideyse hemen evi terk edip Süleymanlar'a dönmeli. Serra hiç memnun olmayacak ama olsun." Musluğa eğilip yüzünü suyun okşayıcı sıcaklığına bıraktı. Su alnını, gözkapaklarını, yanaklarını yalayarak beraberinde götürdüğü erimiş sabun kıvamıyla birlikte lavabonun dibinde yok oldu.

Giden kirle beraber sıkıntı da çözülerek kat kat buharlaşıp bütün terk edilmiş kaygıların toplaştığı o lanetli buluta yöneldi. Kalçasını kavrayan bir şeyle zıplayıverdi. Aynadan yansıyan Cemal'in gözleri. Düşünülemeyen anlar vardır. Dehşet, düşüncenin üzerine bütün ağırlığıyla abanarak altındaki her şeyi ezip bir saçmalığa indiriverir. Eteğinin altında dolaşan ellerden kurtulmaya çabaladı. Bir şeyler söylemek istediyse de ses telleri dehşetin ağırlığından donmuş gibi itaatsiz kalakaldı. Arkasındaki adamdan sadece kısık bir hırıltı işitiliyordu. Fısıltı gibi. Bir de çan gibi kulaklarını tırmalayan kumaş hışırtısı. Kafasını öne doğru bastıran yaratığın emredici eli. Musluğa çarpan kaşından sızan kan, sıcak suda seyrelerek dipteki delikte döne döne yiterken, gözleri kırmızılığın girdabında takılıp kalıyor. İçine girenin Cemal olup olmaması artık umurunda bile değil. İçinde gidip gelen bir şey olması bile uzak bir dünyanın sızısından farksız şimdi. Bir tek girdaptaki kırmızılık var, bir de acı, bir de gitgide yükselen arkasındaki hırıltı. Aşağılanmışlık bile hissedemiyor. Sudan yükselen buharla soluk alışı zorlaşıyor. Ciğerlerine giden sıcak, uğultunun süzülerek geldiği karlı ormanların gözyaşlarını buz zerrelerine dönüştüren ayazıyla tezat oluşturuyor. Henüz merhametin de, iyinin de, kötünün de olmadığı bir zamanın, Hiç'in, hiçten oluşan kayıp siyahlığının üzerinde at koşturan süvarilerin haykırışı zihnini delip geçiyor. Bu zaman üstü akında buhar zerreleri birer davul tınısından farksızlar. İçinde gidip gelen sertliğin zorbalığı dahi davul tınısının amansız ısrarı kadar acı vermiyor. Ardındaki hırıltı giderek yükseliyor, yükseliyor ve zihinlerin ufak cam parçaları gibi dört bir yana, banyonun duvarlarına saplandığı bir haykırışla patlıyor. İçinde yürüyen ılıklıkla birlikte bilinç eski yerine dönüyor. Ama yavaş, çok yavaş. Aynadan tanımaz gözlerle arkasındakine bakıyor. Cemal gözlerini açtığında, gözleri karşılaşıyor.

"Kaşın kanıyor!"

Cemal telaşla ecza dolabını karıştırırken, Nesrin aynadan arkasındaki boşluğa bakmaya devam ediyor.

İstanbul, 1921

Bahar öğle sonrasında Haliç sırtlarındaki camilerin ardında giderek alçalan güneşin ışıltısıyla gemiler altın sarısı kıvılcımlar yayıyor. Karaköy açıklarında ve Haliç'e doğru sıralanan kurşuni gemilerin her biri hep kazançlı çıkan dünyaların zoraki tahsildarları gibi gururla toplarını sergilemekte. Karaköy'de açık havaya atılmış taburelerde oturup nargile içenler için bu manzara bir tür dinlenme duygusu veriyor. Yenilmişliğin kabulü hiç değilse bir süreliğine bırakmışlığa ve sakinliğe yol açar. İşgal devriyelerinin bıkkın yürüyüşü bile bir dönemin sonlanışının rahatlatıcı teslimiyetini yayıyor etrafa. Bu bırakmış gevşekliğin içinde herkes huzurlu değil elbet. Kaçamak fısıldaşmalardan belli oluyor son diye bir şey olmadığı. Ferit, Salih ve Asım beyler de huzurlu değiller. Nargileye uzun saatler ayırabilecek kadar bile huzurlu değiller. Asım Bey limandaki yolcu gemilerini seyrederek susuyor. Daha dün bu gemilerden biriyle döndüğü esaretin ardından İstanbul, içine bir türlü giremediği bir cümbüş kadar renkli ve uzak. Esaret ile hürlüğün arasındaki bulanık alanda gezinip duruyor henüz. Biten bir savaşı kimileri ölene kadar yaşar. Her bir muharebeyi, her bir ricatı, her bir ihaneti, her bir ölümü, sonuna kadar tartışıp dururlar. Diğer ikisi bir şeyler konuşuyor. Asım Bey dinlemiyor. Dalgın dalgın elindeki taş parçasını önündeki sehpanın üzerinde döndürüyor. Taş parçası aksak bir topaç gibi küçük tıkırtılarla çevrimi tamamlamaya çalışıyor. Dönüşü tamamlayabilmesi için Asım Bey'in parmağının desteğine muhtaç. Asım yılmıyor, her duraklayışında yeniden itekliyor taşı.

"Naci Bey'i hatırlıyor musunuz? O da geçecekmiş. Bana da, 'Güvendiklerinle konuş, tam zamanıdır' dedi."

"Ben emin değilim Ferit. Bilemiyorum. Döneli iki ay oldu ama hiçbir şey anlamıyorum. Ne düşüneceğimi de bilemiyorum. Esirlik ve dönüşün zahmetinden eve, çocuklara dönüş bir rüya sanki."

"Herkes yorgun. Ama bir hamle gerekiyor yine de. Yorgunluğa teslim olursak her şeye teslim olacağız. Önce yorgunluğa teslim olunur. Ardından zillete. Hem ne yapacaksın ki? Feride ve çocuk-

larla sakin ve huzurlu bir hayat mı süreceksin? Bunu yapabilecek misin?"

"Neyi yapıp yapamayacağımı hâlâ bilemiyorum. Biliyor musun uyuyamıyorum bir türlü. Sürekli Sibir'deki kampı ve soğuğu görüyorum rüyalarımda. Geriye dönebilmek gibi bir mucizenin ardından bir kez daha kadere dayılanmak doğru mu bilmiyorum."

"Sen kadere dayılanmazsan kader senin kapına dayanıp her gün haracını ister. Şu taşı tıkırdatmayı bırakır mısın Asım!"

Asım Bey dalgınlığından sıyrıldı. Parmağını taşa bastırıp hareketi durdurdu. Taş, tok ama alçak bir ses çıkararak topal çevriminden durağanlığa geçiverdi.

"Hem sen ne düşünüyorsun Asım? Hiçbir şey söylemiyorsun."

"Ne söyleyeyim ki! Yeni döndüm biliyorsun. Daha memlekete bile gitmedim. Çocuklarımı bile görmedim daha. Ev sıcaklığı bile görmedim. Bir haşhaşlı çörek bile yiyemedim."

"Nereliydin sen? Manisa mıydı?"

"Simav, Kütahya yani."

"İyi de orası da Yunan işgali altında zaten."

"Öyleymiş. Ama yine de çocuklarımı görmeden yeni bir belirsizliğe atılmak, belki de ölmek istemiyorum. Birkaç gün burada kalıp ardından bir gemiyle İzmir'e gitmeyi, oradan da memlekete geçmeyi düşünüyorum."

"Belki İtalyan bölgesinden geçmen daha doğru olur. İtalyanların daha makul olduğu söyleniyor. Menteşe'den kuzeye çıkarsın. Kamp nasıldı peki? Anlat biraz. Çok susuzluk çektiniz mi?"

"Kudüs'ten çekilirken takılıp kaldık biz. Cemal Paşa bizden önce çekilmişti. Bedevilere esir düştük. Bedevilerin muamelesi hatırlandığında İngilizlere tutsak düşmek konforlu bir durum bile sayılabilir. Bizi kuşattıklarında neden topumuzu birden öldürmediler hâlâ şaşıyorum. Her taraftan atlarla, develerle geliyorlardı. Bir an geri çekilip hiç değilse Kudüs'e varmak üzere olan İngilizlere teslim olmayı düşündük ama geriden de kuşatılmıştık. Subayların üstlerini arayıp tek tek dövmeye başladılar. Üzerimi ve eşyalarımı didik didik edip beğendikleri her şeyi paylaştılar. Dürbünüm, botlarım, defterim, fotoğraflar, battaniyem. Aile uğuru diye yanımda taşıdığım taş hariç her şeyi aldılar. Taşı bir şeye benzetemeyip ne olduğunu sordular. Uğur diye taşıdığımı söyledim. Herif taşa tükürüp yere fırlattı. Ardından dayak. Tekmelerle yerde sürüklenirken

çaktırmadan taşı alıp donuma sokuşturdum. Köye doğru yürüyüşe geçtiğimizde ceketimi yırtıp ayaklarıma dolamak zorunda kaldım. Taşlık arazide ayakkabısız kalmak anlatılacak gibi değil. Bir de üstüne donuma tıkıştırdığım taş her yerimi paralayıp duruyordu. Donumun içi hepten kan oldu."

"Bu taş mı o?"

Taşın üzerindeki kan lekesine benzer koyu lekelerin Asım'ın taşaklarından bulaşmış olabileceği fikri Ferit ve Salih beylerin yüzlerini buruşturarak yere bakmalarına neden oldu. Yüzlerinden belirgin bir tiksinti bulutunun geçtiğini kim olsa fark edebilir.

"Evet bu."

"Uğur muğur, o felakette bir de kendi kendine işkence eklemişsin. Hem bu pislenmiş taşta artık ne uğur olacak!"

"Sonradan yıkadım merak etmeyin. Bana öyle geliyor ki o günler boyu çektiklerim taşa daha bir anlam yükledi. Üstelik belki de taşın uğuru sayesinde Bedeviler beni öldürmedi ve lanetli esir kampından, sivrisineklerin bitip tükenmeyen saldırısından belki o sayede kurtuldum. Sivrisinekler Bedevilerden bile korkunçtu. Fırat'ın bataklıklarından, sazlıklarından iri bulutlar halinde gelirlerdi. Gece gündüz demeden. Hem bir çekirge kadar iriydiler. Kendi derimizi tokatlamaktan uyuyamazdık. Kilin sivrisinekten koruduğu gibi bir düşünceyle uyurken suratımıza kil sürerdik. Sabah olduğunda suratımız kurumuş kil tabakasının altında kıpkırmızı olurdu. Üstelik bütün bunlar tamamen yararsızdı."

Herkes savaş günlerinin acı hatıralarında dalgınlaşıp uzaklaşmaya başladı. Ferit Bey Galiçya cephesindeki top seslerine, Salih Bey Kafkas cephesinin karlı dağlarına doğru çekiliverdi.

Ama Ferit Bey kendini çabuk toparladı.

"Çok şükür o günleri sağ salim atlattık. Şimdi memleketi kurtarmak zorundayız."

"Yani yeni siperler, yeni şehitler, ayaz gecelerde yeni yürüyüşler demek istiyorsun!"

"Dilindeki umutsuzluğu anlıyorum. Önce bir git aileni gör. Oraları gör. Demek istediklerimi daha iyi anlayacaksın."

"Ferit haklı. Bütün bunlar belki kısa bir fasıla. Uzun bir muharebedeki sessiz bir an. Bilirsin o sessiz anlarda her şey bitmiş gibi gelir insana. Savaş sanki durmuş, ancak hayalinde canlandırabildiğin barış günleri geri gelivermiştir. Oysa birazdan yine toplar

gümbürdemeye, borular çalınmaya 'hurra' sesleri duyul... Asım taşı yine tıkırdatmaya başladın!"

Asım bu ikinci azar karşısında taşını üfleyip cebine attı. Limandaki gemiler altınımsı alacakaranlık saatlerinde uykulu ve gevşek bir fasılanın içine gömülüyordu sessizce. "Evet belki de bu sadece düşten farksız bir fasıladır!"

Sekizinci Gün
21 Aralık

Pek fazla zaman kalmadı artık. Bu kısacık gün, gecelerin en uzununa usulca teslim olacağı saatleri bekliyor sabırla. Daha sabahın ilk alaca saatlerinden belli gelenin gırtlağında büyüyen çıplak uğultunun zihinleri paralayan yakınlığı. Gökyüzünün toprağa yaklaşan nefesinin canlıların genzini yakan kokusu, ağaçların köklerindeki çatırtıdan, hayvanların kuşkulu gözbebeklerinden belli. Gökyüzü devasa bir pres gibi yere abanırken canlılar, gök başlarının üzerinden değip geçip gidecekmiş gibi toprağa yapışıyor. Toprağa, kayalardaki çatlaklara, ağaçların kovuklarına daha şimdiden sinmeye başladılar bile. Bugünün gecesi sabaha nasıl varacak? Yerkabuğu endişeli bir bekleyişle gece saatlerini bekliyor. Keşke bu gece hiç olmasa! Keşke gün geceye dönerken güneş ani bir kararla yeryüzünde kalmakta ısrar edebilse! Oysa herkes kaderine boyun eğmiş. Güneş bile koca adımlarla gelen gecenin önünden çekilmek zorunda olduğunun farkında. Ruhların mavi karanlığına yol vermekten başka bir şey gelmiyor elinden güneşin. Uzak yıldızlar bile kapkara gecede kalın bir perdenin ardına gizlenecek. Yere yaklaşan gökyüzünün karanlığı yoğun ve kıvamlı bir şey olacak muhakkak. Uzay, süngersi bir doku gibi matlaşacak.

• • •

Mağaranın kuytuluğuna sinmiş boz atın kişnemesiyle gözlerini araladı. Çısınmaa bir kişnemenin ne anlattığını bildiği gibi, uykusu da uyanıklığın arasındaki kısa kesintilerden ibarettir. Evindeki yatağın yumuşaklığında bile derin bir uykuya dalıverdiği görülmemiştir. Vadinin karşı tarafını örten dik ve uzlaşmaz görünüşlü dağın karanlık gölgesinin ardından belirgin bir beyazlık yavaşça yayılıyordu. Ellerinin tüfeğini nasıl istemdışı biçimde kavradığına dikkat ederek gülümsedi. Ateşin cılız alevleri kendilerine ihtiyaç duyulmayacak sabahla birlikte ölüme hazırlanıyor. Ateşe bakarak mırıldanmaya

başladı: "Ah annem ateş! Kayın ağacından yaratılmışsın. Nurun göklere ve yerin dibine kadar gider! Taştan çıkarılmışsın sen; annen çakmaktaşı, baban ulu kayın! Karanlık gecelerde genç kızlar gibi saçlarını dalgalandırarak oynuyorsun! Kırmızı ipekli kumaşlar sallayarak genç al kısrak üzerinde geziniyorsun! Aydın gecelerde çocuk yüzüne bürünüyorsun!" Ateşin çevresindeki yaratıklarla, dünyasıyla ilgisi olmayabilir. Yağan kar, yakan güneş umurunda olmayabilir, hatta alevlerin saçtığı ısının bile farkında değildir. Ama her şeye rağmen hiç değilse mevsimlerin farkında olmalıdır.

Gün doğuyordu. Akıl yürütmekten daha önemli işler var şimdi. Sabah duası edilecek, odun toplanacak, ateşe çay konulacak, hayvanlar beslenecek ardından da kendisi. Ayakları üzerinde doğruldu. Dizleri ağrıyordu. Birkaç hareket yaparak ısındı, bir parça kar alıp yüzüne sürdü, ellerini ovaladı. İyi geldi. Cılız ateşe bir iki odun daha attı. Topladıkları bitiyordu ama yine de yeni parti odun toplayıncaya kadar alevler canlı kalabilirdi. Vücudunu gerdi. Bütün kemikleri çatırdadı, kaslar bu yeni etkinlikle toparlandı. Davulunu mahfazasından çıkardı biraz ısıttı. Gerilen deri, göğe yükselecek mahcup gümbürtüye hazırlandı. Davulun üzerinde gevşemiş desenlerin, resimlerin hızla toparlanmasından da belliydi bu. Davulun üstündeki güneş daha bir parlıyor gibi; ay aydınlatıyor; davulu boydan boya kesen yedi kollu ağaç, dallarını göğe doğru kıpırdatıyor. Çiziktirilen her bir çizgi dolgunlaşıp hacimlenerek sabah duasına hazırlanıyordu. Kollarını yana açtı dört yöne doğru sırasıyla dönerek sabahı kutsadı. Acemice görünen desenlerin üzerine inen, kader yumruğundan daha çetin görünen tokmağın darbeleriyle gırtlağının derinliklerinden yükselen uğultu birbirine sarmalanıp günü, güneşi, dağları, ağaçları, kişioğlunu ve ruhları yaratanı övmeye başladı: "Kara kaya dağım, güneş dolaşmaz, ay dolaşmaz demir dağım, altın yargı gönderiversen ne olur? Ak yürek yıprandı, göbeklerimize kir kondurmasan ne olur? Koca dağım baş olsun! Esenliğe bereket versen ne olur? Parlak gökyüzüne doğru yükselen boz duman, sıcak alevli ateşim bütün âlemi dolaşıver! Ak Yayık'tan dağım yargı istesin, aydan ve güneşten bereket yetişsin, alevli ateşe ulaşsın... " Duası bitip gözlerini açtığında üzerine dikilmiş üç çift gözle karşılaşıverdi. Kurtlar henüz uzaktaydı. İki yüz metre vardı. Aç oldukları muhakkak ama sakindiler ve sessizce dikilmiş kendisini izliyorlardı. Karların üzerinde öylesine güzel ve

alımlıydılar ki Çısınmaa'nın içi hayranlıkla ve adını koyamadığı bir sevinçle doluverdi. Ataların onlar üzerine onca anlattığı şey boş olamazdı. Hayvanların kendisine olan ilgisi kesinlikle bir mucizeyle değil beslenmeyle ilgiliydi muhakkak. Yine de güzeldiler işte. Gözlerindeki gururlu ve soğuk parıltı mağaranın ağzından bile görülebiliyordu. Rüzgârdan kulaklarını ve gözlerini kırpıştırmaları insanda bir şefkat hissi yaratıyorsa da kurtların lügatinde şefkat ya da onun yerine kullanılabilecek bir sözcük olmadığının farkında. Hayvanlarla arasında büyüleyici bir ilişki kurulduğunu da düşünmeden edemiyor Çısınmaa. Özel birisi olduğunu düşünen herkes hayvanlarla özel bir ilişkisi olduğunu sanır. Çısınmaa'nın buna pek çok kişiden çok daha fazla hakkı var. Sabahın bu erken saatinde yeniden hafifçe başlayan kar altında hayvanların yeni bir ilahi ya da bir tekrar bekler gibi bir halleri vardı. Henüz hiçbir saldırganlık belirtisi göstermemeleri Çısınmaa'ya biraz güven verdi. Bir süreden beri gözlediklerine göre saldıracak olsalar çoktan saldırırlardı. Niyeyse karınlarını doyurmaktansa onu izlemeyi tercih etmişlerdi. Yavaş adımlarla ocağın başına döndü. Gözlerini onlardan ayırmıyor. O kurtları, kurtlar onu kolluyor, herkes son derece dikkatli. Şu kararmış çam bile dikkatli. Tüfeğini aldı. Hâlâ bir hareket yok. Eli tetikte ateşin başına oturdu. Böylesi bir durumla daha önce karşılaşıp karşılaşmadığını, kurtlarla ilgili avcı hikâyelerini düşündü. Hayır, bu alışılmadık bir durum olmalıydı. Belki ruhların bir işareti, belki taşın bir işareti, belki Bayın'ın ruhuyla ilgili bir işaret. Daha bir şey yememiş, hayvanlar yemlenmemiş, çay konulamamış ve odun toplama işi birden tehlikeli bir hal alıvermişti. Sıkılıp gidecek gibi de görünmüyorlardı. Hâlâ bakıyorlardı. Ataların ruhları mı yoksa bunlar? Mağaraya gelmiş torunlarının ne yaptığını gözlüyorlar. Üstadı Ondar'ın ve zavallı Bayın'ın ruhları olduklarını farz etti. O zaman üçüncüsü kim? Bilemediği bir atanın, büyük büyük bir atanın ruhu belki. Mağaranın altında öylesine unutulmuş bir atanın ruhu muhakkak. Üçü birden oturmuş onun yapacaklarını yaptıklarını merakla ve dikkatle izliyorlar. Bu bir sınav mı, bir gösteri mi, bir ayin mi olacak? Gurur verici bir şey bu elbette. Ama öyle karşılıklı saatlerce bakışamazlar. Üstelik ataların imtihanı hep tehlikeli bir yan taşır ve ataların torunlarını beğendiği de görülmemiştir. Atalar arkalarından gelen her kuşağın geleneği biraz daha bozduğu saplantısına sahipler zaten. Bu hesaba göre geleneğin

bozuluşu neredeyse sonsuz bir zamana dek sürüyorsa, buradan geleneğin aslında sonsuz olduğu sonucu çıkmaz mı? Bir taş parçasının matematik olarak asla yere düşemeyeceği gibi bir düşünce bu da. Gelenek sonsuza dek bozulur ama asla yok olmaz! O zaman Bayın gibi bir sersemin onların yanında ne işi olabilir ki? "Yoksa Bayın göğün katlarında onca zamandır benim göremediğim bir şeyler mi gördü! Onu aniden hasta edip öldürecek bir şey! Ataların yanına katılmasına hak kazandıran bir şey!" İnsanın onca çaba harcadığı bir alanda kendisini eksikli bulmasından yıkıcı elbet. Acemi bir sersemin bile atalar nezdinde kendisinden daha saygın durumda olabildiğini görmek insanı yıkmaz mı? Elinde olsa kurtlarla konuşup neden Bayın'ı yanlarına aldıklarını soracaktı! "Küstahlığın bile bazı sınırları olmalı!"

Ateş iyice zayıflamaya başlamış, hem kendisi hem de hayvanlar iyice acıkmışlardı. Yerinden yavaşça kalktı, bir el ateş etti. Dar ve derin vadide yankılanarak çoğalan gürültüden hemen sonra kurtların tam önünde sıçrayan kar tümseği hayvanları hareketlendirdi. İkinci mermiyle birlikte arada arkalarına bakmayı ihmal etmeden koşarak ağaçların arasında gözden kayboluverdiler. Kurtlardan birinin durup son bir kez daha kendisine bakmasını neye yormalı? Gözden kaybolsalar da orada bir yerlerde oldukları muhakkaktı. Ağaçların arasından kendi kokusunu, atların kokusunu burun deliklerinde evirip çevirdikleri apaçık. Taze et kokusuyla esrikleşen uluma sesleri hiç de uzak değil. Başkalarını mı çağırıyorlar, yoksa kendisine mi bir şey demek istiyorlar?

• • •

Nesrin kaşının üzerindeki yara bandına hafifçe dokundu. Şişlik bandın altından gayet bariz şekilde eline geliyor. Neredeyse uykusuz bir gecenin ardından işe gelebilmiş olmasına kendi de şaşırıyor. Ne olursa olsun ofiste bulunmak iyi geldi, kendini eski normal günlere dönmüş gibi hissetti. Eski ve sıradan günler. Cemal'i aklına bile getirmek istemiyor. Kaşı yarıldıktan sonra küvetin kenarına çökerek ağlamaya başladığını hatırlıyor. Galiba Cemal o sırada. yüzünde utanç ve şaşkınlık ifadesiyle kaçarcasına evden çıkıp gitmiş, gecenin o kör saatinde dışarıdaki kar tanelerine karışıp kaybolmuştu. Cemal kaçıp gittikten sonra hoyratça yıkandığını, Cemal'den ya da

o şeyden kalmış olan her tür kalıntıyı yok etme arzusuyla derisinin üzerini kazırcasına sildiğini de hatırlıyor. Derisi şimdi bile yanıyor.

İş yerinde her zamanki şeyler başka her türden gerçeğe kapalı biçimde sürüp gidiyor. Bir iki "hoş geldin" bir iki "geçmiş olsun." Hepsi bu. İş yerinde geçiş süreci diye bir incelik de yok. Bu belki de çok daha iyi. İnsanı kendi hayatından koparırcasına çekip kendi potasında eriten çalışma hayatının mucizevi girdabı. Bizi kendimizden kurtaran kölelik. Masa başına oturduğu anda, işlerin kimseye aldırmaksızın neredeyse kendi başlarına bir akış içinde olduklarını düşünerek hayret etti. İşlerin insanlardan bağımsız kendi hayatları ve kendi gündemleri var, onları yürütenlerden, dert edinenlerden ayrı bir gidişatları var. Kıyamet gününde bile ofislerde yarın alınması zorunlu randevularla uğraşılıyor olacağını düşünerek gülümsedi. İnsanoğlu boşluğa, boşluğun zerresine bile tahammül edemez. "Ne olmuş dünyaya bir meteor çarpıyorsa!"

"Nesrin Hanım toplantıya hazırlanmadıysanız şunlara göz atsanız iyi olur!" "Hazırlanamadım orospu!" Tuğçe'yi birkaç gün aradan sonra yine karşısında görmek cinlerini zıplatıverdi. Birkaç günlüğüne hayatından çıkıvermesi ne büyük bir mucizeymiş meğer. Sürekli arkasından dolap çeviren kadının günün birinde üstü olabileceği gibi bir kâbusun ihtimaline dayanmak bile zor. İşte o gün hangi yıldız, hangi göktaşı isterse çarpsın dünyaya. Kadının gittiği kuaför; elbiselerini, ayakkabılarını aldığı yerler toptan ortadan kalkıverir. Tuğçe'nin bir başka kusuru da kendisinden dokuz yaş genç olması ki; rekabette önemsiz bir unsur sayılmaz. Kadının şık, gösterişli halleri, arada sokuşturduğu laflar, sahte sinir krizleri ofisteki bütün kadınlar için başlı başına bir gündem. Elbette ikide bir anlattığı, gittiği lokanta ve gece kulüpleri de. Sanki aralarında tek yaşayan, canlılık belirtisi gösteren, üstelik de yaşamaya hakkı olan o. Kendileri dönemlerini boşuna geçirmiş eskiler dolabına kaldırılmayı bekleyen süprüntülerdi. "Hazırlanmadım orospu, sekiz yıldır bu toplantılara katılıyorum, ekleme saçlı orospu!" Sakinleşmeli. Zaten büroda herkesi ona bir hastalığı varmış ya da başına söz edilmesi ayıp bir felaket gelmiş gibi davranması yeterince sinir bozucuydu. "Bugünü tamamlayabilecek miyim?" Canı inanılmaz biçimde uyumak istiyor. Kalkıp tuvalete gitti. Aynada yüzüne baktı. Rüyasında gördüğü cadıya benzediğini fark etti birden. Onun da bir kaşında şişlik ya da yara izi vardı. Bunu daha önce hatırlamamasına şaşırdı.

“Belki de rüyayı yeniden yazıyorum!” Rüyasındaki cadı kendisinin yaşlanmış hali gibiydi belki. Yaşlılığı gençliğini kovalıyor gibi. Tuğçe’nin aralarındaki uçurumu vurguladığı kadar vardı. Tarifi imkânsız bir gecenin ardından kaşındaki yarayla ve geçen yıllarla beraber korkunç görünüyordu. Bu makyaj ve saç bakımı eksikliğinden başka bir şey ve ikamesi mümkün değil. Mutlu geçirdiği daha açık söylemek gerekirse doygunluğa ulaştığı gecelerin ardından yüzünün parladığını düşünür, herkesin anlayacağını sanarak utanırdı. Oysa şimdi açıkçası feci halde. Rüyadaki nemrut karı artık gündüzlerini de esir almaya başlamıştı. “Rüyadan gerçeğe zıplayıvermiş meğer! İyi de istediği taş bende değil ki! Gidip kendi rüyasının içinde arasın. İsterse ağaç kovuğundan çöle de çıkabilir! Lanet olsun hepsine.” Rüyadan uyanıklığa sıçrayıveren bir cadı! Ama sokaklarda serbestçe dolanmıyor yine de. Zihninin içinde geziniyor. Aynada arkasında gördüğü şeyle birlikte el ele dolaşıp duruyorlar! Kendisini de rüyanın ve hiçin içine çekmeye çalışıyorlar. Hatta belki Ayça’yı da! Başka bir masanın önünde bu kez Leyla’yı taciz eden Tuğçe’nin kalçalarına bakarken yakaladı kendini. Neme lazım oldukça çekici görünüyorlar. Kadının kalçaları bile Nesrin’den çok daha fazla hayat doluydu! Kâbus görmediği ve kocasının içine giren şey tarafından tecavüze uğramadığı kesin. Koca dünyanın kendisine hayran olmak üzere yaratıldığından emin olan bir göt! Tuğçe aniden başını çevirip Nesrin’e baktı. Tuğçe kalçasına baktığını anladı mı acaba? Gözlerindeki ifadeden nefretini seçebiliyor mu acaba? İki kadın bir an bakıştı. Havada nefret ve horgörü kıvılcımları uçuştu.

“Bana bir şey mi diyecektiniz Nesrin Hanım?”

“Hayır. Bir şey diyecek gibi mi görünüyorum?”

Tuğçe omuz silkerek yeniden Leyla’ya dönerken, Nesrin önündeki kâğıtlarla sakinleşmeye çalıştı. “Güne devam etmeliyim. Bu saçmalıkları kafama takmaktan vazgeçmeliyim. Cemal’i ve dün geceyi de unutmalıyım. Cemal yüzüme bir daha nasıl bakacak? Ya da bakabilecek mi? Ya ben? Hiçbir şey olmamış gibi onunla konuşabilecek miyim? Nasıl yapabildin bunu!” Yoksa Cemal yalnızca içindeki şeyin zavallı bir kuklasından mı ibaret? Kuklayla içine can üfleyen oynatıcı nasıl ayrılır ki birbirinden! “O taşın da, sesin de, o şeyin de Allah cezasını versin!”

• • •

“Herif uyanır uyanmaz aradı. Çok lazım herhalde fotoğraflar. Neyse baksın. Ondan sonra da siktirsin gitsin!” Yolda kulağına takılanlar dışında günün ilk insan sesinin Kürşat’ınki olması günü daha başından tatsız bir yörüngeye sokuverdi. “Bu Kürşat işini çok büyütüyorum.” Üzerinde durmak istemedi daha fazla. Sorunları aşırı büyütmek ile hiçbir şey yokmuş gibi davranmak arasında gidip geliyordu. Dahili telefon çaldı bu kez. “Hareketli bir sabah oluyor!”

“Peki Nurcihan Hanım öğle yemeğinde yemekhanede görüşürüz.”

Ne vardı acaba? Kadınla kurulan tuhaf ahbaplıkta hâlâ tiksindirici bir yan buluyor. Kendisini daha çok bir efsanenin ilgilenilmesi gereken yadigârına gereken hürmeti göstererek, hayırlı işliyor gibi görüyor Osman. Tamam, bir kez yardım etti, ardından da evinde çay içip sohbet ettilerse dost oldular demek değil ya. Öylesine yalnız olunca herkes dost sanılabilir. Kimsenin dost arayıp aramadığına bakılmaz. “Zerrin’i bugün görecek miyim?” Abone olduğu birkaç derginin zarflarını açtı. Camiayla ilişkileri oldukça sınırlı bir hal almış olsa da gençleri takip etmekte bir zarar yok. Hem sınırlı da olsa yıllık abonelikle vicdanını köreltiyordu. “Niye vicdanımı köreltme ihtiyacı duyayım ki? Bilmem kaç sene bu işi yaptım. Üç defa dünyaya gelsem üçüne de yetecek kadar davayla uğraşmadım mı?” Dergilere baktı, yeni bir şey görmemek Osman’ı şaşırtmadı: “Bilge Kağan’ın hayatı”, “Türklerde Bozkurt Efsanesi”, “Avrupa Birliği Tuzağı”, “Kıbrıs Türktür” vb. Bu başlıklarda otuz yıldır değişen bir şey olmaması başkaları için sıkıntı verici görülebilir, halbuki bir tarihçi için yeni nedir ki? Tek yeni unsur AB tartışmalarıydı ki onlarla da pek ilgilenmiyordu. Avrupa’yla birlikli ya da birliksiz olarak hiç ilgilenmemişti. Almanya’daki konferanslara katıldığı zamanlarda Avrupa’dan sıkıntı duyduğunu fark etmiş, dernek binalarından, toplantı salonlarından, Türk mahallelerinden dışarı adımını atmamıştı. “Vay demek Tatar Kazım hâlâ yazıyor!” Dergi sayfalarında tanıdık isim bulduğunda bir sıcaklık oluyor. Ama sıcaklık daha ziyade gençlik günlerinin kokusundan yayılıyor. Kâzım’la birlikte *Bozkurt* dergisini dağıtanları derdest edip el koydukları dergilerin yerine *Ötüken* dergisi dağıtmalarını hatırlayarak gülümsedi. “Atsız bile yaşıyordu o zamanlar! Kâzım tek başına, derginin yazarlarının yaş ortalamasını on yaş yükseltiyordur!”

Nurcihan Hanım tek başına bir masada oturuyordu. Daha bir hafta önce onunla aynı masaya düşmemek için her şeyi yaptığını düşünerek hafifçe kızardı. Kadının çevresine verdiği duygu herkeste aynıydı demek. Hal hatır soruştan sonra kadının ne diyeceğini beklemeye başladı. Herhalde onu hoş beş etmek için çağırmamıştır. Hocalar yemekhanesi her zamanki gibi sessiz. Akademik camiaya egemen olan karşılıklı nefret, çekememezlikler ve rekabet sıcak bir yemek ortamını olanaksız kılıyor.

"Rahatsız ediyorum sizi."

"Ne demek buyurun!"

"Size *İzler*'in bir ikinci defterinden söz etmiştim ya."

"Evet hatırlıyorum."

"Onu yayına hazırlayabilir misiniz?"

"Bu benim için bir şeref olur. Ama bunu benden daha iyi yapacaklar da var. Rusçam da çok iyi değil. Neden bana veriyorsunuz?"

"Sizi yakın bulduğum için. Ortalık insanların çektiklerinden bir şey anlamayıp onların üzerine edebiyat parçalayan çakallarla dolu."

"Benim bir çakal olmadığımı nereden biliyorsunuz? Bir sürü adam gibi adam ve bir sürü de çakal var. Bana neden güvendiğinizi anlayamadım."

"Bu kadar kuşkucu biri çakal olamaz. Hem sordurdum sizi."

"Sordurdunuz mu? Kime?"

"Kürşat Ayçiçek Bey'e sordum. Sizin için çok iyi konuştu."

"Kürşat! Kürşat Ayçiçek buradan da mı çıktı!" İki gün öncesine kadar unuttuğu herif sabah akşam her taşın altından fırlamaya başlamıştı. "Çakallardan korunmak için Kürşat'a danışmak iyi fikir doğrusu! Çakalların ağababası Kürşat değil mi? Bu kadın Kürşat'ı nereden tanıyor ki? Gerçi Kürşat'ı kim tanımaz? Ama fikir soracak kadar yakın olması acayip değil mi?" Zarf atmaya karar verdi.

"Kürşat memlekette değil sanıyordum?"

"Ah evet Türkistan'da bir yerlerdeydi. Bir iki aydır burada."

"Sık görüşür müydünüz? Bu aralar kendisine pek iyi gözle bakılmıyor da!"

"Dedikoduları ben de duydum evladım. Dedikoduya göre hüküm verilseydi herkesi infaz etmek gerekirdi! Bunlar beni ilgilendirmez."

Hayatın derisinden çekilip gittiği herkesçe fark edilebilen, etrafına durgun bir su birikintisinin ölgün ruhunu yayan kadının

bu kadar rabıtalı, üstelik de sert hükümlere sahip birisi olmasına şaşırdı. Bu kadınla infaz kelimesinin bir araya gelmesi, ancak ecelin şimdiden belirtileri görülen, süründürürcesine uzun faaliyetiyle mümkün gibi görünüyor. Kadın devam ediyordu.

"Kürşat Bey'i neredeyse otuz yıldır tanırım. Arada beni ziyaret eder. Başkırdistan'daki Enstitü'de ona bazı yardımlarım olmuştu."

"Ne Enstitüsü bu?"

"Başkır Kültürü Araştırmaları Enstitüsü. Sovyetler dağıldıktan sonra bütün Türk Dünyası'nda bir enstitü ve vakıf patlaması oldu biliyorsunuz. Kürşat'a da oradaki çalışmalara yardımcı olma işini vermişler."

"Kim vermiş?"

"Devlet değil. Türkistan Demokrasi Vakfı. Her neyse bu gelişinde beni ziyaret edip oraları anlattı. Bu defter işini açıp sizin isminizi sordum. Sizi ta üniversiteden ve teşkilattan tanıyormuş. Bu işin altından kalkabilecek yetenekte birisi olduğunuzu söyledi."

Çalışma odasına döndüğünde elinin altındaki dosyayı masanın üzerine atıp düşünmeye başladı Osman. İşi kabul etmişti ama Kürşat neden kendisini övmüştü acaba ve bu kadınla Kürşat arasında gerçekten ne vardı? Fotokopiden oluşan dosyayı karıştırmaya başladı. İşe hemen girişeceğinden ya da meraktan değil, şaşkınlıktan. Kadının bir tür korkunç yenge olabilmesi ihtimali, bir ihtimal olarak dahi şaşkınlık verici. "Kimseye dışarıdan bir hüküm vermemeli demek!" Bu bayağı ve son derece sıradan özdeyiş, şu anda çok derin bir bilgelikmiş gibi geliyor Osman'a. Bu işi almakla iyi edip etmediğini bilemedi. Kürşat'ın tavsiyesiyle alınmış bir iş. Birden bunun fotoğraflarla ilgili bir tür rüşvet olabileceğini düşündü. Kürşat kimseyi durduk yerde tavsiye etmez. Ama malları görmeden de rüşvet vermezdi Kürşat!. Kadının boşboğazlığı da olabilir bu erken açıklama. Sonunda hafiyeliği bırakıp dosyayı karıştırmaya başladı. "Kürşat uğursuzunu nasılsa akşam göreceğim, o zaman anlaşılır." Tinçura'nın bir zamanlar yazdıklarına göz gezdirmeye başladı. Bazen Arap alfabesi bazen Kiril alfabesi kullanılmışsa da el yazısı gayet okunaklı. "İzler: İkinci Kısım; 1924-1937" Hüzünlü bir hayat ne de olsa. Göçler, umutsuz savaşlar, devrimler, yenilgiler, kaçışlar, ideolojiler arasında bocalamalar, ayrılıklar, ölümler, sürgünler, dergiler. Kazan Tatarlarının bir yanıyla Türk Dünyası'nın öbür

kesimlerinden çok daha enerjik, bir yanıyla da ezilmeye mahkûm çırpınışları. Umut saçan Birinci Rus Devrimi, ardından ikincisi. Emperyalizm ile Bolşevizm arasında bulunabilecek Doğu Yolu'nun kaçılmaz sonuna doğru gidişin belirgin adımları. İkisi arasında bir yol olmadığını şimdi rahatça görmek mümkün. Ama o zaman her şeyin bu kadar belirgin biçimde seçilemediği ortada.

Geveze beyninden sıkıldı. El çalışmasa beyin onun yerini alıverir, üstelik de ortaya bir ürün de çıkmaz. Tabiat da boşluk tanımıyor vesselam. Dosyayı çantasına sıkıştırdı. "Evde salim kafayla bakmak daha hayırlı olacak." Derse yetişmeliydi.

Bo düne eldep-le çüve düjledim
Caday kara çüve tukduskaş,
Eki-bak çügünnü-daa,
Endep çoraan endeerelinni-daa,
Moon körüp ap çorur sen.
Ta çejenge, ta kajanga çedir,
Kara suu-daa damdılap kelgen,
Aza-çetker bar evespe.

Bu gece garip bir şey düşledim.
Caday kara şey verip
İyi kötü taraflarına da,
Yaptığın günahlarına da,
Buradan bakarsın.
Nice zaman nice vakit,
Kara su damlayıvermiş,
Şeytan-iblis var imiş.

• • •

Amaçsız bir günü sürüklemek gibisi yoktur. Bir günün amaçsızlığı, her şeye rağmen bir anlamlar kuşatması altında çaresiz kalmak olarak çok daha bezdirici. Üstüne üstlük dün gecenin utancı, amaçsız adımlarını daha da ağırlaştırıyor Cemal'in. "Nasıl yaptım bunu Nesrin'e! Böylesine hiçbir karşılığa aldırmayan bir tutkuya nasıl gömülebildim? Bunu yapan ben miydim? Yoksa uğultunun şimdi'ye hâkim olmaya başlaması mı?" Suçu henüz ne olduğunu bilemediği

bir haykırışa atıvermek kolaya kaçmak değil mi? Sorumluluğu üzerinden atmak için kullandığı bir bahaneye mi dönüşüyor yaban kelimelerin tınısı? O kadar kolay değil kendini temize çıkarıvermek. Cemal de farkında kolay olmadığının. Karşındakinin isteğini ya da isteksizliğini umursamayan, ötekini hiçe sayan körleşmiş arzu. Kendisini ele geçirmiş, salt o anki isteğine yönelmiş katışıksız doğa. Katışıksız doğadan kötüsü olabilir mi? O kadar katışıksız ki ahlaki bir tanımın tamamen dışında. "Doğanın özünde iyilik taşıdığı ne büyük yalan!" Doğayla, onun aldırışsız döngüsüyle hiç karşılaşmamış budalaların uydurduğu bir masal. Doğa ancak dizginlenmişse güzeldir. Doğa ne kadar berraksa o kadar da ürkütücü. Kişioğlunun hiç ayak basmadığı bir ormanın ürkütücülüğü gibi her türden sıfatın dışında. Kişi aklının hâkim olamayacağı bir dipsizlik. Doğayı artık tanıdığınızı sanırsınız, ama o sisler içinden sizi gözler, yendiğinizi sanırsınız ama o başka bir geçit bulup beklemediğiniz bir yerden üzerinize çullanır. Her defasında şaşırırsınız. Doğa her defasında en umulmadık yerden "cee" deyiverir! Doğayla barışıklık araya yine de bir tür ahlakın sokulmaya çalışıldığı ikiyüzlülükten başka bir şey değil. Doğaya zihnimizdeki yaşama biçimine uygun elbiseler giydirmek onu değiştirmez, yalnızca gözümüzü aldatır o kadar. Bir dağa derviş hırkası giydirmek onu ihlaslı kılar mı!

Dün gece o anlarda aklının yerinde olup olmadığını bilemiyor Cemal. Banyoya doğru ilerleyenin kendisi olup olmadığından emin değil. Sadece arzuyu hatırlıyor. Katışıksız ve araya başka hiçbir şeyin girmesine müsaade etmeyen arzuyu. Gövdesi, ayakları ve organı arzunun alelade araçlarından başka bir şey değildi. Beyni bile salt yön bulmasını, çeşitli organlara emirler vererek avının üzerine atılmasını sağlayan bir araçtan başka bir şey değildi. Benliği, bu sınır bilmeyen canavarın her şeyi kaplayan yapış yapış gölgesiyle nasıl da hiçe inivermişti. Boşalırken kafatasını çatırdatan iniltiden başka hiçbir şey hatırlamıyor. Ne bir çığlık, ne bir uğultu, ne bir ağaç gölgesi. Bir tek o her yana yayılmış zehir yeşili duman. Patlamış kaşıyla bırakıp kaçtığı Nesrin ne durumda? Ölene kadar bu ânı unutamayacak olan Nesrin. Aralarına sonsuza kadar banyodaki o dakikaların girdiği Nesrin. Ya Benan? Dün evin kapısında ayrıldıklarından bu yana bir ses yok. Arabadaki dokunuşla imzalanan o garip sözleşme şimdi bir hayal gibi geliyor. Üzerinden bir hayaletin geçtiği çıplak hayal. "En iyisi o otel odasından hiç çıkmamaktı as-

lında. Benan bir haber bekliyordur. Bir işaret! Bu alçaklığı sürdürüp sürdürmeyeceğimize ilişkin bir işaret."

Düşünmekten vazgeçti. Neredeyse uykusuz bir gecenin ardından hâlâ sarhoş gibi. Yürürken yalpaladığını fark etti. Ve bütün uykusuz gecelerin ardından gelen karnındaki şişlik. Börekçide hallettiği sabah kahvaltısından bu yana soğukta geziniyor. Üşümüş sokaklar bir tül perdenin ardında gibi. Kendisi dışındaki bütün varoluş yabancı bir âleme ait sanki. Civarda bedava yapılabilecek her tür kültür etkinliğini gezdiğini sanıyor. "Amaçsızlık insanı haliyle sanata yöneltiyor!" Kaç resim sergisi izlediğini tam olarak hatırlamıyor Cemal. Ressamları tanımadığı ve resimden de hiç anlamadığından boş bakışlarla dolaştığı sergileri birbirine karıştırması anlayışla karşılanmalı. Günün bu saatlerine bir iki öğrenci ve kendisi gibi birkaç işsiz güçsüzden başka kimsenin uğramadığı sanat galerilerindeki tenhalık artık oldukça tanıdık. Ressamın ya da görevlinin mesaisine anlam katan birkaç kişiye bakınıyor olması, gezenin boş zamanına anlam katabiliyor mu? Bütün işler onun için salt bir görüntü akışından ibaretti ve bu akış zihninde en ufak bir erozyona bile yol açamıyor. Renkler, şekiller ve biçimlerin hiçbir kurala tabi olmaksızın, kendiliğinden gözlerinin önünden akıyor oluşu yalpalayışını daha bir bulanıklaştırıyor. Bu kadar rengin nereden çıkmış olabileceğini asla bilemiyor. Bütün bunların niye yapıldığını da anlamıyor. Plastik sanatların artık bir şey anlatmaktan çok sanatçının ruh durumunun işaretleri haline gelmiş olması bütün açıklamaları geçersiz kılıyor. Resimlerin çoğu da bir şey anlatma niyetinde değil zaten. Amaçtan çok duygu birikiminin fışkırması söz konusu olduğunda resmin karşısındakinin çaresizliğini kabul etmek gerek. Bir söz söylenebilecek sınırın dışına çıkmış olmak, öylesine bireysel yaşantıya çekilivermek kişinin "hoş, ilginç ya da güzel"den başka bir açıklama yapabilmesini olanaksız kılıyor. Bütün bunlara karşın hoş ve temiz salonlarda başka dünyaların simgelerine bakmak güzel. Cemal kendini alabora olmuş hayatının ve dün gecenin dışında hissediyor. Sanat da bu hissi yaratma çabasıydı ona göre. Ressamlar da sadece resim yapabildikleri anlarda kuşatmanın dışında olduklarını hissedebiliyorlardı ve elbette bu bir resme bakanın birkaç dakikalık özgürlüğünden çok başka bir ruh durumu.

Beyoğlu civarındaki hemen hemen bütün sergileri gezdiğine inanmaya başladı. Yeni bir tane daha bulmak gerekiyor. Görüntü

tüketiminin kesintiye uğraması, ister istemez mevcut kesintiden içeriye hiçliğin sızması tehlikesine yol açabilir. Kayın ağacının ve dün gecenin sızıvermesi. Bir kez daha yollarda bayılmak istemiyor. "Nesrin'i arayıp özür dilemeliyim. Bir şeyler demeliyim. Ama ne? Ne diyebilirim ki!" Sürekli mide bulantısı hissetmek ve temiz hava akışındaki kesilmenin ani bir kusmaya yol açabileceği endişesi içinde. Nesrin'i de, Osman'ı da düşünmek istemiyor şimdi. Bunlar zihnini dolaysız olarak o uğursuz uğultuya götürecek otobandan farksızdılar. Hava birazdan kaçınılmaz biçimde kararacak oysa. Üstelik gelen gece, gecelerin en karası. Tabii ki Cemal bunun ayırdında değil. Gece ya da gündüzün farksız olduğu bir durumda dünyamızın güneşin etrafındaki salınımının sonuçları Cemal'in elbette umurunda olamazdı. Telefon çalıyor. Benan!

"Dışarıdayım, Beyoğlu'nda. Tamam olur. Bir saat sonra."

Benan işareti beklemiyor. Kendisi işarete gidiyor. "Ne konuşacağız? Dokunuşla imzalanan şeye ad mı koyacağız? Alçaklık ad koyduğumuzda, taştan bir totem gibi gözlerimizin önünde dikilivermeyecek mi! Lanetlendiğimizi ölünceye dek hatırlatıp duracak bir put." Mahmut'un ve Nesrin'in gülüşlerini gözünün önüne getirdi. Bu içten gülüşlere ihanet ancak böylesi bir suskunlukla mümkün. "Bir saat var daha. Ortadan kaybolmak, otele gidip saklanmak için bir saat! Belli belirsiz bir ilişkiyi adı konmuş bir alçaklığa dönüştürmekten kaçmak için bir saat!" Oysa bekleyeceğini biliyor. Bir saat buralarda dolaşacağını ve kafede Benan'la buluşacağını biliyor. Kaçamayacağının, otel odasına sığınamayacağının farkında. Hiçbir şeye karar veremeyecek kadar iradesinden yoksun kaldığının farkında. İrade düşüşle birlikte uzaklaşıveriyor insandan. Boğuldukça rüzgârın ve başkalarının haklılığı pekişiyor. Rüzgâra ve içindeki hayalete teslimiyeti arttıkça sarhoşluğu yayılıyor. Savrulan kirli bir bez parçasından başka bir şey olmadığının farkında artık. Sürüklenişte coşturucu bir yan olduğunu da teslim ediyor ve sarhoşluk da buradan kaynaklanıyor. İçinde bir şeyler kımıldanıyor. Taze ve serin bir şeyler. Benliği hiç farkında olmadığı yerlere değiyor. Benliğinin değdiği yerler bu yumuşak dokunuşla inliyor.

Polislerle çevrili küçük topluluğu fark etmek zihnini yeniden dağıttı. Oyalanılacak bir görüntü daha. Polislerin kasklı-kalkanlı ezici bir güç imgesi yaratan tekdüze sıralarının arkasından iki yüz

kişilik topluluğun sloganları ve bağırışları kulağına belli belirsiz ulaşıyor: "Filistin halkı yalnız değildir!"

"Bu tarafa geçmeyin, öbür taraftan!"

Polise baktı. Adam mesaisini çevredekileri ittirerek doldurmaya çalışıyor. Gösteri yapan topluluğu tecrit etmek, muhtemel katılımları engellediği gibi yine muhtemel bir müdahale için çevreyi boşaltmaya yönelik. Yeni katılımları engellemek için uğraşmanın gereksiz olduğu ortada. Çevreden kimsenin katılmaya çalıştığı falan yok. Soğukta koşuşturan, kendi dertleriyle meşgul insanlar için slogan atan topluluk, kar altında polisle cebelleşmeyi göze alacak kadar farklı yaratıklardan oluşuyor. Çemberin içindekilerle dışarıdan bir anlığına bakanlar o kadar farklı iki ayrı dünyaya aitler ki birbirlerini anlamaları asla mümkün olamaz. Cemal gibilerse içeride olmadıkları için bir tür utanma hissiyle bir an önce uzaklaşmaya çabalamaktaydı. İnsan gündemleri arasındaki uçurum en çok böylesi anlarda belirginleşir. Kendi gündemi, polisin gündemi, hızla geçenlerin, durup seyredenlerin ve gösteri yapanların gündemi. Çemberin içindekiler bütün toplum adına fedakârlık gösterip tepki verdiklerini düşünürlerken, polisler amirlerinden azar işitmeden bu gürültünün bitmesini ve otobüse dönmeyi, mesailerinin bitmesini bekliyor. Durup seyredenler, çıkabilecek bir patırtıyı kaçırmama hevesinde. Cemal ise her an yeniden içinden yükselebilecek feryat dışında her şeye dikkat etmeye çalışıyor. Sonuçta beklenilen olmadı. Gösteri bitti, göstericiler dağıldı, polis toparlandı, Cemal yoluna devam etti. Caddede her şey eski haline sessizce dönüverdi. Kimse bilinçlenmedi. Eylemcilerin yüzünde bir görevi daha yerine getirip çaba göstermiş olmanın haklı gururundan başka bir şey okunmuyor. "O taşı Osman'dan almalıyım!" Ağzından fısıltı halinde çıkan cümle kendisini de şaşırttı. Demek bunu düşünüyordu. Taşın oradan oraya gezinmesini, daimi bir gündem oluşturmasını istemediğini berrak şekilde kavrayıverdi. "Taşı Osman'dan geri alıp yok edeceğim!" Taş, Yada taşı olsun olmasın hayatından çıkıp gidecekti. Onunla ilgili yeni bir konuşmaya katlanmak istemiyor. Gözenekli yüzeyi gözlerinin önüne geldiğinde nefessiz kalır gibi, kusar gibi oluyor. Bu tuhaf, neye yaradığı, nereden geldiği belli olmayan aile yadigârından sonsuza dek kurtulacaktı. Kim bilir, belki de ondan kurtuluş, o sözcüklerden kurtuluşun tek anahtarıdır.

Kafe oldukça kalabalık ve neşeli görünüyor. Böylesine garip bir buluşma için hiç de dramatik değil burası. Gevezelik edenlerin içlerinde Tıvaca konuşan bir hayalet gezinmediği belli oluyor. Benan köşede bir bardak şarap içerken önündeki coğrafya dergisini karıştırıyor. "Üç saattir buralardayım ama yine de geç kalmayı başardım demek!" Cemal'i gördüğünde gülümsüyor Benan, ama gecikmeyle ilgili bir sitemde bulunmuyor.

"Bugün nasılsın bakalım?"

"Daha iyiceyim. Bir sürü sanat galerisi dolaştım."

"Faydası oldu mu bari?"

"Bilmem. Galiba."

"Otelde sıkılmıyor musun? Oteller bana hep acıklı gelmiştir."

"Aksine bana iyi geldi. Kimseyle konuşmak zorunda kalmamak bazen iyi geliyor. Hele de bugünlerde!"

"Böyle içine kapanıp kalmak iyi sonuçlar vermez. Bir daha dışarı çıkamazsın sonra! Nesrin nasıl? Hâlâ Süleymanlar'da mı kalıyor?"

"Hayır. Ayça hâlâ orada, ama Nesrin eve geçti."

"Yalnız başına yani."

"Yalnız başına, evet."

Söz bir türlü açılamıyor. Dökülemeyen kelimeler sırtından koyu renkli bir ter damlası olarak aşağı süzülmeye başlıyor. Kendisinin de Mahmut'u sorması lazım. Oyunun kuralı bu. Dürüstlük kayığına binmiş ihanet ağır ağır karanlık sularda, bayatlamış kamışlıklarda süzülüyor. Ani hareketlerle kayığı sallamamak lazım. Dürüstlük o kadar da dengeli bir kayık değildir.

"Mahmut neler yapıyor?"

"Hiç. Her zamanki gibi. Parkta buluştuğumuzu söyledin mi Nesrin'e?"

İşte ad koymaya doğru yumuşak bir kımıldayış. Ad koymak da bir karar. Taşı denize atmaya karar verdiğinden beri her tür karara var artık Cemal.

"Ben unuttuysam, sen de unutacak mısın yine!"

Benan hafifçe gülümsüyor. Önce şarap kadehindeki yoğun kırmızıya, sonra başını kaldırıp Cemal'in gözlerine bakıyor. Ne cevap vereceğini hesaplıyor. Bir cümlenin veya susuşun bir ilişki demek olduğu anlardan birisi bu. Bir cümle ve artık başlayıvermiştir. Kaçamak bir adımın mümkün olmadığı bir an. Karşılıklı adım saymaca gibi iki kişiden birinin, ötekinin ayağına basmak zorunda olduğu

an. Yarım adım atarsanız, karşınızdaki sizin ayağınıza basacak, tam adım atarsanız siz basacaksınız. Kimsenin kaçması mümkün değil.

"Bir kere unuttuysam, artık hep unutmam gerekmez mi?"

Cemal huzursuzlanıverdi. Benan yarım adım atıyordu. "Oyun mu oynuyor benimle? Hangi çıkmaza sokup orada bırakmayı planlıyor bu?" Ama hayır. Kimsenin kaçak oynamasına izin vermeyecek artık. Kararlarını vermiş bir kere.

"Sırlı ve tuhaf cümlelerden bıktım Benan. Son bir haftam bunlarla dolu. Biliyorum çok zor, hatta belki utanç verici bunu söylemek, ama aramızda bir şey oluyor. Sen de biliyorsun."

Benan, bu şaşırtıcı ve cesur denilebilecek girişi duymamış gibi tepkisiz kaldı. Yine şarap kadehinin durgun yüzeyinde gezindi bir süre. Gözlerini yeniden kaldırdığında sırtı hafifçe kamburlaşmış gibi geldi Cemal'e.

"Belki haklısındır. Aramızda bir şey oluyor belki. Ama bu çok rahatsızlık verici. Utanıyorum. Ve utançla beraber bir yabancılaşma bu."

"Neye yabancılaşma?"

"Sana öncelikle. Sizdeki yemekten sonra başka biri gibisin. Hatta o ilk kahveyi içtiğimizden beri. Anlatmak zor. Sadece rahatsız edici diyebilirim. Herkese haksızlık. Kendimize de."

"Bu söylediklerin, bundan böyle unutmak zorunda kalacağımız karşılaşmalardan kaçınmak gerektiği anlamına mı geliyor?"

"Bilmiyorum. Meseleyi böyle paldır küldür açmanı beklemiyordum. Şimdi artık arada buluşup laflama imkânını ortadan kaldırıverdin. Böyle açık konuşmak her zaman iyi değil. Bilineni bazen söze döküvermek iyi bir sonuç vermez."

Ardından yine suskunluk. Korkulu ve yasaklanmış bir bahçeye adım atmış olmanın verdiği ürküntü ve heyecan. Bu taş duvar aşıldıktan sonra havadan sudan konuşmak, sıcak bir gevezelik zor. Ne bir adım ileri gidebilecek cesaretleri var ne de geri dönmeye istekleri. Kafedeki gürültüye rağmen suskunlukları gitgide daha rahatsız edici olmaya başlıyor. Cemal bu lanetli bahçeye adım attığına pişman şimdi. Gördüğü rüyaya ve gördüğü rüyanın ardından gitmesine lanetler okuyor. Yine de hâlâ Benan'ı istediğinin farkında. Bu ilenmelerini daha da yükseltiyor. Sonunda Benan mahcup bir sesle sessizliği noktalıyor.

"Kalkalım mı artık? Seni otele bırakayım istersen."

"Otel yakın biliyorsun. Talimhane şurası."

"Ama burası da Tünel. Araba da hemen yakında."

Yeniden aynı arabada aynı susuş. Bu kez yol kısa yine de. Yani susuş da kısa olacak. Otelin önünde bu kez sessiz bir dokunuş olmuyor. Eli üşüyor Cemal'in. Yeni bir mühür yok artık. Birbirlerine bakmıyorlar. Noktalanış. Bu başka türlü adlandırılamaz. İlişki bile olamayan bir gizin noktalanışı. Bir kez daha ailecek buluşulduğunda nasıl davranmaları gerektiğini ikisi de bilemiyor. Ya rastlantı? Bu çok daha tehlikeli. Cemal arabadan inerken son bir hainlik yapmaktan kendini alamıyor.

"Mahmut'a selam söyle!"

Benan cevap vermiyor. İçerlediği belli olsa da cevap vermiyor. Bu cümlenin de başka bir mühür olduğunu biliyor. Kötücül bir cümle, evet. Buna rağmen bir durum onayının üzerine basılan siyah bir kaşe kadar masum ve tarafsız bir cümle.

Cemal odasında yatağa oturuverdi. Çöktü demek daha doğru. Demek karar almak her zaman olumlu sonuçlanmayabiliyor. "Her attığım adımda sıçıyorum! Her şey bokla mı sonuçlanmalı! Ne gereği vardı Mahmut'a selam söylemenin! Kadın düzgün davrandı diye intikam almak, canını acıtmak istiyorum. Herkese karşı alçaklık yapıyorum." Biraz kestirip Osman'a gitmeye karar verdi. "Bu gece taşı alıp denizin dibine fırlatacağım. Daha fazla bekleyemez bu iş." Rüzgârda bez parçasından farksız bir teslimiyetin ardından kararların uygulanmasına gözü kara biçimde bir atılış. Fevri salınımların en ucuna kadar sürüklenmek tam da Cemal'e göre. Odanın dahili telefonu çalıyor.

"Benan Hanım. Kaşkolunuzu getirmiş. Hanımefendi resepsiyona bırakmak istedi, ama odada olduğunuzu söyledim. Haberiniz olsun."

"Aşağı geliyorum. Beklemesini söyleyin lütfen."

Yeniden karşı karşıyalar.

"Çok teşekkürler, zahmet oldu. Ben tamamen unutmuşum."

"Önemli değil."

"Ne o? Dışarı mı çıkıyordun?"

"Evet. Osman'a gideceğim. Seni arabana kadar bırakayım."

"Bu saatte? Neymiş bu kadar acil olan?"

Cemal cevap vermeden dışarı çıktı. Benan'la yürüyorlar şimdi. Talimhane sokakları boş ve tekinsiz görünüyor gözlerine.

"Cevap vermedin. Ne var bu havada Osman'a gidecek?"

"Bir taş. Ona vermiştim. Geri alacağım."

"Taş? Bir özelliği olmayan bir taş için abartılı bir çaba."

Cemal yine cevap vermedi. Benan'ın arabasının kapısının önünde durdular. Cemal aniden kadını koparırcasına kucaklayıp dudaklarına yapışıverdi. Boş bulunan Benan kemiklerinin çatırdamasıyla küçük bir çığlık attı. Acıyor evet. İçinde bir nebze sevecenlik barındırmayan bir sarılış. Nefessiz kaldığını biliyor, kalbi güçlükle elde edebildiği oksijeni işleyebilmek için gümbür gümbür çalışıyor. Kemikleri, dudakları acıyor. Bu bir öpüş değil daha çok bir hınç atılışı. Benan bu atılışa dudaklarının cevap verip veremediğini bile bilemiyor. Boğulurcasına çırpınıyor. Cemal dudaklarına ve gövdesine kapandığı kadından geriye bir şey bırakmamak istercesine hırıldıyor. Korku sokağın köşesinden onları izliyor.

"Yeter!"

Nihayet Benan, Cemal'i itekleyip kuru iki dal parçasından farksız kollarından kendini kurtarmayı başardı. Hemen konuşamıyor ama. Nefes nefese soluğunu düzeltmeye çalışıyor. "Ne yapıyorsun? Ne bu? Ne yapıyorsun dedim! Korkutuyorsun beni."

Cemal işitmiyor, sadece Benan'ın dudaklarına bakıyor. Gözleri hâlâ hayat belirtisi gösteren morarmış dudakların kırmızı yerlerinde geziniyor.

"Bunu istemiyor muydun?"

Küstahlık da esriklik vericidir.

"Kaşkol için yeniden teşekkürler!"

Cevap verilmesini beklemeden hızlı adımlarda sokağın köşesinde kayboluyor Cemal.

Bu kez arka koltuğa ilişmiş olan korku, sırıtarak yalnız kalmış kadının güneşliğin arkasındaki aynada neler gördüğünü merak ediyor. Keşke aynadan kendisini gösterebilseydi! Ama korku, güzel bir kadın gibi aynada gururla kendisini izleyemez. Tek tesellisi, başkalarının gözlerindeki yansımalardan, ürkek parıltılardan kendi çirkinliğinin izlerini sürebilmek. Halbuki korkunun özellikle bu gece teselliye ihtiyacı yok. Bu gece onun en kutlu gecesi. Yılda bir uğrayıveren ürkütücü bayramı, karanlıklar içinde kutlanan, ezik ruhların karnavalı. Kristal damarlarından geçen esrimeyle gelen sevinçten anlıyor ki Kuzey yarım küresinin en uzun gecesi başladı bile. Kışın resmen başladığı gece. Güneş yarı küremizle

uzak bir ilişki halinde olduğunu bir kez daha ilan ederek geceyi kabulleniyor ister istemez. Her yanı sarıp soğuyarak uzayan karanlıkla birlikte, yavaş yavaş, kentleri, ovaları, dağları ve bozkırı derin bir korku sarıyor. Güneşin bir daha görünmeme ihtimalinden duyulan korku. Kentlerin işlek yollarında hemen kayboluveren kar zerreleri korkunun karnavalından kaçamıyor. Dünyaya neredeyse sürtünecek kadar yaklaşmış olan Hiç'in nefesi, toprağın ve canlıların korkusunu temiz ve canlandırıcı bir toprak rayihası gibi içine çekiyor. Güneşin uzak, ruhların yakın olduğu toprak, geceyi kazasız belasız atlatmak, hiç değilse sabaha ulaşmak için karların altında sabırsızca titriyor.

• • •

"*Burada günler birbirinin aynı. Kışın epeyce bastırdığı kampımızda odun sıkıntısı had safhada. Kamp komutanı muhafızlar eşliğinde odun toplamak için ormana götürülmemize karar verdi. Bu bir eziyet. Ama donmaktan iyidir. Barakalarımızda hiç odun kalmadı. Nadir Bey şimdiden çok hasta. Bu kışı kaç kişi çıkarabilecek Allah bilir. Buranın ormanları bizim oralardan çok farklı. Ormanın ne demek olduğunu burada anlıyor insan. Ağaçlar insanın üzerine üzerine geliyor. Ormanda büyücülere inanan yerliler olduğundan söz ediliyor. Askerler ellerindeki silahlara rağmen gerginler ve bir saldırıdan çekiniyorlar. Ne de olsa dünyanın bir ucunda bizim gibi onlar da boşluğun ve karın mahkûmu durumunda*."

Sibirya'daki esir kampının çilesini gözünün önüne getirmeye çalıştı. İnsanların kimsecikler tarafından bilinmeyen, kimse tarafından anlaşılamadan mezara götürdükleri acıklı sıkıntıları. Ta en başından beri sayısız miktarda acının buharlaşıp atmosferin altında başka bir tabaka oluşturuğunu hayal etti. "Atmosfere giren gök taşları, atmosferden değil, gökte yoğunlaşmış acıların dumanından yanıyorlar dense yeridir!" Kendi cezaevindeki mahrumiyeti bunların yanında çocuk oyuncağından başka neydi ki? Sayfaları karıştırdı. "*Kaçmamızın üzerinden iki gün geçtiği halde bu ürkütücü ormanda kimseye rastlamamıştık. Mecit'in ateşi gittikçe yükseliyordu. Henüz kurtların saldırısına uğramamış olmamız bile bir şans. Mecit Bey haklıydı. Bu mevsimde kaçmaya teşebbüs etmek zaten intihardı. Belki o nedenle peşimize asker salmayıp infazı tabiata bıraktılar.*

Yönü tayinde zorlanıyorduk. Hem zaten bir yön bulsak bile ne olacak? Tuhaf ama bizi kurtaranlar askerlerin o pek çekindiği yerliler oldu. Keçe çadırlı bir yurtluğa getirdiler bizi. Hemen hepsi bu çağda ok ve yaylarla mücehhez durumdaydılar. Ve de elbette bıçaklarla. Sonradan derimizi yüzecek bile olsalar, ateş ve sıcaklıkla bu yurdun içi bir cennetten farksızdı. Kürklere sarınıp akıbetimizi merakla beklemeye başladık. Ne Rusça ve de ne de Başkırca biliyorlardı. Ama bir süre sonra Nedim Bey çok uzak da olsa aynı dil ailesine mensup olduğumuzu anlayıverdi. Bu alelacayip insanlarla hısım olmak şaşırtıcı. Asya'da dolaşırken bir Türkiyatçının insanın yanından ayrılmaması lazım! Ve bir büyücüleri gerçekten de vardı. Rus şarkiyatçılarının şaman dediği türden biri. Bize birtakım ilaçlar içirdi. Birtakım dualar etti. Nedim Bey gibi sofu denilebilecek bir Müslümanın bunlara maruz kalmasında bir komiklik varsa da gülecek halimiz yoktu. Adamın tadı iğrenç şuruplarından içerek toparlandığımızı reddedecek değilim. Nedim Bey ise bunu Allah'ın takdirine bağlıyor. İyileşip gitmek istediğimizde, yardım edeceklerini ama bu gece olamayacağını söyledi büyücü. Nedenini sorduğumuzda; bu gecenin en uzun gece olacağını, bütün ruhların elbette kötü ruhların da yere yaklaşacağını, bu geceyi dua edip yakarmakla geçireceğini ve kimsenin yurdundan dışarı çıkmayacağını izah etti. Yarından sonra yanımıza bir iki kişi verip gönderecekti. Diğerleri de korkulu bir sesle bunları onayladılar. Gerçekten de gece herkes evine ocağına kapandı. Kimseden gece boyu çıt bile çıkmıyor, sadece şamanın gırtlağından yükselen yabani böğürmeden başka, davulunun gümbürdemesinden başka bir ses duyulmuyordu. Onlara göre bu gecenin zararsız atlatılması, kötü ruhların uzak durması ve günün yeniden doğması şamanın vazifesiydi. Büyücü bütün geceyi dua etmekle geçirirmiş bu gece."

Zilin çalmasıyla dosyayı bırakıp kapıya yöneldi. "Kürşat Bey geldiler!" Kürşat teklifsiz ve meraklı gözlerle evi süzdü. Kitaplığa göz attı. "Nerede resimler?" Kaba saba acelecilik bir bakıma iyi. Aradığını bulursa hemen defolup gidecek, daha fazla bu herife katlanmak zorunda kalmayacak.

"Çay kahve ne içersin?"

"Hâlâ içki içmiyorsundur Allah bilir!"

"Doğru tahmin ettin. Sigara da içmiyorum."

"Temiz evini havalandırırsın sonradan. Kahve istiyorum o zaman. Orta."

"Ben kahveleri yaparken sen başla. İşte bunlar var." Kürşat iştahla poşetin üzerine atıldı. Bütün desteyi çıkarıp sehpanın üzerine yayarak tek tek incelemeye başladı.

Osman kahvelerle döndüğünde Kürşat'ın dünyayla ilişiği kesilmiş, elinde bir büyüteçle resimleri inceliyordu.

"Nurcihan Hanım'a beni sen mi tavsiye ettin?"

Kürşat resimlere bakmayı sürdürdü. Soru onu şaşırtmışa benzemiyor.

"Evet."

"Uzun yıllardır görüşmüyoruz aklına nereden geldim?"

"Aslında seni o söyledi. Benim de aklıma o söyleyince geldin. Sende eski fotoğraflar olabileceğini de öylelikle düşündüm zaten."

Hiç acele etmiyor. Bir fotoğrafa en az üç dakika baktığına göre bu sıkıntı saatler sürebilir. Kürşat resimlere bakarken o da Kürşat'ın siluetini süzüyor.

"Ne arıyorsun?"

"Bir yüz. Bir yüz arıyorum!"

"Kimin yüzü?"

"Bilmiyorum. Göreceğiz. Bu taş ne?"

"Bu mu? Hiç, eski bir taş. Üzerindeki Arapça yazıyı okuyorum."

Kürşat sorunun cevabıyla ilgilenmedi. Kahveyi içmeyi unutmuş, sigarasından derin nefesler almakla yetiniyor. Osman salonu dolduran dumana tiksintiyle baktı. Ev iki üç gün kokardı artık. Perdelere koltuklara sinen sigara kokusunun evin içindeki birkaç günlük istikbalinin düşüncesi bile midesini bulandırmaya yetiyor. Kürşat'ı daha fazla seyretmemeye karar verip dosyasına döndü. "Neye bakıyorsa baksın!"

"*Bu gecede bütün ruhlar yeryüzüne yaklaştığı gibi, yeryüzündeki bütün kutsal şeyler bir yandan göğe ulaşmaya, bir yandan da birbirleriyle söyleşmeye başlarmış güya. Yine bu putperestlere göre güya bütün bu söyleşmelerden bütün kutsal dağları, ağaçları, hayvanları derin bir inilti sarıverirmiş. Kişi bu iniltiyi duymaya dayanamazmış. Dayanamazmış da hep kulaklarını kapatmak istermiş. O nedenle Tanrı insanların mahvolmaması için bu iniltiyi duymamalarını sağlamış. Ancak büyücü duyarmış bu sesleri. O bile duyunca delirmemek için durmadan dua okumak ve yakarmak zorundaymış.*" Okuması Kürşat'ın sorusuyla kesildi.

"Bunun ismini hatırlıyor musun?"

"Kimin?"

Kürşat dokuz kişilik solgun fotoğrafta arkadan üçüncüyü işaret ediyordu. Resmin arkasında hiçbir yazı yok. Arşivcilik bile bir gelecek fikrine sahip olmayı bekler kişiden. Yani geleceğin somut bir şey olduğu fikrini. Oysa biz tamamen bugünde yaşarız. Geleceği, kendi eylemlerimizden bağımsız bir şey olarak bekleriz. Tam da bu nedenle aslında geçmişi de unuturuz. Hafızasızlık geçmişi de olaylar yığını olarak çürüyüşe iter. Gerçekliğin anlaşılmazlığı kaynağını şimdide yaşamada ve hafızsızlıkta bulur. Yine de an içinde sıkışıp kalmakta dayanıklılığı arttıran bir şeyler bulunması şaşırtıcı. Anda yaşamak anlık fikirlere inatla sarılmak anlamına da gelir. Kimse bir fikrin geçmişini ve sonucunu sorgulamaz. Yani herhangi bir fikrin fazla ciddiye alınmaması tamamen ruhumuza uygundur. Geçmişsiz ve geleceksiz an, ruhumuzun kalıbına tam oturur.

Fotoğrafta arka duvara asılmış resim ve haritalara bakılırsa bir parti binası olmalıydı burası. Parti binalarıyla, ocak binalarının içlerinde hemen hemen aynı posterler ve afişler olmasına rağmen onları birbirinden ayırt etmek mümkün. Parti binasında resmiyetin temizliği, derli topluluğu, bir partiye yakışır bir mekân olma çabası hemen hissediliverir. Bu resmiyetin ağırlığı ziyarete gelmiş gençler üzerinde ezici bir ağırlığa, kallavi bir iktidara yol açıverir hemen. Her neyse burası bir parti binası olmalı. İşaret edileni ise çıkaramadı.

"Kafanı biraz zorla! Kim tanıyabilir bunu?"

"Nereden hatırlıyayım Kürşat! Yirmi sekiz yıl önceki resim. Herhalde Gazitepe Başkanlığı olmalı. Üç tanesini hatırlıyorum resimdekilerin. Şu şehit oldu biliyorsun. Bununla bunu sen de tanıyorsundur. O kadar işte! Bunu mu arıyordun? Bu kadar ısrar bunun için miydi?"

"Evet. Bir yerden hatırladığıma emindim. Demek buymuş!"

"Yakınlarda yeniden gördün demek?"

"Seni ilgilendirmez!"

"Hep boktan işlerin içindesin. Hareketi bile kullandın!"

"Herkes hareketi kullandı Osman! Her şey partiden, ya da ocaktan, ya da sizin tarih kültür vakıflarından ibaret değil. Türk Dünyası'nda güçlenmek bir güç olabilmek de, bağlantılar kurmak da önemli."

"Ama bu bağlantılarda, kimin kimi kullandığını kim biliyor?"

"Herkes birbirini kullanıyor. Önemli olan bu karşılıklı kullanılma dünyasında bizim bir adım ileri gidip gidememiz."

"O yüzden Azerbaycan'dan arkanıza bakmadan kaçtınız!"

"Bilmediğin hadiselerle ilgili peşin hükümlerde bulunma! Kimse bir yerden kaçmadı."

"Evet, o yüzden seninkiler uçağa itiş kakış binerek memlekete uçuverdi! Cevadov'u neden desteklediğinizi hiç anlamadım zaten. Kaçmamışlar! Ferman'la, Ertuğrul denilen herifin Bakü'de o evde nasıl titreştiğini duymayan kaldı mı?"

"Senin Aliyev'i tutman beni şaşırttı!"

"Aliyev'i falan tuttuğum yok Kürşat! Sadece aptalca işlere karşıyım o kadar. Cevadov manyağına destek olmanız Elçibey'i ne zor durumda bıraktı farkında mısınız? Zaten Keleki'de tecrit halindeyken bir de bu acayip darbe girişimi. Rus destekli Türkçü darbesi!"

"Rus destekli falan değildi! Bunlar hep yalan."

"Ayaz Muttalibov'un işin içinde olduğunu inkâr mı ediyorsun? Sınırda darbenin sonuçlanmasını beklediği de mi yalan?"

"Aliyev Türk Dünyası'nın düşmanı kızıl bir alçaktı!"

"Muttalibov mu Türk Dünyası'nın dostu! Güldürme beni Kürşat! Hadi bu dolapları Elçibey adına çevirseniz anlardım. En nihayet bir sersemlik olurdu bu. Ama Muttalibov!"

"Elçibey bu işler için fazla naif birisiydi biliyorsun. Aliyev'i iktidara getirip ona güvenecek kadar saftı. Oraların lafıyla, ağzı yumuşak biriydi. Feylezof zihniyetinde insanlarla büyük işler yapılamaz. Aman çatışma olmasın! Aman kimse birbirine girmesin! Aman kimseye bir zarar gelmesin! Elçibey'in Keleki'de inzivayı nasıl bir uysallıkla kabullendiğini biliyorsun. O direnseydi her şey başka olurdu."

"Belki de kullanılmak istememiştir! Bu hiç aklına gelmedi mi?"

"Bu yaşadığımız dünyada kullanılmadan adım atabilmek mümkün değil Osman! Kullanılmak istemezsen bir köşecikte çekilip kalırsın. Bu ev de senin Keleki'n işte. Ama bazen Keleki'de bile rahatlık mümkün olmaz."

"Peki, Özbekistan felaketi? Oradan da paldır küldür sıvışmadınız mı? Kullanmak, kullanılmak her zaman olumlu netice vermiyor demek!"

"O başka hikâye. Kerimov'un da Aliyev'den bir farkı yok. Ama bu tamamen başka. Enver'in kendi kafasına göre giriştiği saçmalıklar."

"O da senin gibi bir kullanma-kullanılma uzmanı değil mi? Amerikalılar onu kullandı, o Amerikalıları kullandı. O Kerimov'u kullandı, Kerimov onu. O Raşit Dostum'u kullandı, Raşit Dostum da onu. Şimdi nerede? Amerika'dadır herhalde!"

"Ne bileyim nerede? İşin aslı şu ki, gerçekten bir şeyler yapmak isteyenler hep ihanete uğruyor! İhanete uğradık! Kendi Keleki'lerinde temiz kalmaya çalışanların ihanetine. Bu fotoğraftaki orospu çocuğu gibilerin ihanetine! Tek onların koltuğuna bir şey olmasın da ne olursa olsun diyenlerin ihanetine!"

Demek mesele buydu. Kürşat bir yerde önüne çıkan devlet görevlisinin aslında kim olduğunu bulmaya çalışıyordu! Osman önce Kürşat'ın elindeki fotoğrafı elinden hızla çekip poşete tıkıştırdı. Ardından aceleci hareketlerle sehpaya yayılmış solgun fotoğrafları toparlamaya girişti. Kürşat'ın gözleri hayretle açılmış, Osman'ı izliyor. Fazla zaman almadı ama tepki verebilmesi. Osman'ın koluna yapışıverdi.

"Saçmalama. Ver onları Osman!"

Osman dinlemedi bile. Kolunu çekip ayağa fırladı.

"Çek ellerini!"

"Fotoğrafı ver bana! Hemen!"

Her şey aniden olup bitiverdi. Kürşat biraz önce pek bir ilgi göstermediği masadaki yamru yumru küçük taşı kapıp hırsla Osman'ın kafasına indiriverdi. Osman önce sendeledi, yere yıkılırken elindeki poşetten fırlayan fotoğraflar ve onlarla birlikte anılar ve gençlik hortlaklarının şimdiden habersiz suratları yere saçıldı. Kürşat önce yerdeki fotoğrafları toplamaya başladı. Nihayet biraz önce elinde tuttuğunu bulabildiğinde sakinleşmeye başladı. Fotoğrafı cebine atıp poşeti sehpanın üzerine bıraktı. Osman hâlâ yerde. Diz çöküp Osman'ı sarstı.

"Osman, Osman!"

Osman öylece yatıyor, başından sızan kan, ağır ağır cilalı parkenin üzerine yayılıyor. Bir köşeye atılıp üzerine hafifçe kan bulaşmış taş, sakince Osman'ın derin uykusunu izliyor; gece, kendi mizacının sonuna kadar gitmesine izin verilmesinden duyduğu minnettarlıkla siyah bir çizgi gibi uzuyor.

Ölürge tını çok,
Özerge nazını çok,
Hanzıraar hanı çok,
Dükpürer çaraazı çok,
Budugtug ıyaştın kırı-bile,
Budulgaktıg tayganın üstüü-bile,
Çorutpuşaan çoruur men,
Barbışaan baar men.

Ölecek canım yok,
Yaşayacak yaşım yok,
Kanayacak kanım yok,
Tükürecek tükürüğüm yok,
Dallı ağacın üstüyle,
Balkanlı tayganın üstüyle,
Gitmiş iken giderim,
Varmış iken varırım.

• • •

Hızla ilerleyen karanlık, vadiyi, üzerindeki dağları ve ormanı katran rengi bir battaniye gibi örtüverdi. Kuzeyi önüne geçilmez bir ordu gibi fetheden sessizlik, mağarayı ve önünde oturmakta olan adamı çepeçevre sardı. Rüzgâr bile sessizliğin itiraz kabul etmez atılımına çaresizce boyun eğiyor. Sabaha kadar, karşıdaki dağın ardındaki hava ağarmaya başlayana kadar öylesine uzun bir sessizlik bekliyor ki vadiyi Çısınmaa bile ürküyor. Gece açık ve yıldızlar aşağı eğilen ruhların tersine daha bir uzak ama daha bir parlaktı. Gece, sessizlik ve ayaz üç eski dost gibi vadinin üzerinde bir kez daha buluştu. Ağaçlar şahitti buluşmaya, dağ da, endişeyle geceyi dinleyen hayvanlar da. Ateşin başında davulunu germeye çalışan Çısınmaa sessizliğin ardından yükselecek fısıldaşmaya dikti kulaklarını. Ömrü boyunca kaç kez bu fısıldaşmaya şahit olduğunu hatırlamaya çalıştı. Yine böyle bir geceydi işte. Ama şimdi gökyüzü kapalı ve yıldızlar bulutların ardına çekilip kendi dünyalarına dalmış. Karanlığa baktı. Görünmeyen ağaçların ürkütücü tümenleri kendisini izliyor gibi geldi. Ağaçların izlediğini düşünmek kadar tedirgin edici bir şey yok. Yüzyıldan fazla yaşamış ve her şeyi bilen tek bir ağaç bile, kişiyi

sağlamlığıyla ezebilecekken, bir ormanın gözleri önünde olmak. Hem de birazdan fısıldaşmaya başlayacak bir ormanın önünde oturmak. Oturarak karşılıklı bakışmak. Bir ağaç kimseyi sevmez. Umurunda olmayan dünyaların duygularına yabancıdır ağaç. Diğer ağaçlara bile yabancıdır. Dünyayla ilişkisi kök saldığı toprağın titreşimleri ve ulaşmaya çalıştığı gökyüzünün katlarından ibaret. Orman ilişkisizlikler bütünüdür. Bir ağaç yapraklarının, dallarının başka bir ağaca değmesinden de hiç hoşlanmaz. Dokunmayı istediği tek yer gökyüzüdür. Çaresiz bir aşkla yılları sayıp durur. Kışın ölü sanılan bir ağaç gelecek bahara göğe biraz daha yaklaşacağını hayal etmektedir. Mevsimlerin zoraki döngüsünün yarattığı durgunluk, doğanın dayattığı kaçınılmaz bir duraklamadan ibarettir. O yüzden yaslı ve kırıktır ağaç. Bir kere daha duraklamıştır ve yeni mevsimi beklemektedir. Bu uzun gecede duyan kulakları sağır eden fısıldaşmalar bahara en uzak oldukları, kışın başladığı geceye yakılan bir ağıttır. Ruhlar yeryüzüne değmekte, onlarsa bir yere kıpırdayamayan ve yükselemeyen gövdeleriyle her yıl olduğu gibi kışın yasını tutmaktalar. Kendisini izleyen ağaçlar acaba ne düşünüyorlardı? Ateşin çıtırtısı bir şey söylemiyor. Ateşin söylediği ağaçlardan da güçlü olduğunu tekrarlayıp duran bir böbürlenmeden ibaret. Davuluna baktı. Gerginleşen derisine, kasnağına göz gezdirdi. Fısıltının yavaşça kıpırdanmaya başladığını ruhunun bir yanıyla hissediverdi. Ama önce kim başladı? Karşıda koyu karanlığın içinde bile daha da koyu bir heybetle derinleşen kutsal dağ mı? Yoksa buradan epey uzaktaki Hemiçk Nehri mi? Yoksa ilerideki ağaçların en yaşlısı mı? Başladı, orası kesin. Kulaklarındaki mırıltının yüksekliği sabitleniverdi. Artık ses, ne yükseliyor ne de alçalıyor. Sabit bir düşük tonda tekdüze bir fısıltı kaynaşması yaşanıyor. Çısınmaa doğrulup kollarını göğe açarak, davuluyla fısıltıyla eş bir tını tutturdu. Davul fısıltıya karışmak istiyor, sayısız yerden gelen seslerin arasında bir yer tutmaya ve onlarla bir fısıltının içinde erimeye çalışıyor. Tınlaması karanlıkta gidip geliyor, bir boşluk yakalamaya, seslerin gelgiti arasında bir boşluk bulmaya çalışıyor. Çısınmaa'nın iniltili şarkısı davulun sesini izliyor. Onun peşi sıra koridorlara, girdaplara girip çıkıyor, başka seslerle çarpışıp geri dönüyor, sonra yine davulun peşinden ileri atılıyor. Fısıltılar gelenlerin ne olduğunu anlamaya çalışıyor. Hangi dünyanın temsilci olduklarını, aralarına neden girmeye çalıştıklarını anlamaya çalışıyorlar. Hiçbiri yol vermeye

yanaşmıyor. Aralarındaki acılı ağıtlarında bu iki yabancı sesin ne aradığını bilemiyorlar. Sonra yavaş yavaş sesler açılıyor. Davul açılan seslerin arasında bir yer bulup yavaşça yerleşiyor bulduğu aralığa, ardından Çısınmaa'nın ağıtı da yerini buluyor. Şimdi artık ağaçların, dağın fısıltısıyla davul ve Çısınmaa'nın ağıtı aynı büyük gelgitin içinde. Onlar da fısıltıya karışan seslerden birer ses. Davul artık kendini belki bir ağaç; belki dağdan bir taş; belki kutsal kartalın gagasından çıkan bir çığlık gibi hissetmektedir. Çısınmaa'nın önce sesi ve sonra da ruhu bu çalkantılı iniltinin içinde kendisinden başka her şeye dönüşüverdi. Bu gece bitsin, bu gece bitsin! Yıldızlar durmadan hareket eden bulutların arkasında bir görünüp bir kayboluyor. İşte yeniden örtünmeye başladılar. Büyük Ayı'nın yedi mücevheri yeniden gözden yitiyor. Bulutların koyu perdesi vadinin üzerini yeniden kapatırken fısıltıya eşlik eden bir rüzgâr kuzeyden gelip kuru dalları, ateşi, Çısınmaa'nın yumulmuş gözlerini yalayıp geçiyor.

Fısıltı koluna çarpan bir şeyle kesiliverdi. Gözlerini açıp koluna baktı. Bir kurt! Kurt davulu tutan koluna dişlerini geçirmiş kuvvetle çekiyor. Acı hissetmedi, sadece tahtadan bir mengenenin sıkıştırmasıydı duyduğu. Kolunu ve ardından bütün gövdesini geriye doğru çekti. Öyle hızlı geriye doğru çekildi ki sendeleyip düşmekten kaçınamadı. Elinden kayıveren davul fısıltıya kendi lisanında eşlik eder gibi, bir tekerlek edasıyla aşağı doğru yuvarlanmaya başladı. Bir an kendisi de, kurt da davulun yuvarlanmasını izliyorlar gibi geldi. Uzaklaşan ömrünün yuvarlanışını düşündü. Belki birkaç saniyelik bir durgunluk. Ağaçlar da, karanlık da davulu izliyor. Gece de. Davul, ateşin aydınlığından karanlığın gizlerine doğru kayboldu. Onu izleyen iki çift göz kayboluşun ardından kendinin ve diğerinin mevcudiyetini hatırlayıverdi. Çısınmaa kanayan koluna baktı, öbür koluyla tüfeğine uzanmaya çabaladı. Kan kokusu, sertleşen rüzgârla birlikte vadiyi sarmaya başlıyor, fısıltının kederiyle sarhoş olan hayvanlar, bu beklenmedik armağanı tutkuyla ciğerlerine çekiyor. Gece ne denli uzun olursa olsun yaşamak o denli zorunlu ve kanın kokusu yaşama coşkusunun ta kendisidir. Karanlığın içinden bir iki kurdun uluyarak kan kokusunu ululaması mağaradaki atın yüreğini dağladı. Kurt Çısınmaa'ya baktı. Ne var gözlerinde? Belki sadece açlık. Belki sadece bilinmez bir güdünün kıvılcımları. Belki sadece fısıltıyı kesivermesinden duyduğu utanç.

Belki sadece gecenin derinliğinden iliklerine işleyen korku. Belki sadece yazgının gözlerine mıhlanmış soğuk parıltısı. Bir eliyle tüfeğini kavrayabilmesine rağmen tetiği çekebilmek o kadar güç ki! Karşılıklı bakışıyorlar. İlk hareket edenin öne geçeceği bir oyun. Var gücüyle silahına sarılıp hayvan üzerine atılırken bir el ateş etmeyi başardı Çısınmaa. İnilti ve sızlanma arası bir ses boşluğu gümbürdeten silah sesine karıştı. Bu kez boğazına inen dişlerin iç bayıltan darbesi. Bir silah sesi daha. Hayvan kulak paralayıcı bir feryatla karın üzerine uzanıverdi. Çısınmaa elini boynuna attı. Boğazından inen kan, kürkünün üzerinde ve boynundan içeri doğru türlü yollar izleyerek ilerliyor. Acı yavaşça kendisini belli etmeye başladı. Önce ağır ağır doğruldu ve ardından dayanılmaz bir atılışla boynunu ve bütün vücudunu kapladı. Uzaktaki yakarışlar şimdi daha yakında. Ateş rüzgâra, ayaza ve geceye rağmen yalazlanmasını ve sıcaklığını sürdürüyorsa da üşüyor Çısınmaa. Soğuk, damarlarında gözeneklerden içeri hücum ediyor, içeride dönenip duran bir başka serinlik taşkının dalgaları dışarıdan gelenlerle buluşuyor. Yaralı kolunu şimdiden hissetmez oldu.

• • •

"Işığı yanıyor. Ama neden açmıyor orospu çocuğu!" Beş dakikadır apartmanın kapısında bekliyor Cemal. Ne Osman'ın cep telefonu ne de kapı açılıyor. Ayakları iyice üşümüştü. Sabır sonunda Cemal'i terk ediverdi. Daha fazla dayanamayacak. Farkında sabrın hızla uzaklaştığının. Taşını alıp ortadan kaldırmak, Boğaz'ın dibine havale etme fikri, Osman'dan bir ses çıkmadıkça şiddetini artırıyor. Artık bir fikirden ibaret değil bu sadece: Yaşamanın ve kurtuluşun tek anahtarı! "Ne olursa olsun içeri gireceğim!" Bu kez kapıcı dairesi olduğunu düşündüğü zili çaldırmaya başladı. Birkaç kez üst üste. Zile basılı parmağını kontrol edebilmekte zorlandığı açık. Neden sonra otomata basıldı. İçeri girerken aşağıdan koşar adım çıkan kapıcının kızgın suratıyla ve öfkeli bağırtısıyla karşılaştı.

"Ne var! Gecenin bu saatinde ne alacaklı gibi çalıyorsun! Kimsin?"

Ne cevap vermeli? Oysa Cemal'in hiç umurunda değil cevap vermek. Konuşmadan edemiyor yine de.

"Bağırma! Osman'a geldim. Evde ama kapıyı açmıyor."

"Ne demek bağırma! İn misin? Nesin sen?"

"Sana ne kim olduğumdan! Çekil önümden!"

Adamı olanca gücüyle itiverdi birden. Ani saldırıyla şaşıran adam önce sendeledi, sonra bodruma inen merdivenden aşağı doğru devriliverdi. Cemal adamın devrilişine ilgisizce bakmakla yetindi. Sönen otomatla kararan merdivenin dibinden hiç ses gelmiyor. İkişer üçer basamak atlayarak yukarı tırmanmaya başladı. "Zamanım yok! Hiç zamanım yok!" Aşağıdan ses seda yok hâlâ. Önce zili çalmayı bir kez daha denedi, ardından kapıyı yumruklamaya başladı.

"İçerdesin biliyorum!"

"Ne oluyor?" Karşı daireden çıkan adam tekrarladı: "Ne oluyor! Polis çağıracağım!"

Kimseyi dinlemeye, hiçbir itiraza zamanı yok. Kapının tam oturmamış dili darbelere daha fazla dayanamayarak kilidin dışına düşüverdi. Tamamen kapatılmamıştı anlaşılan. İçeriye dalan Cemal kimseyle karşılaşmadığı için şaşırdı. Oysa Osman'ın kapının arkasında beklediğini hayal etmişti. Işıklar yanıyor.

"Niye açmıyorsun bir saattir çalıyorum! Taşı benden gizleyemezsin!"

Sesine bir karşılık gelmedi. Odalar ve koridor suskun. Salona girdi. Osman boylu boyunca yerde uzanıyor. Başından akan kan çoktan pıhtılaşıp koyu kahve bir renge dönüşmüş bile. Donup kaldı. "Bu da ne demek?" Bir iki kez sarstıysa da Osman hareketsiz. "Taş! Taşım nerede? Bu işe bulaşmamalı. Buradan gitmeli! Gerçek değil bütün bunlar!" Polis çağırmanın mı, kaçmanın mı uygun olacağını düşündü. Karar veremedi. Tek şey oradan uzaklaşma güdüsünden ibaret. Salonda hızlı bir tur attı. "Evet burada!" Taşını yerde, kitaplığın yanına yuvarlanmış olarak gördüğünde, cebine atıp kapıya yöneldiğinde vücudunun kendisinin yerine bir karara varmış olduğunu anlayıverdi. Apartmanda gürültüler artıyor. Aşağısı daha da gürültülü. Kadın feryatları. Bu kez biraz önce çıktığı basamakları altışarlı yedişerli zıplayarak indi. Her atlayışında katları yeni bir gümbürtü sarıyordu. Nihayet girişe ulaştı. Aşağıda, bodruma inen merdivenin dibinde birkaç kişi biraz önce devrilen kapıcının üzerine eğilmiş bağrışıyor.

"İşte orada! Bu herif olmalı! Dur!"

Cemal durmayıp karlı geceye fırladı. Fırlamasıyla sokağı dönen ve muhtemelen apartmandan çağrılan polis otosunun farlarına

yakalandı. “Ne yapmalı şimdi? Durmayacağım! Bu lanet taştan kurtuluncaya kadar durmayacağım!” Cemal’i gören polis otosu siren çalarak durmasını ikaz ediyor. Ama faydasız. Nefesini duyuyor sadece, bir de gümbürdeyen kalbini. Kalbini sarıp sarmalayan dalların korkulu fısıltısını duyuyor bir de. Yandaki karanlık sokağa daldı. Farların uzun kolları ve siren sesi hâlâ izliyor adımlarını. Bakmıyor, ama peşinde olduklarının farkında. “Duramam! Durmayacağım!” Bir el ateş mi edildi? Duraksamayacak, ait olduğu çamurlu derinliğe gönderecek onu. Bu kez daracık bir sokağa girdi, ardından başka bir sokak, ardından bir başkası. Bir apartmanın arka bahçesindeki kömürlükte soluklandı. Yoksul apartmanların kömürlükleri. Burası karanlık. Çok karanlık. Soğukta titreşen bir iki kedi. Çöpler ve kömür kokusu. Uzakta bir yerde siren sesleri. Nerede olduğunu bilemiyor. “İnsan izini kaybetmeye çalışırken, kendisini de kaybedebilirmiş demek!” Karanlıkta yere çömeldi. Ayakları soğumaya başladı bile, birazdan üşümeye de başlayacak. Terinin soğumaya başlamasıyla ayazı da hissetmeye başlıyor. “Osman’ı kim öldürdü? Herkes benden kuşkulanacak. Teşhis edebilirler mi? Hayır! Sadece yarım yamalak görünen yabancı bir surattan ibaretim ben!” Elini cebine sokup avuçlarının arasına aldı taşı. Göremiyor, sadece pürüzlü yüzeyinde parmaklarını gezdiriyor. Karanlığa şükrediyor göremediği için. Görmek istemiyor, dokunmak kâfi şimdilik. Bu gece ebediyen kurtulacağı bu uğursuzluğu görmek için zerrece hevesi yok. “Unutulup gidecek bir süprüntü!” Yüzeydeki katılaşmakta olan nemli şeye dokunmasıyla ürpermesi bir oldu. “Bu ne?” Bir ıslaklık var. Koyulaşan bir ıslaklık. Kan! Osman’ın kanı. Parmaklarını tiksintiyle kara sürttü. Ta ki parmak uçları yanmaya başlayıncaya kadar. Çöpe atıp gidivermek çare değil. Nefessiz kalmalı taş. Boğulmalı! “Deniz ne tarafta? Haliç ne yanda? Ben neredeyim?” Sadece Cemal pıhtılaşan kan lekesini hissetmiyor. Taş da farkında gözeneklerine işleyen yoğunluğun. Bu ürkütücü ıslaklıkla o da sarhoş. Kanla ve gecelerin en güzelinde damarlarını titreten fısıltının nağmeleriyle sarhoş. Uzun zaman, çok uzun zaman sonra eskimiş yüzeyine değen kurban kanını ihtirasla içine çekiyor. Bu hasreti nasıl anlayabilir ki Cemal? O sadece kurtulmak istiyor. Kalkıp sakin adımlarla yürümeye başladı. Masum birinin adımlarını taklit etmek öyle zor ki! Bir sokak, bir sokak daha. Bulvara çıktı. Otobüs durağına kadar aynı masum ve telaşsız adımlarla yürüyor. Cadde oldukça tenha

görünüyor. Gece oldukça ilerlemiş olmalı. Sonunda durağa ulaşıp tabelaya baktı. Tek tük arabalar, taksiler geçiyor. Duraktaki sıraya çöküp kaldı. "Zaman geçiyor, zaman geçiyor!" İçinden bir ılıklık boşalıyor sanki. Bir sızıntı. Ve ardından sızıntının kaynağı olan bir acı yükselmeye başladı. Elini sızıntının olduğu yere attı: Yine kan! Osman'ın değil kendi kanıydı taşı sarhoş eden! "Ateş edildiğinde vuruldum mu yani!" Sıyırıp geçen bir merminin bıraktığı daracık vadiden inen akıntı. Çekirdek o bilmediği sokakta bir yerlerde takılıp kalmış olmalı. Bu kadar zincirlerinden boşanabilir mi her şey? "Sekiz günde bu hale nasıl gelebildim! Buradan gitmeliyim! Uzağa, deniz kıyısına!" Kararını uygulayacak, bir taksiye atlayıp gidecek gücü bile bulamıyor. Hem bir taksiye bu kanla binmek de ne kadar mümkün? Biraz önceki öfkeli sarhoşluğun verdiği cesaretten eser yok şimdi. Bitkin ve çaresiz, durakta oturmaktan başka bir şey gelmiyor elinden. Düşünemiyor bile. Eli güçbela telefona ulaştı.

"Beni buradan al. Ne olur!"

"Cemal? Neler oluyor? Saat kaç biliyor musun?"

"Bilmiyorum! Beni buradan al!"

"Ne oldu? Hasta mısın? Kaza mı geçirdin?"

"Gelince anlatırım. Hemen gel!"

"Mahmut'u uyandırayım o gelsin."

"Hayır, sen gel Benan. Lütfen! Zaman kalmadı!"

Karşı tarafta karar vermeye çalışan birinin tedirgin sessizliği işitiliyor. Böyle anlarda zaman acıtır, zaman yalvartır. Cemal de susuyor. Suskunluğunun yalvarmakta olduğunu biliyor. Benan yalvarışın farkında. Kararsızlık ve yalvarışın tuhaf dansı sürüyor. Yoldan bir polis arabası geçti. Cemal masum! Masum bir bakışla polislere bakıyor. Polisler de bu ayazda, bu saatte otobüs durağında telefonla konuşanın masumiyetine ikna olup uzaklaştı. Gece bakışlarınızı şefkatle örtüverir. Tepeden tırnağa masum o. Masum ve bitkin. Karşıdaki sessizlik bozuluyor.

"Neredesin? Otelde mi?"

"Hayır. Karagümrük'te, otobüs durağındayım."

"Otobüs durağında mı!"

"Burada fazla duramam. Geldiğinde beni çaldır. Çabuk ol Benan!"

Telefonu kapattıktan sonra yolun karşısına geçip caminin bahçesindeki banka çöküverdi. Caminin içi karanlık, bankın üzeri karlı, bahçe sessiz. Dışarıdaki kırmızımsı lamba sayesinde caminin

silueti ancak belli oluyor. Oldukça mütevazı bir mescit burası. "Ramazan veya kandil gecelerinden birinde değiliz Allahtan!" Alelade bir gecenin ıssızlığı. Sıradan bir gece olmadığı için ıssızlık bu kadar buyurgan olabiliyor demek. İstanbul'dan ta Tıva'ya kadar bütün yeryüzünde hükümranlığını sürdürmekte ıssızlık. Arkasındaki ışıkla titreşip duran kubbeyi seyretti. "*Karanlık çöküp bastırdığında bir gecenin şerrinden; o düğümlere üfleyen üfürükçülerin şerrinden...*" Üzerine kazınmış duayla birlikte bu geceyi de suyun derinliklerine göndereceği ânın hafifliğini hayal etmeye çalıştı. Böylesi anlarda hayal kurmak en iyisi. Mutlaka hafiflik ânı gelecektir. Kubbenin üzerinde yıldızlar görünmüyor. "Nereden görünecek ki? Karlı bir gecede neden yıldız görünsün ki?" O kadar da ıssız değil galiba gece. Bir fısıltı var. Bir inilti. Hatta birçok inilti. Şuradaki selviler mi fısıldaşıyor. Yoksa girişin önündeki çınar mı? Yine de fısıltının giderek yükseldiği açık seçik belli oluyor işte. Bu beton ve taş denizinin ortasındaki bir avuç ağaç, bütün kuzey yarı küreyi saran devasa yakarışa mütevazıca da olsa katılmaktan kendilerini alamıyor. Bütün canlar yakarıya katılmazsa gece bitmeyecek. Şu köşecikteki evcilleşmiş, kulakları hep Kur'an sesiyle cilalanıp duran selvi ağacı katılmazsa feryat zayıf kalacak. İnilti hedefine ulaşmayacak. "Yine mi!" Yine mi geliyor, içinden haykıran çığlığın uzak kelimeleri! Hayır, işittiği gitgide yükselen, dönerek kubbeyi sarıp uzaklaşan bir fısıltının hışırtılı sözcükleri. Kuru ağaçların, kar tanelerinin, yan taraftaki musalla taşının, kentin üzerinde kanat çırpan ıssızlığın hışırtısı. Cemal'in hiçbir zaman nağmeleri arasında bir boşluk bulup girmeyeceği feryadın notalarıyla bestelenmiş müzik büyüyor. Kubbelerin üzerine, çatılardaki kiremitlerin üzerine, Cemal'in kafatasının iç yüzeyine kadar genişliyor. Fısıltıya katılmalı! Can atıyor araya girebilmek için. Ama nasıl? Hangi sesle, hangi kelimelerle, hangi feryatla, sonsuza yükselen bir duvardan farksızlaşan haykırışa katılabilir ki? Ağzından bir şeyler dökülmeli. Fısıltıya yakışacak sesler yükselmeli gırtlağından. Oysa Cemal o sesleri bulamıyor. Donmuş zihninden hiçbir yardım alamıyor. Her şey çok dışında. Bütün olanların dışında olduğunu anlayıp utanıyor. Nedeni belirsiz bir utanç. Ağaçlar Cemal'i ayıplıyor. Kar taneleri, caminin kesme taşları, kubbenin kurşundan kaplaması, baharı bekleyen çiçeklerin üzgün kökleri, minarenin alemi, oturduğu bank, cebindeki taş, pıhtılaşan kan, hepsi bir olmuş Cemal'i ayıplıyor. Bir tek taşın

üzerindeki Ayetler, Cemal'e karşı hoş görülü. Bir tek onlar fısıltıya katılmanın şirk olduğunun farkındalar. Bir tek onlar düğümlerden uzak kalmak gerektiğini biliyor. Dışarıda kalmak bir meleğin dokunuşu olabilir. Ama Cemal hâlâ yakarışla bütünleşmeyi arzuluyor. Bütünleşip sarhoş olmayı, feryadın içinde isimsiz bir zerre olmayı arzuluyor. Çılgınlık telefon sesiyle birlikte yerini meraklı bir suskunluğa bırakıyor. Ağaçlar ibadet sırasında cebindeki telefonu kapatmayı unutan adamı suçlayıcı bir nazarla süzerek içerliyor.

"Geldim. Neredesin?"

Cemal cevap veremedi. Benan'ı, şehri, saati ve yarasını nasıl unutabildiğini anlamadı. "Evet, taş!" Zaman azaldı, evet! Sonra polisleri hatırladı, ardından yerde uzanıp kalmış Osman'ı. Ayça ve Nesrin'i de hatırladı.

"Orada bekle. Geliyorum."

Araba sıcak. Isıtıcı harıl harıl sıcaklık üflüyor. Hararetle beraber kemikler yeniden can buluyor; kaslar, sinirler ve yağlar artık güvenlikte olduklarını düşünerek keyifle mırıldanıyor. Aksine Benan hiç keyifli değil. Her zamanki neşe ve zarafetten eser yok şimdi. Uykusuz, şiş ve makyajsız bir surat. Bu yüze gayet uygun düşen bir maske gibi pişmanlık ve endişenin cilasız çıplaklığı. Henüz akşam saatlerinde olanları sindirememişken, bu zoraki buluşmanın şaşkınlığı içinde kadın. Hızla gelişen umulmadık yakınlaşmanın seyrine kendi katkısının da farkında. Hayatını allak bullak edecek bir eğilimin yarattığı bilinmez ve güvensiz gidişattan ürküyor. Cemal'den, bu saatte kendisinden talepte bulunabilen birinin pervasızlığından ürküyor. Dengelerin bu denli ihtiyatsızca zorlanmasından ürküyor. Gecenin o saatinde cep telefonunun çalıyor olmasının ve ardından aceleyle sokağa fırlıyor olmasının masum bir açıklaması yok elbette. Telefonunu salonda unutmuş olmasına şükrediyor. Yoksa Mahmut uykuyla uyanıklık arasında da olsa konuşulanları duyabilirdi. Mahmut'a yalan söylemiş olmaktan dolayı tedirgin. Küçük bir fiskeyle, biraz kurcalamayla ortaya çıkabilecek bir yalan. "İş yerinden bir kızın başına kötü bir şey gelmiş. Hemen çıkmalıyım. Yok, senin gelmene gerek yok, ben hallederim." Başkaca bir açıklama yapmadı. Mahmut'un da daha fazla kurcalayacak hali yoktu. Aslında belki uykusunda bile konuşuyor olabilirdi Mahmut. Uyanıp Benan'ı evde bulamayınca şaşırabilirdi. Derhal başka yalanlardan

inşa edilmiş bir senaryo hazırlamalı, sabaha kadar kendisinin bile inanıvereceği bir yalanlar dizisi uydurmalı. Bütün bunlar için zamanı var daha. Şimdiyse endişeli bir merak içinde olacakları bekliyor. Cemal'in bir şeyler söylemesini, bir açıklamada bulunmasını bekliyor. Kızamıyor. Saat ve dengeler ve Mahmut'a dair söylenecek her şeyin o kadar dışında ki Cemal. Ürkek bir tatlısu insanı olarak suçlanmaktan çekindi Benan. Yine de öfkelendiğini biliyor. "Ne yani, daha birkaç gün önce mızmızın teki olan bu herif mi beni ürkeklikle itham edecek!"

"Geldiğin için teşekkür ederim Benan."

"Ne oldu? Anlatsana!"

"Gidelim buradan."

"Nereye?"

"Deniz kıyısına bir yere gidelim. Neresi olursa."

"Deniz kıyısına mı? Neler oluyor?"

"Osman'ı birileri öldürmüş!"

"Ne! Ne zaman?"

"Eve gittiğimde yerde yatıyordu."

"Eve nasıl girdin? Polisi aradın mı?"

"Hayır."

"Neden?"

"Beni de pekâlâ suçlayabilirler de ondan! Haydi gidelim dedim! Zaman azalıyor!"

"Neyin zamanı azalıyor Cemal?"

"Boğaz'a gidelim. Çevreyoluna çık. Haliç Köprüsü'nden doğruca gideriz."

"Tamam gidiyoruz. Sen de anlatmaya başla hemen."

Cemal'in bir şey anlattığı yok. Benan adamın içrek suskunluğuna daha da öfkeleniyor. Kısa cümlelere içerliyor. Buna rağmen Cemal'in buyruklarına ve kaba komutlarına harfiyen itaat etmekten başka bir şey gelmiyor elinden. Cemal yanında biri yokmuş gibi, kendisine bir iyilik yapılmamış gibi müdanasız biçimde yola bakıyor. Evlerde hemen hemen hiçbir ışık yanmıyor artık. Sadece sokak lambaları aydınlık. Surların dışına çıkıp çevreyoluna giriyorlar. Kamyonlar ve otobüsler olmasa koca otoban neredeyse bomboş kalacak. Her şeye rağmen yol ışıklı ve aydınlık. Otoban gökyüzündeki karanlıktan ve geceden özenle korunuyor. Yarası artık sızlamıyor. Hatta yarasını unuttu bile şimdiden. "Neyin zamanı?" Neyin zamanı

olduğunu kendisi de bilemiyor. Sezdiği tek şey taştan kurtulabilmek için zamanın çok daraldığı. Aksi halde bu yamru yumru süprüntü canına kabuklu bir deniz canlısı gibi yapışıp kalacak. İçindeki şey sonuna kadar kendisiyle birlikte yaşayacak. Ama süreyi bilemiyor. Bir saati mi kaldı, yarım saat mi, yoksa beş saat mi? Ne kadar çabuk yosunların yanına gönderirse o kadar iyi. Bütün bilebildiği bu.

Tüneli geçip Haliç Köprüsü'ne yaklaşıyorlar. Havanın durgunlaştığı arabanın içinden bile anlaşılabiliyor. Kırmızı ışıklarla aydınlanmış çizgide her şey sakin ve berrak görünüyor. Kardan yükselen ak aydınlık lambalarla ve sessizlikle karışarak geceyi bir kristal duruluğuna dönüştürüyor. Ansızın belirivermiş gibi görünen duruluk Cemal'i şaşırtıyor. Bir fırtına aniden duruvermiş, muazzam bir gürültü birden kesilivermiş gibi. Kristal bir dinginliğin kuşattığı şehir ve aşağıda beliren Haliç'in koyulaşmış yüzeyi gözüne şimdi çok daha masum görünüyor. Bulutlar yer yer aralanarak yarım ayın kendini göstermesine izin vererek yücegönüllülük gösteriyor. Duru bir iyimserlik seziliyor her yerde. "Yoksa! Yoksa zaman doldu mu! Süre tamamlandı mı!" İçindeki haykırışın çıkık elmacıkkemikli sahibinin sırıttığını belli belirsiz görüyor. Kendisinin kazandığını biliyor. Kendisinin kazandığını Cemal'in de bildiğini biliyor. Bu utkuyla birlikte gözlerinin altındaki torbacıklar pembeleşip kırışırken, bu başarıyı fazla da abartmamak gerektiğini ihsas eder biçimde çizmeleriyle meşgul oluyor. Başarıyı küçümsemek, Cemal'i de küçümsemek aslında. Aşağılanmaktan duyduğu öfkeyle bir an önce bir şeyler yapmak zorunda hissediyor Cemal. Ona zafer sevincini, kendisini aşağılama zevkini tattırtmayacak! "Sevinci kursağında kalacak orospu çocuğunun!"

"Burada dur!"

"Burada mı! Neler saçmalıyorsun! Burası otoban."

"Burada dur dedim! Hemen!"

"Köprünün tam üzerindeyiz. Burada duramayız çok tehlikeli."

"Dur dedim!" Sol eliyle direksiyona yapışıp sağa doğru çekiştiriyor. Arkalarından çarpmaktan zor kurtulan bir kamyonun canhıraş korna sesi geldi. Sonra bir başka arabanın korna sesi. Sonra bir başkası. Bu defaki bir otobüs olmalı. Otomobil kenardaki çelik korkuluklara sürtünüyor. Kıvılcımlar ve gacırtı.

"Çıldırdın mı! Bizi öldüreceksin, manyak!"

Benan nihayet en sağda durmayı başardı. Her şeyden pişman

şimdi. Aptallıklarından ve zaaflarından pişman. Korku bir kez daha arka koltukta olanları seyrederek zar atıyor. Kendine küfrediyor Benan. Bu geceye ve kendisini buraya getiren gecelere küfrediyor. Cemal kapıyı açıp çıkıverdi dışarı. Bir sözcük bile söylemeden çıkıverdi. Zaman dolmuş olsun ya da olmasın; gece bitsin ya da bitmesin fark etmez artık. Adamın sırıtışını suratında donduracak. Adamın sırıtışını ve taşın ıslığını durduracak.

"Nereye gidiyorsun! Ne yapmaya çalışıyorsun! Dur!"

Kadının haykırışını duymuyor bile, kapıyı çarpıp bir zıplayışla çelik engelleri aştı. Şimdi elinde tuttuğu taş, akıbetini anlayarak dehşetle on beş metre aşağıdaki siyah su kütlesine bakıyor. Buradan bakıldığında katranla sıvanmış bir çölü andırıyor suyun yüzeyi. Taş üşüyerek feryat etmek istiyor ama sesi çıkmıyor. Sesin sahibinin bile sesi çıkmıyor. Gözlerini kocaman açmış olanları izliyor. "Yapamaz! Benden kurtulamaz! Cesaret edemeyecek! Korkak ve canı tatlı kişi. Cesareti yok! Hiçbir şeyi yok!" Arabadan fırlayan Benan da çelik engeli aştı.

"Cemal! Dur lütfen! Dur!"

Cemal durmuyor. Gözleri dehşetle çekilen sesin sahibine son bir bakış fırlattı. Bu kez aşağılama sırası onda. Hem de nihai bir aşağılama. Benan son engeli aşmaya çalışan Cemal'in paçasını yakaladı.

"Durduramazsınız beni! Ne sen, ne de o Tatar suratlı uğultu durdurabilir beni! Taşı da, Tatarı da çamurun dibine gömeceğim!"

"Yapma Cemal! Ne Tatarı? Yapma!"

Cemal, Benan'ın ellerinden kurtulup yok oluverdi. Hızla ıssızlığa gömülüp yok olurken bile susuyor. Cemal suskun, Tatar suratlı kişi suskun, taş bile suskun. Mavi damarlar bir an sonra gelecek çarpışmanın ve soğuğun beklentisiyle büzüşüyor. Fısıltı yerini kederli bir iniltiye bırakıyor. Hayal kırıklığından doğan inilti, geçen yılları ve ağaçların hışırtısını sayıklıyor. Ağaçları ve bozkırın rüyasını. Cemal artık ne taşla ne de şimdi içinde korkuyla tepinen sesin sahibiyle ilgileniyor. Kurtuluşa yaklaştığını bilerek ferahlıyor sadece. Kurtuluşa varacak son darbenin hâlâ gecikiyor olmasından dolayı biraz sabırsızlanıyordu o kadar. Benan suya bir şeyin çarptığını işiterek irkildi. Aşağısı zifiri karanlık, aşağısı ebedi selamet kadar sessiz şimdi. Korku bıkkınlıkla arabayı terk edip uzaklaştı. Uzakta, Üsküdar'ın gerilerinde bir yerlerde serin bir beyazlık yavaşça yayılıyor, bulutların ardından yeni günün acelesiz adımlarla ağardığı anlaşılıyor.

Tuz Tübe-Uralsk Arası, 1927

Tren biteviye bir sarsıntıyla uçsuz bucaksız stepte batıya yol almaya devam ediyorsa da bir menzile ulaşacağına veya hedefe varacağına katiyen inanmadığı hemen belli oluyordu. Lokomotifin homurtusu nihayetsiz düzlükte yankılanmıyor, boşlukta isimsiz bir kuş sürüsü gibi kaybolup gidiyordu. Her yanı kıskanç bir sahiplenmeyle kaplayıveren sessizliğe gömülmüş tren raylarının, dünyada kişioğlu diye bir canlının da var olduğunu sarı bozkıra hatırlatmasına karşın, insan varlığının tek işareti uzayıp giden birbirine paralel iki demir çizgiden ibaretti. Her yanından içeriye girmeye çalışan soğuk rüzgârı engellemesi mümkün olmayan çatlak camdan engine dalmış olan Bolfos gürültüyle içini çekti. Orta yaşlarına ancak merdiven dayamış olsa da yaşlandığını düşünüyor. Oğlunun gözünün önünde boy atmasının, sisli bir uzaklıktaki geçmişin ve hastalığının da bunda payları vardı elbet. Dönüşten utanmıyor ama verem denilen illetin, doğduğu toprakları görebilmesine izin verip vermeyeceğini hiç bilemiyor. Yolculuğun sonuna varıp varamayacağını tahmin etmeye çalışıyor. Bazen çok sert öksürdüğünde ciğerinden kopan kızarmış damlacıklar iyiye işaret değil. Ardından içeridekileri süzüp delilleri battaniyesinin ucuyla utanarak siliyor. "Şükür ki bu defa kimse görmedi!" Henüz bir yeniyetmeyken, yine böylesine bezdirici ama çok daha maceralı bir tren yolculuğuyla Turgay'a göçtüklerini hatırlıyor. Haftalar süren tren yolculuğu bile o zamanlar heyecanlı bir maceraydı. Babasının, amcasının ve vagonları dolduranların ümitsizliğini şimdi daha iyi anlıyor. İş için, bir gelecek için ata topraklarından hayal etmeleri bile mümkün olmayan Asya içlerine gitmek zorunda olmanın utancını da daha iyi anlıyordu şimdi. Çocukların koşuşturup durduğu kompartımanların kalabalığı ve insanın içini bayıltan kokusunu, durakladıkları istasyonların ıssız yabancılığını ve belirsiz geleceğin düşmanca bekleyişini hatırlamak içini acıtıyor. Turgay'a gidenlerin şarkıları da acıtıyor:

"Sabah olunca sekiz saatte
Turgaycılar vokzalda olsun
Turgaycılar zavallılar
Sabah oldu sekiz saatte,
Turgaycılar vokzala geldi.
Kondoktörler bağrışırlar:
'Turgaycılar trene binsin,
Çadırlılar geri olsun!'
Ne pek zormuş dirde ayrılmak
Hem kardaş, hem kız kardaştan!"

O yaşta Turgay'ın neresi olduğunu bile bilmiyordu tabii. Oysa şimdi Turgay'ı da Kazak topraklarını da, Aral Denizi'nin kuzeyinde esen hüzünlü soğuğu da pek iyi biliyor. Bitmeyen kış aylarını ve kurak ayların güneşini de. Turgay neresi, Tiraspol neresi! Oğluna baktı. O artık dokuz yaşında koca bir çocuk. Oğlan neşeli görünüyor. Çocuğun gözünden dönüşü hayal etmek kendisi için kolaydı. Trenler biraz değişmiş olsa da, uzun iç savaşın ardından demiryolu hattı yer yer bozulmuş olsa da, bu yüzden kimi istasyonlarda saatlerce ve hatta günlerce bekleniyor olsa da, devrimin ardından dünya değişse de yol aynı yol. Gençlik günlerinden hatırlayabildiği en önemli şey, iç savaş yıllarında bir bölük Tatar askerinin gelerek Çar'ın çoktan devrildiğini ve Sovyet Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etmeleriydi. Kendi babasının Çar için nasıl gözyaşı döktüğünü bugün dahi unutamıyor Bolfos. Kaldı ki Komrat Gagauz devletini yürekten desteklemiş, oğluna da bağımsızlık hareketinin önderlerinden birinin ismini vermişti. Karısına baktı. Moldova'ya göçe uzun zaman direnmişti kadın. İlkokul öğretmeni olarak yaşadığı yeri, alıştığı toprağı terk edip belirsizliklere sürüklenmeye son âna, daha doğrusu Bolfos'un hastalanarak ata toprağına dönüşü dayatmasına kadar direnmeyi başarmıştı. Turgay'a göçenlerin çoğunun çoktan kitlesel biçimde geri dönmüş olmalarına rağmen kendilerinin kalmış olmasının nedeni önce kendi alışmışlığı sonra da karısının inadıydı zaten. Kendi babasını da bu yabancı topraklara gömmüş olmasının da payını unutmamak gerek. Kendini suçlu hissediyor Bolfos. Babasının mezarını bırakıp kaçtığı, karısını ve çocuğunu bu yolculuğa sürüklediği için duyduğu suçluluğu ne kadar bastırmaya çalışsa da olmuyor işte. Bir sürü yazışma rica

minnet sonucunda bir kolektif çiftliğe gidiyorlar şimdi. Uzak akrabalarının olduğu bir çiftliğe.

"Şu dengi uzatsana."

Karısı uyuşuk hareketlerle dört parça denk ve bavuldan oluşan eşya yığınının ortasındaki orta büyüklükteki bohçaya uzandı. "Ne yapacaksın ki şimdi bunu? Ne arıyorsun?"

"Uzat sen!"

Kadının zorlukla uzattığı bohçayı açıp karıştırmaya başladı. Bir iki elbisesi, yedek bir çift ayakkabı, iki üç kitap ve aile yadigârı birkaç kırık dökük şeyin bulunduğu bohça bir anda altüst oluverdi. Yere saçılan torbalar ve çaput topları arasından birini açamaya başladı yavaşça. İçindeki daha küçük topaklardan birini seçip elini içinde bir süre gezdirdikten sonra mavi çaput parçasını çözmeye başladı.

"Bunu görüyor musun?"

"Nedir o?"

"Aziz Stoslav'ın mağarasından bir anı. Aziz başını yasladığı kayanın bir parçası. Bir gün uykusundan kan ter içinde uyanıp münzevi bir hayat yaşamaya karar vererek kendini Karpat Dağları'na vurmuş. Ölene kadar da bir mağarada yaşamış."

Kadın üzerinde okuyamadığı silik yazılara, acemice çizilmiş haça bakarak söylendi:

"E sende ne arıyor?"

"Stoslav öldükten, ya da dirilip kaybolduktan sonra mağara ziyaretgâh haline gelmiş. Babamların köyünden hacca gidilir gibi dağın tepesindeki mağaraya çıkılırmış. Mağaranın yanına da küçük bir manastır yapılıvermiş. Mağarada bir süre inzivaya çekilenlere Stoslav'ın başını koyduğu kayadan bir parça anı olarak verilirmiş. Bu taşı sana vereceğim."

"Her gelene bir parça verildiğine göre bayağı büyük olmalı kafası! Bu uyduruk masallara inanıyor olmana şaşırıyorum. Üstelik bu masallar artık zararsız da değil! Hem ne yapacağım bunu?"

"Bütün bunları bu yolculuğu çıkaramazsam diye anlatıyorum. Öldüğümde bu taşı öylesine kaldırıp atma diye. Babamın dedesinden bir hatırayı sakla diye."

Kadın inançsız gözlerle taş parçasına baktı. Bolfos hastalığa yenik düşerse bir çocukla birlikte tek başına kalacağını düşünmek bile istemiyor. Bu stepten bile daha acımasız ve soğuk bir boşluk.

Dokuzuncu Gün
22 Aralık

Gece bile sonunda biter. Dağın arkasından belli belirsiz bir aklık zayıfça belirginleşmeye başladı. Donmuş ağaç gövdelerini, dağları ve dünyadan saklanmış dumanlı vadiyi bir kez daha şereflendirmeye başlıyor güneş. Ateşin korları hâlâ kırmızı olmasına rağmen bu ısının Çısınmaa'ya faydası yok. Yarı donmuş bir halde, kendi kanının pıhtısına gömülmüş olan adam, belli belirsiz genişleyen beyazlığı izliyor. Bir kez daha güneşin doğuşuna ve zifiri gecenin bitişine teşekkür etmeli. Ama ağzından tek bir kelime bile çıkamıyor. Yarı kapalı gözleriyle ağaran göğün altındaki kutsal dağı ve ağaçları seçebiliyor o kadar. Hatta serpiştirmeye başlayan kar taneleri bile seçilmeye başladı. Tüfeğin tetiğiyle kaynaşmış olan parmağını oynatamadığı gibi sırtı da arkasındaki kayayla yekvücut olmuşçasına hareketsiz. Vücudunu hissetmiyor. Korların kızıllığı uzak güneşler gibi tek tek söndükçe gövdesinin bir noktasıyla daha ilişiği kesiliyor zihninin. Zihninin de bizzat kendisinin farkında olup olmadığı şüpheli. Uykuyla boşluk arasında gidip geliyor. Zihnin donması koca bir boşlukta sersemlemesinden ibaret. Ruh çekilip gitmeyi beklerken sabırsızlanır, uçmaktan başka her şeyi unutur. Her an fazladandır şimdi. Ve her fazlalık gibi her an daha bir çekilmez, daha bir ağır oluverir. Süre uzadıkça ruh hantallaşır.

Neden sonra biraz ilerideki küçük topluluğu fark etti. Beş kurttan oluşan küçük sürü kendilerince güvenli bir mesafeden onu izliyor. Kıpırtısız bir dikkatle karlara uzanmış esniyorlar. Sürünün reisini sırtını dayadığı yerden saptayabilmesi mümkün değil. Sıkıntıyla esnemelerine bakılırsa ne öfkeli ne de telaşlı görünüyorlar. Oysa öncelikle onların sabırsızlık içinde olmaları beklenirdi. Ruh en nihayetinde mekân değiştirmek için sabırsızlanıyor ama onlarınki böylesi gelgeç heveslerden çok daha gerçek. Açlık sabrı yeyip bitirir. Kemirmez, ani bir atılışla parçalayıverir sabrı. Hayvanlar kendilerinden emin bir sakinlik içinde arada sağa sola bakıyor sonra yine gözlerini kendisine dikiyorlardı. Ne zamandır ağrı hissetmedi-

ğini fark etti. Kuşluk zamanını dinlemeye koyuldu. Geceki kulak paralayıcı fısıltıdan eser yok şimdi. Öylesine bir sabah dinginliği sarmıştı her yanı. Yakarıştan eser yok ama ağaçların hâlâ bitkin oldukları açıkça görülüyor. Kuru gövdeleriyle Çısınmaa'yı seyrediyorlar. Onlar da esniyor. Damarlarından uyku akıyor. Güneşin yeniden doğuşunu kutlayamayacak kadar mecalsiz ve neşesizler.

Çısınmaa onların içlerine kapandığını fark edebiliyor. Belki hissediyor demek daha doğru. Öte yandan başka bir derinlik daha seziyor. Adını koyamıyor. Derinlik, ifade edip tanımlayamadığımız şeylere taktığımız bir addan ibarettir. Taşın ebediyen yittiğini seziyor. Ağır ve tozlu bir kapak pas tutmuş menteşelerini zorlayarak ağır ağır kapanıyor. Ve bu kapanışa eşlik eden kulak tırmalayıcı bir gacırtı. Menteşeler zorlanıyor, kapının eteklerine kadar yükselmiş toprak zorlanıyor, kapak zorlanıyor. Çevrimin kapanışı öyle kolay olmaz. Zihninin içinde suya çarpan taşın yankısını açık seçik duyuyor. Suyun emip soğurduğu taş dibe doğru ufalanırken artık alelade bir kaya parçasından farksız. Kendisini benzersiz kılan bütün niteliklerinden dibe doğru süzüldükçe kat kat soyunuyor. Her metrede biraz daha eksiliyor. İçinde hapsolmuş mucize suya karışan bir gaz gibi boşalıyor. Çamurlu zemine inip, bir yosunun, ya da çoktandır orada yerini almış bir teneke parçasının yanına yerleştiğinde sadece bir hiç o. Bir taş parçasının hiç olması ne demekse o da o artık. Taş parçasından oldukça büyük bir gölgeyi de fark ediyor Çısınmaa. Evet kapı kapanıverdi şimdi. Son bir tok ses duyuldu. Başka zaman olsa derin bir yeise kapılıverirdi. Oysa şimdi umutsuzluğa kapılamayacak kadar bitkin hissediyor kendini. Umutsuzluk bile bir sağlık işaretidir. İçinde bir şeylerin kurtarılabileceği beklentisini barındırır yine de umutsuzluk. Hâlâ canlılık ve hâlâ hayat barındırır. Çısınmaa umutsuz bile değil şimdi. Çamurlu suda salınan yosunların yavaş dansını izliyor kendinden geçmişçesine. Karanlık ve soğuk derinlikte yosunlarla birlikte sallanıyor.

Gözleri davulunu aradı, göremedi. "Daha aşağı yuvarlanmış olmalı. Acaba sağlam mı?" Cübbesine görebildiği kadarıyla göz gezdirdi. Bütün bu kutsal şeyleri bir gün bir bulan olacak mıydı acaba? Kim bilir hangi maden için sondaj yapmaya çalışan bir Rus jeolog bunları bulduğunda ne düşünecek? O günü görmeyeceğini sevinerek gülümsedi. Ama arkasındaki mağaraya, karşısında gitgide aydınlanan dağa üzüldü. Onlar görecekler. Kutsal, her yerden ko-

valandığı gibi bir gün buradan da kovulacak. Vadiye sevgiyle baktı. Ustasının ve onun ustasının vadisi aşağıda bembeyaz örtüler altında suskunluğunu koruyor. Yukarıda süzülen kartalı gördü. Kartal da onu gördü. Keskin ötüşüyle kendisini uğurladığını ya da hoş geldin dediğini düşledi. Karşıdaki kurtlar sabırsızlanmaya başladı. Belki de kendilerine yeni ortaklar çıkmadan ziyafete başlamak istiyorlar. Bu kış kıtlığında bir insan, bir at ve bir katır. İnanılması güç bir mucize onlar için. Çısınmaa kış geçtiğinde kemiklerinin sinirlerden, dokulardan, kas ve etten sıyrıldığında güneşin altında bembeyaz parıldayacağını düşünerek sevindi. Hiçbir kemiğinin kırılmamış olmasına şükretti. İskelet bir bütün ve tam olarak görevini tamamlıyor. Bir tek davulunun akıbetini merak ediyor o kadar. Bunun dışında gözü arkada değil. Kurtlar tedirgin adımlarla yaklaşmaya başladı. Parmağını bir kez daha zorladı. Hayır, hiçbir şey kıpırdamıyor. Bıraktı. Yazgıyla direşmenin faydası yoktu. Çabalamasından utanıverdi. Son kez gökyüzüne bakıp bir şeyler mırıldanmak istedi. Kurtlar bir an, sanki son bir dua izni verircesine saygılı müminler gibi beklediler. Yüzüne düşen birkaç kar tanesinin ısırıcı uyarısına rağmen bir şey diyemedi. Boğazına bir kez daha çarpıveren dişleri hissetti. Kendinden geçerken boğazından son bir çığlığın boşanmakta olduğunu işitti. Yabancı bir sesti ama bu boşalan. Gırtlağının derinlerinden karların üzerine kandan çok daha yoğun fışkıran ses çok yukarılarda süzülen kartalın bile duyabileceği tizlikteydi.

Bo çerin ırandan,
Sugnun uzunundan,
Ön-tala çok bodum,
Ön-tala tıp aar deeş-daa,
Kelbeeb men.
Akı-dunma çok boldum,
Akı-dunma tıp aar deeş-daa,
Kelbeeb men.

Bu yerin ırağından,
Suyun uzunundan,
Dost yar yok kendim,
Dost-yar bulmaya,
Gelmedim ben.

Kardeşi yok kendim,
Kardeşini bulmaya,
Gelmedim ben.

• • •

Nesrin telefon sesiyle uyandı. Gözlerini açmaya mecali yok. El yordamıyla telefona uzandı. "İşe geç mi kaldım yoksa!" diye düşündü. Ama saat çok erken olmalı. Telefonun öteki ucunda Süleyman'ın oturaklı ses tonu bütün uykuları rahatlıkla berhava edecek bir netlikte: "Günaydın Nesrin. Kötü bir şey oldu. Ayça'yı evden almanı isteyecektim. Burada kalmasın."

"Ne oldu abi? Birine bir şey mi oldu?"

"Mariya. Hizmetçi. Gece uykusunda ölüvermiş. Sabah kahvaltısında ortalıkta olmayınca odasına bakınca anladık. Neden öldüğünü bilemiyoruz. Şimdi ambulans geldi. Götürecekler. Gelip Ayça'yı al, burada kalmasın. Aslında sabah kadını ilk o buldu. Odasına girmiş. Etkilenmemiş görünüyor ama olsun."

Kadının ölümü pek sarsıcı değil Nesrin için. Ne de olsa hayatının içinde birisi değil, bir yabancıydı sadece. Tanımadıklarımıza görev icabı üzülmek gerektiğini biliriz o kadar. Buna karşın Ayça'nın ilk kez bir ölüyle karşılaşmış olması yabana atılır bir sorun değil. Alışkanlıkla Cemal'e fikir danışmak istedi. Oysa ev boştu, Cemal'i iki gündür görmediğini düşündü. O şeyden sonra iki gün! Cemal'i görmek istemiyor, sadece fikir danışmak istiyor. En nihayetinde babası değil mi! Ayça'nın annesine tecavüz etmiş bir baba! "Hayır, o Cemal değildi! O bir şeydi sadece!" Gerçekten de ortalıkta olmamasından rahatsız oluverdi Cemal'in. Özlemek değil bu, teması yitirmekten duyulan rahatsızlık. Göz ucuyla izlemek dünyayı bilinir kılar. "Abartıyorum. Nihayetinde iki tam gün bile değil!" Öğleye kadar ses çıkmazsa aramaya karar verdi.

Ağabeyinin villasında, içinden ölü çıkmış bir evin sarsılmış şaşkınlığı her yanda seziliyor. Ayça'nın odasına girdi telaşla. Küçük kız yatağa oturmuş camdan dışarısını seyrediyor. İçeride, ölen kadının odasında hummalı bir faaliyet var. Hemen tutulan iki kadın odayı temizliyor, eşyaları atıyor, odayı ölünün kokusundan ve eski canlının ter kokusundan arındırmaya çabalıyorlar. Bir hastanede,

sadece bir yatakla sınırlı alanda çok kısa sürecek çaba burada bu evde epey zaman alıyor. Ölü kokusu alışılmadık bir şey ve hemen unutulanlar arasına karışması gerekiyor. Bu evde diğer pek çok ev gibi ölüm, en son hatırlanmak istenen, sadece başka talihsizlerin başına gelebilen bir son. Bu bilmekle değil inanmakla ilgili. O yüzden de talihsizliğin bütün izleri hızla ortadan yok edilmeli, tek bir iz bile bırakılmamalı, kimse ölüme inanmamalı. Ayça bile ilk görgü tanığı ve hem de bir çocuk olarak çevresine talihsizliğin rengini yayıyor. Kendisi bir şey söylemese bile, böylesine kesin bir sonlanışın yarattığı hayret, saf gözlerinden rahatça okunabiliyor. Canlı bir tanık kesin bir izdir. Yorgan, yatak ve çarşaflar, yastıklar kapı önüne konmuştu bile.

"Ayça! İyi misin güzelim? Korktun mu?"

Bunu söylememesi gerektiğini geç fark etti Nesrin. Korkunun ismi anıldığında kapının önünde beliriverdiğini bilmesine rağmen bu boşboğazlığı yapabilmesine kızdı. Etrafına baktı.

"Mariya gerçekten öldü mü anne?"

"Evet. Neden sabah onun odasına girdin? Ne işin vardı orada?"

"Sabah girmedim ki geceden beri oradaydım. Dayıma söylemeye korktum."

"Ne! Ne diyorsun sen? Neden oradaydın? Anlatsana!"

"Hiç konuşuyorduk. Bir rüya görmüştüm ona anlattım. O da rüyanın ne anlama geldiğini anlatıyordu. Sonra uyuyakaldı. Odasındaki resimli bir kitaba bakarken ben de uyumuşum. Sabah uyandığımda onu da kaldırmak istedim. Ama kıpırdamadı."

Kızının belki de bütün gece boyu ölü bir kadınla aynı odada kalmış olması fikri Nesrin'in aklını başından almaya yeterdi. Kızının bunun üzerine neler yaşayacağını hızla aklından geçirdi. Kendi dedesinin ölümüne dair anılarından kurtulması bile epey zaman almıştı. Kurtulmuş muydu gerçekten peki? Bunu kendisi bile henüz tam olarak bilemiyor. Bir anıdan gerçekten kurtulup kurtulmadığımızı bilmenin imkânı var mıdır?

"Ne rüyası bu? Bana da anlat! Kadının dediklerini de!"

"Seninle bir ormandayız. Çok ağaç var. Ağaçlar ellerime kollarıma sarılıyor. Seni birden kaybediyorum. Peşimden birisi koşuyor, ben de kaçmaya başlıyorum. Arkamdan koşan kötü bir kadınmış sonu bıs'la biten bir şey diyor. Hatırlamıyorum. Anlamıyorum da. Sonra ormandan çıkıveriyorum. Gündüz olmuş. Bir dağın tepe-

sindeyim, elimde bir taş var. Taşa tükürüyorum, yağmur yağmaya başlıyor. Ama çok yağmur. Orada uyanıp çişe gitmek için kalktım."

Nesrin'in kanı dondu. Kıpırdasa buzdan oluklar haline gelmiş damarları çıtır çıtır dağılacaklardı. Yüzü, ağzı, dili bile dondu. Bir şey diyemedi. Korku, şimdi odada türkü söylüyor. Kızına baktı. Kız masum ama üzgün gözlerle annesinin şaşkınlığını izliyordu.

"Peki Mariya ne dedi?"

"Bu iyi bir rüyaymış. Ama anlamayacağımı söyledi. Israr edince anlattı. Evet, iyi rüyaymış. Çok eski zamanlardan işaretler varmış. Ormanda kalmak bereketli, sonu iyi bitecek bir sıkıntı demekmiş. Zaten sonra çıktığım dağ da çok iyi bir şeye işaretmiş. Bu dağa çıkmak için ormandaymışım zaten. Ormanda seni kaybettiğim için üzülmememi, çünkü annelerin bazen çocukların dağa çıkışını engelleyebileceklerini söyledi. Taşın ne anlama geldiğini bilmiyormuş. Ama tükürüp yağmur yağması da bereketmiş. Arada bir şeyler daha anlattı ama sıkıldım. Hatırlamıyorum."

"Toparlan eve gidiyoruz. Çantanı hemen topla!"

Ayça üzgün hareketlerle toparlanırken Nesrin odadan çıkıp kadının odasına baktı. Her şey dışarı atılmış, oda çamaşır suyuyla temizleniyordu. Kadının özel eşyaları bir bavulun ve bir kolinin içine hoyratça tıkıştırılmıştı. Ne bavul ne de koli kapalıydı.

"Çer çöpü henüz ayıklamadım. Bunların bir kısmı yine çöpe gidecek. Bir kısmını da memleketine, akrabalarına göndereceğim."

Serra başına çıkan onca işten şikâyetçi meşgul ve sorumluluk sahibiydi.

"Elbiseleri de atsam mı acaba? Ne yapacaklar ki? Diş fırçası, saç fırçası, banyo süngeri, oje, aseton, tarak, havlu, tırnak makası, ayna, terlik, törpü, makyaj çantası, küçük bir radyo, Türkçe-Gagauzca sözlük, daha anlayamadığım bir sürü ıvır zıvır. Bunları atmak kolay da küçük bir fotoğraf albümü, İsa ve azizler olan şu kartpostal ve şu galiba İncil olan şeyi ne yapmalı acaba? Herhalde göndermek lazım."

Serra'nın bu duyarlılığı Nesrin için şaşırtıcı. Demek ölüm umulmadık hassasiyetler yaratabiliyor.

Bir ölünün fotoğraf albümü büsbütün üzücü bir duygu bırakır insanda. Geçip giden bir yaşamın izleri. Bu izlere bakarken geçiciliğin büyük gerçeği bir kez daha gözler önüne seriliverir. Bir gün birileri de bizim fotoğraf albümümüzü ne yapacağını bilemeyecek-

tir. Hem görülmek istenmeyen hem de atılamayan bir hatıra olarak kalacaktır. Onları çöpe gönderivermek bir ömrün son kalıntılarını da toprağa vermek gibi bir duygu yaratır insanda. Mariya'nın kötü bir makineyle kötü kartlara basılmış fotoğrafları epey solmuştu. Çocukları, yeğenleri arkadaşları anne babası olabilecek insanların objektife öylesine gülümsediği yaşam kesitleri fotoğraflardan dışarı mahcup bir kalıcılıkla göz atıyordu. Anlattıkları özel bir şey olmadığına karar verdi Nesrin ve albümü kolinin içine bıraktı. "Cemal ne cehennemde!" Daha fazla beklemeyip telefonla aradı.

"Aradığınız numara kapalı ya da kapsama alanı dışında olabilir."

Cemal'in cep telefonunu kapatma huyu olmadığını iyi biliyor. Hatta telefonu kapatmaktan özellikle korktuğunu da. Bir kez daha denedi sonuç yine aynı.

Kızıyla birlikte taksiyle dönerken içi hâlâ sıkkın. Arka arkaya gelen tuhaflıklara bir de kadının ani ölümünün eklenmesiyle bir sarsıntılar vadisinde bulunduğu duygusuna kapıldı. Her an bir felaket olabileceği duygusu. Kulaklarını dikip trafiğin uğultusunu dinledi olağanüstü bir şey duyamadı. Ayça hâlâ susuyor. Kızın ne düşündüğünü bilebilmeyi öyle istedi ki! Camdan sokakları seyreden kız hâlâ ormanı düşünüyor olabilir mi? Cemal'in telefonunu bir daha aradı. Yine kapalı. "Osman'ı arasam mı?" Kararsız kaldı. Kocasının peşinde bir zavallı kadın izlenimi yaratmak isteyeceği en son şey. "Ne düşünürse düşünsün!" Dört gün önce Cemal'den aldığı numarayı güçbela buldu. "Numaraları neden bankamatik fişlerinin arkasına değil de direkt telefona kaydetmiyorum ki!" Telefon çalarken tıkanan trafikte bunalmış sürücülerin yüzlerindeki bıkkın ifadenin Cemal'in her sabahki suratına ne denli benzediğini fark etti. Telefon çalıyor, çalıyor. Korna seslerine karışan telefon vızıltısı aniden durdu.

"Evet?"

"Osman değil mi? Rahatsız ettim. Ben Nesrin."

"Çıkaramadım."

"Cemal'in eşiyim ben. Kendisine ulaşamıyorum da. Belki görmüşsünüzdür. O yüzden rahatsız ettim."

"Salıdan beri görmedim Cemal'i. Bilemiyorum."

"Ama belki..."

"Biraz rahatsızım Nesrin Hanım. Hastaneden yeni geldim!"

"Geçmiş olsun. Neyiniz var?"

"Başımdan bir darbe aldım da. Bir kaza. Dinlenmem lazım."

"Peki. Tekrar geçmiş olsun. Rahatsız ettim."

Evden içeri girdiklerinde bir an Cemal'in içeride olabileceğini hayal etti. Ama boşuna, ev sabah nasıl bıraktıysa aynı terk edilmişlikle uyuklamaktaydı. Ayça uyuklayan mekâna hiç de yabancılık çekmeden uyum sağlayıverdi hemen. Odasına geçip çantasını boşaltmaya başladı. Hiç de derin bir ruhsal darbe almışa benzemiyordu. Hiç değilse odasından yükselen pop şarkısının nağmelerinin cayırtısı ölümün serinliğini neşeyle örtüyordu: "*Belki birazcık yıkıldın, ruhun belki can çekişiyor, belki biraz da kızardın ama, sana kırmızı çok yakışıyor!*" Uzun zaman sırlı kalacak olan bir yaradan, daha henüz böylesine tazeyken bir psikiyatri makalesi çıkaramazsınız. Yara kendi kendine biraz daha işleyip derinleşmeli, başka yaşanmışlıklarla pekişmeli. Darbe henüz çok yüzeyde. Nesrin oteli aramaya karar verdi nihayet. Belirsizlik çıldırtıcı olabilir.

"214 numarayı bağlar mısınız lütfen."

"Efendim oda cevap vermiyor."

"Cemal Bey'in otelde olup olmadığını bilmiyor musunuz?"

"Bir dakika lütfen. Evet, anahtarları burada. Odada değil beyefendi."

"Ne zaman çıktığını biliyor musunuz?"

"Maalesef. Ben görmedim. Sanırım gece nöbetçisine sormanız gerek."

"Gece nöbetçisine nasıl ulaşabilirim? Telefonu var mı sizde?"

Uykulu ses sonunda telefonu açtı. "Ne var?"

"Hasan Bey rahatsız ediyorum. Telefonunuzu resepsiyondan aldım da."

"Evet?"

"214'teki müşterinizin odasını ne zaman terk ettiğini hatırlayabiliyor musunuz acaba?"

"214 mü? İsmi neydi?"

"Cemal."

"Biraz düşüneyim. Evet. Bir hanım gelip kendisinde kalmış kaşkolu resepsiyona bırakmak istedi. Yoksa hatırlamazdım. 214 beklemesini söyledi. Sonra beraberce çıktılar."

"Anlamadım. Bir hanım mı dediniz?"

"Evet, hanım dedim. Bu kadar. Başka bir şey hatırlamıyorum. Uyumam lazım."

Nasıl hissetmeli kendisini şimdi? Yoksa bütün bunlar kaçıp kaybolmak için, başka bir orospuyla olmak için Cemal'in uydurduğu bir senaryo mu? "Karşıdakinin bir alçak olduğunu düşündüğünüzde tek tek vakaları birleştirmek ne de kolaydır. Her türlü acayiplik birden nasıl da anlam kazanıp çirkin bir bütünün parçaları haline geliverir. Buna rağmen en nihayetinde bir aldatma için bu kadar karmaşık ve derinlikli bir senaryo biraz fazla. "Bir kadın! Otelden birlikte çıkılan bir kadın!" Kanepeye çöküp dışarıdaki aralık ayı öğlesine bakarken, Ayça'nın odasındaki ses kimseye aldırmadan aşkının ne kadar da pamuk ipliğine bağlı olduğunu pervasızca haykırmaya devam ediyordu.

• • •

"Ben Cemal'in bekçisi miyim, sersem karı!" Telefonu söylenerek kapattı. Cemal'den iyice usandığına karar verdi. "Cemal'den de, taşından da, içindeki sesten de bıktım!" Başındaki dikiş hâlâ acıyor, ağrı kendisinden bıkılıp bıkılmadığına aldırmadan işleyip duruyor. Yine de taşın nerede olduğuna bakınmaktan kendini alamadı. Uzandığı kanepeden güçbela doğrulup salonda dolaştıktan sonra yeniden kanepeye battaniyenin altına sığınıverdi. Hayır, taş hiçbir yerde görünmüyor. Yerdeki çoktan kurumuş kan lekelerinin civarında da yok. "Kürşat olacak orospu evladı taşı da beraberinde mi götürdü acaba? Niye götürsün ki?" Cemal'e taşın kaybolduğunu, daha doğrusu çalındığını söylemek pek de kolay olmayacak. "Ne yapabilirim ki? Olan oldu bir kere." Taşın gerçekten de Yada taşı olup olamayacağı sorunu şimdi hiç de gündemi değil Osman'ın. Dün geceki tuhaflıkları bir yerlere oturtmaya çalışıyor. Komşular onu yerde, baygın biçimde bulup hastaneye kaldırdığında sözünü ettikleri kapıyı kırıp içeri giren adam kim olabilir? Bir hırsız? Kürşat? Herifin irikıyım kapıcıyı dahi hastanelik edecek kadar gözü dönmüş olduğuna göre Kürşat olması daha akla yatkın. "Bir şey unutup geri almak üzere dönmüş olmalı." Mamafih bu hırsızlık hikâyesinin Kürşat işini perdelemeye de katkısı olmadı değil. Osman için "kol kırılır yen içinde kalır" deyişi Kürşat'ı da kapsıyor hâlâ. Kürşat'la kendisi hâlâ aynı yenin içindeler. Kürşat'tan şikâyetçi

olmak gereksiz bir gürültü de yaratabilirdi. Kendisini yerde öylece bırakıp kaçsa da ağzını açmayı düşünmüyor. Sırası geldiğinde intikamını alacak. Sessiz kalmanın Kürşat'ı, üzerine bir şarjör kurşun boşaltmaktan çok daha tedirgin edeceğini biliyor. "Geri dönüp ne aldı acaba? Bir başka fotoğraf mı?" Kürşat'ın neden döndüğünü anlamak yamuk taşın akıbetinden çok daha önemli şu an. Fotoğraflara bakmanın da bir faydası yok. Hangisinin eksik olduğunu anlayabilmek hemen hemen imkânsız. İhtimaller üzerinde kafa yormak da faydasız. "Kafama taşla vurduktan sonra düşünmeden cebine atmıştır. Ama ardından niye döndü? Fakat ikinci bir şahıs olması da pekâlâ mümkün. Cemal?" Cep telefonunu dört kez çaldırdığı anlaşılıyor. "Tesadüf olmalı. Kapıya dayanıp kapıcıyı dövüp kapıyı tekmeleyecek biri olmadığı muhakkak Cemal'in. Cemal'in arayışı sadece bir tesadüf. Ama hırsız olmadığı belli. Evden çalınan bir şey yok." Kalkıp çekmeceleri kontrol etmek istedi ama hiç mecali yok. "Bütün yollar Kürşat'a çıkıyor. İkinci defa geldi it!" Bizzat Kürşat'a telefon edip sormak gibi biraz tuhaf bir fikir aklına gelse de, daha en başından bunun gülünç kaçacağına karar verdi. Hayır, ses çıkmamalı. Kürşat'ı sessizlikle tedirgin etmeli. Yoksa bir kez olsun aramak mı daha iyi olur? Ardından da sessizlik. Kürşat kendisinin nasıl kinci olduğunu iyi bilir. Kürşat'ın telefonunu bir kez çaldırıp kapatıyor. Bu kadarı yeterli. Bu kadarı, yaşadığının ve unutmayacağının işareti olarak yeterli. Zaman geçiyor, Kürşat geri aramıyor. "Mesajı aldı tırık!" Telefon çalıyor! "Kürşat?" Hayır, fakülteden aranıyor.

"Ben Zerrin. Geçmiş olsun diyecektim. Ne oldu? Evinize hırsız girmiş. İyi misiniz?"

"Eh iyiceyim. Teşekkürler."

Haberin yayılmış olmasından rahatsız.

"Sizin bölümdekiler fakülte çıkışında size ziyarete geleceklermiş. Ben de onlarla birlikte uğrayacağım."

"Zahmet etmenize hiç gerek yok. Fişi çekilmiş bir buzdolabına ne olabilir ki!"

"O zaman neden hurdalıkta değilsin! O zaman neden hâlâ alan kaplamaya devam ediyorsun!"

"Ne zaman hurdalığa çekileceğimi sana mı soracağım!"

Telefonu hırsla kapattı. Ardından telefonu tümden devre dışı bıraktı. "Kimse aramasın artık! Kimse sağlık sormasın!" Üşen-

meyip normal telefonun da fişini çekti. Kapıcının oğlunu çağırıp gelenlere evde olmadığını söylemesini tembih edip yeniden divana çöktü. Dünyayla ilişiğini büsbütün kesebilmiş olduğundan tamamen emin değil yine de. Hâlâ huzursuz. Kürşat'a ne yapması gerektiğini kurmuyor. Osman intikam planı yapmaz genellikle. Olaylar soğur, herkes sakinleşir ardından plan kurmaya başlar. Hatta zaman, bizzat intikamı ayaklarına kadar getirir. Şimdilik Kürşat'ın tedirgin olması yeterli. Sehpaya uzanıp Tinçura'nın dosyasını yeniden eline alıp sayfaları karıştırmaya başladı: "*O alelacayip geceyi geçirdikten sonra şükür sabah oldu. Şükür diyorum çünkü bu yabanilerin korkusu bizlere dahi sirayet etmiş olmalı. Gün ağarmaya başladığında bütün geceyi yakararak geçiren Şaman, ölesiye yorgun ve üşümüş halde sedire yığılıp uyuklamaya başladı. Bizi de çadırdan çıkarıp başka bir çadıra götürdüler. Büyücünün uykusunu bile haşa mukaddes görüyor bunlar. Adam bu gecenin ardından iki tam gün uyurmuş ve uykusunu kaçırmak başlı başına uğursuzluğa yorulurmuş. Sadece yurdun etrafında değil bütün köyde herkes alçak sesle konuşuyor. Neredeyse iş yapılmıyor. Fısıltıyla konuşmaya önce intibak edemediysek de bir iki ikazdan sonra nihayetinde biz de bu kâfir âdetine uymak mecburiyetinde kaldık. Bizi ancak iki gün sonra yolcu edebileceklerini söylediklerinde Nedim Bey diklenecek gibi oldu ama boşuna. Burada bu karların ortasında elimiz kolumuz bağlı. Bu ak cehennemde yok olup gitmekle aramızdaki tek engel bu yabanilerin şüpheli konukseverliği.*" Osman dosyayı kapatıp Türkçenin bir lehçesini konuşan yabanilerin neye benzediklerini hayal etmeye daldı. Ardından da eski Türkçedeki uzun ünlülerin akıbetini ve Göktürk alfabesinin 160 şekilden, 22'ye nasıl inebildiğini düşünmeye başladı.

Hünüün ertezinde,
Meen izim isten hereen çok,
Amı-tını mında-la çüve irgi-be?
Seni men edergeş,
Amır körüp çor men.
Men bozla, Caday dep,
Amıtan-dır men.
Eeezi çok Caday
Çok turar ujurluk.

Günün erkeninde,
İzimi izlemeye gerek yok,
Ölüm sırrı burada mıdır acaba?
Ben seni takip edip
Huzur bulmaktayım.
Ben Caday denilen,
Canlıyım.
Caday sahipsiz
Olmamalıdır.

• • •

Ebru evden bütün izleri silinen hizmetçiden artakalan şeylere baktı. Çöpe gitmek üzere kapının önüne bırakılmış küçük kolideki ıvır zıvırı karıştırmak, annesine yakalanmak gibi bir tehlikeyi barındırıyorsa da, her yasak şey gibi çekici. Poşetlerin içine tıkılmış şişeler, tüpler, oje, tarak benzeri eşyalardaki büyüleyici gizin çekimine kapılmamak elde değil. Çöp servisinin bunları götürmesiyle Mariya'dan hiçbir işaret kalmayacak. Ama bir ölüden bir işaret kalmaması mümkün mü? Serra da bundan kuşkulanıyor, gün sonuna yaklaşırken ev değiştirmeyi öylesine bir seçenek olarak aklının içinde evirip çeviriyordu. Ebru evin içini dinleyip koliyi karıştırmaya devam etti. Doğal olarak böyle bir kızın ölüvermiş hizmetçinin eski püskü kalıntılarında ilginç bir şey bulamayacağı düşünülür, ama yine de küçük kız kendisi tiksindiren bir merak içinde sürdürdüğü araştırmadan kirli bir haz aldığını hissediyor. Yasak, kir, eskilik ve ölüm bu pis koliyi anlaşılmaz şekilde serüvene dönüştürüyor. Hepsi birbirinden anlamsız eşyaları tek tek gözden geçirdi. Bir iki kere midesi kalkar gibi olduysa da araştırmayı kesmedi. Yıpranmış, kirli diş fırçası, üzerinde hâlâ ölü kadının saçının tellerini barındıran ucuzluğu her halinden belli saç fırçası, iğrenç görünen banyo süngeri, oje ve aseton şişeleri, iyice eprimiş havlular, tırnak makası, ayna, terlikler, törpü, sefil bir makyaj çantası, işportada satılan tükenmezkalemler, birkaç eprimiş tişört, bir iki etek, kazaklar, kötü bir kot pantolon, iki çift yıpranmış ve çirkin ayakkabı, üzerinde eski sahibinin bir iki saç telini hâlâ muhafaza eden sabun, naylon çoraplar, yünlü çoraplar, insanın içini sıkan tokalar, plastik bir kadın çantası, birkaç taklit

küpe, bir iki plastik yüzük, üzerinde kiril alfabesinden yazılar bulunan ve aşırı makyajlı bir kadının gülümsediği birkaç kaset, bir adet topuk taşı ve topuk taşına hiç benzemeyen küçük bir taş parçası. Taşı eline alıp evirip çevirdi. Mavi damarlı gözenekli taşı beğendi. Ne işe yarıyordu acaba? Ellerinde tuttuğu şey değişik bir taştan başka bir anlam taşımıyor. Taşı elinde bir iki hoplattı. Taşa üfledi. Sonra tükürüğüyle biraz sildi. Mat olmasına rağmen sanki bir parıltı saçıyor gibi taş. Üzerinde son derece silik çizgiler ve artı işaretine benzer bir şey. Evin akvaryumunda iyi duracağına karar verdi. İçeri girdi, hayli büyük akvaryumun içinde taşa bir yer aradı. Hava kabarcıkları salgılayan suyun dibindeki alçıdan yapılmış batık antik Yunan tapınağı modelinin yanında güzel olabilirdi. Taşı suya daldırıp İyon tarzı sütunun minnacık kopyasının yanına, kumun içine hafifçe oturttu. Akvaryumdaki japonbalıkları bu ani hareketlilikten rahatsız olmuş gibi camdan ve sudan ibaret dünyalarının en uzak köşesine kaçıştı. Elini silkeleyip yeniden sakinleşen küçük su âlemini seyre daldı. Evet, gözenekli taş, tapınağın yanında güzel durmuştu. Balıklar taşı önce yabancıladılarsa da zamanla alışacaklardı. Taş, kumların üzerine yerleşikten sonra bir süre daha hava kabarcığı çıkarmaya devam etti. Sonunda o da sakinleşerek akvaryumun nefessiz yalıtılmışlığına teslim oldu. Son nefesi suya karışırken dünya, yörüngesi üzerinde yavaşça kayarak, yeniden güneşe, hayatın kaynağının vasıtasına doğru yaklaşmaya başlıyor. Günler yeniden uzamaya başlayacak. Devinim tekrardan sıkılmadan sürüyor. Kış yoğunlaşıp derinleşiyor. Güney yarı küreyi terleten sıcaklık umurunda bile değil kışın. Oranın da sırası gelecek!

• • •

Nesrin kanepenin üzerinde Cemal'in otelden beraber çıktığı kadını düşünüyor; Benan ofiste, masasının başında Cemal'in gözden yittiği ânı yeniden yaşayıp sırrıyla birlikte yaşayıp yaşayamayacağını tartıyor; kuşlar Çısınmaa'nın kemiklerinin üzerindeki et parçalarını kapışıyor; Osman, Tinçura'nın dosyasını okuyor; Cemal'in avucunda Haliç çamuruna batmış taş balıklara bakıyor, akvaryumdaki balıklar tapınağa yaslanmış yeni nesneyi, kırık taşın öbür yarısını

kuşkuyla süzüyor; İstanbul sokaklarına ve Sayan Dağları'na kar yağmaya devam ediyor.

Bo düne eldep-le çüve düjledim
Ol-daa bardı, men daa keldim!

Bu gece garip bir şey düşledim.
Onlar kaldı, ben geldim!

Irgız Nehri kıyısı, 974

Rüzgâr mızrakların ucuna iliştirilmiş renk renk kumaş parçalarını, tuğların saçaklarını çok uzaklardaki çıplak dağlara doğru amansızca savurup duruyor. İki günlük sıkıntılı bekleyiş sona ermiş, Terengü'nün ordusu nihayet karşı tepelerin üzerinde sıralanmaya, savaş düzeni almaya başlamıştı. Rüzgâr keskin emirleri ta ön saflara kadar ulaştırıyordu. "Çabuk!" "Nehre doğru!" Terengü Han'ın savaşçıları solda Irgız Nehri'ne, sağda tepelere kadar yayılmıştı. Karşı tepelerde süvariler ve piyadeler itiş kakış yer tutuyor, uçlara yığılmış keskin okçular, batır savaşçılar yürüyüş atlarını muharebe atlarıyla değiştirmeye çabalıyorlardı. Sıkıntının bitmesi her zaman sakinlik demek değildir. Karşıda saf tutan ordu gerçekten de ürkütücüydü. Herkes birazdan ovayı saracak olan bağırışları ve belki son anlarını yaşadıkları hayatlarını düşünüyordu. Taş için ise hepsinden de korkutucu olan şiddetli rüzgârın bile dağıtamadığı dehşet verici kokuydu. Haftalardır at üzerindeki savaşçılar neredeyse su yüzü görmemişler dense yeriydi. Savaşçıların derileri, elbiseleri, atlar, eğerlerin altındaki kurutulmuş et parçaları ve Üsbüke'nin kendisini biraz önce çıkardığı deri torba dahil her şey, her şey kokuyordu. Üsbüke'nin iki eliyle sıkıca kavradığı taş parçası da aslında pek bir şeye de benzemiyor. Onu farklı kılan da başka hiçbir kaya parçasına benzemeyen, kimi zaman maviye, kimi zaman zeytini yeşile çalan gözenekli ve yuvarlak yapısı. Ne doğudaki ve kuzeydeki sonsuz steplerde, ne güneydeki dağlık arazilerde ve çöllerde böylesini görmek mümkün. Üzerindeki laciverdi damarların çizdiği kavisler ve yollar sık sık kesişiyor, birer damar gibi taşa nefes aldırıyordu. Taşı sıkıca kavrarsanız –elbette buna hakkı olan tek kişi yağmurcu Üsbüke'den başkası değildi– bir nabız gibi attığını hissederdiniz. Üsbüke taşı babasından, babası da dedesinden almıştı. İddiaya göre mazisi ta Selenge kıyılarının efsanevi günlerine kadar uzanıyor, hatta Sarı Nehir'e kadar varıyordu. Bu taşla Kitan hanının ordusunun dolu yağmuru altında darmadağın olduğuna dair efsane yağmurcudan yağmurcuya anlatılıp dururdu.

Üsbüke eski zamanları düşünerek içlenecek durumda değil. Zaten epeydir rahat değildi. Ahige ile sık sık tenhalarda buluşup fısıldaşırlar, Gök tanrının, Nemelerin, atalar dininin, Erlik Kağan'ın öfkesinin ne zaman dineceğini bekleyip dururlardı. Külük Han 1500 çadırla beraber güneydeki kara derililerin dinine geçtiğinden beri işler her gün biraz daha zorlaşmaktaydı. Ahige sık sık kaçıp Belek'e sığınmaktan söz ediyordu ama artık fazla zaman yoktu. Belek'in dahil olduğu Terengü Han'ın ordusu şimdi karşı tepelerde saf tutuyordu. Külük Han ise yine kendisi gibi atalar dinini boşlamış diğer beylerle birlikte Arapların yanındaydı. Külük Han'ın savaşçıları Müslüman ordusunun sağ yanını tutmuş, yaylarını esnetip durmakla meşguldüler. Güneyli dinin sahipleri ise merkezde ufku gözlüyorlar. Aslında taşın kendisi de bu gerilimden pek bir şey anlamamıştı. Üsbüke'nin ve Kamın gerginliğinden ellerine yayılan ter, gözeneklerine kadar bir tür endişe salgısı pompalıyor lacivert damarların her zerresi merak, korku, utanç her ne varsa içine çekiyordu.

Üsbüke yapmayı düşündüğü şeyin dehşeti altında kıvranıp duruyor. Ama emrin göklerden geldiğine emin. Ataları reddeden Külük hanı, güneylilere tabi olmuş 1500 çadırı ve dahi Arapları toptan yok edecek. Belki kendi de sular altında boğulup gidecek, ama olsun. Elini çabuk tutmalıydı. Ürkek adımlarla hemen arkadaki tepeciğin ardına seğirtti. Sıkıca bağladığı koyun acıklı gözlerle yolunu bekliyordu. Onun sıkıntılı bekleyişi de biraz ilerideki orduların bekleyişi gibi kanla bitecekti. Aceleyle duaya başladı. Hayvanı boğazlayıp kanının birazını küçük bir kaba doldurdu. Sol elindeki mavimsi taşı göğe kaldırdı sağ elindeki kan dolu küçük kâseden birkaç damlayı gözeneklerin üzerine serpti. Taş şimdi daha hızlı nefes alıyor gibi, bir nabız gibi atmaya başladı. Laciverdi damarlar bir genişleyip bir daralıyor. Taş havayı emiyor, dışarıya başka türden bir hava, bir ıslaklık, bir nem bırakıyordu. Dualar okundukça, kan damlalarını içine çektikçe, damarları hareketlendikçe soğumaya başlamıştı taş. Birkaç damla daha döküldü üzerine ve bu damlaların karşılığı zaten hiç de hafif sayılmayacak rüzgârın daha da sertleşmesi ve havanın serinlemesiydi. Ve arkadaki dağın üzerinde baskıncı bulutlar beliriverdi yavaşça. İleride ordular Arapça, Oğuzca, Farsça komutlarla son hazırlıklarını yaparlarken hemen arkalarında devasa bulutlar ufku sinsi bir biçimde kaplıyordu. Atlar burunla-

rına gelen yağmur kokusundan hafifçe huzursuzlaşmıştı. Geriden gelen serin rüzgârla boyunlarını çeviren savaşçılar hemen hemen tepelerine ulaşmış bulunan devasa kapkara bulutu gördüklerinde irkildi. Külük Han'ın, Salur'un, Mungan'ın savaşçıları arasında tedirgin fısıldaşmalar başlayıverdi. Aniden bitiveren bulut kümesi Ebu Kufeyl'in askerlerini bile rahatsız etmeye başladı. Üsbüke artık canlı bir hayvanın damarlarına ait olmayan koyulaşmış sıvıyı taşa damlatmaya devam ediyor, bir yandan da yakarısını sürdürüyordu. Birden dört Arap atlısı beliriverdi. Üsbüke'nin atlıları falan görecek hali yoktu. O gözlerini kapamış rüzgârların ve yağmurun ruhuna yakarmaya devam ediyor. Bu barbar ve kâfir topraklara Allah'ın ve Halife'nin tebliğini hâkim kılmaya, küfrü ve putperestliği silmeye and içmiş Abu Kufeyl kılıcını kaldırıp bağırdı: "Hâlâ kâfirsiniz, hâlâ kâfirsiniz! Küfrünü de seni de azabın ta göbeğine göndereceğim!" Üsbüke'nin yakarısı hızla inen kılıçla kesiliverdi. Taş başsız cesedin kasılan parmakları arasında hapsolmuştu. "Şu yalancı putu kırın!" Arap süvari kasılan parmakların arasından taşı zorla söküp aldı. Var gücüyle yakındaki kayanın üzerine fırlattı. Ama hayır taş birkaç sıyrıkla olduğu gibi duruyor. Diğerleri atlarının üzerinden askerin taşla mücadelesini biraz da eğlenerek izlemekle yetinmekteydiler. Sinirlenen asker bu defa büyük ve sağlam bir taşı olanca gücüyle taşa çarpmaya başladı. Vurdukça şiddetleniyordu darbeler. Askerin elleri terden sırılsıklam olmuş, bu şeytani cismi yok etme azmiyle kayayı indirip duruyor. Sonunda gök gümbürdemeye, ilk dolu taneleri bulutların arasında yere doğru inmeye başlarken taş, büyük bir cayırtıyla ikiye bölünüverdi. Ardından askerlerden yükselen "la ilahe illallah!" sedası kâfire atılmaya hazırlanan ordunun ön saflarına kadar ulaştı. Damarlar parçalandı, lacivert yollar çıkışsız kalıverdi. Abu Kufeyl iki parçadan büyük olanı alıp ordunun ön saflarına kadar getirdi, Külük Han'ın kucağına bıraktı. "İşte kutsal taşınız alelade bir taştan başka bir şey değil! O da diğer putlar gibi parçalanıverdi!" Külük Han hışımla taşı yere savurup karşıdaki kâfir ordusuna doğru ilerledi.

İki ordu ulumalarla, "ur ha" sesleriyle, Allah Allah nidalarıyla, bulutlarla gölgelenmiş ve neredeyse gece gibi kararmış ovada birbirlerine doğru atılırken Yutar taşı yerden alıp heybesine atıverecek zamanı buldu yine de. Bir put da olsa bu taş bir mirastı nihayetinde, kutsal olmasa da bir saygınlığı vardı. Dolu iki

ordunun üzerine gökten boşalan bir gazap gibi inerken Ahige, Üsbüke'nin başsız cesedinin yanından taşın daha küçük olan diğer parçasını aldı, üfleyip öptü, etrafına sinsi bakışlarla göz gezdirip atına bindi. Burada daha fazla kalamazdı artık. Bugün Üsbüke göğe çıkmıştı yarın sıra kendisindeydi. Göğe varmak her ne kadar güzelliklerin en güzeliyse de acele etmenin anlamı yok. İleride gökgürültüsü ve şiddetle inen dolu tanelerinin cayırtısı, birbirlerine doğru koşan atlıların naralarını bastırırken sessizce bir tepenin ardında kayboldu.